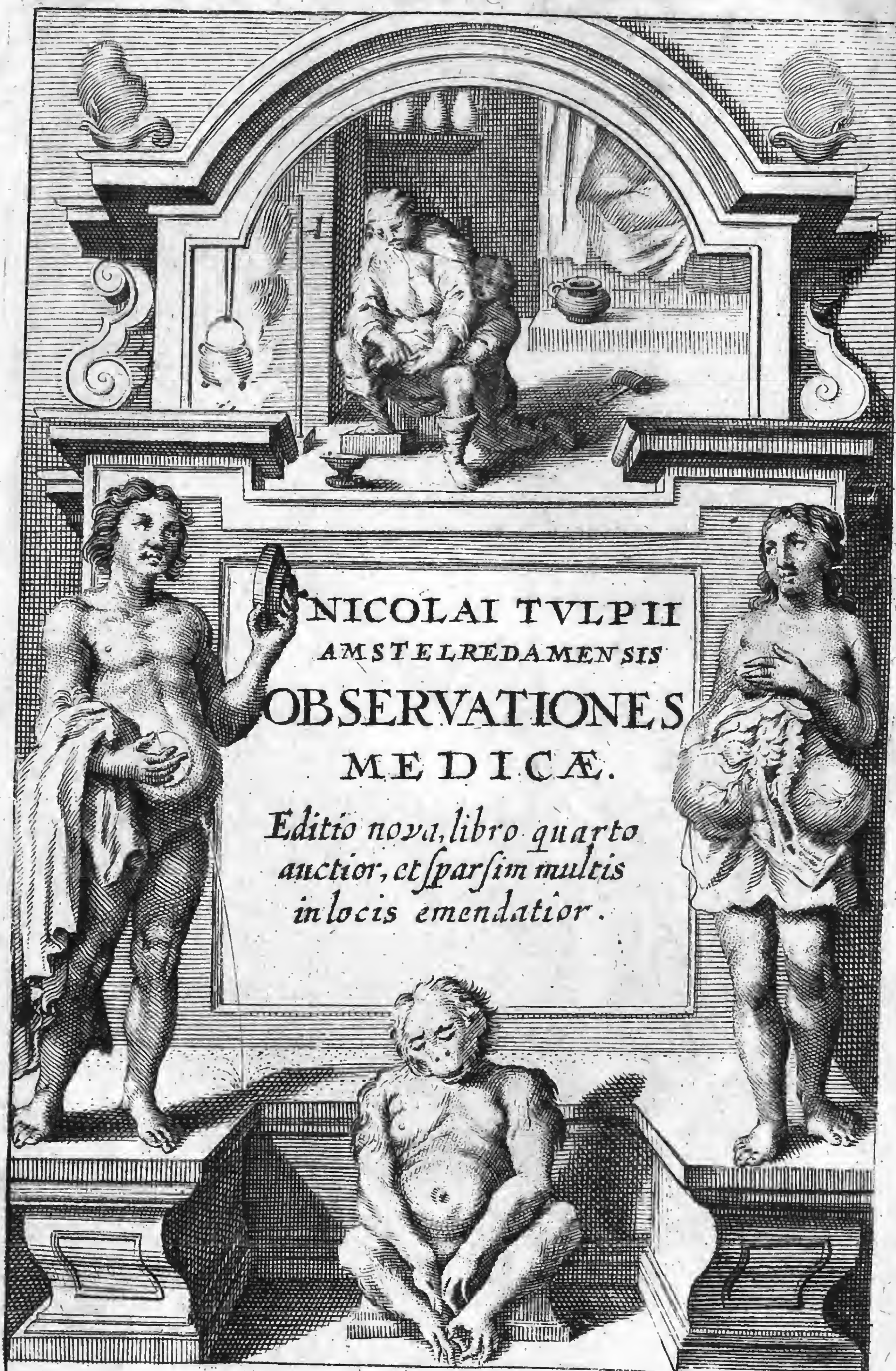

THE
LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF
TORONTO
1827
1828
1829
1830
1831
1832
1833
1834
1835
1836
1837
1838
1839
1840
1841
1842
1843
1844
1845
1846
1847
1848
1849
1850
1851
1852
1853
1854
1855
1856
1857
1858
1859
1860
1861
1862
1863
1864
1865
1866
1867
1868
1869
1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900
1901
1902
1903
1904
1905
1906
1907
1908
1909
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025

NICOLAI TVLP II
AMSTELREDAMENSIS
OBSERVATIONES
MEDICÆ.

*Editio nova, libro quarto
auctior, et sparsim multis
in locis emendatior.*

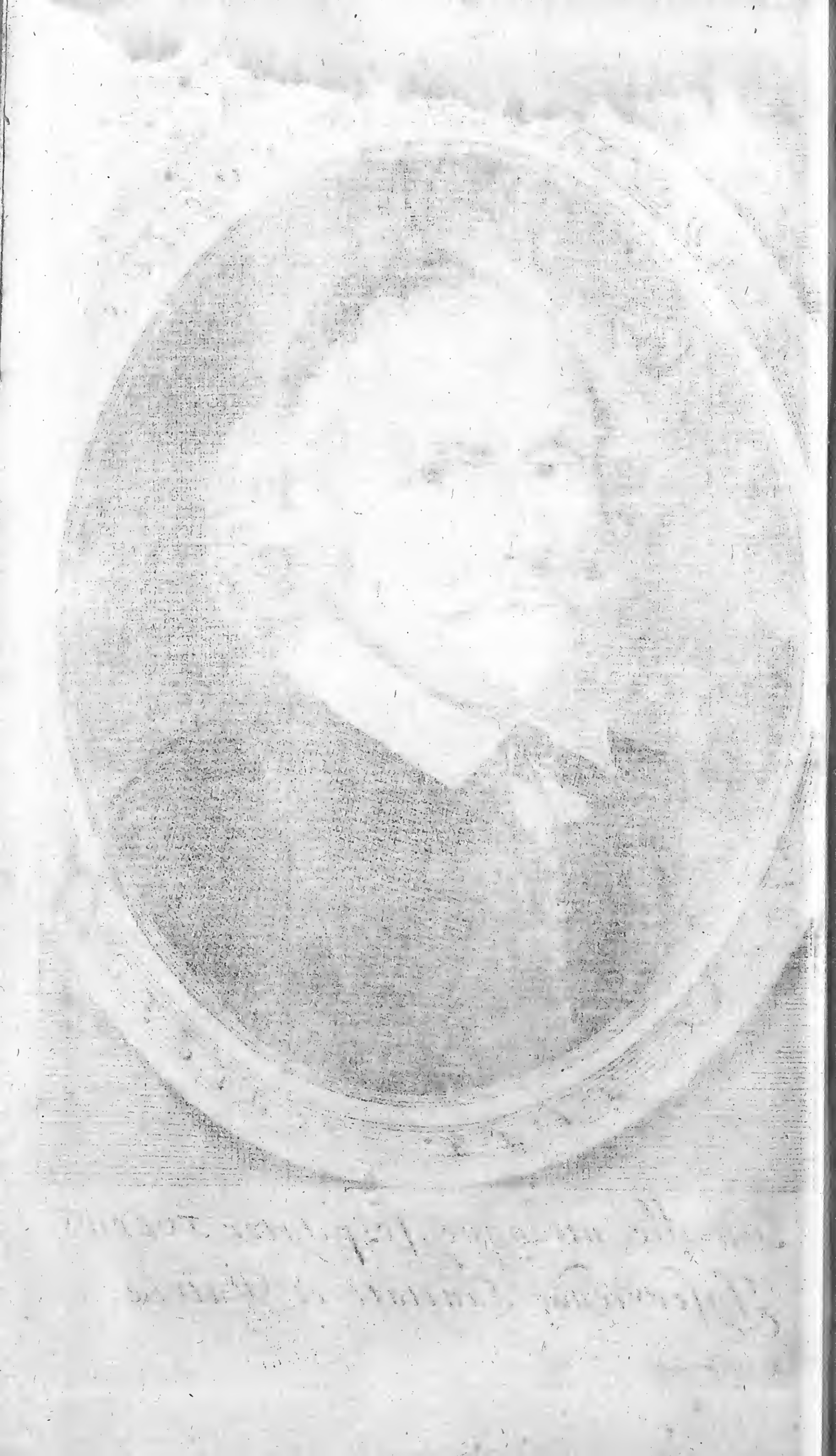
LUGDUNI BATAVORUM
apud GEORGIIUM WISHOTF.

M.D.CC.XXXVIII.

*Hic ille utrinque sospitator IULIUS
Inserviendo Sanitati et Patrie.*

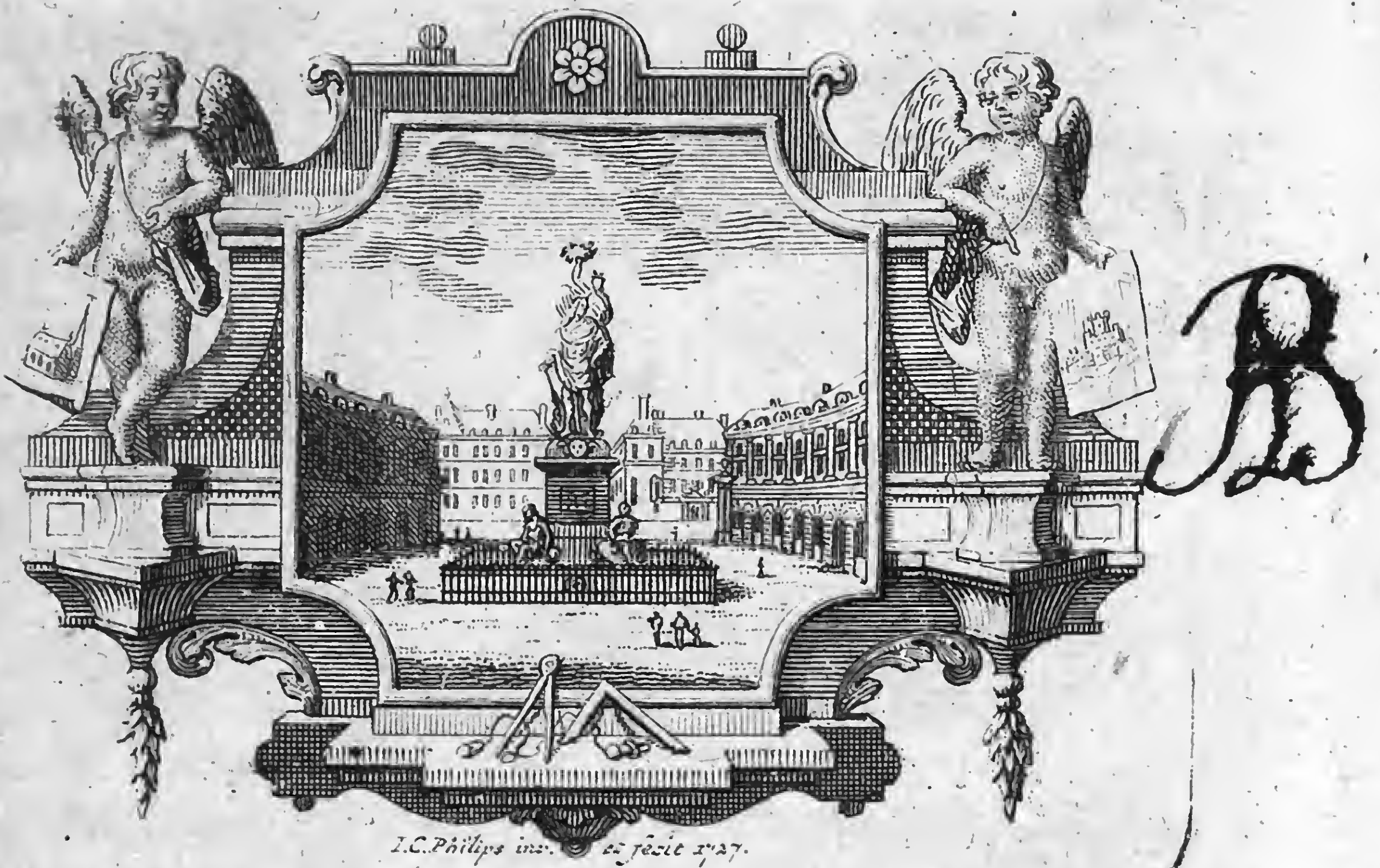
L. Visscher sculp.

NICOLAI TULPII,
AMSTELODAMENSIS EXCONSULIS,
OBSERVATIONES
MEDICAE.

EDITIO SEXTA,

Prioribus emendatior & auctior, cum Oratione
Funebri Clar. *Ludovici Wolzogeni*, tum duabus
Elegiis Celeb. *Petri Francii*, in Decessum
Illustris & Amplissimi Auctoris.

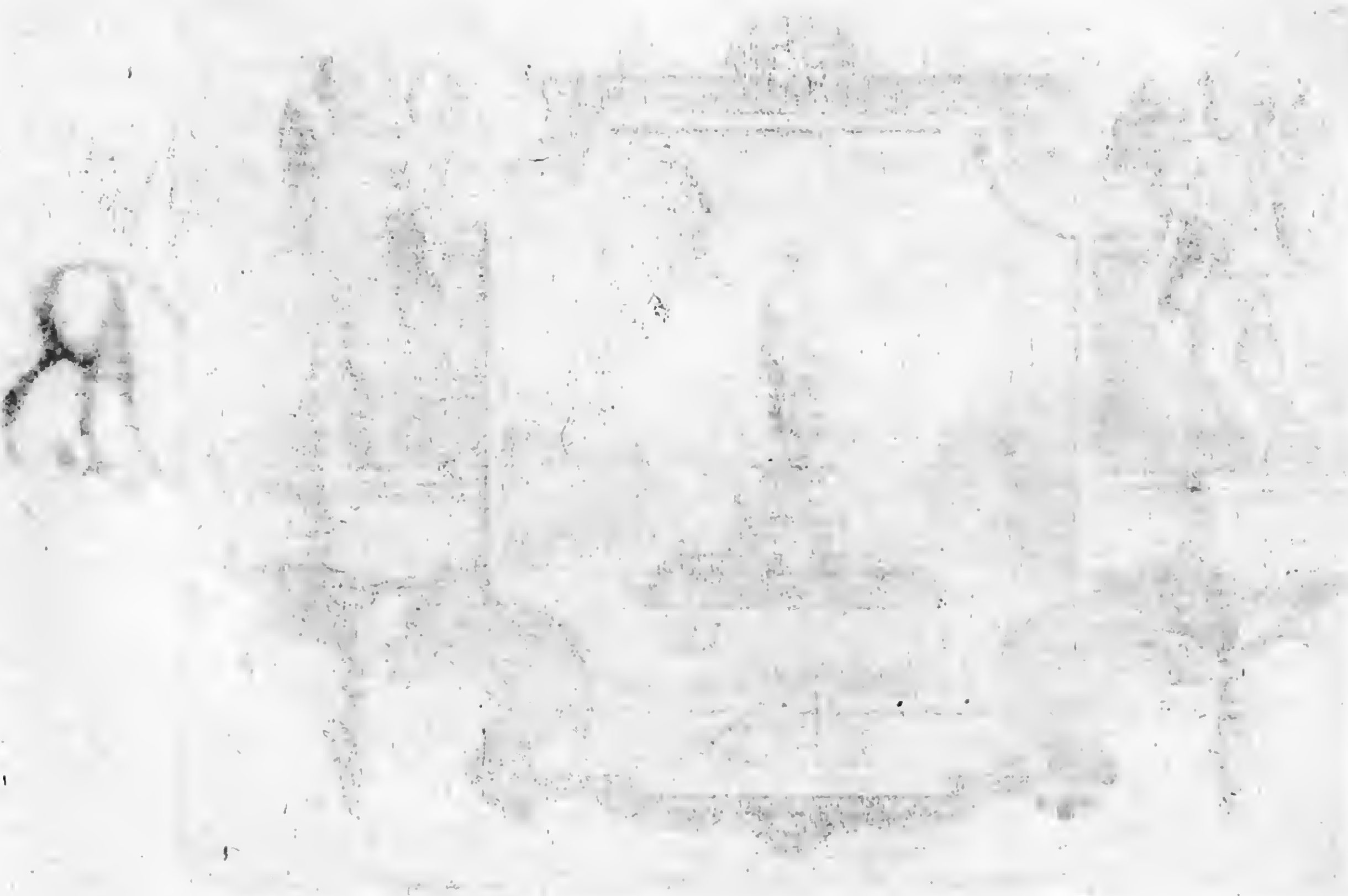
LUGDUNI BATAVORUM,
Apud GEORGIUM WISHOFF,
CIC ID CC XXXIX.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

510 N. 5TH ST. NEW YORK, N. Y.

1900

1900

P R Æ F A T I O

EDITORIS.

Ræfens, qui hic sistitur, liber, licet jam quinquies impressus, adeo tamen ab omnibus veræ Medicinæ Cultoribus expetebatur, ut, quæ mihi supererant Exemplaria, eorum desideriis explendis non sufficerent: necessarium proinde fuit novam adornare editionem, quæ in quibus, melior sit præcedentibus, paucis dicam.

Primo curavi, ut innumera vitia typographica, quibus scatebat prior editio, emendarentur. In eum finem lecta & relecta est novissima editio, & omnia, quæ deprehendebantur, vitia in margine notata sunt, quæ in hac nostra editione omni, quâ fieri potuit, adcuratione emendata sunt. Qua cura effectum fuit, ut, si non omnia, pleraque tamen vitia, quintam editionem deturpantia, Lectores in hac non offensura sint.

Secundo, tabulas æneas, nimis certe detritas, denuo Artifici tradidi, qui priora lineamenta profundius æri inpressit; adeo ut tabulæ nunc depictas imagines longe vividius repræsentent.

Tertio, numerus Auctorum, qui a TULPIO nostro citati sunt, & ad calcem operis recensentur, jam longe auctior est, quum in priore editione multi erant omissi.

Denique, adcedit novæ huic editioni LUDOVICI WOLZOGENI *Oratio funebris in decessum illustris & amplissimi Viri*, NICOLAI TULPII &c., una cum duabus Elegiis facundissimi doctissimique Oratoris & Poëtæ, PETRI FRANCII, Tulpianis manibus consecratis. Novum hoc, & notabile

PRÆFATIO EDITORIS.

fane, augmentum debeo benevolentiae Viri Reverendi, WIGBOLDI MULMAN, Pastoris Hagani dignissimi, jam emeriti, (cujus avus GUILIELMUS MULMAN, olim apud *Amstelodamenses* mercator solertissimus, uxorem duxerat alterius conjugis nostri TULPII sororem natu maximam,) qui orationem illam, in avunculi sui magni honorem habitam, quam in scriniis suis reservabat, ad editionem hanc locupletandam, benigne concessit: huic Viro, ætate, eruditione, munere, Reverendo, pro favore illo publice gratias ago, atque habeo, maximas; & ut diu & lætus charæ familiæ intersit, & serus in cœlum redeat, obnixè oro atque voveo. Hæc vero oratio, quum pleraque, & longe plura, contineat, quam quæ Expertissimus Vir, ABRAHAM SALOMON VANDER VOORT, *Medicinæ Doctor*, jam aliquot abhinc annis mortuus, in historica vitæ Tulpianæ narratione ex diversis monumentis excerpterat; hanc ob rationem Biographiam illam, priori editioni præmissam, in hac omisi, ne pretium operis præter necessitatem augere, & Lectori ædium velle facere, viderer.

En igitur, Lectores Benevoli, novis curis editum, auctum, emendatum, Clari TULPII libellum, auro cariorem dudum æstimatum: quem ut diurnâ, nocturnâque versumini manu, & ex decies lecto, relectoque libello, voluptatem, utilitatem, & veræ eruditionis augmentum percipiat, vehementer oro. Faxit DEUS, ut ex egregiis viris, strenuam operam Medicinæ navantibus, & in iisdem castris postea militaturis, plures exsurgant TULPII.

A D

PETRUM TULPIUM FILIUM.

PAtè se pandit, Petre fili, in quo decurris,
Medicinæ campus. Percoluere tamen illum
certatim, cum veteres, tum recentiores,
labore tam indefesso, ut vix quicquam amplius
in eo desideres, præter certas, rariorum affectuum,
observationes: utique remedia, infallibili usu com-
probata. Quibus equidem confisus, præter tuum,
Et aliorum studium, haud leviter adjutum iri; de-
crevi tandem in commune dare, ac publici juris fa-
cere, quas tibi soli aliàs destinaveram, observatio-
nes, futuras fortassis Musis tuis è gratiores; quò
plures earum, vel coram videris, vel auditione sal-
tem acceperis, à testibus oculatis. Quorum pars
magna, utique eorum, quorum hìc passim nomina, in
viviis cum sit, prodibunt fortè, nunc multò securio-
res, in publicum, quàm illis defunctis. Continent
quippe non pauca, ut à communi usu sejugata; at-
tamen verissima. Neque futura minùs ex usu Me-
dici; quam Geographis vel America, vel Freta,
sive Magellanica, sive Lemeria, nostrà saltem me-
morià, primum inventa. Quibus ut non parum il-

*Iustratur Geographiæ gloria : ita neque hæc exem-
pla fortè dedecorierunt Arti Medicæ, præsertim
veræ. Quæ sanè tantum discrepat, à scientiâ um-
bratili, quantum imaginaria inventa, ab inconcus-
sis, indubitatæ veritatis, fundamentis. Quibus qui
innititur, næ is haud facile contemnet; quin potius
obviis ulnis excipiet observationes, quas demonstra-
vit Anatome, verus Medicinæ oculus. Cujus lumi-
ne, ut irradiantur intima corporis penetralia; sic
producuntur, ejusdem beneficio, quasi in claram lu-
cem, abditissimæ, occultorum morborum, causæ:
vera mehercules fulcra, ac genuina Artis Medicæ
stabilimenta. Quorum certitudinem siquidem vis
penitus adsertam, conjice oculos in lectissima illa ex-
empla, quæ de rarissimis eventibus edidere, qui in-
ter Medicos audiunt sagacissimi. Quippe exempla,
velut lucidissima specula, repræsentant tam perspi-
cuè aliena facta ac secula: ut vel cæco appareat,
quid imitandum, quid fugiendum. Quâ certè scien-
tiâ nihil Medicis utilius. Amplum enim, ac spatio-
sum est, in quo navigamus, æquor. Et in illo tot pro-
pemodum vada, quot morbi; & tam frequentes sco-
puli, quàm scopi. Quorum periculis siquidem te sat-
agas subtrahere; necesse erit cursum dirigere, per li-
neas, à peritissimis Palinuris notatas: aliàs fluctua-
bis incertus, instar oberrantis alicujus Euripi. Eris-
que non tam re, quàm specie, & ad solam pompam,
eruditus. Nihil enim potest esse solidum, cui non sub-
est ratio. Multò minus ulla artis decreta firma, quæ
non comprobatur usus, qui omnium Magistrorum su-
perat præcepta. Ac proinde scitè Æschylus Poëta:
Qui*

Qui fructuosa, non qui multa scit, sapit.
Noli itaque pede nimis libero vagari, sed coërce
studiorum cursum, intra orbitam rationis ac usus.
Et ut apes, ex floribus, fragrantia mella; sic selige
tibi, ex optimis auctoribus, quod, sapientiæ rore ad-
persum, potissimum facit ad hominis salutem. Cer-
tus, nullâ re Medicum propius ad Deum accedere,
quàm salute hominibus dandâ. Quam certe Arcton
tibi si signes, enavigabis feliciter quamcunque cha-
rybdin. Et, ubi animum instruxeris verâ inter-
nâque eruditione, dispelles facillimè, à te, futiles
quisquiliæ, & confragosas illas, ineptarum dispu-
tationum, salebras, quibus dignitas Medica magis
obscuratur, quàm illustratur. Quòd si verò animus
te ducat ad sectiones Anatomicas; cave sis immoreris
in externis lineamentis: descende ad interiora, & in-
quire non tantum in naturam viscerum; sed præci-
pue in loca ac causas abstrusorum morborum. Qui-
bus probè cognitis, licebit deinceps, & tuum lumen
in aliorum immittere animos: & ubi ea duntaxat
ab oblivionis injuriâ vindicaveris, quæ sciri co-
gnosque publicè interest, mereberis optime, non
tantum de arte, quam colis; sed potissimum de Re-
publicâ, cujus civibus salutariter Medicinam fa-
cies. Quæ duo equidem ex animo voveo, qui tibi
sum, non minus affectu, quàm naturâ pater.

Amstelredami, ad annum salutis humanæ
cl^o l^o cxli. xvi. Kalend. Octob.

IN EFFIGIEM

Amplissimi Consulis

NICOLAI TULPII,

Argenteo numismate expressam.

A Mstelidum Consul, medicæ lux Tulpus artis,

Ter duodenorum gloria prima Patrum :

Alba licet superet , crinis candore , ligustra ;

Ore nives ; animo candidiore viget.

Felici effigie dum vultus pectora monstrat ,

Quid sit & exterius , quid sit & intus , habet.

LUDOVICI WOLZOGEN
ORATIO
FUNEBRIS
IN DECESSUM

ILLUSTRIS ET AMPLISSIMI VIRI
NICOLAI TULPII

Consulis, dum viveret, Amstelodamensis, Athenæi Curatoris:

Habita Amstelodami in Choro Templi Noviculi cum dedicaretur A. D. XI. Kal. Novemb. CIO IO C LXXIV.

Uæ fuit animi constantia Pulvilli quondam Pontificis, cum postem tenenti dedicantique Capitolium mors filii nunciaretur, ut, dissimulato tantisper compressoque dolore, Pontificalis carminis solennia verba nihilominus conciperet: eam si videbor

*

bor hodierno die imitari, id profecto nulla in laude mea ponendum ingenue profiteor. Quamquam enim istam Ædem consecraturus huc accessi; neque me sum passurus vel publico funere Patris Patriæ à fausta nuncupatione abduci: istam tamen propositi constantiam, vere dicam, nolim credi me ab aliqua virtute mea potius, quam ab officii necessitate impetrasse. Neque enim in communi luctu totius civitatis, in tanto mœnore ordinis nostri Professorii, & in isto squalore Propinquorum ac Gentilium, quos hic atratos & animo dejectos affidere videtis, sustinerem festivam dedicationis cæremoniā obire, nisi me reluctantem etiam & invitum omnium maxima nec sine flagitio declinanda moveret autoritas. Nam & Amplissimi Domini Curatores me voce sua ex veteri formula iusserunt ADESSE, ut verba præirem; quorum oblucri mandatis religio mihi est: & Senatus simul noster istas mihi partes imposuit, ut hæc iusta celebrarem; quorum voluntati ut morem

rem

rem geram jus fasque postulat. Quæ cum est per se ardua utraque ac difficultatis plena provincia, tum eo difficilior etiam earum administratio reddi putanda est, quod, quæ toto genere disjunctæ videri possint, in ejusdem tamen diei solennitatem incidunt ambæ. Omnia quippe læta & fausta bonique ominis sibi deposcit iste ritus dedicandi; hoc vero parentandi officium nihil affert nisi funestam mortis imaginem, acerbamque Defuncti recordationem: ut me anceps cura sollicitum teneat, quemadmodum sim moderaturus animum ac temperaturus orationem, ne vel ista lætitia impie credar illudere huic dolori, vel hoc dolore istam lætitiā importuno luctu fœdare. Vincenda tamen ista quanta etiam cunque difficultas est, quando id a nobis recepta nostris moribus consuetudo dedicandi tantum non efflagitat. Neque enim FINEM FARI satis habet Consecrator; inaugurare etiam Fanum excellentis argumenti oratione debet. Aliud autem excellentius argumentum,

4 O R A T I O

etsi luctuosum sit atque funestum, majus tamen atque dignius aliud inveniri poterat nullum, quam quod nobis istæ exequiæ tristi casu objiciunt. Stabat equidem sententia, primis suscepta cogitationibus, animos inflammare juventutis nostræ, ut, excussa tandem inertia, litterarum studia capefferet ardentius; quæ mihi nunc in aliud tempus seposita cura reservatur: mox animum subibat fiducia, Invictum Heroem nostrum, ac terra marique belli Ducem inclytum, Principem Arausionensem illustri aliqua victoria lætam nobis dicendi materiam suppeditaturum; quam, dum illi maligne concessit invida fortuna, nobis etiam eripuit: novissime sperabam fore, ut, extincto bello, pacataque Europa, Divæ Paci aram in hoc templo ponerem; quam vovere licet, nuncupare certe non possumus. Tulpio destinabatur consilio cœlestis providentiæ ista cæremonia. Erat videlicet in fatis, ut, cujus Viri memoria consecrari ad exemplum posteritatis merebatur, is esset

LUDOVICI WOLZOGEN. 5
esset potissimum hujus consecrationis
argumentum. Consul quippe fuit
Amstelodamensis ; qua dignitate in
Repubblica quidem nostra amplior est
aut illustrior nulla : Curator fuit Athe-
næi ; cujus respectu personæ ad nos
electe pertinere ejus laudatio putanda
est : verbo dicam, Tulpus fuit ; hoc
est, in tantum laudandus, in quan-
tum virtus ipsa, quam late patet, in-
telligi potest : quem vel Judex Ægypti-
us quoque, necdum laudatum etiam,
sepulturæ tamen honore dignaretur.
Non collocaret ex more gentis in ri-
pa lacus cadaver ; non sisteret feralis
cymbæ gubernatorem Charontem ;
non sollicitè provocaret accusatorem
anteactæ vitæ ; non mitteret in suffra-
gia causam ambiguam : solo nomine
indicato, audito Tulpii nomine trans-
mitti paludem juberet. Ista namque
virtus est in oculis hominum, in pu-
blica luce versata ; est singulorum con-
scientia, est comprobata judicio po-
puli Belgarum : non illa sententiam
expectat hemicycli, non ut confessui
probetur Quadraginta Virorum : o-
mnis

mnis ætatis, omnis ordinis, sexus denique omnis consensu, voce, plausu contestata præmium abstulit antequam esset decretum. Terræ nimirum jam nuper mandavimus tristes Tulpæ reliquias, deducente indictivum funus universa propemodum civitate; nunc demum laudamus Tulpium, ut constet, non disceptari, laudene dignus habeatur nec ne dignus, quod jam est ipsius rei quadam anticipatione præceptum judicium; sed ingentibus meritis debitas laudes exhiberi. Quem ego affirmarem dignum extitisse qui in hac urbe nasceretur, nisi dignus etiam fuisset, qui ipsam ornasset. Animi quippe pendeo, debeamne Patriæ tam illustris celebritatem ad Viri laudes transferre, an a Viri consilio, prudentia, fortitudine, studio, opera, caritate famam Patriæ arcessere. Intuenti quidem, non Fœderati tantum Belgii, sed orbis terrarum principem hanc Urbem, illi felices mihi videntur, qui ea gloriari possunt. Non me movent ista quidem naturæ prodigia: fœ-

foedus aër, & respiratur tamen; aqua
 coenosa, & bibitur; nulla tellus, &
 habitatur; sylva nulla, & caletur; hoc
 est absque suis elementis sibi tamen
 constans natura: non movent artis
 mirabiles effectus; ista substructionum
 mole stupenda, operis artificio juxta
 ac sui marmoris pretio conspicua,
 octavum mundi miraculum, augusta
 Curia; templorum magnificæ structu-
 ræ, & hæc Ædes sacro horrore ve-
 neranda; pauperum opulenta quoque
 domicilia, nec pauperes casæ; coa-
 ctum repagulis mare, domitusque ca-
 taractis Amstela Fluvius; pontium
 continentibus prope fornicibus junctæ
 fossæ; spatiosæ mercantium porticus;
 tot palatia quot privatorum ædes; in
 modum provinciæ diducta pomœria,
 ac ingens ambitus perpetuo muro cin-
 ctus; & hæc omnia aquis innatantia,
 de fossa que abiete sustentata: non mo-
 vet industria gentis, quæ utrumque
 orbem commerciorum jure complexa,
 omne æquor navigat, omnem terram
 frequentat; quæ nullas messes facit,
 & abundat frumento; nullas vinde-
 mias,

mias, & circumfluit vino; incolit paludes, & eruit de montibus aliena metalla; triste coelum spectat, & legit aromata; nuditatem tegit spoliis orientis; in summa paupertate ditescit non suis opibus; saltus non habet in aperta regione, facit sibi in stationibus suis, quas densa malorum sylva ac mobile nemus obumbrat; nihil habet, & habet omnia in hoc florentissimo totius orbis Emporio. Quæ etsi me vehementer afficiant admirabilitate sua, ad ea tamen animum intendendo potissimum, quæ ad gloriam Amplissimi Senatus, cujus pars non minima Noster fuit, propius spectare videntur. Quamquam ipsa ea omnia quæ prudens omittenda duxi, non aliis quam tantis Rectoribus suis adscribere beata civitas possit, quorum est singulari providentia factum, ut opulenta, magnifica, admiranda habeatur. Sed est simul & anima Reipublicæ nostræ, pacis ornamentum, præsidium belli; publicæ pecuniæ fons & sacrum velut ærarium; consilii caput; ingentium coëptorum prin-

LUDOVICI WOLZOGEN. 9

princeps auctor ; rerum gerendarum maximum momentum ; universi Belgii desperatis rebus extremum perfugium ; spes ultima semper ac certissima salutis. Nusquam sanctius colitur religio , licet obseffa hæresi , superstitione , impietate ; maxima civitas instar familiæ regitur ; in tanta licet multitudine , tuta innocentia est , ac paterne defenditur , intutum crimen , ac severe punitur ; summa libertas ac prompta obedientia simul conspiciuntur ; vis imperii ac veneratio maxima , imperantium nulla , ne in cultu quidem habituque alicujus Majestatis insignia. Quid mirum Auditores ? Tulpii sedent ad clavum : hoc est , Viri sapientes , quos vel æmulatus est Tulpus , vel ad sui æmulationem excitavit. Quid vitam imputas Tulpio , & hanc lucem Regina urbium Amstelodamum ? reddidit cum fœnore beneficium , ac inter eos conspicitur , qui vitam tibi tuam , sed & gloriam , & hoc sempiternum nomen peperere. Patrem habuit qualem dare honoratissimum ista Patria potuit, Emporii

* 5

maxi-

maximi Mercatorem magnarium, virum eximium & opulentum, Petrum Theodori, cui fausto nupta conjugio sanctissima matrona Theodori pariter Gertruda a. d. v. Id. Oct. anno superioris sæculi tertio & nonagesimo, nostrum hunc Nicolaum Tulpium felici partu edidit. Vitam & virtutem à Parentibus accepit, cætera sibi ac virtuti suæ debuit; quæ solida demum & vera laus est, ac propria Reipublicæ nostræ: in qua nil generi datur, nil fumosis imaginibus; nil conceditur factis alienis, nil avorum memoriæ; quæ non nasci Consules, sed fieri voluit; non hæreditatem haberi dignitates suas, sed præmium virtutis. His moribus civitatis, quos testamento dare Majores non potuerunt, ipse virtute sua adeptus est honores amplissimos, Auctor suæ nobilitatis, Princeps generis, fortunæ Faber. Jamque aliquid iste Faber architectari videbatur, & animo agitare atque moliri magnæ rei, cum ad cultum humaniorum litterarum animum adplicuit. Habet quidem in

LUDOVICI WOLZOGEN. II

in Mercuriali hac urbe dignitatis
haud parum mercaturæ studium;
utilitatis autem plurimum; censentur
istâ solertia cives: pace tamen eorum
id dixerim, & bona cum venia tua,
Theodore Pater, cui id etiam laudi
datur, quod talem genueris, ad al-
tiora natus erat Noster, quo, cum
citato gradu fiducia plenus enitere-
tur, sapientiæ præceptis ut erudire-
tur, pro virili sua parte contendit;
quod hanc viam, non unicam tan-
tum esse, sed & certam perspiceret,
multis calcatam ejusdem virtutis &
animi viris, ad summum in Republi-
ca dignitatis fastigium. Mox igitur
ad sapientiæ templum, Musarum do-
micilium, omnis eruditionis matrem
& altricem Leydam se contulit:
necdum enim suum Lycæum habe-
bat Amstelodamum; quo stante,
etiam Leyda carere possumus. Quin
Leyda poterat tunc quoque Noster
carere, quam ut inviseret, famæ da-
bat, potius quam alicui necessitati
studiorum; quæ rara quadam ingenii
felicitate sic apud se coluit, ut ipse
sibi

sibi erudiendo sufficere intelligeretur, tam sui felix Magister, ut mox aliorum quoque Doctor renunciaretur. Medicam enim artem erat amplexus, quam, cum nisi ritu solenni initiatus facere non posset, toga se indui passus est, ut, quod vehementer vellet, etiam liceret. Nam ad inanem gloriam eum haud transtulisse blandientes honoris titulos, toties ipse testatum fecit, quoties habuit de rebus Medicis Orationes anatomes in hac urbe Patria Professor celeberrimus. Habuit autem cum bene multas, tum vero luculentas, & artis suæ refertas eximiis observationibus. Quas Vos equidem, Amplissimi Hæredes, peccaveritis in commoda generis humani, nisi verecundiæ auctoris subtractas, in publicam lucem miseritis. Cætera quæ præstitit in Medicina probabit ipsa qua vixit integra propemodum ætas Reipublicæ nostræ: nec enim recenseri singulatim possunt, quia numerari non possunt, qui Tulpio vitam, & quod vita majus est, sine do-

dolore vitam referunt acceptam: solo tempore signari curationes Tulpium possunt, quod cum omnes ejus æquales comprehendat, omnes habuit, qui quidem egerent Medico, sibi debendi reos, nisi quos multitudo ac turba petentium opem intercluso velut aditu arceret. Nunquam enim egrediens vacuum domum Consulentibus reliquit; nunquam invenit vacuum ingrediens, ut, cum unus infinitis non sufficeret, plures abirent inauditi, quam acciperent responsa. Sola manendi pertinacia, totumque diem præstolandi, donec reverteretur, obstinatis profuit. Nam a primo diluculo ad seram usque vesperam, sola interposita prandii horula, ipsam veluti circumferens salutem, auctor ejus & effector, indefessus totam urbem pererrabat. Summi, imi, medioximi pariter adire, pariter arcessere Tulpium; illi probare judicio suo artem Medici; isti caritatem etiam Viri sua gratiarum actione laudare: universi omnibus numeris absolutum Archiatrum

trum & suæ salutis alterum velut Æsculapium experiri. Vultu, voce, alloquiis recreabat ægros antequam remediis, animi prius quam corporis curator. Corpus autem non multa, non exotica fatigabat medicina; naturam hominis & indolem regionis sequi inter artis præcepta ponebat; illam leniter erigere prostratam, erectam animosius firmare, firmatam demum omnibus copiis ad expulsionem contrariorum armare prudentiæ Medicæ arbitrabatur: sed & scientiæ, sui cœli ac soli herbas, radices, succos longo usu edoctum nosse, quod existimaret, erudite profecto & sapienter, nullam in orbe terram sic esse a novercante natura expositam atque projectam, quæ non suis malis nativa proferret & genuina, ac propria remedia: quæ cum obvia sint & congruentia, promptius & certius destinatos veluti hostes vincere credenda sunt. Quod singulari libro copiose Nostrium demonstrasse laudi ejus apponerem, nisi laudem ipse suam sibi invidisset, qui

LUDOVICI WOLZOGEN. 15
qui librum flammis dari jufferit. No-
luit altera vice modestiam suam ex-
pugnari, cui semel vim fecerat utili-
tatis publicæ magis quam ulla ratio
famæ: quam tamen omnium maxi-
mam illi conciliarunt apud artis peri-
tos Observationum medicarum libri
quatuor, ab ipso editi, emendati,
aucti: & ut pluribus prodesse pos-
sent, moribunda quoque manu, ac
ipsa negante officium, ore jam palli-
do, sed mentis semper compos, in
Patrium vertit sermonem. Hic vide-
bunt & mirabuntur, quos ista tenet
curiositas, in arteriis calculos, in
corde polypos, in vesica capillos:
hic deprehendent innoxios cancros,
abscissos pulmonis absque periculo
lobos, faucium jecur & sanatum,
alte vulneratum princeps viscus, nec
elisam animam: hic obstupescant
alium visu intelligentem verba sur-
dum, alium respirantem per aures,
rursus mutum loquentem alium: hic
legent fractas calvarias, & salutarem
modioli usum: hic longos sudores &
annorum triginta sanguineum spu-
tum:

tum: hic ejectas ore turundas: hic matrum intemperies & infaustos partus, & quicquid monstrosi lasciviens edit aut errans natura. Quæ quidem observatu difficilia, usu fructuosa, jucunda perceptu longe etiam plura haberemus, nisi magnum auctorem graviores curæ distrinxissent. *Hic enim, ille utrimque sospitator Tulpus Inserviando sanitati & Patriæ*, quo titulo fulget effigies Viri, a singulorum civium curatione, ad universi corporis medelam est evocatus. Est enim societatis hominum, ut hominum ipsorum, quædam quasi vita, est sanitas, est morbus. Huic Medicinam parare, etsi sit alterius artis, ejusdem tamen esse Medici potest. Non ego vobis Ægyptium adducam Osirim, & filium Apollinem Orum, suæ Reipublicæ auctores simul & inventores Medicinæ: non peritissimum artis a medendo quoque dictum Jasonem: non Herculem, aut Achillem, aut Zoroastrum, antiqua nomina & vetustate obsoleta. Audeat mihi quisquam negare Magnum Regem

gem fuisse Alexandrum, quia medicinam quoque fecit amicis: audeat Imperatoriam dignitatem Augustis detrahere Adriano, Antonino, Constantino IV. quia Medici fuere: audeat ingentem Mithridatem affirmare non intellexisse artes regnandi, quoniam antidotum invenit suo quoque nomine in hunc diem insigne: audeat Avicennæ principatum auferre Cordubæ suæ, quia nullam medicinæ partem reliquit intactam: & tum postea demum audeat Tulpio de gestis Magistratibus controversiam movere, quia Medicus fuit. Enimvero hic Medicus ex artis suæ præceptis curavit cum aliis nunquam fatis firma valetudine Rempublicam. Quæ natura ejus est, ut pristinam regiminis formam, & ab ultima susceptam origine conservet, eam secutus est, ex monito suo Medico, *Optima vivendi lex, propria cujusque natura*: ut æqualis fieret per omnes partes Reipublicæ alimentorum distributio, neve tumescente per negotiatorum monopolia

**

liene

liene cætera membra tabescerent, dedit operam : salubrem præscripsit diætā, istamque nimiam habendi libidinem, finesque proferendi, ceu avidi ventriculi morbum infregit ac repressit : quæ ingerebantur ut egeri possent, libero facilique transitu mercium, curæ habuit : adversus aëris intemperiem & Septentrionis frigora, & excitatas sole Gallico nebulas, ac pestilentem quemvis afflatum, vimque omnem externam domo se munire ac foco, non viribus, ac robore, aut fiducia sanitatis experiri voluit : noxiis expellendis humoribus non deerat illi suum hieron picron ; nec helleborus, ubi pravis consiliis esset occurrendum : erat cum ureret, cum fecaret, cum partem affectam immedicabili gangræna ense rescinderet. Vidimus recreantem cardiacis & refo-cillantem adhortationibus, ac demulcentem mitium verborum fomentis desperatam nuper, & conclamatam, ac tantum non animam agentem Rempublicam. Hæc egit Medicus : sed
Me-

Medicus Senator duobus & quinquaginta annis; sed Medicus sextum Scabinus; sed Medicus quartum Consul: hoc est, laudante Isocrate, Virorum primus, medius, novissimus. Fieri quippe non poterat, hoc animo cum esset, hac virtute Tulpus, ut sunt isti carceres honoris semel aperti, quin mox ad metam properaret, mox etiam perveniret: dubium profecto, citatiorene cursu, an per asperiora spacia. In ea enim tempora inciderat, quæ post natam Rempublicam, cum periculorum magnitudine, tum vero negotiorum mole, erant omnium difficillima. Vidit sub præsidio Principum Arausionensium florentem Rempublicam: vidit mox eandem erepto Governatore fluctuantem, & permissam sibi ac tempestatibus suis: vidit novissime redditam Statori suo atque Vindici Guilielmo Henrico; ac sic redditam hæreditaria tutela, ut eripi amplius non possit: in hoc transitu cum esset Respublica, in hoc fatali cardine cum tam periculose ver-

teretur, in Rectoribus fuit, fuit & in Conservatoribus. Hæc domi ancipitia: foris internecinum cum Hispanis bellum, & gloriosa pace compositum: cum Anglis semel, iterum, tertium erumpentes in nervum ferales inimicitiae, & æquo foedere extinctæ: cum Gallo de aris & focus, de bonis, de libertate, de vita denique ac salute desperata dimicatio, & in salutem versa Reipublicæ. Stetit animo semper infractus, consilio potens, opera strenuus, incumbens studio suo, cedere nescius, ac stationem invicto mentis robore defendens Tulpus. Qui seu rerum summæ adhiberetur Hagæ Comitum, Delegatorum Ordinum Consiliarius, quem toto quinquennio gessit Magistratum; aut ipsius Ordinum Concilii Senator, id semper operam dedit, ne quid Respublica detrimenti caperet: seu Urbis Patriæ habenas moderaretur, ejus commodis unice studuit, idque tam impense, ut nullius muneris officium, rei nullius administrationem, quæ qui-

quidem in publicam utilitatem redundaret, aut detrectaret oblatam, aut a se alienam arbitraretur. Non Litterario Ludo negavit operam Scholararcha; non Ecclesiæ Senior; non Athenæo Curator. Habet ille pulvis scholasticus minutam certe, molestem ac tetricam inspectionem: at est alia nulla fructuosior Reipublicæ. In hac palæstra formantur Christiani, in hac Cives; assueti ferulæ fascibus se submitunt, sequuntur pedum; discunt pueri, quod doceant Viri, quodque jubeant: ipsa virtus universa non alio femine concrefcit, non alia radice pullulascit: quod vere homines fumus non Parentibus magis, quam Magistris debemus. Non in Virum evasisset Tulpus, nisi puerum scholastica subfella vidissent: non in Doctorem, nisi discipulus fuisset: non in Rectorem Civitatis, nisi Magistris ante subiectus. Memor fuit Tyrocinii sui, nec recusavit huic fonti præesse, ut puro semper ac foecundo latice faliens, multos pos-

set effundere Tulpios. Sed rivulis quoque sapientiæ prospectum voluit, ne vel intercepta unda exarescerent, vel turbata cœnosi fluerent, dum illustrem Scholam fovit Curator, quæ trivialibus emancipatos adolescentes excipiens, maturiori disciplinæ traderet. Ita visum est Patribus Conscriptis, ut, cui de cætero nil deest ad magnitudinem famæ, nec deesset litterarum studium Urbi suæ, sine quo ne fama quidem ipsa, aut late dissipatur, aut servatur diu. Quamquam non custos tantum famæ, sed pars etiam sit ordo Professorius, & forte Vossiiis suis ac Blondellis alicubi celebretur Amstelodamum, ubi cæteræ laudes ejus conticescunt. Civibus utique incredibilem afferret utilitatem, si bona sua intelligerent. Quanti enim illud esse putatis, sub oculis Parentum, sub custodia domesticæ disciplinæ liberos erudiri? procul ab illecebris voluptatum, ab avocamentis studiorum haberi? præsentia urgeri profectus, exigì quotidiano examine? iis
infi-

infici opinionibus, quæ congruant rationibus Civitatis? iis artibus imbui, quæ utiles esse possint? non alienari sensim a Patriæ notitia, a caritate? non alterius Reipublicæ cives fieri, ut sint hospites in sua? non denique peregrinis moribus assuescere, patrios oblivisci? Quæ cum tanta in hac re insint momenta, quamobrem, obsecro, foris tam anxie quæritis quod habetis affatim domi? Quid autem illud est denique, quod tantopere quæritis? Philosophiam? Ipse sui sæculi Princeps est Philosophiæ de Ray, & adest, cujus causa Leyda frequentabatur. Mathesin cæterasque liberales disciplinas? Nusquam hunc invenietis, vel arte sua, vel industria nulli secundum de Bie. Medicinam? Tulpio placuit Blasius, cui nil placebat quod esset vulgare. Jurisprudentiam? Dignus est juris Antecessor, cum doctrinæ soliditate, tum vero solertia docendi nemini concedens Faber. Eloquentiam & litteras humaniores? Est in Francio redivivus, &

qualis ista fuit ætate, Gronovius. Nam de me nil habeo dicere; vestrum iudicium esto: id meum est, non me luisse operam, si mea voce fueritis ad hos audiendos excitati. Excitari autem par est vel ea sola ratione quod Curator tamdiu fuit Tulpus, qui ne hanc quidem curam suscepisset, nisi & utilem existimasset. Ac ne quam partem Civitatis expertem relinqueret industriæ suæ, voluit eam quoque haud gravate impertiri Ecclesiæ: quæ cum Dei sit, Dei laudibus ornetur, non nostris, quas omnes vel exquisitissimas etiam antecedit. Est ea non iudice modo, sed & auctore Deo, genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta, populus ipsi proprius. Est arca Noë, tabernaculum Semi, Bethel Jacobi; est domus Dei, Civitas sancta, Hierusalem cœlestis, columna ac stabilimentum veritatis. Est liliū inter spinas; est rubus ardens nec consumptus: est columba ac serpens; Sponsa Christi est & lectus; vinea & palmites, ager & semen; na-
vis

LUDOVICI WOLZOGEN. 25
vis & pisciculi; est in Cœlo lumina-
re, in terris candelabrum; est ami-
cta Sole, calcatur sub pedibus Lunam;
militat in terris mox in Cœlo trium-
phatura. O sanctam! ô beatam! ô di-
gnam Deo suo! dignam Dei filiis Ec-
clesiam! Adeone generi mortalium
indulisse benignum Numen, ut us-
quam in terris extare voluerit? Ex-
tat & in hac quoque Urbe: ac sicuti
erudienda data Pastoribus ac Docto-
ribus est, sic & regunda Senioribus:
qui cum doctrina, pietate, probitate,
morum gravitate; tum vero singula-
ri prudentia ac caritate debeant esse
conspicui, ut eximantur populo virtu-
tibus etiam antequam delectu, debuit
Senior esse Tulpus, & vere fuit, qui
virtutes istas & attulit, & explicuit.
Dicerem qua fide, nisi magis etiam
illas exeruisset in commodum Eccle-
siæ, cum potuit illi non consilio tan-
tum, sed & auctoritate prodesse, Con-
sul factus & ad Senatum Ecclesiasti-
cum Delegatus, semper ejus Patronus,
Fautor & Defensor. Nusquamne igi-
tur

tur deprehendemus Tulpium, nisi publico interservientem? non in Schola? non in Athenæo? non in Ecclesia? non Hagæ? non Amstelodami? fed ne in domo quidem sua? ac ne quidem igitur privatos intra parietes? Illud non dicam, publicam fuisse domum obsidentium turba: hoc aufim affirmare, cum uxorium quæreret levamentum, non fecisse videri sine respectu Patriæ. Hanc habuit etiam in oculis cum liberis operam daret, quos illi genuit, magis etiam quam sibi: intelligebat enim eam indigere talibus civibus, qui sui essent simillimi, ac interesse Civitatis ut plures Tulpiani nascerentur. Non totum tamen votum implevere fata, quæ solum virilis sexus Theodorum Tulpium*, Sylvarum

* Ex cujus filia, *Esthera Elisabetha Tulp*, nupta Viro Amplissimo *Joanni à Bempden*, J. C., Scabino & Senatori Amstelodamensi, nati sunt Vir Amplissimus *Ægidius à Bempden*, J. C., cum maxime Consul Amstelodamensis; ejusque sorores, *Anna Elisabetha à Bempden*, hodie dignissima uxor Amplissimi Viri *Joannis Six*, J. C., Domi-

varum Hollandiæ Concilii Assessorem, Scabinum, & Indicæ Societatis Moderatorem, reliquere superstitem: nisi & totum in hoc solo implevisse dicamus, qui instar multorum est, paterni nominis ac virtutis ex asse hæres. Cæteros ex prima conjuge Eva Egbertia van der Voegh susceptos, Petrum Medicinæ Doctorem, Egbertum Mercatorem, Nicolaum prima juven- ta florentem præmatura mors abstulit: nisi quod ex Catharina Nepotes sustulit duos, hunc Virum Clarissimum Henricum Tholinx Jurisconsultum in paucis, ac Virum Strenuum, Petrum, Centurionis Optionem: Neptes itidem duas, lectissimas Virgines, Evam & Margaretam. Qui quidem omnes Patre nati sunt Viro Amplissimo, Spectatissimo atque Experientissimo, Arnolfo Tholinx, Commissario, Medicinæ

Domini in Hillegom & Vromade, Consulis & Senatoris Amstelodamensis; de quo etiam mox; item *Esthera Agatha à Bempden*, denique *Gertruda à Bempden*, ambæ adhuc in vivis.

dicinæ Doctore, qui solus effecit artis suæ peritia ut ne Tulpium Medicum desideremus. Sed nec ex altera Coniuge Margareta de Vlaming ab Oudshoorn † susceptam omnem prolem

† Filia Amplissimi Viri *Petri de Vlaming ab Oudshoorn*, Consulis & Senatoris Amstelodamensis; orti ex pervetusta Familia *Guilielmi ab Oudshoorn*, Equitis, Domini in Oudshoorn, Aarlanderveen, Vryenhove & Gnephoek: qui obiit 2 Aprilis Anni 1300; cuius uxor erat *Machtilda à Raaphorst*; quæ obiit 5 Augusti 1310: quorum filius natus minimus; *Jacobus ab Oudshoorn*, fuit quadragesimus quartus Episcopus Ultrajectinus; qui obiit 22 Octobris 1322. Prædictus autem *Petrus de Vlaming ab Oudshoorn* obiit 10 Augusti 1628. quartum Consul Amstelodamensis, nullam quidem masculam prolem relinquens; at quatuor filias: ex quibus progenitæ sunt variae Familiae, etiamnum superstites.

Nupsit enim primogenita ejus filia, *Eva de Vlaming ab Oudshoorn*, Spectabili Viro *Guilielmo Muilman*, apud Amstelodamenses Mercatori solertissimo, Avo Venerandi Viri *Wigboldi Muilman*, Pastoris Hagani Senioris, qui adhuc est in vivis cum Familia sua.

Secunda, *Margareta de Vlaming ab Oudshoorn*, nupsit Huic, de quo heic sermo est, Amplissimo Viro *NICOLAO TULPIO*, Med. Doctori, Consuli & Senatori Amstelodamensi: ex cuius filia *Margareta Tulp*, nupta Amplissimo Viro *Joan-*

lem tollere potuit & educare. Studiis operam dantem amisit Symonem; in ipso vitæ ingressu etiam Evam: sola Margareta relicta est, sui sexus ornamentum.

ni Six, Domino in Wimmenum & Vromade, Consuli & Senatori Amstelodamensi, prognatus est Vir itidem Amplissimus *Joannes Six*, J. C., Dominus in Hillegom & Vromade, Consul & Senator Amstelodamensis, adhuc superstes: cujus filiolus, *Joannes Six junior*, nuper 1 Aprilis 1737. solemniter jecit primum fundamenti lapidem magnifici Hospitii dicam an Palatii Amstelodamensis, quod Hagæ Comitum etiamnum hodie ædificatur.

Tertia, *Elisabetha de Vlaming ab Outsboorn*, nupta Viro Insigni *Jano Slicher*, enixa est Virum Præclarum *Wigboldum Slicher*, J. U. L., Præfectum Ærarii rerum belli maritimi, quæ pro Republica Batava Amstelodami administrantur; ex quo *Wigboldo*, præter varios etiam ex aliis filiis jam defunctis nepotes, adhuc superest cum sua Familia filius ejus, Vir Amplissimus *Antonius Slicher*, J. C., Curia Hollandiæ, Zelandiæ, ac Frisiæ, jam plus dimidio seculo Senator.

Quarta denique, *Catharina de Vlaming ab Outsboorn*, nupsit Viro Conspicuo *Zachariæ de Rothé*, Avo Strenuissimi Viri *Diderici de Rothé*, Liberi Domini Rondvisiæ, Wesdhlenæ, &c., Sacri Romani Imperii Nobilis, nunc in Statu Regni Borussia inter Nobiles Nobilis adscripti, olim Serenissimi Principis FRIDERICI AUGUSTI, Regis Poloniæ, Electoris Saxonæ, &c. &c. &c. Satellitum Equestrium Præfecti.

mentum, ac digna Conjux Ampliffi-
 mi Viri, Joannis Sixii, Domini de
 Vromade, hujus Civitatis Scabini, in
 cujus amore, confilio, opera, erudi-
 tione, alloquio, fuavitate Socer Tul-
 pius unice conquiescebat. Est enim
 Vir ille, quod Vobis dictum velim,
 Auditores, non Tibi, Ampliffime Sixi,
 qui mereri mavis, quam audire istas
 laudes, est eo pietatis fenfu, ea mo-
 rum probitate, gravitate, ea solidita-
 te judicii, ea constantia in utraque
 fortuna, ea in amicos immota propen-
 faque voluntate, eo demerendi pla-
 cendique ftudio, eo candore, ea co-
 mitate, ea elegantia, ut certius ha-
 beret aliud nullum fenectutis folatium
 Tulpus. Nam exquisitam in omni
 genere disciplinarum eruditionem Vi-
 ri; rei antiquariæ peritiam ftudio pa-
 rem; sagacem in detegendis vetufta-
 tis monumentis, in dijudicandis per-
 fpicacem mentem; elegantiorum lit-
 terarum ac litteratorum amorem, &
 cætera quæ Virum undique doctum
 abfolvunt, non attingo. Nec enim
 una

una oratione laudari uterque Tulpus
 & Sixius possunt, qui singuli suam po-
 scunt aquam, & propriam implent
 dicam an excedunt panegyrim. Poë-
 tam hujus sæculi magnum & excellen-
 tem haberi non possum tacere, nisi
 Tulpii velim laudes tacere; quas ille
 mortui epitaphio, vivi carmine sic est
 executus, ut tum demum dignum
 contigisse laudatorem Tulpio dixerim,
 cum laudaretur a Sixio. In summam
 contraxit laudes ejus, cum argenteum
 numisma cudi jussit, cujus altera pars
 exhibet solam effigiem Tulpii, altera
 cedrelatem, nubibus inferentem alti
 fastigii decus, crudam Viri vegetam-
 que senectam indicantem, isto ex Prin-
 cipe Poëtarum sumto titulo, *Vires ul-
 tra sortemque senectæ*. Nihil quippe
 vel Poëtæ dicendum relinquitur, ubi
 facer ille vultus conspicitur, ingentis
 animi certissimus index: solam æta-
 tem, quia pars Viri non est, symbo-
 lo notari par erat; neque commodio-
 re alia, quam ista cedrina æternitate
 significari poterat, quia ad miraculum
 erat

erat provecta, & viridior etiam quam provectior. Celebrabat enim suum Jubilæum solenni convivio octuagenarius senex, exacto Senatorii laboris anno quinquagesimo. Quamquam de Jubilæi festivitate nihil sibi fuit, præter sanctam in Conservatore suo lætitiā; expiandi peccati religiosam deprecationem, innocuam amicorum gratulationem, & erga Collegas grati animi testatam summa cum benevolentia significationem: vacationem curarum, missionem militiæ, ocium, quietem, adeo non habebat in animo, ut laborem etiam deposceret, ac videretur ingredi velle viam, quam erat emensus, & quamquam emeritis stipendiis, novo Sacramento operam suam Reipublicæ voluntarius miles addicere. Tum demum rude se donandum affirmabat, cum ad æternos triumphos summus esset Imperator evocaturus. Nec mora: audita bucina coelestis Jubilæi est: evocavit Imperator decretoria lege, Tulpus prompto secutus est obsequio: secutus

tus est ad quietem volens lubens, qui nec erat mansurus in opere invitus. Nam in ipso opere versantem, stantem & administrantem Rempubli-
cam, volventemque animo casus Patriæ divina jussa deprehenderunt. Omnium primo senile corpus afflixit atrophiam, abhorrente natura ab omni qua tum maxime deficiens indigebat, alimonia: mox secuta quæ Græcis dicitur anasarca est, lethali humore per omnia se diffundens, permeans omnes artus, partesque consistentes pessime macerans, & in foedas aquas diluens: hanc, inquiebat, corporis jam securus, hanc mox excipiet Euthanasia. Vates haud vanus fuit: prope aberat finis, at qualem sancti optant. Nec vatem fuisse satis habuit; implere etiam vaticinium intendit: & quia pertinere sciebat ad exemplum mortem suam, cujus fuerat exemplum omnis vita, advocari domesticos voluit, futuros suæ pietatis testes: non aderant vires, ut jungere manus posset; adduci jussit, ne viderentur

ad

ad iratum Deum & suæ calamitatis auctorem tendi nolle: tum vero ad ipsum tota mente conversus, uti peccatori sibi, at ingemiscienti peccatis, implorantique clementiam ejus, sanguine Filii sui placatus, veniam daret, piis precibus enixe contendit. Ut annuere sensit Deum, impatiens moræ, Quid cessas igitur, Domine, quid moraris, inquit? quin liberas ista custodia corporis jam liberam tuo beneficio, jam sibi redditam animam? quin recipis spiritum, Pater, prope- rantem in suam originem? O veni, Domine Jesu, veni cito, Jesu Servator! Ut mortem sensit, ades dum, inquit, & congre- dere: fac virium ex- perimentum: non est par male com- positum, mors & Vir pius: tu corpus perimis, nec perimis tamen, mox vi- tæ reddendum; ille victoriæ certus ac triumphi, vel tibi te conficiendum tradit, & mortem morte multat: ubi latitas, iners? quid tergiverfari? Mox anhelis pectoris singultus au- diens, adest, en! inquit, audin il- lam?

lam? & in ipsa voce extinctus est,
 tam tacito animæ decessu, ut specta-
 tores quoque in id intentos falleret.
 O dignam ista vita mortem! o di-
 gnam ista morte vitam! Vixit ceu mo-
 riturus aliquando; mortuus est ceu
 æternum victurus: mortem ausus est
 provocare, quam non timeret; vitam
 potuit contemnere, quam non depe-
 riret: vitam egit caste, sancte, probe;
 mortem excepit lætus, hilaris, & gau-
 dii ac spei plenus: sine perturbatio-
 ne vita fuit; sine sensu mors; placida
 illa & procul a tumultu, procul a stre-
 pitu; tranquilla ista & absque dolore:
 fuit tamen vita, fuit ecce! Tulpius.
 Ah! fuit, nec fuit tamen: fuit quic-
 quid caducum habuit & fragile, &
 isto tumulo compositum tegitur, ac
 putrescit; nec fuit, quod in spem
 beatæ resurrectionis quiescit, ac in
 germen immortalitatis putrescit: fuit
 quod hominis erat, corpus fuit; nec
 fuit quod hominem fecit, anima non
 fuit: fuit Consul, fuit Curator, fuit
 Scabinus, fuit quicquid erat Tulpius;

nec fuit tamen Tulpus: quem non dicam sibi superstitem esse ac vivere in marmorea statua, quam habet spirantem Sixius ex arte Quilini; in librorum monumentis, quos edidit ipse; in fama hujus urbis sempiterna, quæ suum auctorem secum mittet in sæcula: at vivit in animis nostris, vivit in pectoribus, vivit in pia recordatione virtutum, quas nulla unquam delebit oblivio. Hæc vero sunt quæ de Tulpio sentimus, hæc quæ loquimur, hæc quæ ad posteros transmittimus: Habitudinem corporis & indolem animi se mutuo provocasse, ut nescias utra alteram in suo quæque genere antecelleret, adeo utraque fortis humanæ modum implevit. Mediæ formæ corpus ipsi fuit, nec in Gigantem assurgens, nec depressa in Pygmæum; non adipe turgens, aut macie exangue; sed solidum, collectum, ac succi plenum; ad omnes functiones agile, nec sua mole impeditum; vegetum, patiens laboris, expers morbi, quodque Dominum
non

non occuparet, & artem Domini quoque contemneret; nisi quod fœdus se æquis conditionibus cum ventriculo contraxisse affirmaret, qui se facturum officium ea lege polliceretur, ne eum immodico cibo ipse gravaret. At quo vultu se prodidit intuentibus! Quæ species oris! quam digna imperio! quæ gravitas! quam digna coli! quæ venustas & amœnitas! quam amari digna! qui pudor! qui candor! quæ probitas! quæ honestas! quam digna laudari! Jam sanctum illud caput, nivali canitie venerandum, frontis istud decus, oculorum serenitatem, ipsius nitorem coloris & compositos motus, quis possit intelligere nisi videat Tulpium? quis explicare, nisi ostendat Tulpium? Necdum tamen Tulpium habemus: domus illa Tulpii fuit, quam ingens hospes implevit; nec enim vilis anima poterat istud palatium incolere. Ipsa Virtus hic habitavit. Pietas Viri tanto laudanda impensius, quanto sunt rariores sæculo nostro, qui Deum

colere & hominibus imperare una vel
sciunt vel volunt. Fortitudo ultra
togam quoque ivit; nec dubitavit
eripere telum inferenti lethalia vulne-
ra focio civi, & obtorto collo facino-
rosum in vincula rapere. Temperan-
tiæ suæ debuit longam prosperamque
valetudinem. Iustitiam horrescere
fontes, infontes etiam expetere. Pau-
peribus gratuitam ac sedulam nihilo-
minus operam navare; faucios mili-
tes adire, solari, curare; quærere
miseros & egenos; obviam ire ne-
cessitati, succurrere pudori, præver-
tere preces, superare vota, inter
quotidianæ caritatis officia ponebat:
liberalis cum fuit, grandes etiam do-
tes dedit virginibus non suis. Mode-
ratus in secundis, in adversis constans:
honores nec ambire, nec recusare;
nisi quod decretam olim ad Brande-
burgicum Electorem Legationem mo-
deste declinavit; ad se currentem pi-
lam, sic ipse loquebatur, excipere;
prætervolantem non captare, non se-
qui: moribus uti severitate & comita-
te

te mixtis, ut nec illa in tristitiam abiret, neque hæc in petulantiam: nemo facile repulsam ferre, qui hominem noverat; nil enim erat petiturus nisi quod æquum esset; cætera sciebat præfracte negaturum: omnia accurate agere, rigide exigere: nil studiis hominum condonare; nil temporis dare; nil precibus concedere vel amicorum; nil remittere aut laxare, ut de regia via deflecteret; tenax recti, consilii certus, propositi constans. Patriæ unice litare, illi se devovere, illi vitam impendere: sibi Deum suum & coelum reservare. O dignum qui viveret in terris! o dignum qui receptus sit in coelum! Dum vixit, hoc symbolo usus est ardentis lucernæ, *Aliis inserviendo consumor*: cum novissima meditaretur, illo altero, *Deo frui, summum bonum*. Fulsit illa lux Tulpæ, sed aliis, & illustravit suo jubare Rempublicam, Ecclesiam, Athenæum, Scholam, domos quoque privatas; ipse Tulpus consumptus est. Itane comparatum esse

cum rebus humanis, ut quæ sunt utilia, nec esse perpetua possint, debeantque ipsa sydera occidere, & clarissima lumina extinguere? Tulpius aliis inserviit, ipse consumptus est. Sed Deo suo fruitur; hoc summum bonum. Desinat jam dehinc in hortis suis deliciari ponens in voluptate summum bonum Epicurus: desinat cum virtute sua spatiantem in Stoa sapientem se ac felicem prædicare Zeno: desinat Peripatum omni genere bonorum implere magnus Aristoteles. Tulpius demum docuit, quid sit summum bonum: Deo frui. Solus Deus animam explet; solus perficit; solus reddit beatam: Dei vita vivit anima; Dei Spiritu animatur; Dei lumine videt; Dei sapientia sapit: sanctitate Dei pura est; gaudio Dei læta; opibus dives: constantia Dei immota est; gratia secura; pace tranquilla. Nihil timet, quæ Deum a se habet; nihil cupit, quæ omnia in Deo habet: quod sperat, in Deo possidet; quod desiderat, in Deo invenit:

venit: Dei æternitati inserta præteritis non cruciatur; non angitur futuris; præsentibus non timet. Quæ Deo fruitur, stabile, perpetuum, felix ævum vivit semper beata. Ah! fruatur igitur per nos, imo perfruatur Deo suo, ipsi jam reddita beata Tullii anima. Parcite dolori, parcite luctui, Gentiles: nolite quietos Viri manes infanis lamentis sollicitare, crudelique planctu laceßere. Abiit, sed abiit fatur annis, fatur honoribus: dignitatis supremum culmen attigit; extremum vitæ humanæ terminum etiam excessit: salvam reliquit Rempublicam, recuperantem pristinum decus: salvum Principem, & factis heroicis ad Majorum gloriam pulchre grassantem: salvos Consules Sacrumque Senatum, tractantem civitatem pie, juste, fortiter, prudenter, feliciter: salvam Urbem suam & florentem: salvam domum & honoratam, nec sentientem orbitatem suam nisi solo Defuncti desiderio. Nihil erat ultra in terris cur vivere vellet; transf-

latus est volens lubens in beatorum sedes. Hanc illi, per ego Vos immortalem Deum, quo jam toto fruitur, perque Vestrum in eum amorem obtestor, nolite hanc illi quietem invidere, aut Vestrum dolorem ejus anteponere felicitati. Quin properamus ad ipsum potius omnes, & ad ejusdem boni fruitionem, per sacra Viri vestigia, perpetua virtute signata decurrentes: ego, ut alte impressa hominum memoriae ne possint ulla ætate deleri, Tulpium & hanc ædem eadem consecratione commendabo posteritati:

DEVS. OPT. MAX. QVANDO. QVE
TIBI. HODIE. FANVM. DABO
DEDICABO. QVE. OLLIS. LEGIBVS
OLLIS. QVE. SPATIIS. DABO
DEDICABO. QVE. QVAS. HIC. HODIE
PALAM. DIXERO. VT. AMBITVS
HVIVS. CHORI. EST. HIC. VERBA
FACIENT. SAPIENTIAE. DOCTORES
TE.

TE. SEMPER. AVCTOREM
 SAPIENTIAE. DIVINAE. ET
 HUMANAЕ. AGNOSCENT. TE
 CASTA. MENTE. COLENT. TE. PIA
 PRECE. VENERABUNTUR
 ARGUMENTUM. DELIGENT. SVO
 NOMINE. TVO. QVE. NUMINE
 DIGNUM. TV. ILLIS. ALIQUOD. SI
 PLACITUM. EST. SVFFICIES. EX
 HOSTIVM. CLADE. DE. CAETERO
 VIROS. VIRTUTE. PRAESTANTES
 LAVDABUNT. DEFUNCTOS
 PRAESTANTIAM. VIRTUTIS. VT
 EST. HUMANITATIS. MODVLVS
 EXIGENT. AD. EXEMPLVM
 TVLPIANAE. QVI. PROXIME
 ACCESSERINT. HOS. MAXIMIS
 PRAECONIIS. CELEBRABUNT
 NEPOTES. TANTVM. NOSTRI

44 O R A T I O.

SERI. NEPOTES. HOC. OFFICIUM
 PRAESTABUNT. VALKENERIO
 BEVNINGIO. BACKERO
 CVRATORIBVS. HIS. LEGIBVS. HIS
 SPACIIS. SICVTI. DIXI. HOC. TIBI
 FANVM. DEVS. OPT. MAX. DICO
 DEDICO. QVE. VTI. SIES. VOLENS
 PROPITIUS. CVRATORIBVS
 PROFESSORIBVS. STUDIOSAE
 IUVENTVTI. MIHI. DENI. QVE
 VNIVERSAE. REIPVBLICAE

DIXI

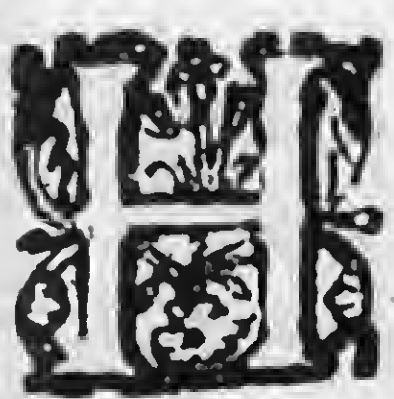

ACCEDUNT
PETRI FRANCII

Ejusdem argumenti
ELEGIÆ DUÆ.

TULPIANIS MANIBUS.

I.

*Æc quoque lamentis lamenta prioribus
adde,
Belgica; nec semel hunc sat lacrymasse
virum est.*

*In fletus decet ire novos: diffunde dolorem,
Perpetuæque oculis effluat imber aquæ.
Occidit (heu!) columnen Musarum, nobile gentis
Ille decus medicæ Tulpinus, ille suæ.
Flet conjux, flent orbatæ sua damna minores,
Turbaque compositum plurima luget avum.
Et qui virtutis patriæ successor & hæres
Dividitur toto, patris ab ore, mari.
Obstitit extremis medium complexibus æquor,
Votaque spemque avidi diripuerunt noti.
Non licuit, Theodore, tibi, dare summa parenti
Oscula, non miserum dicere voce vale.
Ecce præit pro te funebre Tholingius agmen
Cognato cineri debita iusta ferens.*

Ille

*Ille Machaoniis, ut sanguine, proximus herbis,
Dum potuit, medica fata moratus ope est.
Sollicitaque manu fugientes clausit ocellos,
Ne pietate minor, quam fuit arte, foret.
Nec minus & casu turbatur Sixius isto,
Turbatus nullis quamlibet ante malis.
Sixius Aonidum laus inclyta; sive Batavo,
Seu dignum Latio pectine pangit opus.
Carminibus mentem reficit, fallitque dolorem,
Crudaque Pegasea vulnera sanat aqua.
Carminibus longum tumulo testatur amorem,
Signat & æternis marmora sacra notis.
Quaque domus consanguineo mœrore redundans
Manibus inferias officiumque facit.
Sed quanquam resonant privatæ luctibus ades,
Privati luctus non tamen ille laris.
Affixit cunctos mala per communia cives,
Publicus & plorat publica damna dolor.
Amstelius mœret populus, mœretque Senatus,
Nec locus in tota flexibus urbe vacat.
Mille gemunt ægri medicum: suspirat Apollo:
Et visa est lacrymas ipsa dedisse Salus.
Præside fraudatæ sumunt lugubria Musæ,
Et tanti vultus funeris instar habet.
Squalescit Phœbea domus taciturna, dolentque
Ceu tutelarem limina clausa deum.
Adgemuere Patres, viduataque Consule magno
Extinctum queritur curia mæsta senem.
Prosequitur pompam versis amplissimus ordo
Fascibus, & multo signat honore viam.
Et qui vix alio tantum Amstela surgit alumno,
Insignem ripa plangit utraque virum.
Quaque fluit, largo campos rigat undique fletu,
Et crescit lacrymis, amnis ut amne, suis.*

Ergo-

Ergone sic moreris, Tulpi? Nunc forma senilis,
Atque honor ille tui plurimus oris, ubi est?
Nunc ubi, de pulchro quæ corpore pulchrior exit,
Et gemino virtus concomitata bono est?
Prisca Fides, veterisque ævi, sine crimine, mores,
Ingenitusque tibi cum Probitate Pudor,
Nudaque Simplicitas, fūco circumlita nullo,
Tecum uno in tumultu contumulata jacent.
Nec tamen obscuras inglorius ibis ad umbras,
Aut tacitas laudes esse querere tuas.
Eripiet letho te mens tua. Cognitus olim
Ingenii vives per monumenta tui.
Te referent cives, linguisque animisque tuorum
Diceris tota publicus urbe parens.
Nos quoque, si quid id est, tua per præconia grati
Ibimus, & mutus non erit iste dolor.
Tristia congerimus collatum in marmora donum.
Quod dare cunque tibi possumus, omne damus.
Wolzogius sacri surgit decus ordinis ingens,
Armat & in titulos ora diserta tuos.
Funeris officium non desertura supremum
En venit in partes & mea Musa suas.
Quæ tibi si vivo quondam fortasse placebat,
Extremum meriens hanc quoque munus habe.

Ex persona defuncti.

Parce meos lacrymis onerare, Batavia,
 manes,
 Quisquis & ad tumulum fletque ge-
 misque meum.

Flere decet juvenes, quos primo in flore juventæ
 Occupat ante diem mortis acerba dies.
 Terrarum, & vitæ saturo quod vivere possem
 Defuit. Haud ultra vita, quod optet, habet.
 Dum vixi, corpus validum, patiensque laborum,
 Incolumique fuit pignore læta domus.
 Pæonias colui non infeliciter artes,
 Debet & ingenio se Medicina meo.
 Nec vixi sine honore. Meo pede Curia trita est,
 Parsque Senatorum Tulpus una fui.
 Ipsa suos ultroque mihi quater Amstela fasces
 Obtulit, & magnæ credidit urbis onus.
 Neve occlusa foret patriis mea gloria muris,
 Inclyta virtutis testis & Haga meæ est.
 Hæc ingesta mihi. Sed, honore potentior omni,
 Pax animi votis una petita meis.
 Hæc fasces, hæc regna domi majora parabat.
 Perpetuus placido sub lare Consul eram.
 Non illic studiis, non ambitione trahabar,
 Curarum oblitus omnium, & ipse mei.
 Sic ego transegi, Natura quod addidit annis:
 Sic mihi dulce fuit vivere, dulce mori.
 O ter inoffenso felix qui tramite vitæ
 Supremum clausi composuique diem!
 Amisit jam plaga locum. Me jure beatum
 Nominet, ac Cræso præferat ipse Solon.

Quod

Quod neque divitiæ Lydo, distincta neque auro
Purpura, mors animo præstitit omne meo.
Mors hujus finis vitæ, melioris origo,
Plus mihi dat solio, Cræse superbe, tuo.
Non ego Cecropium suprema voce vocavi
Arsurus structis in mea fata rogis.
Tranquillus placidusque senilia lumina condens
Implevi vitæ tempora summa meæ.
Longa mihi vires senio tenuaverat ætas:
Obductum nullo corpore corpus erat.
Lenta cutim macies contraxerat, ora rigeant,
Et cinis in vivis, umbraque pæne fui.
Sponte mea lapsa mors est mihi muneris instar.
Vivere cum nequeas, munus, obire diem, est.
Fortunate dies, qui me tellure caduca
Tollis, & optatos das habitare locos.
Jamdudum mea sidereas speraverat arces,
Gaudebatque Deo mens propiore frui.
More suo spernebat opes, spernebat honores,
Et quæ sollicitum somnia vulgus amat.
Contemptumq; lubens mundum, cupidusq; reliqui.
Hic etenim mundus quid, quod amemus, habet?
Mille per ærumnas adeo producitur ævum.
Nunc miseros morbi, nunc fera bella premunt.
Nupera quid repetam Batavis data vulnera rebus,
Cum durum fuerat vivere, suave mori?
Ut patriam vidi, Faveas, Pater optime, dixi,
Et des alterutras pondus habere preces:
Hostibus innocuam belloque evertere gentem,
Si placet, & sedit; mors mihi sola placet.
Sin punire juvat potius, non fulmine totam
Perdere, sim, salva gente, superstes ego.
O mea tam lentis procedat passibus ætas,
Ut videam Batavo reddita jura solo!

Tum,

Tum, Genitor, quocunq; vocas sequar ordine lætus.
 Est mihi nam, patria sospite, vita mori.
 Audit, & extremam donat succedere partem.
 Hoc quoque fortunis addidit ille meis.
 Quid votis, ego velle, Deus dare, majus habebat?
 Munere nil isto plenius esse potest.
 Lumina viderunt pacem mea, cumque Britannis
 Tertia concilio fœdera facta meo.
 Cœlesti nunc pace fruor: Mars exulat unde
 Impius, & nullum mors habitura locum.
 Explicitâ bello patriâ, patria altera cœlo est.
 Illius dicor civis, ut hujus eram.
 Hic amor, hîc fixas posuit concordia sedes:
 Hæc æterna quies templa, salusque colunt.
 His ego commutem terrestria? cedit, terræ,
 Et quicquid vani lubricus orbis habet.
 Vivere, si detur, renuam: juvenescere nolim:
 Et, quam confeci, rursus inire viam.
 Quis citet admissos retro de carcere currus
 Extrema spatium circûeunte rota?
 Quis vento exponat dubiam, pelagoque carinam,
 Quam suus in tutum fluctus, & aura tulit?
 Jam metam tenuere meæ, palmamque, quadrigæ:
 Quem petiit, portum jam mea puppis habet.
 Et vixi, & felix obii. Defuncta labore
 Otia agit cœlo mens mea, corpus humo.
 Ergo flere virum vitæque & morte beatum
 Desinite. Invidia est, non amor, ille dolor.

EPITAPHIVM.

EGREGIVS PARITER PIETATE, VEL
ARTE, VEL ANNIS,

AMSTELIDVM CONSVL TVLPIVS
HIC TEGITVR:

NEC TEGITVR; NAM CLARA VIRI
MONVMENTA SVPERSVNT:

NEC, TOTIES VITAM QVI DEDIT,
OMNIS OBIT.

I. SIX.

21 V 11 7 1919

121 121 121 121 121 121 121 121 121 121

121 121 121 121 121 121 121 121 121 121

121 121 121 121 121 121 121 121 121 121

121 121 121 121 121 121 121 121 121 121

121 121 121 121 121 121 121 121 121 121

121 121 121 121 121 121 121 121 121 121

121 121 121 121 121 121 121 121 121 121

121 121 121 121 121 121 121 121 121 121

121 121 121 121 121 121 121 121 121 121

INDEX CAPITUM.

LIBRI I.

- 1 **C**Alvaria fracta.
- 2 Occulta capitis rima.
- 3 Fractura Ossis cuneiformis.
- 4 Fractura capitis sanata.
- 5 Salutaris modioli usus.
- 6 Morbus attonitus.
- 7 Morbus attonitus à sanguine.
- 8 Morbus comitialis spontè sanatus.
- 9 Morbus comitialis à splene.
- 10 Morbus comitialis à vulva.
- 11 Epilepsia sexies cottidie accedens.
- 12 Tremor periodicus.
- 13 Reciprocus capitis dolor.
- 14 Convulsio sedentaria.
- 15 Præfagium convulsionis periodicæ.
- 16 Viti saltus.
- 17 Malleatio
- 18 Imaginaria ossium molli- ties.
- 19 Mola imaginaria.
- 20 Aquæ metus.
- 21 Senex rabiosus.
- 22 Catalepsis ex amore.
- 23 Pollicis tremor à detra- ctione sanguinis.
- 24 Hydrocephalus.
- 25 Hydrocephalus dimidiati capitis.
- 26 Polypus narium.
- 27 Polypus cordis.
- 28 Oculi procidentia.
- 29 Encanthis cancrofa.
- 30 Vulnus pupillæ sanatum.
- 31 Cæcitas à veneno.
- 32 Dolor capitis à naturâ de- victus.
- 33 Dolor inter caput ac pe- dem reciprocus.
- 34 Pedes talpini, capiti hu- mano innati.
- 35 Respiratio per aures.
- 36 Mors à dente genuino.
- 37 Ulcera palati.
- 38 Prolapsus palati.
- 39 Vox à febre intercepta.
- 40 Idem silentium à pituita.
- 41 Mutus loquens.
- 42 Gula resoluta.
- 43 Inedia undecim dierum.
- 44 Lethalis gulæ tumor.
- 45 Idem tumor à pituita.
- 46 Strumarum Anatome.
- 47 Cancer quinquaginta an- nos innoxius.
- 48 Arteriotomia.
- 49 Sanguis ex dente.
- 50 Vulnus asperæ arteriæ.
- 51 Angina interna.
- 52 Ranula.
- 53 Cancer mammarum,
- 54 Evanidæ mammarum pu- stulæ.
- 55 Livor ex ruffi.
- 56 Epilepsia puerilis.
- 57 Cutis laxa.
- 58 Lac coagulato sanguini in- natans.
- 59 Intestinorum calculus.

INDEX CAPITUM.

LIBRI II.

- D**olor pleuriticus à bile.
- 2 Sanguis octies puerperæ missus.
- 3 Pleuritis sanguinem venis subtrahens.
- 4 Pleuritis suppurata.
- 5 Legitima thoracis sectio.
- 6 Pus thoracis per umbilicum.
- 7 Rara difficilis spiritus causa.
- 8 Marcor ostreis sanatus.
- 9 Idem successus à solâ naturâ.
- 10 Vomica pulmonis.
- 11 Sputum sanguinis triginta annorum.
- 12 Surculus venæ arteriosæ expectoratus.
- 13 Integra vena à pulmone rejecta.
- 14 Frustum pulmonis, fauces occludens.
- 15 Turunda ore rejecta.
- 16 Hydrops thoracis.
- 17 Pulmo præcisus.
- 18 Vulnus cordis.
- 19 Cordis palpitatio à liene.
- 20 Ira puerperis noxia.
- 21 Vomitus bilis atræ.
- 22 Vomitus octodecim mensium.
- 23 Vomitus pituitæ concretæ.
- 24 Prægnans edens mille quadringentos haleces.
- 25 Calculus arterialis.
- 26 Fibræ jecinoris vulnerata.
- 27 Pus jecinoris per os ad alvum.
- 28 Lien verberans.
- 29 Lien disruptus.
- 30 Magnus lien.
- 31 Sanguis cutem transsudans.
- 32 Steatomata mesenterii.
- 33 Steatoma cum ulcere & aquâ.
- 34 Hydrops cum vesiculis mesenterii.
- 35 Tympanites cum ascite.
- 36 Morbus regius cum hydropo.
- 37 Abscessus mesenterii, à partu disruptus.
- 38 Ventris sectio.
- 39 Perforatio scroti.
- 40 Mors ex depresso ventre.
- 41 Volvulus ex ira.
- 42 Genuinum lati lumbrici caput.
- 43 Ischuria lunatica.
- 44 Calculus renum.
- 45 Calculus ureterem obturans.
- 46 Diabetes.
- 47 Mictus lapidosus.
- 48 Membrana lapidescens.
- 49 Mictus vermis cruenti.
- 50 Undeviginti vermiculi e-micti.
- 51 Cotidianus vermium mictus.
- 52 Periodicus capillorum mictus.
- 53 Ulcus vesicæ sanatum.
- 54 Terrestris coles cum coleis suis.

INDEX CAPITUM.

LIBRI III.

- 1 **M**isera virginis gibbo-
sæ conditio.
- 2 Vesica à calculo consum-
pta.
- 3 Gangræna umbilici.
- 4 Lapides bezoardici in ho-
mine.
- 5 Calculus vesicæ adnatus.
- 6 Calculus , vesicâ arcte cir-
cumdatus.
- 7 Calculus trium unciarum
spontè excretus.
- 8 Modus eximendi calculum
ex urethrâ.
- 9 Turunda lapidescens.
- 10 Lethalis ani tumor.
- 11 Dolor ani quartâ horâ à
solutâ alvo.
- 12 Lumbricus ex inguine.
- 13 Periculosa hernia sanata.
- 14 Sapientia juvenilis.
- 15 Præposterum silentium.
- 16 Immoderatus clysteris usus.
- 17 Interior intestini tunica ex-
creta.
- 18 Adeps cotidie ab alvo pro-
diens.
- 19 Idem adeps ab alvo &
vesicâ.
- 20 Vulnus latioris intestini sa-
natum.
- 21 Valvula intestinalis.
- 22 Convulsio abdominis.
- 23 Abscessus inguinum à vul-
va.
- 24 Tabes dorsalis.
- 25 Coxæ dolor , abscessu sana-
tus.
- 26 Coxa , ferramento exusta.
- 27 Vulnus spinalis medullæ.
- 28 Fistula insanabilis.
- 29 Lethalis lumborum tu-
mor.
- 30 Spina dorsi bifida.
- 31 Vulva bili innatans.
- 32 Hydrops uteri.
- 33 Fungus , ex vulva excisus.
- 34 Major fungus , ibidem exci-
sus.
- 35 *Τερβὰς* , sive fricatrix.
- 36 Menstrua puellæ quadri-
mæ.
- 37 Partus monstri bicipitis.
- 38 Dissectio monstri bicipitis.
- 39 Coles incurvatus.
- 40 Pediculi pubis.
- 41 Mors ex flore calcis.
- 42 Sudor septem annorum.
- 43 Excoriatio ab oleo Vitrio-
li.
- 44 Exedens præcordiorum her-
pes.
- 45 Pulsus arteriæ , extra carpum
explorandus.
- 46 Gangræna universalis.
- 47 Gangræna pedis.
- 48 Sphacelus brachii à fe-
bre.
- 49 Atrophia brachii , suctu sa-
nata.
- 50 Rotundum vulnus.
- 51 Carcinoma femoris.
- 52 Febris quintana.
- 53 Cibi abstinentia quartanæ
lethalis.
- 54 Error naturæ compensa-
tus.
- 55 Incredibile corporis huma-
ni incrementum.
- 56 Satyrus Indicus.

INDEX CAPITUM.

LIBRI IV.

1 Cerebrum suppuratum. 2 Epilepsia ex pollice pedis. 3 Epilepsia cum vocis suppressione. 4 Sanguis humanus, epilepticis datus. 5 Beriberi Indorum. 6 Vivocomburium. 7 Judici sincere respondendum. 8 Cancri contagium. 9 Membrana laryngis expectorata. 10 Juvenis balans. 11 Noxa à nimia frigida collutione. 12 Vermis narium. 13 Cancer ossis. 14 Sanguisugorum usus. 15 Oblivio à læso occipitio. 16 Urina leporina. 17 Aneurisma premendo sanatum. 18 Morpio cuti adnatus. 19 Surdus, visu verba intelligens. 20 Palpitatio cordis. 21 Tussis sanata decocto rapum. 22 Calculus venæ thoracicæ. 23 Præposterus penicillorum usus. 24 Pica plumbum appetens. 25 Singultus duodecim dierum. 26 Improvidus colocynthidis usus. 27 Ischuria undecimo sanata. 28 Calculus per lumbos excretus. 29 Serosa lumborum distentio.	30 Vulnus vesicæ sanatum. 31 Ager sibi calculum præci-dens. 32 Testis perperam exsectus. 33 Pancreas suppuratum. 34 Coles gangrænâ obsecus. 35 Calculus urethræ. 36 Coles sine urethrâ. 37 Mictus calculorum effra-ctorum. 38 Cancer vesicæ. 39 Gangræna partium natura-lium. 40 Embryo frustulatim per al-vum excretus. 41 Partus intestinum lacerans. 42 Secundæ post partum re-tentæ. 43 Penicillum ligneum. 44 Hydrops peritonæi. 45 Hydrops in cornibus uteri. 46 Tertianæ quadruplex. 47 Febris syncopalis. 48 Calculus vesicæ, cervicem deferens. 49 Præpostera pulsus explora-tio. 50 Mors à luxato pede. 51 Pes sponte à corpore seju-gatus. 52 Variolæ epidemicæ. 53 Improvida sanguinis de-tractio. 54 Noxa ex libris medicis. 55 Digiti racemosi. 56 Unguis tertii digitorum ar-ticuli. 57 Oleum sulphuris arthriticis utile. 58 Curatio obstipi capitis. 59 Unicornu marinum. 60 Herba Thæe.

NICOLAITULPII
OBSERVATIONUM
MEDICARUM

LIBRI PRIMI

CAPUT I.

Calvaria fracta.

Inter calvariae vulnera, sicuti eminet; ita difficulter quoque curatur $\epsilon\sigma\phi\lambda\alpha\sigma\iota\varsigma$ Hippocratis. Quæ fit, ubi capitis os, tam finditur, quam medium desidet. Cujus vulneris fragmentum, dum premit, pungitque membranas: vel impeditur cerebri motus: vel excitatur inflammatio; vel delitescente fragmento, sub integro osse, comprimuntur adeo arcte, inæquales, disruptarum partium, oræ: ut intercludant omnem exitum, evacuationi alias erupturæ: unde homini exitium.

Gravis, decidentis fenestræ, lapsus depressit, fregitque, filio Petri Witsii, sinistra bregmatis ossa, non procul à futurâ Lambdoide. At fragmenta, quæ inde dissilierant, desidebant non modo, sub limbo circumpositi ossis: sed infigebantur præterea, tam firmiter, pertusis, cerebri, membranis: ut nihil omnino humoris, potuerit ex vulnere effluere: necdum eximi rite

fragmenta : quin lacerarentur turpiter membranæ ; utique cerebrum , illis subiectum.

Ex cujus dilaceratâ medullâ , ademit tantum cottidie chirurgus : quantum recepisset , dimidium nucis juglandis putamen. At die tertio auferebantur inde , duo integra cochlearia : sine ullâ tamen (quod dictu mirum) vel mentis offensâ ; vel alio aliquo symptomate. Sed die quinto intervenere febricula , levis sopor , & resolutio lateris dextri , (quamvis plaga infestaret sinistrum) verum sexto periit vox ; & post illam ipsa vita.

Sed cur flaccescit latus oppositum ? fit id bifariam : vel circa plagæ initium , vel aliquot diebus post. Siquidem contingit protinus ab inflicto vulnere , propelluntur humores , à violentæ concussionis impetu , ad loca quàm remotissima : sive ad ventriculos cerebri ; vel meatum spinali medullæ insculptum. Quò delata penetrans hæc vis , adigit (ut cum Cassio loquar) fluidam hanc materiam ; potiùs ad partem oppositam , quàm plagæ vicinam.

Quò tamen , siquidem tenderet humor , nervos resoluturus , retrocederet necessariò , ad motus sui principium ; & ad terminum , à quo primùm fuerat depulsus. Cùm contrà motus violentus sequatur motorem : tendatque potiùs ulterius , quàm subsistat in propinquo. Sicuti luce clariùs , apparet in clandestinâ , ossis oppositi , fissurâ.

At

At si nervi resolvantur, aliquamdiu post infectum vulnus: verisimile est, ab illatâ vi, humores quidem fuisse agitados, sed non exiisse, ex parte affectâ. Verum illâ paullatim incallescere, sive à putredine, sive à febre, credibile est eosdem illos humores denuo moveri; & ab exfuscitato hoc calore, tandem quoque propelli, ad partem oppositam: ceu locum maximè remotum, à motus principio: & præcipuè à latere dolente, unde hostem suum, fatagit depellere natura.

CAPUT II.

Occulta capitis rima.

QUamvis ferramenta, plerumque adhibeantur calvariæ, vel fractæ, vel fissæ; conveniunt nihilominus, nonnunquam etiam integræ: præsertim si metus sit, disruptarum venarum. Educitur quippe hac ratione, non tantum sanguis effusus; sed impediuntur simul, inflammatio, putredo, delirium, febris, aliaque exitialia symptomata. Sed cur scopum hunc non semper attingat ars, demonstratum ibunt, sequentia exempla.

Jacobus Bexius, ictus à sclopeto, in occipite, concidit protinus pronus in terram: foris vix læsus, sed intus tam vehementer offensus: ut inciderit illicò, in febrem, ac graves convulsiones. Quibus permoti, perforavimus confestim

calvariam, licet extrinsecus nullas egisset rimas. Quo auxilio, elicuimus quidem sanguinem, supra cerebri membranas effusum: attamen neque festina hæc acceleratio, neque remedia satis maturè adhibita, tantum potuere, in præcipiti hoc periculo: quin nihilominus sexto die perierit æger.

In cujus capite, terebram dum circumageret chirurgus, vidimus, per integrum os, erupisse innumeras sanguinis guttulas: cooperientes, instar roris, universam calvariam. Quibus spongiâ aliquoties deterfis, repullulare continuo & alias: monstraturas quasi digito, nihil naturæ esse invium: sed omnia pervia. Neque ossa ullibi tam solida; quin per ea liberè permeet, cum sanguis, tum pus.

At disseccto, post obitum, cadavere, licet apparuerit calvaria foris illæsa: ostendit tamen intus varias fissuras: docens suo exemplo, quid per infortunium suum, velit vir incomparabilis Hippocrates, libro de vulneribus capitis. Verè enim infelices sunt illi, ad quorum abditos morbos, nec oculi, nec mentis penetrat acies.

Sed præter occultas hæc rimas, videre fuit, prope plagæ locum, extimam cerebri membranam, non minùs lividam, quàm flaccidam: & non uno loco, atro cruore foedè obductam. At cerebellum erat planè syderatum: ceu vero sphacelo corruptum. Venæ utique passim laceræ, & circa basin cerebri, ac rete mirabile,

tan-

tantum concreti sanguinis: ut nullus miraretur, occubuisse hominem, tot calamitatibus circumventum.

Verè itaque, verus naturæ genius, sect. i i i. aph. xi. coac. prænot. Cerebro syderato, alii quidem tertio, alii verò septimo moriuntur die: illos autem si effugerint, servantur. At quibus ex his dissectis, invenitur os dissociatum, illi pereunt. Quâ circumloquutione designatur, proculdubio, principium corruptionis. Licet sphaceli vox, latius sese extendat. Quî enim servaretur aliàs aliquis, post diem septimum? etenim, quod semel integrè emortuum, id reviviscit nunquam. Quippe à privatione, habitus denuò comparari nequit.

Sed quid vult sibi os dissociatum? *Δεσνυὸς τὸ ὀστέον*? annon corruptionis labem, vitiatæ calvariae communicatam? cujus indicium fecit, in hoc ægro, dissoluta illa ossis laxitas: à quâ promanarunt, guttæ sanguineæ; quas diximus rebranti chirurgo, præter omnem consuetudinem, fuisse oblatas. Non secùs ac gangrænam præcedit, aquosa cutis vesica; & insequentem sphacelum, ipsa gangræna.

Quasi diceret vir inclutus. Siquidem a cerebri vitio, eatenùs immuetur os, ipsi proximè impositum: ut dissolutâ compage, discedat evidenter, à naturali suâ soliditate, (quod in hac calvariâ conspicuè factum) actum erit de vitâ: & necesse, hominem mori;

ri; à tam desperatâ, corrupti cerebri, conditione.

C A P U T III.

Fraçtura ossis cuneiformis.

IN quod ipsum infortunium, modò non in majus, vidimus quoque incidisse; virum septuagenarium, sed ebrium. Qui delapsus ex altiore loco, contraxit in calvariâ, tam amplum vulnus: ut commodè, per ejus hiatum, educeretur, quicquid inhæreret, extimæ cerebri membranæ. Invadentibus ipsum nihilominus illicò, vertigine, vomitu, ac stupore. Sive à residuâ crapulâ, sive à concusso cerebro. Sed postridie rediit ad se; expers febris, & immunis omnium aliorum symptomatum. Verùm die quarto, excreatis prius sputis purulentis, periit, præter omnem spem, ab inopinatâ apoplexiâ.

Cujus ergò interiora capitis penitiùs perscrutantibus, obtulit se primùm, frequens humor; replens ventriculos cerebri. Sed mox longissima rima; excurrens continuatâ serie, per frontem, oculique foramen, usque ad sellam equinam; prope ossis cuneiformis medium. Quò loci animadvertimus (quod jure, in omnium oculis fuit rarissimum) ingens ossis cuneiformis fragmentum, ita sejugatum à reliquo osse; ut manifestè elevaretur supra quascunque partes circumpositas.

In quarum remotiori recessu, cum delitesceret plurimum sanguinis coagulati; verisimile est, ex ejus putredine, prodiisse, postremo vitæ die, quod exscreavit, pus. Sed morbus attolitus, qui ipsum occidit, traxit originem; partim ex obstructis processibus spinalis medullæ, (qui sunt verum nervorum principium) partim verò, ex angustia retis mirabilis: quod constat, ex intricato venarum jugularium, articularum carotidum, ac cervicalium concursu. Quibus nobilissimis partibus impeditis; privatur homo, non modò sensu, ac motu, sed ipsa vitâ: juxta illud Cornelii Celsi Lib. v. cap. xxvi. Servari non potest, cui basis cerebri percussa est.

CAPUT IV.

Fractura capitis sanata.

PRioribus autem ægris, ut nequicquam perforatum fuit capitis os: eò quod sanguis delitesceret, non tantum sub membranis; sed infra cerebri basin: ubi inevitabilis mortis causa est. Sic contrà, profuit aliis summopere cerebrum: præsertim hærente cruore, ex venis effuso; non tam sub membranis, quàm in obvia earundem parte.

Juveni, habitanti prope Tyam fluvium, frangebatur lapide, tam inæqualiter calvaria: ut fragmentum hinc urgeret membranas; illinc

verò adhæreret etiamnum integro offi. Quæ dispar fracturæ ratio, in causâ fuit; quo minùs, vel festinanter elevaretur fragmentum, cerebro grave: vel prohiberetur convenienter, ne concretus sanguis produceret, aut febres, aut deliria.

Quibus propterea ipsum invadentibus, ivimus protinùs ad modiolum: dissoluturi quàm primùm, tenax illud vinculum; quod fragmentum hoc adligabat offi circumposito. Quo cautè divulso, conquievere illicò febres, ac deliria; & restitutâ cerebro movendi libertate, evanuisse pericula: quæ nobilissimo visceri intentaverat, urgens depressio.

CAPUT V.

Salutaris modioli usus.

SI quæ itaque necessitas, exegerit modiolum; utendum eo maturè: ne à morâ, proveniant, putredo, tetri vapores, pus graveolens, inflammatio, febris, delirium, contractio nervorum, & tandem ipsa mors.

Centurio marinus opiparè coenatus, & vino largiter obrutus, satagens sub noctem officiosius, quàm id temporis exigebatur, convivas suos dimittere; allisit graviter caput filicibus; & fissâ longissimè calvariâ, contraxit in eâ rimam satis productam: sed angustiores, quàm ut per illam, vel debitè se exoneraret cerebrum; vel

vel convenienter admoverentur necessaria auxilia.

Quibus aditu intercluso, opus fuit, modiolum fissuræ imponere: & exciso osse, haud cunctanter elicere; quidquid vel cerebro, vel membranis foret oneri. Quem scopum etiam feliciter tetigimus. Vix enim medicinæ locum fecerat terebra: quin vidimus protinus, per ossis vacuum, expelli plurimum sanguinis: quo parcius subinde prodeunte, depreffimus aliquoties cerebri membranas specillo: vel compressis naribus, fategimus spiritum sursum adigere: quò expeditius onus suum, expelleret oppressum cerebrum.

Excrementum autem hoc, quod natura hic expulit, per foramen à modiololo relictum: erat planè albicans, ac spumeum. Quam speciem, solent chirurgi ponere, inter optimas, adventantis sanitatis, notas. Eo enim fluxu cessante, increfcit protinus caro; vel ab ipso osse, vel à cerebri membranâ. Repleturque paullatim, calvariæ vacuum; à crustâ rubicundâ, transfurâ tandem in callum; ac subiturâ genuinam, ossis ablati, naturam. Quod sagax induitrix naturæ tentamentum, expressurus Poëta, cecinit non inconcinnè:

- - - - - rerumque novatrix,
Ex aliis, alias reparat natura figuras,

CAPUT VI.

Morbus attonitus.

JUvenis temulentus, ictus vehementer, in pectore, concidit repente attonitus, interram, ceu fulmine consternatus: cum spiritu gravi, vomitu frequenti, voce suppressâ, & spumâ tam confertim ex ore emanante, ut intra paucas horas amitteret vitæ usuram.

Cujus inopinati eventus causa fuit, partim evidens calvariae rima, à casu exorta: partim verò frequens sanguis, effusus ubertim, cum supra, tum intra cerebri membranas. Sed pulmo habebat plurimas, lividas maculas; adscribendas fortè, vel repentinæ suffocationi, vel Nicotianæ crebrius adsumptæ: quâ plantâ dicebatur hic juvenis, plus nimio, fuisse delectatus.

Ad suffocationem quidem maculas hasce referre, suadebat, cum spumæ, tum livoris natura. Spuma quippe (juxta elegantissimum Actuarium) est spiritus, & humorum mixtio. Fitque in morbo attonito; vel ex destillante capitis pituitâ, per aërem rarefactâ: vel ex spirituosissimo, oppressi pulmonis, vapore. Priorem spumam planè innoxiam declarat cotidianus, spumosa epilepsia, reditus. Sed alterum lethalem, repentina apoplecticorum mors: orta, procul dubio, ex adempto spiritu;

ritu; sine quo, ne momentum quidem subsistit homo.

Cujus spumæ periculum propterea propositurus Cornelius Celsus, subjungit satis scitè. Neque is ad vitam redit, qui ex suspensio, spumante ore, detractus est. Quippe, hanc spumam non producit pulmo, nisi summe laborans: sive à resolutione humidi, sibi, cordique infiti: sive à spiritibus, ob retentos vapores; impeditamque respirationem, adeo effervescentibus: ut in extremo dissolutionis metu sit, calidum innatum. Quam luctam quum designet hæc spuma; quid mirum eam utique prælagire ineluctabilem mortem? Inducitur enim post illam partibus obsessis, loco vividi coloris, obscurus, ac luridus livor. Non secus ac à Solis occasu tenebræ; & à flammæ suffocatione carbonis nigredo. Livor enim sequitur vel extinctionem; vel interceptionem spiritus, ac caloris vitalis. Ac proinde non temerè Hippocrates, in coacis, aph. LXXII.

Τὰ πλιδναὶ γνίμμος, ἐν πυρετῷ, σιώνμον, θάνατον σημαίνει.

Livida evenientia, in febre, brevem mortem significant.

Potuit itaque, hæc repentina suffocatio, has quidem produxisse maculas: sed rarius, cum occurrant in eorum pulmonibus, quos occidit morbus attonitus: & contra frequentius,

tius, in illis, quibus Nicotiana fuit in deliciis. Non inconsultum fortassis erit, excutere hinc naturam illius fumi: qui aëri permixtus, & ore attractus, tam benè facit ad multorum palatum: ut eum præferant omnibus epulis: modò non & ipsi sanitati: quâ tamen humano generi nihil utilius.

Extra omnem itaque controversiæ aleam est, Nicotianam potui datam, tantum adversari ventriculo, ac intestinis: quantum prodest humido, ac frigido cerebro. Sed dubitatur, utrum fumus ipsius offendat pulmones? calida quippe est planta; imò acris, ac vellicans: sive naturâ, sive arte. Ex pulvere videlicet euphorbii, pyrethri, piperis, aliorumve acrium aromatum, lucri causâ, à fraudulentis, ac infidis mercatoribus, clanculùm, contortis ipsius foliis, insperfo. Quorum omnium vapore, verisimile est, non minùs offendi pulmones, quàm à raphani agrestis, ac piperis triturâ, cerebrum sternutans.

Immodicus namque calor, ut exhaurit humidum radicale; sic obscurat nebulosus ipsius fumus, non parùm illustrem, nostræ vitæ spiritum: imo suffocat tam efficaciter calidum innatum: ut instar tabidorum (qui ex sententiâ Galeni, à siccitate consumuntur) planè extenuemur, cum tussi perenni, & infatigabili spiritus difficultate. Quæ duo arguunt inextricabile, oppressi pulmonis, vitium.

A quo

A quo equidem plurimos, qui dies, ac noctes cum hac Helenâ transegerant, vidi pessumdatos. Moderata certè uti nullibi, sic neque hîc culpantur. Sed modum in hoc fumo si excesseris, defatigaberis à tussi, vitiabitur pulmo, emarcescet animus, & tandem consumetur corpus universum. Vel lentè, si fueris integer, ac valens: vel celeriter, si quid vitii alibi sit in visceribus. Sicuti videre fuit in hoc ægro. Quem cò, procul dubio, citiùs strangulavit morbus attonitus; quò minus potuerit reluctari; & spiritum ab interitu vendicare, exsuccus, ac maculosus pulmo.

CAPUT VII.

Morbus attonitus, à sanguine.

VElut non quilibet morbus attonitus, vel à pituitâ, aut atrâ bile; sed interdum quoque, à sanguine: sic neque occidit passim apoplexia, fortis, ac stertorosa. Quantum enim opis olim animadvertit Hippocrates, ex febre (juxta Galenum) pituitosæ apoplexiæ superveniente: tantum observat etiamnùm insequens ætas, in sanguineâ, cum stertore conjunctâ, à sanguine liberaliter misso. Qui sani, inquit, capitis dolore, repente corripiuntur; & statim muti fiunt, ac stertunt, in septem diebus moriuntur; nisi febris prebenderit. aph. 11. lib. VI.

Juve-

Juvenem pleni habitus, præcipitavit redundans capitis sanguis, in subitam, ac gravem apoplexiam, cum tremore, aphoniâ, ac stertore; tribus periculosissimis, hujus morbi, comitibus. Quorum vehementia maturè, quo infringeretur; mittebatur illicò sanguis, ex brachio dextro, sed eo lentius fluente, quàm ut satisfaceret morbi magnitudini: exsolutum fuit utique, eodem ferro, & brachium sinistrum. Quo bipartito fluxu aliquamdiu continuante, remisit evidenter stertor; traxit commodius spiritum; & recuperavit brevi pristinam sanitatem.

Quid ergo? inquires, suadesne hoc strictè imitari? imo in simili necessitate intrepidè. Verùm multa in præcipiti periculo, rectè fiunt, alias tamen omittenda. Quippe vehementi, ac celeri malo, non succurrit, nisi remedium, vel æquè vehemens, vel perinde celere. At scrupulum injiciet fortè Cornelius Celsus, asserens „lib. i i i. capite xxv i i. Si omnia membra, resoluta sint, sanguinis detractionem, vel liberare: vel occidere. Sed inculcat non minùs seriò idem auctor: fatiùs esse, anceps remedium experiri, quàm nullum. Quamvis anceps non sit, quod festinanter imminutum it sanguinem, hominem aliàs obruiturum.

Cui ancipiti alex, ne iterùm subjiceretur hic juvenis; monitus fuit, quolibet Vere, sanguinem sibi detrahare: & protinùs occurrere venien-

venienti hosti. Sed monitis hisce floccifactis, dedit post biennium, irreparabiles, suæ negligentiae, poenas. Sicuti namque disruptis aggeribus, submerguntur prata: sic obruitur quoque facile cerebrum, à sanguine; præsertim si, vel effringatur, vel enerveur, membraneum illud ostiolum: quod, ad coercendum sanguinis impetum, internis juguli venis, incomprehensibili artificio à providâ naturâ inditum. Habent quidem & aliæ venæ, similia repagula: sed ut in illis impeditur sanguinis descensus: ita hîc contrâ, ejusdem adscensus. Obruerentur aliâs facillimè, à concitati sanguinis, copiâ, repleta, athletarum, corpora.

CAPUT VII.

Morbus comitialis spontè sanatus.

PLurima non minùs graviter, quàm verè dixit, uberrimus auctor, Hippocrates: sed nihil majestate ipsius dignius, quàm ingenuum illud. Naturæ morbis medentur. Cujus effati dignitatem, ut passim omnes; sic ostendit præcipuè morbus comitialis: quem eradicatum ubi vult natura, utitur modò, variantis ætatis, mutatione; modò verò ulceribus, in capite excitatis; vel excogitans aliud aliquod solers inventum, dissolvit industriè nodum, arti medicæ planè indissolubilem.

Consulis Amstelredamensis filia exagita-
tæ

tæ vehementer, à morbo comitiali; & parum, aut nihil auxilii, ab arte, impetranti, suppetias tandem tulit officiosa natura: expellens potenter, acrem, periodicæ distentionis, causam, à cerebro in subjectos, faucium, musculos. Quibus impeditis, cessit quidem, ex toto, morbus comitialis: sed interim, intumuit haud parùm guttur; periit elocutio; neque deglutiit, nisi admodum graviter.

Sed præcipua molestia fuit à suppressâ voce: quâ caruit, ad sextum usque mensem: licet interim non negligerentur, vel convenientia cathartica; vel requisita roborantia: inter quæ facilè primas tenuit, oleum, arte chymicâ, è succino elicatum. Quod sanè plurimùm profuit, recuperandæ voci. Quam iterùm adepta, fecit primum, receptæ locutionis, initium (quod etiam ab aliis, aliàs observatum) vocabulis A, & O. Quibus aliquoties ruditer prolatis, profecit brevi tantoperè; ut ante diem quartum decimum, loqueretur, non minus articulatè: ac si nunquam obmutuisset.

Quod ipsum, benevolæ naturæ, auxilium, etiam in aliis, subinde licuit videre: sed præcipuè in duobus infantibus, quorum epilepsiam sanavit, per manantia capitis ulcera. Quibus improvidè aliquandò suppressis, retinebantur non tantum tetri, maligni morbi, vapores: sed revertebatur illicò, terribilis hæc nervorum contractio. Neque desinebat iterùm, nisi remorâ

cica-

cicatrice, referaretur hiatus, exhalandis fuliginibus, à naturâ destinatus.

En præeuntem naturam, ô Chirurges; monstrat ipsa, quasi digito, salutarem, inuistorum ulcerum, usum: ex famâ tuâ erit, imò ex usu ægrorum, si hanc sequaris ducem. Profunt ulcera arthritidi; expellunt lippitudinem; sed neminem efficacius juvant, quàm, morbo comitiali, obsessos.

A quo utique adsertum vidi aurifabrum, per squamosas quasdam crustas, fœdum in modum pedis cutem exasperantes, quibus scalpelli apice dextere ablatis, destillare protinus per exilia cutis ulcuscula, frequens, ac acer humor, qui per anfractuosas ambages ad pedes delatus, eo procul dubio descendit sive à capite, genuino hujus mali fonte; sive ab hepate, aliove aliquo inaccessso fomite, secreto alicubi latitante.

C A P U T I X.

Morbus comitialis à splene.

EX acri, quarumlibet partium, vapore, cerebri vellicante, morbum comitiale excitari, novum non est. Sed parti alicui, tam exquisitum inesse sensum: ut attacta duntaxat, levi, digitorum, apice, protinùs contrahat nervos; id certè summè rarum est. Et præter unum Fernelium (qui ex simili occipitis attractu, vertiginem vidit obortam) vix cuiquam fortassis observatum.

Juvenis Patritius, annorum circiter quindecim, doluit ex pube, tam intolerabiliter; extra omnem suspicionem calculi: ut ibidem loci, neque litum olei amygdalini; neque linteolum eodem madens, foret ferendo. Sed converso, post mensem, omni doloris impetu, à pube, versus latus sinistrum, unde fortassis descenderat, desuit, ex toto, illius partis cruciatus: & illicò malè habuit lien: & ex ipsius consortio, cerebrum. Non secùs ac aliis, ex pede vulva; ex liene ventriculus; & à ventriculo caput; instar cucurbitæ, universo corpori, impositum.

Noxiam autem materiam, à liene, per venas iliacas, ad ilia, ac pubem descendere, vidit olim viro oculatissimus Hippocrates: sed innuit, id, adeo tectè, ut à paucis observetur. Qui nigra (inquit) vomunt, ad pubem dolent. Lib. Præd. Expulsâ videlicet illuc, acri sanguinis fæce. Unde certè est, quod melancholicis fiant, maximi morbi, ab ilibus. De quorum molestâ dilaceratione, non minùs quoque conqueruntur, scorbuto qui obnoxii: quibus propterea videntur ilia rumpi: cùm ob continuam humoris erosione; tum propter urgentem, dilaceratarum membranarum, distentionem.

Inquirendum itaque curiose Medicis, in naturam humoris, à natura expulsi: & cavendum obnixè, ne facilè regurgitet, à loco ignobili, in partem principem. Satiùs quippe est, pestilentem ejuscemodi frugem in femine

mine comprimere ; quàm adultam demetere messem.

Sed ad rem. Lien à turgido hoc, atræ bilis, fermento, jam tumidus, diffudit ilicò, ex se, vapores cerebro tam inimicos : ut Juvenis protinùs concideret, in vehementissimos, morbi comitialis, insultus : excitatos non tantùm à causâ internâ ; sed subinde quoque, ab externâ.

Nam pressâ, vel solo digito, regione lienis, contrahebantur ilicò, omnes nervi : & sequebatur confestim, miserabilis, universi corporis, distentio : lædens, iteratis suis circuitibus, usque eò, mentem jam aliquoties labefactatam : & cumprimis, vim ipsius imaginatricem : ut crederet, senescio, quem regem : distribueretque, non minùs largiter, qualiacunque munera ; imò integras regiones ; ac si reverâ, rerum potitus fuisset.

Insidente ipsi, hac, conceptæ majestatis, opinionione, adeò profundè, ut summè excandesceret ; corripereturque gravissimâ epilepsiâ : si quis majestatis oblitus, ipsum compellasset nomine usitato. Ceu inferius dignitate suâ ratus, alio, quàm regio insigniri titulo Impositis interim familiæ suæ (quæ erat amplissima) promiscuis, quorumcunque animalium, nominibus. Quæ semel data (quod melancholicis proprium) tam firmiter memoriæ mandavit : ut nunquam deinceps, inde exciderint : licet vel longissimè quis peregrè abfuisset.

Quod si verò quis, loco ursi, felis, canis, draconis, aut leopardi, desideraret proprium sibi restitui nomen; eum reddebat illicò, voti competentem: modò donaretur aliquo munere. Quà facilitate, ab amicis, observatâ, redemere, plerique omnes, ignominiosa illa nomina. Eaque donis ipsorum imposita, retinuit invicem, tam strictè: ut etiam post plures menses, recordaretur nominatim; quod quisque, vitandæ ignominiaë ergo, obtulisset munus.

Inusitato autem huic morbo, plurima quidem nobiscum opposuit, felicissimus Medicus Joannes Fontanus: sed nihil præponderavit, vel vino chalybeato; vel veratro nigro. Quorum primum, posteris quò commendaret Cornelius Celsus, scribit expressè, animadversum esse, ea animalia, quæ apud fabros ferrarios educuntur, exiguos habere lienes. Constabat autem hoc vinum, ex sequentibus.

℞. Radic. althææ, asparagi, singularum uncias duas; decoquantur, ex aceto vini, & infunde colaturæ, limaturæ chalybis, libram unam, cum dimidiâ, deinde insolentur, vel macerentur, per biduum, in cineribus calidis, addendo, chalybi exsiccatò, & tenuiter trito, vini Rhénani libras quatuor: aquæ melissæ libras duas; ligni guajaci rasi unciam mediam, corticum radicum capparum, tamarisci, ceterach, serpilli, singulorum drachmam, croci Britannici, scrupulum; concutiantur cottidiè fortiter, in lagenâ

genâ vitreâ; & ex colaturâ fiat, vinum chalybeatum.

Post cujus usum, inurebatur cruri sinistro ulcus, sed vix deciderat ipsius crusta; quin effervesceret usque eò, turgida bilis: ut nihil differret à furibundo. Cantillans noctu, taciturnus interdiu, cum vultu semper truci, mente perturbatâ, fame insatiabili, & obstructione gulæ, tam pertinaci, ut vix ullis remediis referaretur iterum: nisi fortè, per clysteres crebrius infusos: utique veratrum nigrum, dejectionis causâ, aliquoties, potui datum.

℞. Corticum radicum capparum, tamarisci, foeniculi, singulorum, unciam. Herbarum fumaris, melissæ, boraginis, singularum manipulum. Seminum melonum, limonum, anisi, singulorum drachmas duas, radicum veratri nigri, drachmas sex, uvarum passarum corinthiacarum uncias quatuor. Decoque ex aqua hordei ad libras duas, & dissolve in colaturâ, Syrupi rosacei cum fennâ, uncias quatuor, misce, fiat potio.

Cujus medicamenti beneficio, licet uberius deponeretur atra bilis; peperit tamen ingratus ipsius sapor, tantum fastidii: ut necesse fuerit, eo derelicto, præparare insequens catharticum: quod etiam summoperè, ipsi in rem fuit.

℞. Foliorum fennæ mundatorum à stipitibus drachmas duas, radicum veratri nigri, scrupulos duos, seminum limonum, & foeniculi, singulorum scrupulum, infunde per noctem, in

decocto fumariae viridis, adde deinde colaturae, confectionis hamech drachmas duas, Syrupi rosacei solutivi, unciam cum dimidia, fiat potiuncula.

Quâ aliquoties propinatâ, ejecit continenter tantum atrae bilis: ut tandem ad se redierit: debellato contumacissimo hoste, & expulsâ, gravissimae epilepsiae, materiâ, attamen non sine aliquâ mentis labe. Quæ tamen tanti non fuit; quin potuerit deinceps, & literis ritè operam dare: & alia peragere non secus, atque sanissimus.

C A P U T X.

Morbus comitialis, à vulvâ,

Mulierem prægnantem conjecit malignus vulvæ vapor, in tam acerbis nervorum contractiones: ut pepererit. Ignara tamen partum illum, à se, editum: derogans ad hæc fidem, amicis, id uno ore adseverantibus. Ea quippe fuit hujus distentionis vehementia: ut extenderit se, ultra horas novem. Quibus exactis, corripuere ipsam febris, ac sopor adeò torpidus, à sanguine impetuosius sursum raptus: ut tali vena aliquoties fuerit feriendâ; antequam iterum descenderent ipsi menstrua: & cessaret, ex toto, febris, vehementer ipsam exagitans.

In quem inscium partum, ab eodem vulvæ consortio, incidit utique, haud diu post, Affinis nostra, Maria Corvina. Sed privabatur hæc

præ-

præterea visu. Licet foris nec hebetudinem aciei, nec aliud aliquod vitium, ostenderet externa oculi tunica. Quam cæcitatis speciem ἀμαύρωσι veteres, & guttam serenam appellant recentiorum nonnulli.

Quod vitium ut insanabile habetur, siquidem infidet ipsi cerebro: sic curatur etiam difficillimè, quantumvis fiat, ex aliarum partium consensu. Ac proinde nequit etiam in hac ægrâ tolli, nisi per remedia valentissima. In quibus excelluere ampla vesicatoria, internis femoribus admota. Quorum ope retrahebatur, tam potenter, sanguis, sursum vergens: ut recuperatâ, gratissimi luminis, usurâ, evaserit feliciter perniciosissimam illam cæcitatem: quam plerique Medicorum judicaverant habere certam desperationem.

Sed circumspecti Medici est, prælagire quidem pericula: sed interim non omittere, quæ ars requirit. Et cur quæso, desperaret quis fieri posse, quæ hîc facta sunt? incipe animosè, perge prudenter, & annuet fortè cœptis tuis Deus.

C A P U T X I.

Epilepsia, sexies cottidie, accedens.

QUOD in mari est æstus, ac recessus: id in morbis vocatur reciprocus circuitus. Quem quò comprehendis minùs: eò admiraris magis. Latet quippe plerumque ipsius causa. Et absconditi ordinis ratio; defatigat etiam acu-

tissima ingenia. Præsertim quorundam morborum, ea cum sit conditio : ut cottidie, non semel, atque iterum, sed interdum quinquies, vel sexies accedant, recedantque. Idque non aliquot menses; sed integros subinde annos, servante quolibet insultu, exactum, reciprocantis periodi, momentum. Uti id nonnunquam videre est, vel in interpolato capitis dolore: vel reciproco artuum tremore, sed nullibi evidentiùs, quàm in periodicâ illâ epilepsia, quam hîc inferam.

Matronæ locupleti, intervenere, ex ventre diutiùs adstricto, non modò horror, ac febris; verum etiam frequens animi deliquium: accedens primùm quidem promiscuè, & indistinctè; sed mox ordinatè, cum in accessione, tum in recessione. Quod tamen reciprocans animi deliquium destitit ex toto, post duos menses. Sed eâ cum lege, ut illi, è vestigio successerit admirabilis quædam epilepsia: insurgens cottidiè, modò ternis, modò quinis, modò senis circuitibus; quorum imperus fuit subinde adcoëfferus: ut opus non semel fuerit, ipsam detineri à quatuor mulieribus.

Suppressâ interim (quâlibet accessione) voce; occæcatis oculis; obsurdescentibus auribus. & cessante tamdiu, sensuum internorum, functione: donec post horam quartam (is enim terminus cuilibet periodo fuit præfixus) ad se reverteretur: mentis iterum compos: & pro-

tinus

tinus apta respondere, ad quaecunque interrogata. Quæ animi præsentia mansit illi semper immota: usque dum recurreret, iterum novus insultus: aboliturus denuò & interiores, & exteriores sensus.

Quem tamen reciprocum ordinem immutarunt subinde, vel aëris inclementia; vel animi affectus, vel inopinatum aliquod infortunium. Et prout vel leniretur, vel exacerbaretur hic morbus; pro eo etiam, vel tolerabiliùs, vel deterius sese habuere utique ipsius accessiones: modò leves, modò asperi; nunc plures, mox pauciores.

Quin imò, deficiente fomite, defecit nonnunquam integer aliquis insultus. Sed commoto iterum corpore, rediit utique facillimè: verum cum novo invadendi, ac remittendi ordine. Quâ recidivâ frequentiùs ipsi interveniente, vix ausa fuit propterea, mutare unquam cubile suum, nisi fortè sub horam, venientis accessions. Ne si secùs faceret, præcipitaretur denuò ex motu illo, in novum circuitum. Qui plerumque excurrebat, ultra quartum, quintumve mensem, antequam ipsam iterum deferret.

Unde factum, ut circa summum morbi incrementum, epilepsia hæc habuerit, senos circuitus: statis horis, cottidie, & accedentes, & recedentes. Quarum periodorum frequentia, exagitavit usque cò, defatigatum hocce corpusculum;

culum: ut tandem inciderit, in accessionem longissimam: continuantem cottidiè, sine ullâ intermissione, ullove, vel cibi, vel potus usu, ad horam circiter vigesimam.

Cui oneri impar, credebat ipsa, jam ad ultima ventum. Sed re planè desperatâ; apparuit nec opinanti, quasi, ex machinâ, Deus. Et sedatâ, post diem quintum, intolerabili hac tempestate, sustulit, ex toto, productum illum paroxysmum, relictis duntaxat in locum ipsius, duobus insultibus: quorum alter durabat ab octavâ matutinâ, in horam undecimam: alter verò, à secundâ pomeridianâ, in quintam vespertinam.

Donec decrecente paullatim fomite, usque eo decreverit utriusque longitudo: ut tandem vix mediam excesserint horam. Quâ utique declinante, vidimus, post annum secundum, conflagrato jam omni igne, terribile hocce incendium, integrè fuisse extinctum. Debellatâ, ex toto, perniciosissimâ illa epilepsiâ, quam, trigésimo octavo ætatis anno, (quem, id temporis, agebat ægra) ceu invincibilem, cum omni antiquitate, crediderat, tota nostra civitas.

Sed summè admirabamur, nunquam ipsi intervenisse, novum insultum: quin evidenter ipsum prælagierint, vel concitatæ temporum arteriæ: vel floridus, manuum, ac malarum rubor. Quibus præsciis signis, tantam fidem habuit ægra: ut iis apparentibus, certò semper præ-

prædixerit, aliquid monstri ali, neque sanè præter rationem: accenso enim sanguine mirum haud fuit, motas fuisse temporum arterias: tintam manus, ac faciei cutem: & ex acri, fervidi humoris, vapore, concitatam fuisse, novam, contractorum nervorum, periodum.

Quotquot autem accederent Medici, accedebant verò plurimi; omnes contulere, primo saltem accessu, morbi hujus causam, in vulvam: sed intellecto legitimo menstruorum ordine, & auditâ gutturis libertate, direxere contrà, consilia sua, in lienem ac atram bilem, in pancreate itabulantem. Hæc enim loca, designabant perspicuè, cum dolor lateris finistri; tum calor in lumbis evidentior, quàm alibi. Quibus accessere, excreta subinde quidem flava, ac porracea; sed plerumque atra, ac verè nigra: ex quibus, luce clariùs apparuit, cum lienis, tum pancreatis vitium.

Quarum partium calor, adstrinxit ipsi, tam pertinaciter alvum: ut totius morbi decursu, vix quicquam reddiderit sponte. Ac proinde necesse fuit, eam continenter ducere, per cathartica: præsertim per catapotia (clysteres quippe averfabatur) concinnata, ex granis undecim extracti catholici, & quatuor pilularum nitri Tralliani. Aut tantundem, vel veratri nigri, vel pulveris hieræ Galeni; prout variaret morbi, inclinatio.

Non omissis interim illis, quæ longo usu,
judi-

judicantur, morbo comitiali, apta: quorum tamen tædium, perpulit ipsam assiduò, ad eadem pilulas: quibus etiam, usque eo, benedixit misericors Deus; ut illis propemodùm solis, cesserit pertinacissimus hic morbus. Devictus procul dubio, eò tardiùs; quò minùs dormiret noctu, & parciùs aleretur interdiu. Semel tantùm capiebat cibum, in die; eumque semper, circa octavam vespertinam: & quâlibet nocte exagitabatur ab indefatigabili vigiliâ: uti interdiu, à periodicis nervorum distentionibus: plerumque ita efferis; ut continenter opus fuerit, excarnificatos nervos, illinere leni aliquo cerato: sed præcipuè in plantâ pedis, à quâ, uti incoëpit, ita quoque defuit, gravissimus hic morbus.

C A P U T X I I.

Tremor periodicus.

AT mentio, reciprocantis hujus periodi, suggerit mihi, simillimum, periodici tremoris, exemplum: conspectum in Affine nostrâ, Margaretâ Brentiâ, virgine pallidâ, & habitus planè pituitosi: quam periodicus hic tremor exagitavit, integrum triennium: factò initio, ab omnibus membris; sed mox desinens, in sola brachia, ac crura: commovens illa non assiduò, sed interpolatis duntaxat vicibus: durante quâlibet periodo, ad horas fermè duas: cum gutture rauco, & voce suppressâ.

Sub

Sub cane verò, & ardente Sirio, contremiscebant ipsi membra, quâlibet sesquihorâ: cum reliqua tempora, cottidiè unam solummodò cernerent periodum. Sed mensis Martius conveniebat quotannis, cum ordine dierum canicularium. Nonus dies erat semper integer, & expers omnis molestiæ: præterquam quod in eo, mutaretur assiduo, hora insequentis periodi. Sive ab occultâ aliquâ, illius numeri, proprietate; sive à languine, illo die, frequentius quàm aliis, emissio.

Ipforum autem circuituum ordo. conveniebat manifestè, modò cum maris, modò cum lunæ, modò cum solis motu: prout enim horum variaret ratio; pro eo etiam, vel celerius, vel tardius, accedere, & recedere, reciprocantis tremoris, circuitus. Sicuti namque maris motus, pender à sole, ac luna: sic quoque videre fuit, periodicum hunc motum, plurimùm immutari, ab eorundem siderum, vel accessu, vel recessu. Quippe hyeme erant tremores hi tardi; æstate contrà celeres: & sub Sirio, tot prope modum circuitus; quot horæ: à quo tamen molestissimo tremore, vidimus tandem, hanc virginem integrè restitutam.

C A P U T X I I I.

Reciprocus capitis dolor.

A Retæus Cappadox, propositurus, lib. I.
de caus. diuturn. affect. c. II. discrimen,
inter

inter κεφαλαλγίαν, & κεφαλαίαν; asserit adpositè, illam recentem; hanc verò inveteratam, & periodicam. Ejusque circuitus, protrahi, modò ab occasu solis, in meridiem; modò invicem a meridie, in vesperum.

Isacium Halmalum infestabat, sub æstatis initium, acerbissimus capitis dolor; invadens, ac discedens cottidie, stasis horis, revolutione tam molestâ: ut multoties mihi asseveraverit, se vix fore ferendo cruciatum illum, nisi brevi deficeret. Rarò enim excurrerebat, ultra horam secundam. At reliquum diei erat sine febre, sine lotii intemperie, ullove, pulsantis arteriæ, vitio.

Durabat autem periodicus hic dolor, ad diem quartum decimum: quamvis interim, nequaquam omitterentur, requisita remedia: uti neque cucurbitulæ scarificatæ; vel vesicatoria occipiti admota: à quibus postremis auxiliis, vidimus non tantùm hunc ægrum, sed etiam alios, plurimum emolumenti percepisse: sed præcipuè mercatorem quendam Brabantinum, quolibet vere, à periodico hoc dolore, tam acriter excruciatum: ut vix palpebras attolleret; nedum verbum ullum proferret, vir alioquin satis verbosus, & minimè tranquillus.

CAPUT XIV.

Convulsio sedentaria.

Virgini quindecim annorum, divexatae frequenter, à vulva, intervenit tandem, admirabilis quædam nervorum contractio: invadens ipsam, non nisi sedentem. Stanti quippe, & ambulanti nihil peperit unquam negotii: quocirca libuit, illam vocare, convulsionem sedentariam: non secus ac Plautus sedentarios appellavit, calceolarios, futores, ac sartores; & Titus Livius fellularios, qui in fellulis opera sua peragunt.

Causa, inusitati hujus morbi, insedit procul dubio, cum lumbis, tum ligamentis, vulvam ilei ossibus, utrimque adnectentibus. Moti enim lumbis, & femore, versus sedile inclinato, movebatur evidenter, noxia materia, illic loci stabulans: ex cujus acri vapore, verisimile est, laceffitotos fuisse nervos, à spinali medullâ, lumbis concessos: & ex eorum, cum cerebro, consortio, expressam sedentariam hanc convulsionem.

Quam conjecturam confirmavit deinceps curatio. Sustulit namque hanc nervorum distentionem, vehemens exercitium: inducens pernici suo incessu, tantum caloris, exagitationis lumbis: ut discussâ lentâ pituitâ, illic hærente, licuerit virgini domum reversæ, non
modò

modò sedere securè, verum etiam molliter decumbere; sine ullâ noxâ, ullâve nervorum contractione, à quâ in posterum, integrè quoque ipsam asseruit, defatigans hæc lassitudo, quæ etiam summopere semper proderit iis, qui à lumbagine (quam nostrates *bet spit* vocant) infestantur.

CAPUT XV.

Præfagium convulsionis periodicæ.

IUvenis melancholicus, adsumpto, ex consilio cujusdam chirurgi, euphorbio, corripiebatur primùm horrore inordinato, sed mox gravi nervorum contractione. Cujus periodicas revolutiones, licet admodum tardas, præfagiit ipse adeò infallibiliter: ut vix ulla ipsum occupaverit, quam non prædixerat adventuram, ante octiduum. Quam præfagæ mentis certitudinem, & vidit, & nobiscum admiratus fuit, non semel, vir erectioris ingenii, Joannes van der Linden.

Imputabat autem æger, præfagium hoc, destillationi, à capite in pectus, & inde, in ventriculum deciduæ: ex cujus adventu, judicabat adventuros, convulsionum circuitus. Sed concitabatur hic destillationum cursus, ex motu atræ bilis, (quâ redundabat) & ex ejus vaporibus, à frigido cerebro, in aquam conversis, verisimile est; jacta fuisse, inusitati hujus præsa-

gii,

gii, fundamenta: innixa fortè iisdem fulcris, quibus innitebatur centurio ille marinus, quem dixi, libro secundo, prædixisse cordis palpitationem, ex tenui urinâ, aliquot diebus ante, excretâ.

Convulsionum verò harum, ea fuit vehementia: ut concuterent non tantum corpus, sed perturbarent quoque, usque eò mentem: ut suppressâ voce, cogeretur calamo sententiam suam exprimere: ubi paullum remitteret morbi vis. Quam quo impensius infringeret ars, fatigavit quidem, noxiam causam educere, per medicamenta cathartica: sed morbo inde semper exasperato, confugiendum fuit ad antidota: & imprimis, ad tincturam coralliorum, confectiorem hyacinthorum, & tandem ad aquam coelestem Matthioli.

Argumento certè evidenti, convulsionem hanc, originem traxisse à vapore, ex liene, ad cor; & à corde, in cerebrum, elato: cujus vim ubi infregissent antidota; evanuerunt utique, convulsiones inde ortæ. Sed manente interim causâ, atrâ videlicet bile, ob fastidita cathartica, licuit quidem morbum, hac ratione, aliquatenus lenire, sed nequaquam finire. Juxta nobile Hippocratis effatum, Aph. xii. l. ii. reliqua in morbis, post indicium solent recidivas, facere.

CAPUT XVI.

Viti saltus.

TArantulæ ictus, ut inquietudinem, & canis rabidi venenum, aquæ metum: sic inducit, vel perpetuas choreas, vel indefatigabilem cursum, illa insaniam species, quam Felix Platerus Viti saltum nuncupat. Cujus miserissimi morbi specimen, licuit nobis aliquando videre, prope Cortracum, modicum Flandriæ oppidulum, in homine verè misero.

Qui dies ac noctes cursitabat, subsultu tam pernici, & agitatione tam perenni, ut præ defatigatione deflueret undiquaque sudoribus: neque tamen propterea, vel tantulùm quiesceret, homo volaticus, & irrequietæ huic revolutioni, tam strictè addictus, ut nunquam se dedere ulli quieti, nisi quam invito extorqueret, inevitabilis dormiendi necessitas.

CAPUT XVII.

Malleatio.

AQuâ insaniam, haud multum certè ablusit, illa, læsæ imaginationis, species: quam à mallei similitudine, lubuit malleationem vocare. Nam velut fabri ferrarii, iteratis ictibus, incudem suam tundunt: sic vidimus mulierem Campensem, insaniam hac percitam, percussisse inde:

indefinenter genu suum; modò dextro, modò verò brachio sinistro: sed ictu tam vehementi, ut quilibet ipsam maximoperè læsisset: nisi verberantis manus impetum fregissent domestici, interposito molliori pulvinari.

Brachium quidem elevabat, ac deprimebat satis distinctè: sed motum ejus inchoatum, vel incitare, vel retardare, non videbatur, in manu ipsius esse; multò minùs integrè cessare, ab hoc feriendi studio. Quod sanè lubens intermisisset (jam enim, quinque menses, incudem hanc tutuderat,) nisi ipsam potenter cò pertraxisset, falsa imaginatio: vitiata, procul dubio, à fuliginibus, atræ bilis, per lienis consortium, uberiùs in cerebrum translatis.

Cujus causæ naturam, equidem dum fatagerem penitiùs excutere, cum Egberto Bodæo, & Gerardo Rychio, viris, in artis arcanis, abundè exercitatis, subduxit se clanculùm ægra: impediens hac ratione, ne mentis acies profundius dirigeretur in insanam hanc feriendi libidinem: cujus absconditam naturam, nisi nobis invidisset, fugitiva hæc ægra, neque nos sanè invidissemus posteritati.

CAPUT XVIII.

Imaginaria ossium mollities.

Velut non cujusvis est, melancholicis mederi, sic difficulter quoque eradicantur clancu-

culum, ex ipsorum animis imagines, ab atrâ bile, falsò impressæ: cujus tamen ingeniosi inventi, nobile specimen, olim editurus, Philodorus Medicus restituit, plumbeo pileo, cuidam melancholico caput, quod putaverat sibi, jam diu, amputatum. Quo respiciens Cornelius Celsus, suadet lib. III. cap. XVII. insanix huic sæpiùs assentiendum, quàm repugnandum: & non evidenter, ab his, quæ stultè dicuntur, ad meliora, mentem ipsorum abducendam.

Insignis Pictor, infestatus aliquamdiu ab atrâ bile, imaginabatur sibi falsò, cuncta corporis ossa, adeò mollia, ac flexibilia sibi esse, ut instar sequacis ceræ, facillimè in se complicarentur; si vel minimum illis inniteretur. Quâ opinione menti penitiùs impressâ, continuït se integram hyemem in lecto: veritus, inde si surgeret, aliquid sinistri, & certo certius eventuram, quam hætenùs metuerat, deformem ossium suorum, vel potiùs totius corporis conglobationem.

Quo metu intellecto, nolui ipsi adversari: neque palàm, sed clàm surreptum ire, quam conceperat imaginationem. Asserens propterea, mollitiem hanc non latere Medicos: quin potiùs jam diu animadversam ab Incluto Fernelio, lib. II. de abd. rer. caus. & sicuti cera emollitur, ac induratur: sic plurimùm in ossibus etiam posse artem medicam, modò morigeros se præbeant ægri: ipsius autem ossibus, intra tri-duum, restitutum iri pristinum stabilimentum.

Et

Et ante diem sextum, potentiam quocunque ambulandi; dummodò fuerit dicto audiens.

Quæ promissa, dici vix potest, quantam excitaverint spem recuperandæ sanitatis: & quàm morigerum reddiderint ipsum, in admittendis remediis, atræ bili destinatis. Quâ convenienter ex corpore depulsâ, exsolvimus & nos facile fidem nostram: jubentes ipsum surgere, ex cubili: in quo integram hyemem decubuerat. Verùm cum eâ lege, ut duntaxat insisteret pedibus; neque procederet vel latum unguem. Secùs si faceret, penes se culpam futuram. Sexto verò die, me veniam ipsi daturum, quocunque deambulandi Modò ritè obtemperaret arti.

Quæ certè monita eò fuere rigidiora, quò minus expediit ipsi dolum hunc resciscere. Qui quò magis lateret, continuavimus tectè, in medicamentis catharticis. Sed appropinquante jam secundo triduo; ostendimus coràm promissi veritatem. Factâ non tantùm veniâ, ambulandi per conclave, sed etiam in publicum prodeundi, & obeundi jugiter, qualiacunque, sani hominis, munia.

Quâ libertate tantoperè gavisus fuit; ut ignoraverit, quibus encomiis extolleret sanitatis suæ Præsidem. Admiratus hinc artis potentiam; illinc detestatus suam diffidentiam, quod tam diu denegasset fidem: à quâ tam salutare recepisset consilium.

Vidit quidem hic æger robur ossibus suis re-

stitutum: vidit rediviva crurum officia: vidit expeditum incessum: vidit alia: sed stultam hanc, totius hyemis imaginationem clanculum sibi eripi, nec vidit, nec sensit, homo cæteroquin minimè stupidus, sed in arte suâ abundè sagax, & vix ulli secundus.

CAPUT XIX.

Mola imaginaria.

QUod ipsum inventum, non minùs feliciter quoque cessit uxori Salomonis Galeni. Quæ credebat, in vulvâ suâ, contineri molam vivam, interimendam à Medico. Quam operam siquidem ipsi denegasset, satagens rationibus potius, quàm sagaci aliquo stratagemate, sententiam illam evellere, operam perdidisset, neque vel tantulum profuisset ægræ. Quam præstitit clam circumvenire, quàm palam convincere.

Monita itaque fuit, haberet exactam excretorum rationem: & si quæ conspiceret atra: vel nigræ fuligini simillima; crederet firmiter jam tum expelli molam sibi ingratissimam. Quibus verbis fidem habens, admisit haud gravatè, modò veratrum nigrum; modò confectionem hamech, aliave expellendæ ejuscemodi insanias apta. Quorum ope, atrâ bile excretâ, non dubitavit amplius de molæ suæ internectione: certa (uti credebat) ex ejus occisæ colliquatione, se
qui

qui nigram illam dejectionem: in quam prædixeram dissolutum iri, vivum illud monstrum; quod imaginabatur vulvæ suæ inclusum.

A quo licet id temporis feliciter evaserit: incidit tamen haud diu post, in simillimam insaniam, sed priore multò graviolem: credens firmiter, se fato functam, eâ conditione, à Deo in mundum remissam, ut viveret deinceps excors. Corde enim suo, à Deo, retento, doluit impensè, aliam esse sibi, quàm aliorum mortalium vitam: quam tamen imaginationem, nulla cùm auferrent stratagemata; afflixit quidem ipsam aliquamdiu, hæc tristitia: sed tandem quoque, licet tardius, discessit: juxta illud elegantissimi Justi Lipsii: Illos ab atrâ bile, curat dies, & quies.

CAPUT XX.

Aquæ metus.

EX venenato canis rabidi morfu oritur terribilis, ac exitialis ille aquæ metus; quem ὁποφωβία appellat Græci. In quo siti enecantur, nec tamen bibunt ægri. Cujus miseriæ unicum remedium est, (siquidem credimus Celso, lib. v. cap. xxvii.) nec opinantem in piscinam projicere. Præsertim eò si deveniant, antequam aquam metuant: alias foret spes in angusto, ex eodem Celso, Avicenna ac Cælio Aureliano: imò ipso usu, efficacissimo, omnium rerum, magistro.

Quod ipsum auxilium, tanti, in hoc morbo, fit nostratibus, ut eo solo fermè contenti, vix expetant aliud. Neque sanè injuriâ. Sanat quippe mare quoscunque. Neque vidi hætenùs quenquam (licet viderim plurimos) cui tempestivè in mare projecto, quicquam sinistri, postmodùm evenerit. Sed salutari hoc remedio, vel flocci factò, vel tardè, ac timidè adhibito: dedere multi, irreparabiles, supinæ suæ incuriæ poenas: obsessi jam tum penitiùs, ob longiorem moram, quàm ut ullâ arte dispelleretur inevitabile strangulationis periculum.

Viro æstuantì, ac summè irrequieto, incensum cùm foret guttur, utique impedita deglutitio: intenta præcordia; spiritus difficilis; sitis inexhausta; & vibrans arteriæ pulsus: imperabatur confestim sanguinis detractio: præter clysterem, & portiones frigidas: quæ duo postrema auxilia, ceu humida, expavescebat tam evidenter, ut moverit suspicionem hydrophobiæ, quam deinceps confirmavit certò adesse, exile aliquod vulnusculum: quod ante quintum mensem infixerat rabida canicula.

Quo neglectui habito, neque tanti factò, ut vel convenienter inde extraheretur conceptum virus, vel propterea proficisceretur maturè ad mare: proserpsit sanè hæc labes tam altè, ut infectis visceribus, degeneraverit in efferam rabiem, & furorem adeò indomitum, ac belluium, ut nullis coërceretur repagulis: quin potius

tiùs miserabiliter pessundaret hominem, cùm per terribiles nervorum contractiones, tùm per incendium, ne toto quidem mari, extinguendum.

Adeò ut opus non fuerit, nec huic, nec aliis ægris, (quos equidem vidi satis frequentes) mortem maturare, sive per stragula, sive per culcitram (uti loquitur vulgus) ori impositam. Pereunt quippe per se, satis celeriter: utpote rarò superstites, cum aquæ formidine, in diem, vel tertium, vel quartum. Quibus addo, quod equidem neminem hætenùs, vel audiverim latrare, vel viderim mordere; nedum cuiquam detrimento fuisse rabidorum sputa: quæ tamen, ne fortè nocerent, jussi nihilominùs, curiosè mari semper abluere: territus exemplo illius sartrici, quam Cælius Aurelianus l. i i i. acut. morb. cap. i x. scribit tertio die, in rabiem conversam: quòd linguâ tetigisset, pannorum futuras, à rabido morfu conpurcatas.

C A P U T X X I.

Senex rabiosus.

Nauta septuagenarius, demorsus à cane rabido, elicuit minùs maturè virus, brachio suo impressum: neque demisit se ita in aquam: ut invitus eâ satiaretur: in quo tamen Cornelio Celso, hujus auxilii summa. Sed blandiùs, propter ætatem, à liberis habitus, perfunde-

C 5 tur

tur Tyâ fluvio, non minùs leniter, ac si solius cutis immunditiem deterfum venissent. Quum tamen expediisset, & penitùs submergere, & inopinato illo terrore, integrè expellere, aquæ metum; ipsum aliàs certò occisurum.

Uti etiam, haud diu post, contigit; proserpente paullatim veneno: & infestante ejus acrimoniâ, primùm quidem brachium lælum: sed mox etiam alas, illi adpositas; à quarum æstu ubi accenderetur cor, occupavit ipsum illicò, non tantum febris, sed tam vehemens faucium siccitas: ut immensùm sitiret: neque tamen vel tantulum biberet, ob formidinem, conceptam non tantùm ex aquæ intuitu, sed ex qualicunque ejus mentione.

Hinc torrerì viscera, & præ fervido ardore, tantas intus excitari angustias, ut demorsus senex rejiceret modò stragula sibi imposita, modò verò exsiliret nudus, ex lecto: exclamans stentoreâ voce, ardentius sibi esse incendium, & urgentiorem sitim: quàm ut posset ab homine tolerari.

Quem tamen fervorem, siquidem satageret bibendo compescere, contremiscebant protinùs omnia membra: & sentiens brachii nervos minùs firmos, ad retinendum poculum, ratiocinabatur secum, ad instar illius Philosophi, qui apud Aëtium, tet. 11. serm. 11. cap. xxiv. describitur se ipsum rogare; quid cani cum balneo. Quod si verò, tantulum liquoris sorberet, deci-

decidere illicò poculum è manibus, & exhorrescere usque adeò corpus univèrsum, ut exclamarit, non semel, ô homines quid me cogitis, ad ea, quæ naturæ meæ tantoperè adversa.

Tantum itaque profuit huic seni blandior hæc aquæ ablutio: ut potuerit interdum, licet molestè, bibere. Præsertim circa postremos vitæ dies, in quibus licèt biberit affatim, nequirit tamen extinguere incendium, nimis diu inveteratum: multò minùs suppressere convulsiones, quæ haud diu post ipsum jugularunt.

CAPUT XXII.*Catalepsis ex amore.*

JUvenis Britannus, impensius (ut solet illa ætas) amorì indulgens, perculsus fuit adeo vehementer ex inopinatâ matrimonii repulsa: ut obriguerit instar stipitis; sedens in sedili suo κατόχῳ, sive detentus, sive congelatus, per integrum diem: retinensque continenter eundem situm, & oculos non minùs apertos; atque olim simillimum adfectum delineavit Galenus, comm. 11. in prorrh. cap. LV.

A quâ figurâ, ne latum quidem cùm recederet unguem: jurasses certò, te statuam potiùs quam hominem videre. Adeò quippe fuere omnia non modò rigida, sed planè immobilia. Verùm ubi exclamaretur, altâ voce; rem ipsius meliori esse loco, & cupitam habiturum amicam:

cam: modo ad se reverteretur, profiliit confestim ex sedili, & quasi excitatus ex profundiore somno, rediit actutum ad se, disruptis protinùs illis vinculis, quibus ipsum arctè illigaverat, tenacissima hæc catoche.

CAPUT XXIII.

Pollicis Tremor, à detractione sanguinis.

FAbro cuidam ferrario, nunquam feriebatur brachii vena, quin contremisceret protinùs, vel manus integra; vel saltem pollex ejus lateris, è quo sanguis fuit emissus. Cujus tremoris causa, procul dubio fuit, cum à spiritibus evanidis, tum ab innatâ, humidioris cerebri, imbecillitate: quæ duo in hoc ægro fuere tam magna, ut ipsum tandem præcipitaverint in lethalem apoplexiam. Cujus indicium, uti hîc fecit pollicis tremor, ita alibi designat eandem, vel palpebræ, vel labii palpitatio. Verè itaque, vir ingeniosus Actuarius: Tremor fit à natura, partim victrice, partim verò victâ. Lib. I. meth. cap. XVI.

Cognoscenda itaque Medicis, non tantum, communis, sed præcipuè, propria cujusque natura: ἰδιωτικὴ φύσις vocant Græci, quam qui perspectam habet, is demùm verè medetur. Penetravit quippe ad naturæ penetralia: & edoctus, ex simili scintillâ, ingens incendium in iisdem ædibus, aliquando excitatum: contemnit

mnit haud facilè parva initia: sed metuit inde magnos progressus, & conspicit providè, quasi ex altiori speculâ, ex tremulo pollice, exitiale, morbi attoniti, periculum.

CAPUT XXIV.

Hydrocephalus.

HUmor capitis hydropem inducturus, inflat, & extendit interdum tam latè nobile hoc mentis palatium: ut in ætate tenellâ, nonnunquam excedat magnitudinem virilem. Delitescente aquâ, non minus extra, quàm intra calvariam, & utrobique, modò supra, modò infra membranas: obvolventes, vel cerebrum; vel calvariam ipsi circumpositam.

Puer quinquennis, dissectus in valetudinario publico, congefferat in capite tantum liquoris, ut vitiatâ naturali figurâ, tanto operè inter se dehiscerent dissoluta ossa: ut dilatata ipsorum compages, haud parùm discreparet, à virili magnitudine. Cui oneri impar cùm foret, exile corpusculum, coge batur, vel perpetuò desiderare; vel assiduò incumbere cubili: saltem eoque, dum finem miseriæ imponeret mors.

Quâ defunctus, ostendit, in capite suo detineri, quinque aquæ libras: quibus effusis, fuere omnia adeò vacua, ac inania: ut plerique Medicorum præsentium, sed præproperè, judicaverint hìc conspici, caput sine cerebro. At oculi acie,

li acie, illuc penitus directâ, vidimus satis perspicuè, cerebrum non defuisse: sed amissâ figurâ globosâ, induisse formam convexi fornicis: & ab exuberante aquâ, sequacem ipsius medullam adeò fuisse distentam: ut, instar alicujus crassioris membranæ, adhæresceret undique, arcuatæ, dissolutorum ossium, circumferentiæ.

Mirabantur autem summoperè, qui sectioni intererant, Medici, quî, ex tam deformi cerebro, & medullâ adeò extentâ, ac irriguâ, prodierint (quod tamen sanctè adseverabat pueri pater) integra mentis munia. Quum in aliis, vel solius figuræ vitium, inducat, sive morbum attonitum, sive lethargum, vel fatuitatem, vel insanabilem aliquam amentiam.

Aliis verò suggestit, confusa hæc, intricati cerebri, congeries, inexpugnabile argumentum, adversus distincta illa loca: quæ nonnulli assignant, cuilibet animæ facultati. Alii vicissim credebant, hîc confirmari dogma Aristotelis: asserentis cerebrum, non mentis ergò, sed refrigerandi cordis causâ, constructum. Et prout quisque, vel amore, vel studio fuit, in hanc, illamve partem; pro eo, etiam extulit, rejecitve, vel hujus, vel illius sententiam.

Sed exercitatiores, confugiebant, ad ingenium illud: Quantum est, quod nescimus! velut namque in aliis, sic certè credibile est, potissimum nos cæcutire, in genuino cerebri regimine: cujus opera multò fortassis sunt divinio-

viniora : quàm quispiam hætenus , suo comprehendit captu.

CAPUT XXV.

Hydrocephalus dimidiati capitis.

Sicuti autem priori puero , totum caput : ita protuberat aliis , duntaxat media ipsius pars : hærente liquore , vel in dextro ; vel sinistro cerebri ventriculo. In quorum alterutro , meminime bis vidisse , ultra duas aquæ libras , inclusas tam strictè uni isti parti ; ut altera foret , planè illæsa , ac integra.

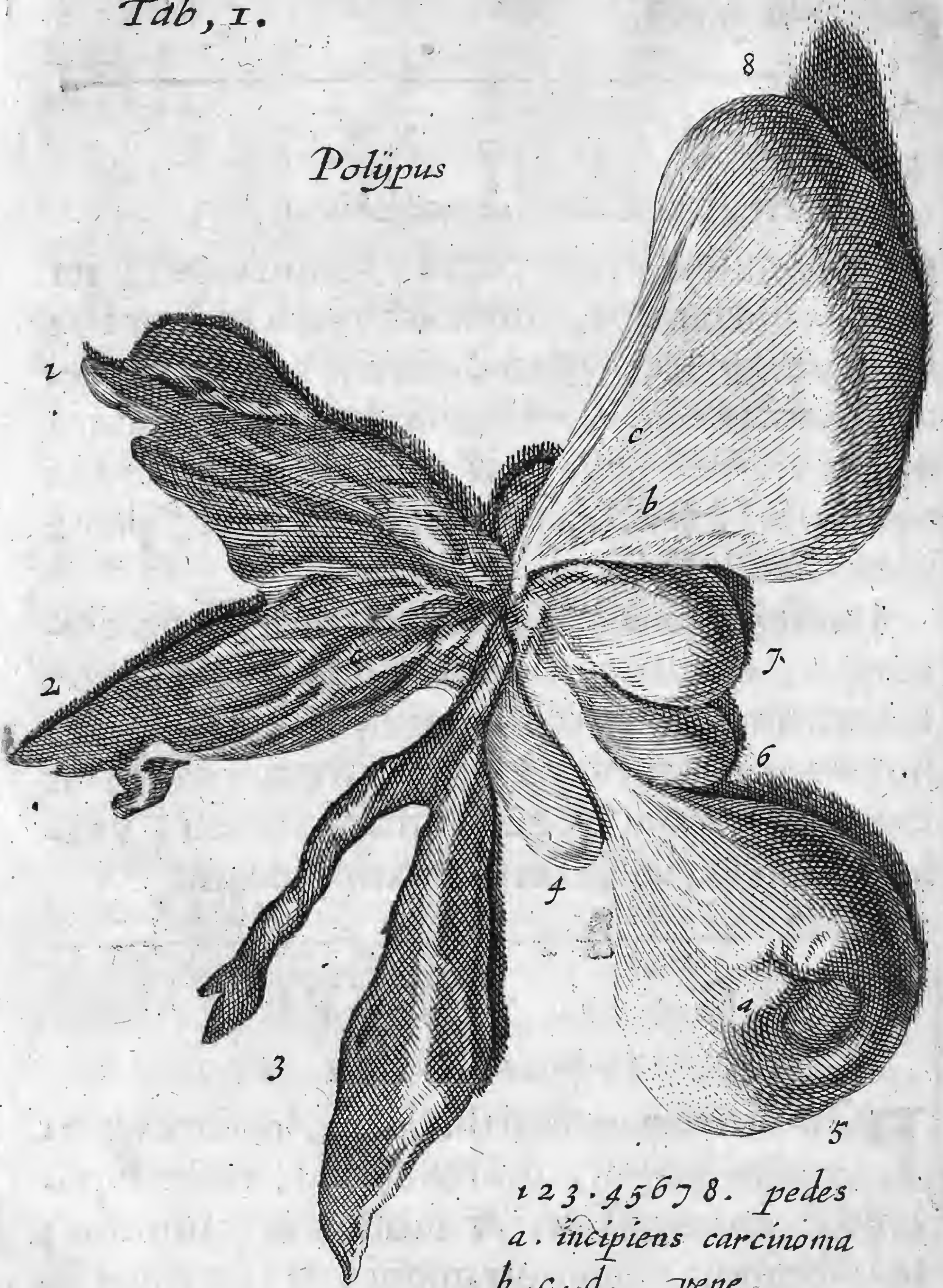
Inusserat quidem hisce capitibus , ulcera chirurgus ; & dissecuerat non uno loco , cutem : sed utrumque , æquè improsperè ; exstillante humore , magis guttatim : quàm tam effusè ; ut levaret cerebrum : & exhauriret fontem , vitalem calorem , aliàs certò , extincturum.

CAPUT XXVI.

Polypus narium.

Post frequentes destillationes , occupavit uxorem æditui , divi Adolphi , insignis polypus : colore albus , & substantiâ pituitosus ; sed obturans narem utramque , at imprimis sinistram : cum spiritu difficili , & continuo suffocationis metu. Conspiciebatur quippe , non tantùm in naribus ; verùm etiam in gutture ;
cum

Tab, I.

Polypus

cum duplici carunculâ : alterâ albâ , ac leni ; alterâ verò lividâ , ac durâ , imò parum distante , à naturâ carcinomatis. Sed in eo discrepabant evidenter : quod disparem , præ se , ferrent figuram : quæ enim in illa , humanum ventriculum ; illa expressit non malè in hac , formam ovi columbini.

Suadentibus itaque , celerem remediorum usum , hinc præcipiti carcinomatis metu ; illinc verò æstuantium faucium fervore ; & humoribus acrius nares jam erodentibus : tentatum fuit impedimentum hoc inde extrahere. Sed fractis magis , quàm eductis illinc carunculis , arrepta fuit deinde forcipe , illa pars ; quam diximus in faucibus carcinoma minari. Quâ potentiùs vellicatâ , sequebatur protinùs integer polypus : cum omnibus suis pediculis , tam in naribus , quàm gutture conspicuis.

Quem inopinatum eventum , quantum mirarentur amici : tantum invicem exhorruit ipsa ægra. Verita hoc improvise raptu , totum palatum sibi eripi. Sed reversa , paulò post , ad se , gavita fuit impensè , quod careret jam illo impedimento : quo conjecta fuerat , non modo in urgentem spiritus difficultatem : verùm in pernicissimum , præsentis strangulationis , periculum.

Erant autem huic polypo (cui vel à pisce marino ; vel à pedum frequentia nomen) octo-
ni pedes , incipientes singuli , instar pyrorum , à

tereti pediculo: orto ab excrescentiæ hujus centro. Unde quoque prodire venæ: per ipsam dispersæ. Pedes autem, quos carunculas vocant Medici, plurimùm inter se discrepabant. Qui enim in naribus erant oblongi: illi ipsi fuere in faucibus rotundi. Sed omnes erant tecti membraneo velamento, sub quo continebatur concreta pituita. In plerisque mollis, ac pellucida, instar pulpæ pruni albi: in aliis verò dura, ac opaca, ad instar cornu adusti.

Argumento certè evidenti, metuendum non tantùm, à lividis, ac melancholicis: sed etiam à polypis albis, ac pituitosis. Præcipuè si vel à fervido sanguine; vel ab æstu, intùs concluso, degenerent in naturam carcinomatis: uti hìcevidenter factum. Errant itaque non leviter, qui judicant, polypum pituitosum, carere omni periculo. Quod plerumque quidem verum; sed nec promiscuè, nec indifferenter.

Sed dicat quis? annon fortuitum hocce tentamentum? & inopinata hæc polypi, per fauces eductio? imo ita, ut etiam alios noverim, quos hoc exemplum docuit, idem in aliis quoque experiri. Neque sanè minore cum felicitate. Juxta illud Poëtæ Manilii:

*Per varios usus artem experientia fecit,
Exemplo monstrante viam.*

Quòd si verò lubeat medicamentis rem tentare, confugiendum erit ad pulverem vitrioli calcinati, colcothar vocant Chymici: vel ad radi-

radicem hermodactyli albi, exceptam aut melle rosato, aut aquâ sabinæ. Quibus remediis corrugatur magis, quàm aperitur polypi tunica. Nec penetrat hic pulvis per angustiam, prope nasi finem, ab excrescentiâ hac, obthuratam.

Unde tamen, nisi eduxeris carunculas, illic stabulantes: luxuriabit continenter eadem hæc seges. Et ex affluxu novi humoris, intumescet assiduò, quæ in exsiccata tunica remanserat, pulpa. Nisi fortè involucrum ipsius, sit adeò teres, ac molle: ut à pulvere hoc, absumatur non minus pulpa, quàm tunica illam succingens. Quem ipsius successum, alicubi, aliqui experti, credidere propterea, sed satis temerè, pulverem commemoratum, ubique locorum idem pollere, & infallibiliter sanare, quemcunque polypum.

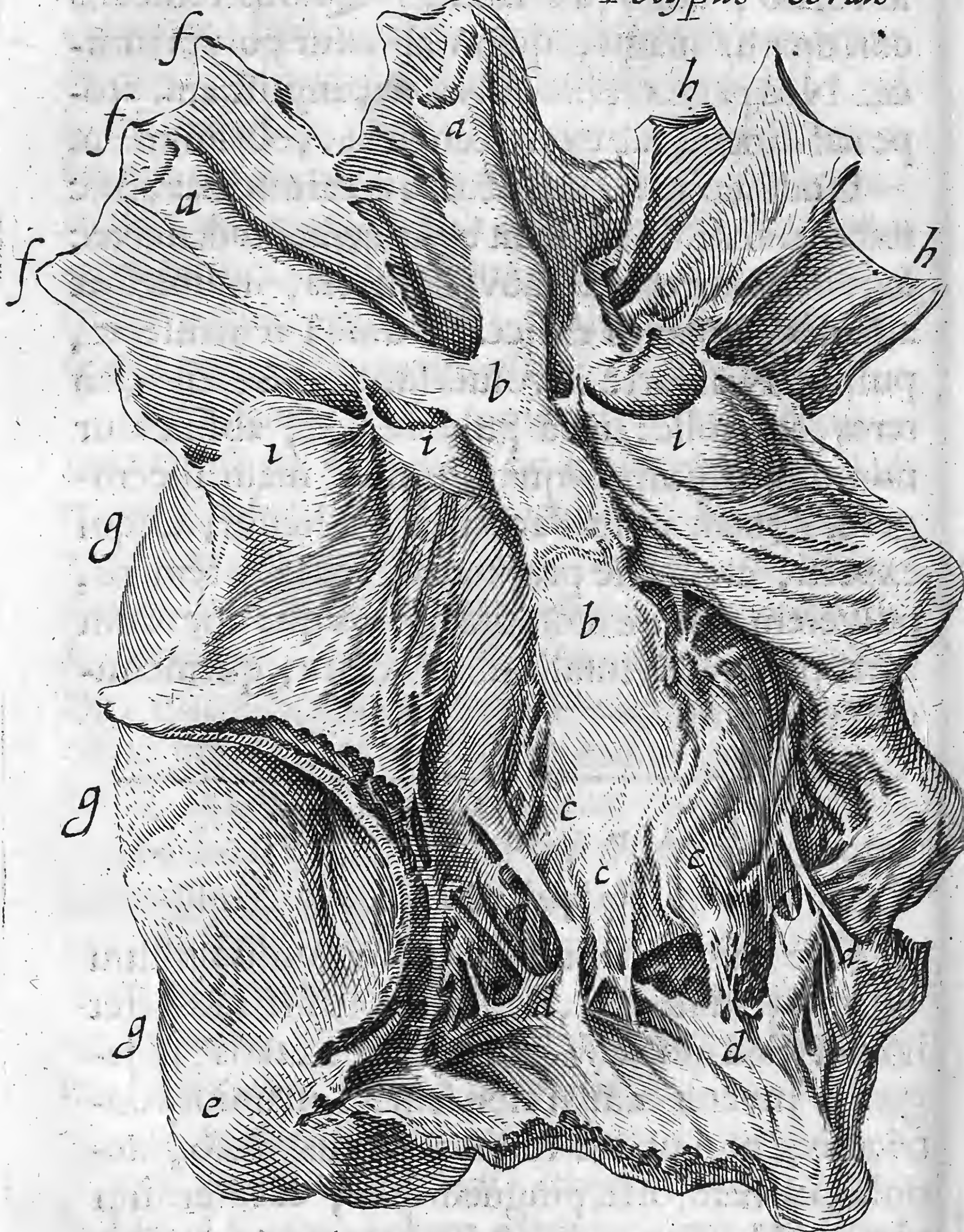
CAPUT XXVII.

Polypus Cordis.

CRedidit Galenus, interiora cordis nullum pati tumorem, quin protinùs fatisceret homo. Sed indefessa, insequentis ætatis, indagatio, invenit tamen non semel, in ipsius ventriculis, non unum tumoris genus. Imò glandulas, carnem, ossa, pinguedinem, & interdum ulcera. Ut si leam nunc aliorum experimenta, confirmabit id abundè, mirabilis illa excrescentia: quam juxta mecum, in sinistro cordis sinu,

h

Polypus cordis

aa Rami polypi.

bb polypus.

ccc pedes polypi.

dddd cordis fibrae.

e micra cordis.

fff Arteria aorta dilata.

ggg latus cordis.

hhh Arteria venosa.

expansa.

iii tres Valvulae.

invenere præcipui, nostræ civitatis, Medici: indigitantes eam uno ore, polypum cordis. Surgente vocis etymo, aliquatenus quidem à pedum frequentia: sed potissimum, à formæ, ac materiæ similitudine.

Momma Baxius, homo trepidus, ac hebes, occisus repente, à morbo attonito, obtulit secanti chirurgo, cerebrum adeò flaccidum; & membranas ipsius, tam frequenti pituitâ perfusas: ut opus fuerit, eam spongiâ detergere. Quâ eadem pituitâ, replebantur utique & venæ, per cerebrum dispersæ; nec minùs, sinus falciformis: & quidem utrobique, tantâ copiâ, ac lentore: ut inde potuerit extrahi, instar longioris alicujus fili.

Movente hac concretâ pituitâ, non levem polypi suspicionem: sed quem, id temporis frustra quæsitum ivimus in naribus: illum offendimus deinceps inscii, in sinistro cordis ventriculo: in quo simile quid etiam, animadvertit vir diligens, Casparus Bauhinus: sed ex materiâ adiposâ, cum noster polypus fuerit, à concretâ pituitâ. Uti videre est, in appendice operis anatomici.

Sed antequam hunc polypum plenius descripserim: satiùs erit tantisper adhuc immorari, in pituitoso hoc cerebro: in cujus ventriculis invenimus, non tantùm plurimum aquæ, (quod attonitis familiare) sed spinalem medullam ita humidam, imò udam: ut necesse fue-

rit, exuberantes liquores, prius spongiâ absorbere: antequam licuit inquirere, in naturam nobilissimæ hujus partis.

Quam medius fidius, longè invenimus aliam, quàm hætenùs expressere speciosæ, Anatomicorum tabulæ. Involvebatur autem, hæc medulla, sacræ fistulæ inclusa, tribus tunicis: quarum cuilibet suæ inerant venæ: sed in duabus propinquioribus, tam eleganti ordine dispersæ: ut ad amussim exprimerent, variegatum marmor.

Nervorum autem paria, prodibant ex cervice, non distincta, ac sejugata: uti quidem delineantur: sed transibant plerumque per idem foramen, modò quini, vel seni; modò vero deni nervi. At in thorace dispar fuit ratio: prodeuntibus illic nervis separatim, quorum principium etiam tantùm discrepabat ab exitu: ut nervus, transiturus, per foramen quintæ vertebræ, inciperet plerumque circa primam, aut secundam. Quem ordinem etiam in aliis passim vidimus observatum.

Sed prope os sacrum, quæ sivimus quidem curiosè, sed non invenimus, pilosa illa filamenta; quæ depingit Andreas Laurentius, scriptor alioqui minimè infidus. Occurrere quidem nobis nervi, illic magis, quàm alibi dissoluti: sed interim compacti, & tam pressè uniti: ut ab aquâ tepidâ, (licèt aliquamdiu, in illa detinerentur) nequaquam ita diffunderet, conglome-
rata

rata ipsorum compages: uti idem asserit auctor. Nisi fortè intellexerit, per filamenta sua, teretes illos nervos: in quos dispescitur evidenter, extrema spinalis hujus medullæ pars.

Sed ad polypum ut revertar, constabat is, ex albâ, ac concretâ pituitâ, inclusâ membraneo involucro: & inhærens suis radicibus, carneis cordis fibris, assurgebat bifido trunco, obthurata non minùs arteria aorta, quàm venosa. Quarum nobilissimarum viarum obstacula impedimento fuere: ne deinceps vel aërem liberè attraheret; vel fuligines debitè expelleret cor. Nedum exactè se clauderent valvulæ, post egressum spiritus vitalis. Cui tamen usui, illas ibidem loci destinavit sollicita natura.

Unde factum, ut partim, ob exclusum aërem; partim verò ob retentas fuligines; & spiritus, plus æquo, dissiaptos: infirmaretur, usque eo, cordis robur: ut nequiverit ampliùs suum officium facere: multò minùs spiritus vitales, (ut par erat) quibuscunque partibus impartiri. Quorum calore ac fotu ubi carendum fuit: refrixit inde confestim corpus: emarcuit animus: & torpuit tam vehementer cerebrum: ut tandem perierit, à gravissimâ apoplexiâ.

CAPUT XXVIII.

Oculi procidentia.

MAlè vocant nonnulli, quamlibet oculi procidentiam, sive *περίπτωσις*, sive *σαφύλωμα* Pauli Æginetæ lib. i i i. cap. xxi i. & lib. v i. cap. x i x. Loquitur quippe illic, de illâ procidentia specie, quam produxit, vel rupta, vel elevata oculi tunica: cujus etiam meminit Cornelius Celsus, lib. v i i. cap. v i i. in ipso (inquit) oculo, attollitur nonnunquam summa tunica: sive ruptis, intus, aliquibus membranis, sive laxatis, & similis figura fit acino: unde id *σαφύλωμα* Græci vocant.

At longè aliud procidentia genus, contigit nobis subinde videre, post Victorem Trincavellium, ac Fabricium Hildanum: qui idem quoque memoriae consecrarunt. Protuberantiam videlicet, non membranæ uveæ, elevatæ, vel instar acini, vel capitis muscæ: sed tumorem totius oculi; effundentem se tam latè, ex sede suâ, ut deturpet faciem universam.

Quem deformem, excidentis oculi, prolapsum, siquidem lubet reducere ad nomen aliquod antiquitati usitatum: videbis eum Paulo Æginetæ *ἐκπεσµόν* vocari; l. i i i. cap. xxi i. Exprimuntur (inquit) oculi, & exerti permanent: causa est, vel strangulatus, vel dolores, qui frequenter accidunt, ex partu: quos solvunt uteri purgationes.

Sed

Sed Aëtio, ac Cornelio Celso, vocatur idem vitium *αὐχλῶσις*, tumor videlicet, ob magnum, inflammationis metum, oculos sede suâ propellens. Celsus lib. vi. cap. vi. Verum addit Aëtius, procidere usque eo oculum; ut à palpebris contegi haud possit: imò vergere interdum, ad malas, & ipsa supercilia. lib. vii. cap. xxiv.

Ex suppressis menstruis, inciderat filia cuiusdam vitriarii, in immodicum narium profluvium: quo intempestivè, ab iracundiâ, subpresso; convertebatur protinùs, omnis, impediti sanguinis, impetus, in oculum dextrum; qui inde usque adeò intumuit: ut sede suâ propulsus, deformaverit, mirum in modum, totam faciem. Cujus vitium uti auferret, nihil non nobiscum molitus fuit, vir jure magni nominis, Vopiscus Plempius; sed successu minùs prospero.

Induerat quippe jam tum naturam carcinomatis, cum cute lividâ, tubere inæquali, & pure tam acri: ut vitiata forent inde narium ossa; & vires præterea, adeò fractæ: ut nihil profuerint etiam saluberrima consilia: nisi fortè lubuisset oculum excidere: quod tamen crudele auxilium, licet succedat nonnunquam feliciter: equidem haud facilè suaferim: nisi content vires.

At enim, sublatâ è vivis ægrâ, vidimus evidenter procidentiam hanc originem traxisse, ex tumore ponè oculum delitescente: quo adaper-

to, occurrebant passim venæ laceræ; membranæ distentæ; ossa carie infecta; & tantum sanguinis cum extra, tum intra cerebrum, effusum: ut nulli mirum videretur, periisse virginem, tot hostibus circumventam.

Inconsideratè itaque agit, quisquis satagit coërcere, qualecunque sanguinis profluvium: distinguenda sunt cautè loca: & vitanda obnixè, quæ hîc signantur, brevia: satius enim naturam liberare, quàm onerare: & præstat interdum, sanguinem aliquamdiu fluere: quàm indiscriminatim inhibere.

Quòd si verò procidentia hæc originem traxerit ex lue venerea, (uti interdum fit) ex re ægrorum fuerit, aquâ mercuriali, aliove aliquo Mercurii litu, partem attingere, cujus deforme vitium felicissimè hoc remedio superatum iri videbis.

CAPUT XXIX.

Encanthis cancroso.

E Γκάνθις est Cornelio Celso, ac Paulo Æginetæ, tuberculum, enascens, in oculi angulo: quem κανθόν nominat, Ruffus Ephesius lib. 11. cap. v. dividitur autem in benignam, ac cancrofam. Illa ut occurrit frequenter, sic hæc non nisi rarissimè.

Vidimus tamen eam, luce clarius in naupego Hornano: cui, ex fluxu lachrymali per oleum vitrio-

vitrioli, intempestivè suppresso, usque eò luxuriavit glandula, à narium parte, oculis adposita: ut ejus excrescentia cooperierit, non tantùm malam: sed degeneraverit quoque in perniciosissimum carcinoma. Quod tentavit quidem filo comprehendere, & convenienter fèrro excindere Cornelius Sasboutius, lithotomus, ac chirurgus satis felix: sed acquisiverat jam tum eam malignitatem hic tumor: ut vix potuerit attingi, quin protinus, profunderet plurimum sanguinis: ac proinde necesse fuit, solis lenientibus uti: quibus exitium ægri magis fuit dilatum, quàm ablatum. Viderint itaque illi, quibus acria medicamenta in frequenti usu: quam facilè committatur error: nullâ arte deinceps emendabilis.

CAPUT XXX.

Vulnus pupillæ sanatum.

QUantumvis rarò, vidit tamen indefessus naturæ perscrutator Galenus, renasci homini, aqueum humorem: ex oculo, per vulnus effusum: lib. i. sympt. caus. cap. ii. videre ipsum deinceps & alii: sed feliciores utrisque sunt illi, id in se, qui vident ipsi.

Sagitta decidens ex altiori loco, discidit cujusdam equitis filio, tam latè pupillam: ut effunderetur non tantùm aqua, oculo inclusa: sed concideret quoque membrana uvea: hebescente in-

te inde usque eò visus acie, ut ne admotum quidem candelæ conspiceret lumen.

Unde plurimùm consternari parentes ; & frequentius ingemiscere familiares : sed prostratos haud parum ereximus , eorum exemplo : quibus regenerata aqua, restituisset, amissi luminis, usuram, ac proinde non abjiciendum animum : sed ex aliis exemplum capiendum, nobis quod ex usu fiet. Non minùs virium esse naturæ nunc, quàm olim. Eandem manere rerum faciem ; secula quidem, & personas interire ; sed causas, & eventus identidem recurrere.

Quæ profectò monita, tantum valere, apud ægrum : ut nihil non admiserit remediorum : inter quæ primas facile tenuere, collyria, cū manodyna, tūm exsiccantia : quibus similiter usque adeo benedixit Deus : ut inductâ vulneri cicatrice, brevi succreverit iterum oculo, aqua deperdita : & pulsâ caligine, redierit rursus, gratissimum visus, officium : verum naturali imbecillius : ob cicatricem, uveæ, à vulnere, relictum.

C A P U T XXXI.

Cæcitas à veneno.

INter cæcitatis genera ; eminet evidenter ἀμαύρωσις, sive obscuratio visus. Quæ duplex est ; altera cerebro propria ; altera verò, à consortio aliarum partium : prior species, ut est placet

planè immedicabilis; sic contrà curatur interdum posterior. Potissima autem, hujus cæcitat-
tis, causâ statuitur, humor turgens: vel à bile
flavâ, aut atrâ; vel à veneno potui dato. Ma-
nente in hac cæcitate, pupillâ semper clarâ, ac
pellucidâ: licèt interim nihil cernat oculus:
ob vitium, nervo visorio, intrinsecus objectum:
vel ab humore eò uberius affluente; vel à cere-
bro, plus æquo, agitato.

Non temerè ergò Dictator noster, Hippo-
crates, lib. I. præd. ὀμματα κατὰ κλεισις, ἐν
ὀξέσι, κακόν. Oculi occlusio, in acutis, mala.,
Siquidem enim à bile flavâ, verâ, plerorumque
acutorum morborum, causâ, lædatur cere-
brum, non modo, quâ simile: verùm obthu-
rentur, quoque organa, visui destinata: vide-
bis ejuscemodi ægro, aut rarò, aut nunquam
restitui, ademptum visus lumen.

Vultis hanc rem clariùs, legite, sed non
perfunctoriè, aph. I I I. lib. I I. coac. cap. XXIV.
ἐν τοῖσι μανιώδεσι, σπασμὸς ὀπιζινόμην & ἀμαύ-
ρωσιν ἔχει. Quasi diceret, convulsionem, quam
manix induxit bilis atra, privare hominem, o-
mni, lucis, usurâ. Quippe ἀμαύρον ipsi appella-
tur, non quodlibet obscurum: sed, quod vel
extinctioni est proximum; vel quod caret omni
lumine. Non secùs ac Lucianus, ἀμαύρον λυχνί-
διον, deficientem lucernam: & ipse Hippocra-
tes, πνεῦμα ἀμαύρον, spiritum ita obscurum, &
evanidum; ut sit verus, mortis, index.

Vir olim splendidus, sed, id temporis, inops, exceptus hilariori convivio, incaluit usque adeò, à vino: ut instar musti, dolia sua rumpentis, quoquo versus exitum molirentur humores, plus nimio, in ipso concitati. Quærentes exitum, modò per vomitum, modò per dejectionem alvi; modò verò per nares; è quibus ut effusè perfluxit sanguis: sic doluit impensè caput: cum febre intensâ; præcordiis æstuantibus; spiritu gravi; oculis flammeis; & mente tam vehementer perturbatâ: ut vel cæcus vidisset, bilem ipsi summoperè turgere.

Cujus impetuofum, quò infringeremus, raptum, infudimus illicò clysterem; & exsolutâ priùs brachii venâ, propinavimus medicamentâ, cùm cathartica, tùm intemperiem corrigentia. Quorum ope, inhibita quidem fuit, sed non tam strictè, effera hæc vis; quin converterit se nihilominus, in nervum opticum: inducendo illi pessimam illam cæcitatæ speciem: quam ἀμαύρωσις nominant Græci. In quâ, licèt omnia oculo sint pura, nihil tamen vident ægri. Vide Galenum comm. 11. in prorrh. cap. 11. & Aëtium tert. 11. ferm. 111. cap. XLVII.

Cui pertinacissimo vitio, quantumvis protinùs, animosè, cum Roberto Verhoevio, ac Nicolao Fontano, obviam itum: cùm per ferrum candens; tùm per stibium potui datum; utique per cucurbitulas scarificatas; sternutamenta valida; filum, per cervicem, trajectum; & san-

gui-

guisugas ; affixas non minùs temporum , quàm oculorum venis. Nequìt tamen redintegrari visus : sive ob morbum penitiùs jam impres- sum : sive ob vehementiam alicujus veneni : quod æger adseverabat Medicis , à se adsum- tum. Cujus , licet voluerit , exactam haberi ra- tionem : nequìt tamen eò unquam perducì , ut ejus exprimeret naturam ; nedum à quo da- tum : fatagens clam potiùs mussitare , quàm pa- lam detegere , injuriam sibi illatam.

CAPUT XXXII.

Dolor capitis , à naturâ devictus.

COrnelius Tector , vir pleni habitus , excar- nificatus aliquamdiu , ab intolerabili capitis dolore : contorquebatur tandem , tam vehe- menter , à contractione nervorum : ut nihil proficiente arte medicâ , necesse fuerit implora- re naturæ opem ; quæ etiam tam sedulas tulit suppetias ; ut pulso , per nares , plurimo pure , brevi liberaverit hominem , non tantùm à do- lore ; verùm etiam à pertinaci , horribilis illius convulsionis , causâ. Juxta illud Hippocratis : Capite dolenti , & vehementer laboranti , pus , , vel aqua , vel sanguis , per nares , aut aures ef- , , fluens , morbum solvit. lib. vi. aph. x. , ,

Quod ipsum , benignæ naturæ , auxilium , etiam aliis vidimus allatum : cùm per porrigi- nem , tùm per vermes , à naribus , excretos.

Quos

Quos hîc licet silentio præterierim, non possum tamen non meminisse, salutaris illius porriginis, quæ affinem Casparis Barlæi, summi, nostri seculi, cum Oratoris, tum Poëtæ, liberavit officiosè, ab inveteratâ cephalæâ : expulsâ, per insensibilia cutis foramina, viscidâ pituitâ : adhærescente, instar glutinis, capillorum radicibus : & producente, paullatim, veram porriginem : defœdantem quidem caput ; sed vindicantem interim ipsum, à dolore, aliàs invincibili.

Discant hinc Medici, naturam imitari, & observare, cum judicio ; quantopere, in capitis dolore, ex usu sint, cum sternutamenta, in tempore mota ; tum ulcera capiti, maturè inusta : natura quippe dux optima : nec facilè errat, ipsius qui insistit vestigiis. Illâ flante, prospere navigat æger : & interdum, ipsâ duce incredibilia peragit Medicus. Uti scitè Seneca : Naturam sequentibus omnia facilia, & expedita sunt : contra illam viventibus, non alia vita est, quàm contra aquam navigantibus.

C A P U T XX XIII.

Dolor, inter caput, ac pedem, reciprocus.

V Apores à pede, ad cerebrum adscendere, ibidemque morbum comitiale producere, novum non est. Sed eundem dolorem, à pede, in caput, & à capite, identidem in pedem, reci-

reciproco cursu, revolvitur: id certè, non nisi paucissimis observatum.

Uxorem fabri lignarii, excruciauit aliquamdiu acerbissimus dolor: proserpens, cum manifesto caloris sensu, modò à pede, in caput; modò verò, à capite, in pedis pollicem: in quem ubi descendisset, jussimus illicò, cucurbitulam illic imponi: ad eliciendum volaticum illum spiritum: qui tam pernici cursu, permeaverat cottidiè, corpus universum: eoque extracto, vidimus illicò cessare reciprocos illos circuitus: & ægram multò convenientiùs liberatam, quàm rutilicos illos, quos Galenus lib. III. de loc. aff. cap. VII. testatur evasisse mortem: amputato illo, quem vipera momorderat, digito.

C A P U T X X X I V.

Pedes Talpini, Capiti humano, innati.

I Neffabilem, dissimilium, similitudinem; & uniformem, diversorum formam, offert quidem nobis aliquatenùs, mundus universus: sed multò evidentius, incomprehensibilis consensus; & admirabilis, singularum partium, inter se, harmonia. Cujus ea vis est: ut terrestria aquatiliùm; & volatica terrestrium, imitentur naturam. Neque quicquam sit uni elemento ita proprium: quin id ipsum, communicet utique cum aliis obsequiosa natura.

Sic exhibet mare coralli arborem; avium pe-

des ornithopidum ; earundem rostrum geranium ; pulmonem, pulmonaria ; testes, latyrum ; & colem, phallus. At homo, animal perfectissimum, licet contineat in se, omnium animalium, formas : raro tamen fert, præ se, aliorum figuras. Nisi fortè, vel errante natura, in prima conformatione : unde fiunt monstra : vel eadem irritatâ, à diutinis abscessibus, quorum putredo offert nonnunquam Medicorum oculis, mirificas, imò prodigiosas rerum figuras. Velut videre est, apud Galenum, lib. XIV. meth. cap. XII.

Pauperculæ, ab Ecclesiâ, enutritæ, obsidebatur caput undiquaque, à manantibus, ac sordidis illis ulceribus, quæ ἀχῶρες Græcis vocantur. Quibus summam cutem disrumpentibus, conspurcantur omnia sanie. Sed quod summè admirabile, excrevit hic, ex quolibet ejusmodi ulcere, nescio quæ durior cartilago : figurâ, ac colore, talpæ pedi, ad amissim similis : cooperiens capitis cutem, instar porriginis.

Quam deformitatem, quò auferret ars, usa fuit præter cathartica, ac fomenta, partim exsiccantia, partim detergentia, ipso ferro candente : cujus beneficio, demetebat, instar falcis, luxuriantem hanc messem. Quæ tamen paullo post, iterùm repullulavit : sed ea fuit inopis hujus mulieris sordities : ut maluerit retinere deforme hoc vitium, egestati suæ fortè

non

non inutile: quàm convenienter iterùm ab eo liberari.

CAPUT XXXV.

Respiratio per aures.

Latitant in ore humano, duo angusti ductus; adscendentes utrimque ad latera maxillæ versus aures, inter processum mastoideum, ac stiliformem, supra glandulam superiorem juxta gulæ principium positam; quarum ingenito aëri ut advehunt pabulum: sic concedunt interdum exitum per aures, spiritui; ob gutturis angustiam, alias hominem certò suffocaturus. Uti id bis à nobis observatum, in illâ respiratione, quæ non trahitur, nisi rectâ cervice: ὀρθόπνοιαν vocant Græci: à cuius periculosissimi morbi, suffocatione, equidem vidi duos ægros liberatos: effuso spiritu, per vias jam commemoratas.

Quod auxilii genus, fortè quoque animadvertit olim Alcmaëon Crotoniatis: asserens propterea, capras auribus spirare. Non quod crederet, illis omne spirandi officium, esse ab auribus: sed quod notaverit nonnunquam, hac viâ, non leve levamentum accedere pulmonibus, à spiritus difficultate oppressis.

Docet utique hæc ipsa via: cur surdi acutiùs audiant, aperto, quàm occluso ore. Adscendit quippe per illam, cum aëre, etiam sonus: in-

veniens interdum aurem, intus non tantum læsam; quantum videtur indicare externa surditas. Quibus addo, per hos ipsos ductus, offendi interdum, non parùm illorum aures: quos plus æquo infirmavit lues venerea: quibus aures subinde adeò sunt teneræ: ut eas lædat non tantùm aër frigidus: sed etiam qualifcunque strepitus, inæqualiùs per os, ad aures transiens.

Quid quod hic quoque videre sit, cur surdos non minus recreent sternutamenta, quàm medicamenta salivam ex ore elicientia; ne dicam eos etiam gravius audire, quibus hic ductus quocunque modo in ore obthuratur, sive à palati tumore, sive à glandularum, prope quas excurrit, incremento, à quo memini me in virgine Roterodamensi vidisse præter surditatem, etiam obortum fuisse molestissimum auris tinnitum, ob retentos procul dubio vapores, per ductum hunc antea emissos. Vis plura de hoc auris meatu, adi Bartholomæum Eustachium libro de auditus organo.

CAPUT XXXVI.

Mors à dente genuino.

Dolor dentium, quàm parvi inexpertis, tam magni fit expertis: idemque & ridetur, & defletur. Quin imò, sunt qui credant, maximum hoc tormentum, semper esse in-

innoxium. Sed crede ò Medice eventibus: & videbis inde, non semel produci: vel inenodabilem faciei deformitatem; vel certam mortem.

Gosvino Hallio, Medico Amstelredamensi, erupere tam moleste, dentes genuini: ut opus fuerit illorum eruptionem accelerare, incis, scalpello, gingivis. Sed tantum abfuit, ut inde vel citiùs emerferint dentes; vel placatus sit dolor: ut potiùs cuncta inde ruerint in pejus: excitationis, ab incisione, non modò febribus, ac vigiliis: sed etiam deliriis adeò efferis; ut dies noctesque præ furore, discurrerit per conclave: antequam miserrimo dolori finem impo-
fuerit mors.

C A P U T XXXVII.

Ulceræ palati.

ULcera palati occupant, vel os, vel carnem: priora ut sunt insanabilia; sic curantur ægerrimè posteriora. Vidimus id evidentissimè, in Pistore Alberto: cui amplissimum carnis ulcus, in palato, ubi sanasset chirurgus: credidit illicò, homo gloriosus, quæcunque palati ulceræ, etiam cum ossis carie, feliciter sibi cessura. Sed observatâ, minus distinctè, dispari, horum ulcerum, naturâ; excidit non semel spe suâ; neque tetigit perpetuò, ad quem collimabat, scopum.

Quod enim ulcus, in musculis palati sanatur: id manet immedicabile, in osse. Ac proinde haud mirum, si in parte declivi, ac semper madidâ operam luserit: licet uteretur remediis, aliâs satis ingeniosis: aquâ videlicet sublimati, infractâ cum syrupo rosaceo. Quâ, vitiatissimis ossibus, admotâ, erupit illicò ex illis albicans quædam spuma; quâ aliquoties detergâ, separavit deinde partes cariosas; per oleum cinnamomi, mixtum cum oleo sublimati. Quo remedio equidem, in segregandis celeriter ossibus, nec vidi, nec legi, quicquam convenientius.

Nequirit tamen, vel carnem inducere, diffitis, ulceris, oris; vel ex vitiatissimo osse, tantum calli, elicere: ut obthuraret commodè amplum foraminis hiatus. Sed necesse habuit, tandem confugere, ad argenteam illam laminam: quam ejuscemodi ulceribus, cum adnexâ spongiâ, jubent imponi, quotquot de re chirurgicâ, scripsere, auctores.

CAPUT XXXVIII.

Prolapsus palati.

HActenus quidem, vel omnino præteritus, vel levi saltem brachio, percursum fuit, à Medicis, prolapsus palati. Vitium tamen non minus grave quam rarum. Cujus origo est, à destillatione humoris, deprimente usque eò, musculos sub finem palati sitos: ut præponere,

dere, prolapsi, præcludant viam spiritui, cum per os, tum per nares erupturo.

Quæ angustia, necessario pessundat hominem, nisi dictum, ac factum, scalpello tumorem pertuderis: evacuatoque humore illic concluso, aperueris confestim viam, accedenti, ac recedenti spiritui necessariam. Vidi equidem tumorem hunc, in palato, adeò celeri, ac pernici cursu, aliquandò exortum: ut vix licuerit cogitare, de gargarismate: nedum de aliis auxiliis; præterquam de solâ scalpelli incisione: quâ dextrè, & festinanter, id temporis, institutâ, vidimus non modò effluxisse inde, plurimum aquæ: sed detumescente palato, protinùs ad se rediisse, hominem extinctioni jam proximum.

CAPUT XXXIX.

Vox à febre, intercepta.

Malum Hippocrati est, in febribus, obmutescere. Sed silentium hoc vocat, vel *ἡσυχία*, vel *ἀνασθέν*: posteriore autem verbo, intelligit, impedimentum sermonis, ortum: cum à resolutione, instrumentorum voci intervenientium; tum ab eorundem exsiccatione. Resolutione verò, ut fit, à destillante pituitâ: sic exsiccatio, à calore febrili: arefaciente interiorem laryngis rimam. Quod vitium judicatur quidem grave; sed non certò exitiale.

At ἀφωρία significat ipsi, privationem vocis, inductam : vel à graviore cerebri morbo ; vel ab omnimoda spirituum dissipatione. Quam speciem propterea, pluris faciunt Medici : utpote cum majore periculo conjunctam. Vultis utriusque discrimen ? ἀφωρίας exemplum dabunt, gravissima apoplexia ; & funesta illa virium resolutio : quæ in febribus continuis, privat hominem, non minùs vitâ, quàm voce. At ἀναudin proponet perspicuè, quæ hîc intextitur, historia.

Puerulus biennis, obsessus à febre continuâ, incidit repente in ἀναδιν, sive eam vocis interceptionem : quam infert, partim humor à cerebro uberius destillans ; partim verò, calor febrilis ; exsiccans tantoperè, interiorem laryngis rimam ; verum vocis organum : ut nequiverit ampliùs voces formare. Musculos autem laryngis, utique nervos vocales, sic fuisse affectos ; docebant evidenter, hinc febres intensæ : illinc verò, præter sputa frequentia, tussis permanens ; & assidua faucium irritatio. Quibus ab arte debellatis, cessit actutum, pertinax hoc silentium : quod ultra diem quartum decimum, vocem ipsi integrè suppresserat.

CAPUT XL.

Idem silentium, à pituita.

ELisæ Germanæ, destillabat quotannis, tam frequens humor, à capite, in nervos vocis destinatos: ut propter eorum impedimentum, obmutesceret subinde, non aliquot dies, verum integros interdum menses. Non quidem semper, sine aliquo vulvæ vitio: sed inhaerente plerumque, potissimâ silentii causâ, in humore, musculos laryngis, plus æquo, resolvante.

Fuit quippe is, huic puellæ adeò frequens: ut sputa inde prodeuntia, replerent cotidie aliquot pelves. Quo cursu deinceps, vel sponte, vel arte impedito, contrahebantur illicò, non tantum omnes nervi: sed suppressâ voce, obmurmurantibus intestinis, & interruptâ spiritus libertate, sequebatur protinùs, tam vehemens cordis palpitatio: ac si ipsa actutum, pectus ivisset.

Cujus angustiae evitandæ ergo, monebatur semper, seriò abstinere ab omni sermone, licet interdum forte potuisset eloqui. Siquidem enim, vel minimum satageret proferre verbum; contremiscere illicò omnes artus; concitari abdomen: perturbari spiritus; imò trahi in consensum, pleraque omnia membra, quibus furculos suos impertiunt nervi, sexti paris. Qui se

dispergunt latissimè, non tantùm per pectus; verùm per omnia abdominis viscera.

Habuit quidem, interea temporis, hæc ægra satis exactam sui rationem, neque intermisit unquam, vel decoctum sarsæparillæ, vel pulvires capiti impositos; vel ulcera artubus inusta; nedum catapotia, dejectionis causâ, data. Sed ea fuit cùm viscerum imbecillitas; tùm nervorum laxitas: ut facilè iterum impegerit, in eundem lapidem: raròque transegerit integrum annum: quin inciderit aliquoties vel in graves nervorum contractiones; vel in commemoratam vocis suppressionem.

CAPUT XLI.

Mutus loquens.

JOannes (cui muti cognomen imposuit infortunium) petiturus Italiam, incidit in pyratas Turcicos: quorum religioni nomen dare, quum renueret; adnixi fuere homines feroces, linguam, propterea radicitùs ipsi evellere: sed per plagam, ex vulgi sententia, sub mento inflatam. Verùm eâ crudelitate, minùs ex voto, ipsis succedente, detruncarunt ipsi deinceps, totam illam partem, quâ lingua homini volubilis est; eâque ademptâ, privarunt Juvenem omni voce.

Quâ tres ampliùs annos ubi caruisset; evenit fortè, ut intempestâ nocte, admodùm percellere-

re-

retur, ab inopinato fulgure : cujus pernicissimum lumen, cœlitus immissum, perstrinxit usque eò, pavidum ipsius animum : ut inde ipsi, non secus ac olim Crœsi filio, dissolveretur violenter, tenax illud vinculum, quod ipsum sermonis usu, hætenus privaverat.

Quem tamen, ubi vidit sibi restitutum, vix credidit sibi ipse loquenti ; nedum ipsi alii. Commovit quippe hæc inexpectata ipsius vox, usque eò totam familiam : ut inde protinus abortierit, juvencula, ipsi cohabitans. Quo rumore latius, deinceps sese diffundente, ivimus & nos tandem Welopum, modicum Hollandiæ oppidum : spectatum coram, insolitæ hujus rei novitatem : famâ certe suâ, nequaquam inferiorem.

Qui enim integrum triennium obmutuerat, ob mutilatam mediam linguæ partem ; eum audivimus, cum eodem vitio, non tantum distinctè loquentem : sed etiam accuratè pronunciantem, quascunque literas consonantes : quarum tamen enunciationem, solius linguæ apici, attribuant sagaciores naturæ indagatores.

Sermo quippe non formatur sine motu : nec consonantes literæ sine linguæ apice. Quatenus enim lingua volubilis, eatenus distinguit vocem, in verba : & prout allidit, vel ad dentes, vel ad palatum, aut labia : pro eo, creditur etiam eruditis, discernere vocabula ; & modulari concinnè sermonis sonum.

Ac proinde haud mirum, læsâ tam evident-
ter linguâ, genuino, dearticulatæ vocis, instru-
mento, læsam utique fuisse, & ipsam vocem :
sed eandem, post triennii obmutescentiam, ma-
nente linguâ, perinde mutilatâ, integrè ipsi ni-
hilominùs rediisse : id sanè excedit omnium
eruditorum captum : potuit quippe non mo-
dò, expeditè clamare, (id enim & aliis in-
tegrum fuit, post abscissam, resolutam, vel
ligatam linguam) sed distinxit quoque per-
spicuè, vocem in vocabula : & eloquutus
fuit omnia admodùm articulatè.

Sed ut explicem me clariùs, quoad repagu-
lum, à fulgure disruptum : asseveravit mihi can-
didè, se protinus à fulgure, percepisse majorem
motum, in musculis linguæ. Quasi sublato jam,
inæquali illo coalitu, quem sub mento religue-
rat, vulnus ibidem à pyratis ruditer sanatum.
Verum deglutitio (cui non minùs, quàm elo-
cutioni infervit lingua) mansit ipsi perinde im-
pedita : adeò ut ingenuè conquestus sit, ne
tantulum, quidem alimenti, etiam tum tem-
poris transmittere gulam : nisi id in eam in-
truderet, violento, digitorum suorum, ad-
miniculo. Vide Evagrium histor. Ecclesiast.
lib. iv. cap. xiv. & B. Gregorium lib. iii.
Dialog. cap. xxxii.

CAPUT XLII.

Gula resoluta.

Post vomitum, vertiginem, ac spasmum cynicum, resolvebantur, sub autumnii finem mulieri quinquagenariæ, tam pertinaciter musculi deglutionis: ut gulâ propterea flaccescente, ne guttulam quidem deinceps potuerit transmittere: licet nec dolor, nec tumor, nedum ulla ipsam urgeret angustia.

Quod resolutæ gulæ impedimentum; ablaturi Medici, intrudere faucibus, plumam acribus medicamentis imbutam, ex sententiâ Aëtii. Sed illa non elicuit adeò pituitam musculis impactam, ut potiùs conjecerit ægram, in præsens suffocationis periculum. Integra enim deglutitio, quantum deprimat gulam, tantum elevat invicem caput asperæ arteriæ: & dilatando ipsius rimam, efficit, ut ob adsumptum cibum, non angustius, sed liberiùs trahatur spiritus. In resolutâ autem gulâ, contra quum fiat, mirum profectò non est, ægram hanc propemodùm fuisse suffocatam: à plumâ, obthurante, non minùs laryngem, quàm gulam.

Quarum profectò partium angustia, in causâ fuit, quò minùs deinceps voluerit admittere, salutarem illum tubulum, quem in simili necessitate, describit Hieronymus Capivaccius, lib. 1. cap. LIV. Cujus ope, licuisset fortassis, per

per os, jurulenta ventriculo infundere: eâque ratione vitam, si non integrè, aliquamdiu saltem ipsi prorogare.

Quo auxilio obstinatè repudiato, sategimus tamen, quâ licuit, vires ipsius tueri: & cùm non posset id convenienter fieri per os: infudimus tandem idem illud jus, per alvum, beneficio clysteris. Quod remedii genus, quantumvis plurimi fiat, Abenzoari, Oribasio. imò ipsi Celso: tantum tamen haud profuit huic mulieri: ut propterea, licet infunderetur intestinis satis deterfis, extenderit vitam, ultra diem septimum: in quo diem suum obiit.

C A P U T XLIII.

Inedia undecim dierum.

„**H**omini (inquit Plinius) non ante septimum lethalis inedia: durasse, & ultra undecimum, plerosque certum est. Brevioris temporis specimen, ut edidit ægra commemorata: sic exhibet longioris, horribilis illa tragoedia: quam non ita pridem, conspexit India Occidentalis, in septem Britannis: quibus necessitas famem fecit: undecim dierum. Velut nobis sincerè relatum, à testibus oculatis: qui hæc ipsa ventorum ludibria, & humaniter navibus suis excepere: & officiosè, ad suos reduxere.

Septem Britanni accinxerant se, in insula
Chri-

Christophoriana, unius solummodò noctis itineri: ultra quam etiam non extenderant com-
meatum. At interveniens tempestas abripuit
imparatos, longiùs in mare: quàm ut potuerint
reverti, ac portum destinatum, ante diem septi-
mum decimum.

Quo tempore pepercere quidem, tam im-
pensè, cibo uni nocti duntaxat destinato: ut
fuffecerit ipsis in diem quintum: verùm eo uti-
que transacto, luctandum fuit reliquos unde-
cim dies, cum omnimodâ inediâ: quæ eò ipsis
fuit gravior; quò ardentius, id temporis æstua-
rit sol: & vehementius exsucca ipsorum guttu-
ra, exarefecerit, exhalans, incalcescentis maris,
falsedo.

Cujus intricati erroris, nullum finem pro-
mittente spatiofo mari, adigebantur tandem
(ò durum necessitatis telum!) ancipiti forti
committere; cujus carne urgentem famem; &
quo sanguine compescerent inexplabilem si-
tim. Sed jacta alea, (quis eventum hunc non mi-
retur!) destinavit primæ cædi, primum, hujus
lanienæ, auctorem. Non secùs, ac olim Phala-
ris, teste ipsius epistolâ, æneo tauro inclusit Pe-
rillum, primum crudelissimi illius inventi fa-
bricatorein.

Sed, quod summè mireris, fuit hic vir, non
magis promptus in dando, quàm imperterri-
tus, in sustinendo, ferocis sui consilii, eventu.
Addens confidenter meticulosus animum; &
obte-

obtestans, non semel, perterritos: præsidium ab audaciâ mutuandum. Audaces fortunam juvare. Neque ullum ipsis, deinceps restare effugium: nisi, dictum ac factum, fugientem vitam stiterint humanâ carne. Se lubenter fortunæ cessurum: imo beneficii loco accepturum; si quidem vel mortuus amicis profit.

Idem olim, etiam ab aliis, in simili infortunio, nonnunquam factitatum: sic matres devorasse suos foetus; uxores maritos, liberos parentes; imò alibi, alios se ipsos; alios verò filios suos, ob hanc ipsam causam, præcipitasse in ardentem rogam. Ac proinde nullam legem necessitati hætenus positam: quin cuique liberum esse; quod invito extorquet inevitabile infortunium.

Quâ oratione: ut non parum lenivit horrendi facinoris atrocitatem: sic erexit utique, usque eò flaccidos ipsorum animos: ut tandem reperiretur aliquis, sorte tamen prius ductus, qui petierit animosè perorantis jugulum: & intulerit vim volenti. Cujus cadaveris (horresco referens) expetiit quilibet illorum, tam præproperè, frustum: ut vix potuerit, tam festinanter dividi. Respuentibus interim, nec carnem famelicis dentibus; nec sanguinem sitiundo ventriculo; nedum inexpriabile hocce facinus animo; à necessitate jam planè devicto: juxta illud Satyrici:

*Membra aliena fame lacerabant, esse parati
Et sua.*

Reperiebatur tamen inter ipsos aliquis, qui ob arctiorem, cum occiso familiaritatem, averfatus Thyeſteam hanc cœnam, noluit fieri tanti facinoris reus, certus, quidvis potiùs perpeti, quàm ſe polluere, tam amico ſanguine. Quæ ſententia obſtinatè retenta, coniecit ipſum, poſtridie ejus diei, in rabiem tam ſævam: ut eâ percitus, ſe ipſum præcipitem dederit in mare.

Sed qui aderant ſocii, non patiebantur, tam inopportuno tempore, famelicis ſuis dentibus, tam deſideratum eripi bolum. At concepta rabies, vitiaverat jam tum, ita ipſius ſanguinem: uti carnes venis circumpoſitas: ut in univerſo corpore, vix quicquam foret eſui aptum, præter exta: quibus ſolis videbatur id relictum, quod faceret, ad avida ipſorum palata.

At tandem miſertus, miſerrimi hujus erroris Deus, deduxit ipſorum naviculam, ad inſulam Martiniam: in quâ à præſidio Belgico, & humaniter excepti; & benignè ad ſuos reducti fuere. Sed vix attigerant terram, quin accuſarentur protinùs, à prætore, homicidii: ſed diluente crimen inevitabili neceſſitate, dedit ipſis brevi veniam ipſorum judex (ut cum Juvenale loquar):

*Dira, atque immania paſſis;
Et quibus ipſorum poterant ignoſcere manes.
Quorum corporibus veſcebantur.*

CAPUT XLIV.

Lethalis gulæ tumor.

INter œsophagum, ac asperam arteriam, insinuat se nonnunquam durus, & exitialis quidam tumor: modò foris conspicuus; modò verò intus delitescens. Primùm autem coarctat, sed mox occludit gulam: & quidem tam stricte; ut denegato alimentis omni transitu, certò pessunder hominem.

Causam autem agnoscit, vel pituitam, vel succum melancholicum: & prout, sive hic, sive ille humor uberius redundet; pro eo etiam augetur, imminuiturve discrimen, in quod præcipitat ægros. Pituitosum tumorem ut interdum; sic nunquam domabis illum ab atrâ bile. Præsertim si occupet mollem, asperæ arteriæ, partem. Cujus flexiles membranæ, ut ponè facile deprimuntur: sic antè resistunt potenter, huic tumori, cartilaginei illi annuli: quos instar scuti, nobilissimæ huic fistulæ, præposuit sollicita natura.

Signa ejus sunt, gulæ angustia; spiritus difficilis; gutturis fervor; sputa falsa; ac perennis salivæ screatus. Ipsa autem pars affecta, digito depressa, ostendit tumorem magis latum, quàm elatum: qui quantò delitescit penitiùs, tantò magis coarctat, cùm gulam, tùm asperam arteriam: adeò, ut interdum, nec detur spiritui exitus,

tus; nec alimentis, conveniens in ventriculum, ingressus.

Viduæ, cujusdam naupegi, succrevit paulatim, ex destillatione, humilis, ac latus tumor: insidens firmiter lateri, asperæ arteriæ, paulum supra jugulum. Hinc impediri evidenter spiritus, & tandem tantoperè deglutitiones: ut circa summum tumoris incrementum, vix quicquam ampliùs transmiserit gula: nisi fortè exiguas aliquas, lactis vaccini, guttulas: quarum ope nequaquam ubi restaurarentur debitè, vires majoris opis indigæ: emarcuit necessariò corpus; & excessit ipsa, non invita, è vitâ.

Dissecto autem cadavere, & denudatâ convenienter cùte, offendimus hunc tumorem, ad instar carcinomatis, colore lividum, & radicibus diffusum, per quamcunque colli partem. Potissimum verò circa gulam: premendo eam tam arctè, ut ex complicatis ipsius tunicis, excrescerent intus, varia filamenta: obthurantia, intricatâ suâ texturâ, usque eo, perviam hanc fistulam: ut ne ferreum quidem specillum, per eam, nobis licuerit, transmittere.

Intumuerant adhæc, à perenni pituitæ cursu, tam vehementer glandulæ, in medio thorace, gulæ extrinsecùs adpositæ: ut nemo miraretur ampliùs, mulierem hanc incidisse non modò in summas angustias, verùm in famem inexpugnabilem, & novissimè in ineluctabilem mortem.

Sed excessit omnem admirationem, arteria cervicalis; tam ampla, ac lata; ut in se facillimè recepisset duos digitos: sed interim planè vacua, & omni humore destituta. Calor quippe arteriæ, à carcinomate impressus, attraxerat eò plus sanguinis, quàm ipsa fuit recipiendo. Unde verisimile est, tunicas ipsius, præter consuetudinem, fuisse distentas.

At humorem attractum, absorpsit deinde tam validè, idem incendium indies increescens: ut, arteriâ integrè inanitâ, induceretur inde inevitabilis illa moriendi necessitas: quam rectius videtur innuere, Auctor libri de corde, asserens, „non inconsideratè, vasa cordis esse fontes humanæ naturæ: & flumina, quibus totum corpus irrigatur: hæc vitam conferre: sed si exsiccetur, hominem perire.

Quam eandem *νεκρωσιν* sive omnimodam vasorum inanitionem contigit mihi deinceps non minus evidenter quoque videre in emaciato exsucco, ac vere *ἐξαίμυς* enuchi cadavere: cujus arteriam cruralem offendimus, ut extrinsecus summè duram: sic intùs asperam, inæqualem, & omni sanguine destitutam. Sed prioris ægræ arteriam, ut exhauscerat incendium, à carcinomate ipsi penitiùs impressum: sic inaniverat eunuchum septuagenaria senectus. Cujus tamen inanitionis, lubuit eò longiorem hìc facere mentionem: quo deinceps diligentius pensicularetur, ab illis,

illis, qui cæteris, ut otio, sic eruditione præpollent.

CAPUT XLV.

Idem tumor à pituitâ.

VIdua locupletis alicujus mercatoris, obsessa ab eodem hoc tumore, sed à pituitâ, curabatur deinceps admodum prosperè; cum per catapotia, tum decocta chinæ: sed potissimum per continuam gargarisationem: elicientem non tantum, pituitam faucibus impactam: sed compescentem præterea, fervorem gutturis, tumori huic summè noxium.

℞. Massæ pilularum agarici. Extracti catholici, singularum scrupulum. Guttæ Gambæ scrupulum medium. Croci, Masticeis, singulorum grana quinque. Fiant pilulæ xii. dentur iii.

℞. Florum rosarum rubrarum, sambuci, nymphææ albæ, singulorum manipulum. De-coquantur ex aquâ plantaginis, & adde colaturæ libræ uni, cum dimidiâ, aceti sambucini uncias tres, fiat gargarisatio.

CAPUT XLVI.

Strumarum anatome.

Variæ sunt strumarum species: sive à loco, sive à materiâ. Externæ diu sunt innoxiae:

F 3

sed

sed internæ brevi periculosa. Fiunt autem vel ex pituitâ solâ ; vel permixtâ , cum sanguine , ac atrâ bile. Quorum humorum concursus , si quidem exsiccetur , à præassante æstu , produci- tur nonnunquam in strumis , vel gypsum : vel verus calculus.

Struma à sanguine , ac pituitâ , vertitur fa- cile in pus : sed eò quæ non tendit , elice il- lam , cum involucro , cui includitur : sed po- tius conjunctim , quàm segregatim. Cavendo obnixè , ne quæ remaneant reliquiae : quas ta- men tolles deinceps pulvere mercurii præcipi- tati , cautè illis insperfo. Sed maxima mole- stia erit , à seminibus , sub qualibet strumâ , clan- culum delitescantibus : quæ licèt mole sint exi- lia ; neque multum discrepantia , à formâ se- minum lupinorum : producant tamen perni- ciosissimam , inexpugnabilem strumarum , se- getem.

Semina autem hæc , obtulit nobis aliquan- do , orphanotrophium publicum : in collo puel- læ , ab hoc morbo suffocata. Erant verò hæc adeò frequentia : ut non quina , aut sena ; sed interdum dena , vel vicena occurrerent , in eo- dem loco. Sed eo semper ordine : ut majora incumberent minoribus : declinante sensim , us- que eò , ipsorum magnitudine : ut tandem vix æquarent semen sesaminum : inclusa nihilomi- nùs quælibet suâ tunicâ : & apta producere ma- jorem strumam. Manentibus itaque hisce semi-

nibus, repullulant continenter eadem strumarum germina.

CAPUT XLVII.

Cancer quinquaginta annos innoxius.

Cancer occultus, latet sæpè diu, sine offensâ: sed irritatus exedit cutem: eâque sive spontè, sive curantis imperitiâ, adaperitâ, coercetur deinceps nullis repagulis: sed instar sævientis feræ, depascitur quicquid obvium. Et quò liberiùs exhalet vapor, illi inclusus: eò impensius quoque affluit humor, tumorem adaucturus. Ad cuius intima, siquidem penetret, circumfluus aër, à tunicis antea exclusus: insequitur illico, & major putredo; & uberior, partis affectæ, luxuries. Quam si satagas, vel ferro, vel acribus inhibere medicamentis, idem facis, ac si primo vere, coneris rursus in gyrum redigere, quem semel dissolveris, conglomeratarum araneolarum, globum.

Blanda quippe remedia, ut nihil profunt, sic nocent summè acria: & quò plus puris, eò penitiùs descendit virus; seca itaque maturè: vel blandire prudenter. Et si lubet, audi Cornelium Celsum, expolientem suâ dolabrâ, aphorismum xxviii. lib. vi. Plerique (inquit) nullam vim, adhibendo, quâ tollere id malum tentent; sed, imponendo, tantum, lenia medicamenta, quæ, quasi blandiuntur; quò minus ad ultimam,

„senectutem perveniant, non prohibentur. I.
„CXXVIII.

Filia Goropii Becani, Medici olim Antverpiensis, tulit in sinistris temporibus, quinquaginta amplius annos, durum, ac inæquale carcinoma: sed sine ulcere, ullâve gravi noxâ. Verum incrementum paullatim, post tot annos, cum dolore, tum pruritu, sive ex adversâ, mariti sui Casparis Congetti, fortunâ; sive ab atrâ bile eò uberius effusâ: imposuit tumori improvide, ex consilio empyrici, nescio quæ adurentia medicamenta.

Quibus cutem erodentibus, concitabatur non modò malum hætenus quietum: sed degenerabat brevi, in carcinoma ulceratum: cum labiis inversis, crustâ cinereâ, sinu deformi, tubere inæquali, colore livido, sanie cadaverosa, dolore, vigiliis, animi deliquiis, ardore, pruritu, aliisque conclamati cancri notis. Quibus nulla cum prodesset medicina: applicuit tandem blandiens hoc ceratum: quod usus comprobavit, qualicunque carcinomati, summè utile.

℞. Olei rosati uncias duas, ceræ albæ drachmas sex, plumbi usti, ac loti, unciam mediam, oleum cum cerâ liquefiat: & addito plumbo, agitentur sex horas, in mortario plumbeo, ut fiat ceratum.

Præter quod, vidimus ulceratis cancri, utique ab aliis feliciter admoveri, pulverem con-

Cin-

cinnatum, ex plumbo liquefacto, tum mercurio vivo: cui siquidem tantillum mercurii vitæ insperferis, rediges omnia in pulverem friabilem: ulcerato cancro adprimè utilem.

CAPUT XLVIII.

Arteriotomia.

S Apientiae Professor, dolens graviter, ex capite, ob impetum sanguinis vitalis eò conversum, adhibuit quidem plurima remedia, sed fermè incassum. Sed emissio tandem sanguine ex temporibus, convaluit ex toto. Erat autem is colore floridus; sed substantiâ adeo tenuis, ac levis; ut instar spongiæ, sero suo innataret: superficies verò illius, non minùs glabra, ac splendicans, ac si tecta fuisset, à telâ pingui: reliqua autem textura tam erat rara: ut vix attingeretur à cultri acie, quin protinùs dehisceret in varias partes.

Inciditur autem arteria, unico ictu, non secùs ac vena: sed cavendum obnixè, ne vel nimis effusè profiliat sanguis: vel minùs strictè occludatur vulnus. Cui propterea imponendum, linimentum, expressum ex aquâ frigidâ; cum albo ovi, bolo Armeniæ, ac mannâ thuris. Quæ ne decidant, urgendum impositum linimentum, laminâ plumbeâ, panno lino involutâ. Eaque ratione, & brevi coit, & solidè glutinatur diducta arteriæ pars, licet id, ob perennem

arteriæ motum, vix verisimile sit Cornelio Celso, operum chirurgicorum aliàs non imperito. Vide Ambrosium Pareum lib. xvi. cap. iv. & Prosperum Alpinum Medicin. Ægypt. lib. ii. cap. xii.

CAPUT XLIX.

Sanguis ex dente.

UT molestum, sic quoque periculosum, sanguinem profluere, ex oculis, auribus, ac dentibus, sive quoad ipsas venas, arteriasve; ex quibus facilè plus effluit, quàm partes, quibus destinantur, sint ferendo: sive quod remedia, profluvio huic necessaria, ægerrimè perducantur, ad loca divisorum vasorum.

Mulier locuples, dedita, plus æquo, poculis, concitavit sibi inde, tantum sanguinis impetum, versus caput: ut reseratae dentium venæ, effunderint cottidiè, plurimum sanguinis. Licet illis, non semel crustam inusserit Chirurgus: per calcinatum vitrioli pulverem, quem colcothar vocant Chymici.

Cujus vi parùm, aut nihil proficiente, ivimus ad pulverem illum adstringentem: quem summo perè commendant Chirurgi nostri: sive in membris amputatis; sive in supprimendo, qualicunque sanguinis fluxu. Præsertim si imponatur laceris venis, arteriisve, cum exsiccatum illo

lo majore fungo, quem bovis vocant aromatarii.

℞. Boli Armeniæ, uncias quatuor, calcis vivæ, vitrioli usti, aluminis usti, singulorum sesquiunciam, lapidis hæmatitidis, aloës lucidæ, sanguinis draconis, terræ Lemniæ, croci Martis, mumiæ, singulorum unciam mediam, masticis, thuris, olibani, singulorum drachmam. Fiat pulvis.

Cui plurima acria (quæ consulto omisimus) quum forent permixta, supprimebatur quidem sanguis, ex dente proruens, sed exasperabatur inde tantoperè guttur: ut necesse fuerit, eo omisso, solum fungum denti intrudere: cujus beneficio, etiam felicissimè vidimus coercitum, impetuosum hoc sanguinis profluvium.

C A P U T L.

Vulnus asperæ arteriæ.

IUvenem, ab atrâ bile, aliquamdiu adflictum, offendit tam vehementer, inopinata, quarundam nuptiarum, repulsa; ut vitæ pertæsus, violentas sibi ipse intulerit manus, præcisus ferro obviis, asperæ arteriæ, cartilaginibus, sed intactis, mollibus illis tunicis, quæ fistulam hanc ponè alligant subjectæ gulæ: illæsis utique venis jugularibus; & arteriis carotidibus, lateri, asperæ arteriæ, utrimque adpositis.

Quæ

Quæ plaga, licet non vitâ, privavit saltem ipsum voce: quod spiritus denegaretur (ut loquitur Galenus, lib. 1. de loc. aff.) proprio vocis instrumento. Cui incommodo festinanter, opem uti ferret Chirurgus, consuit dexterrimè filo diductas vulneris oras: fatagens hac ratione inhibere evanidum spiritum. Sed ea fuit impotentis hujus juvenis temeritas: ut disruperit iterum futuram: & referato vulnere, præcipitaverit se fatis improvidè, in idem, modò non in majus vitæ periculum.

Quippe tam inæqualiter dilaceraverat disruptas oras: ut vix licuerit eas denuo consuere: sed necesse fuerit, illis imponere utrimque emplastrum fabрили glutine illitum: & filo per illud adactò, conjungere hians vulnus, & ex mutuo illo attactu, tandem producere solidam cicatricem. Ad quam etiam pervenit grave hoc vulnus, intra primum mensem, licet interea loci, aliquoties rursus adnexus sit, dissolvere confuta hæc fila: & quâ potuit, remorari vulneris coalitum: sed emplastra hæc semel debitè accreta, inhæsere firmiùs: quàm ut avellerentur deinceps, sine ipsâ cute.

Quo ingenioso invento, sanatum quidem fuit vulnus: sed nequaquam furor, menti, ab iracundiâ, penitiùs impressus. Qui tamen tandem degeneravit, in eam, læsæ imaginationis labem: ut crederet, crura sua destitui furis: ac proinde facilè quid sinistri, sibi eventurum: siqui-

siquidem iis innixus, conaretur per conclave ambulare. Quippe carere se illo adminiculo, (furas intelligebat) quod hominem detineret, in æquilibrio.

Quam falsam imaginationem, industrio stratagemate, quò eriperem: jussi furas percuti, inopinato ictu: quarum dolorem evidenter ubi percepit; vidit, luce clariùs, se illis minimè carere: quin potiùs convaluit, ab eo tempore: neque remansit ipsi deinceps, ex periculoso hoc, asperæ arteriæ, vulnere, quicquam vitii, præterquam quod in concentu musico, cogерetur submissiùs paullo canere, quàm ante plagam inflictam.

CAPUT LI.

Angina interna.

Varia sunt anginæ genera, sed nullum perniciosius illo; quod produxit, vel vertebra introrsum luxata; vel inflammatio musculorum interioris laryngis. Quorum profundus tumor, siquidem coarctet angustum, asperæ arteriæ, caput; & ligulam illi insculptam, (quæ sunt proxima vocis instrumenta) supprimitur non tantum vox: sed præcluditur quoque via spiritui; vel potiùs ipsi vitæ. Quæ sine spiritu nulli diu durabilis. Ac proinde non inconsideratè, Hippocrates lib. i i i. prog. latens angina, vel primo, vel secundo die, lethalis.

Nauta

Nauta pleni habitus, correptus intempestâ nocte, ab urgente faucium angustîâ, traxit illi-
cò spiritum adeò difficulter: ut excitatâ febre,
& accenso gutture, inciderit protinùs in grave
fufpirium, spiritum turbidum, imò ipsam mor-
tem. Cujus periculo, quò subtraheretur, nihil
non molitum: sed urgentior fuit necessitas; &
vehementior, ab incluso spiritu, strangulatus:
quàm ut juverint ipsum, vel sanguis maturè
ex utroque brachio detractus: vel incisa ra-
nula: vel cucurbitulæ, gargarificationes; clyste-
res, cataplasmata, aliaque satis celeriter adhi-
bita.

Anginam autem hanc, sine ullo tumore, in
ore, conspicuo, tam parùm, cum juverint sa-
lubria hæc remedia: ecquid igitur sperandum?
si quis, præteritis improvidè, remediis univer-
salibus, ferierit confestim ranulas. Quibus præ-
properè exsolutis elicitur quidem frequens san-
guis, sed non tam ex parte affectâ, quam à cor-
pore universo. Per truncum videlicet venæ ju-
gularis, cujus sanguis, attractus uberius, versus
locum, per se, satis angustum suffocat facilè ho-
minem. Uti, ejus infortunii, exempla ali-
quando nobis visa.

Sed ne quem lateat diutiùs, natura spiritus
turbidi, seu πνδ'ματ@ & θολεῖς, conspecti evi-
denter in hoc ægro. Sciendum Hippocrati ni-
hil familiarius esse, quàm certam, alicujus mor-
bi, desperationem designare, cùm per πνδ'μα
αἷμα.

ἀμαυρόν, id est, obscurum; tum per πνέσμα
θολερόν, sive spiritum turbidum.

Obscurum autem ut vocat spiritum, extin-
ctioni proximum, sic turbidum, qui ab ad-
mixtis, vel vaporibus, vel etiam humoribus,
adcò crassus, ac tenebricosus evasit; ut amisâ
verâ spiritus naturâ, quæ consistit in æthereo
splendore, ac invisibili halitu; non exhilaret am-
plius cor; multò minùs digerat convenienter
aërem inspiratum; vel segreget debitè fuligi-
nes: sed conspiciatur efferri turbulento impetu;
& foras prodire, adinstar alicujus fumi, elati
vehementiore turbine, sive ab udis, atrisque
cespitibus, sive à suffocatis carbonibus.

Fatiscit quippe sub tali spiritu cor: & debili-
tatur eatenùs calor vitalis: ut fuligines sive re-
tentæ, sive spiritui perperam permixtæ, vel op-
primant, vel interimant hominem. Quo adspe-
ctu dixit fortè Hippocrates lib. i. prædict.

In acutis, tenues sudores; circa caput, ma-
lum: sed præcipuè, cum urinis nigris, ac spi-
ritu turbido.

Quasi diceret, siquidem vires ita sint debi-
les; ut non moveant sudores, præterquam in
capite; & accedat præterea urina, quæ nigredi-
nem contraxit, vel ab extinctione calidi innati:
vel ab atrâ bile illi uberius immixtâ: periculum
est, ne pereat æger. Sed si præter commemora-
ta, adversæ valetudinis, vitia, videmus utique, in
ipso, spiritum turbidum: actum est, & ne salus
qui-

quidem ipsa, talem servaverit hominem. Fit enim spiritus turbidus non nisi in extremâ luctâ, in quâ dum satagit anima impedire, quâ potest, sui dissolutionem, concitat violento impetu, quicquid in corpore, mobile est.

Et permixtis limpidò spiritui, vel crassis fuliginibus, vel atrâ bile, aut sanguine qualicunque, reddit eum summè turbidum; excitando, præter crassiorem aliquem halitum, inæqualem, ac sonoram illam, agitati spiritus, difficultatem, quam in moribundis, interdum confundit cum stertore, Medicorum vulgus.

A quo tamen siquidem lubet, distinguere turbidum hunc spiritum: observa cum iudicio, sonitum vel hominis, ab apoplexiâ; vel bovis, à lanione morientis. Quorum pectora post obitum si reseres, videbis asperam arteriam, spumoso sanguine, ubique oblitam; ceu veras, turbati spiritus, reliquias. Quas, procul dubio, quoque intellexit Poëta, ubi cecinit:

*Ecce autem duro, fumans, sub vomere taurus:
Concidit, & mistum spumis, vomit ore cruorem.*

CAPUT LII.

Ranula.

Ranula sub linguâ excrescens, peperit juveni Gallo, tantum negotii, ut vix potuerit eloqui, nedum deglutire, vel spiritum commodè

modè ducere. Cujus angustiae ergò, decreverat Chirurgus scalpello elicere pituitam illic conclusam : sed induruerat jam firmiùs, quàm ut inde effluxisset. Ac proinde mutatâ sententiâ, consumpsit eandem deinceps, ferramento candente ; impediendo simul, ne identidem reverteretur.

At verò, si mollis, ac sequax sit ranulae materia, (quod facilè attactu dignoscitur) noli de exustione cogitare ; sed excide duntaxat summam ipsius tunicam ; & effluet spontè, vel exprimetur saltem digito, lymphida, ac viscida quædam pituita ; simillima albo ovi, recens, ex effractâ testâ excidenti.

CAPUT LIII.

Cancer Mammarum.

Mobilis canceri, ut unicum remedium est, tempestiva sectio ; sic citra illam, inextricabilis error. Nisi enim præcidatur, præcidit vitæ filum. Sed vitandæ sunt curiosè, alæ, aurium glandulae, & venæ majores : in quarum confragosis locis, sæpè plus nocet, quàm prodest incisio, ne dixerim illam ægros non semel miserandum in modum actutum pessum dedisse.

Ancillæ Coymanni, increvit, ex ictu, in mammâ sinistrâ, ingens tumor : inclinans quasi in naturam carcinomatis ; cum dolore, æstu

livore, ac pruritu. Sed ne eo malignitatis deveniret, decrevimus eum potius scalpello excindere. Quod etiam dexterrimè curatum, à Chirurgo Lugdunensi, qui incisa duntaxat cute, tuberculum hoc, involucro suo inclusum, tam dexterè digito suo, segregavit à circumpositâ pinguedine: ut nihil detraxerit musculis subjectis: & nihilominus integrè extirpaverit malum.

Quam curandi viam, etiam ab aliis, aliàs vidimus satis feliciter decursam: sed si contigerit aliquas reliquias intus mansisse, expedit quidem illas radicitus deinceps evellere: per pulverem Mercurii præcipitati: sed videndum attentè, ne æger inducatur in periculofam salivationem: & ars, in indelebilem ignominiam.

C A P U T L I V.

Evanidæ Mammarum pustulæ.

Menstruis minùs convenienter fluentibus, expullularunt mulieri obesæ, ac pingui, in mammis, quoties fugeret, plurimæ pustulæ: ita evanidæ, ut ab lactato infante, identidem protinùs dissiparentur. Plane eâdem ratione, quâ simillimam efflorescentiam, olim descripsit, Vir oculatissimus Hippocrates, lib. 11. epid. sect. 11. asserens, lactanti apparuisse pustulas, in corporis habitu: sed sub æstatem, ubi lactare desiit, denuò subsedisse.

CAPUT LV.

Livor ex tussi.

Filius senatoris, Henrici Hudde, tussit aliquando, tam vehementer : ut retracto spiritu, & excluso aëre, incideret in præsentissimum suffocationis periculum. Dispersis jam tum, per habitum corporis, lividis quibusdam maculis : simillimis exanthemati pestilentiali.

Sed momentanea ipsarum eruptio, utique præcedens tussis, docuere satis luculenter, colorem illum provenisse, non tam à contagio ; quàm ab imminente, spiritus vitalis, extinctione. Quo intereunte, mirum non est, perire utique partibus vividum colorem : & illi è vestigio, succedere luridum, ac mortuum livorem. Est enim spiritus vitalis (siquidem credimus Francisco Verulamio) aura composita ex flammâ, & aëre. Ac proinde, eo suffocato, sive ob motus, sive refrigerii, aut alimenti defectum, videre est, cutem illico nigrescere, aut lividis maculis perfundi : non secus, ac carbones, ab excluso aëre, violenter extinctos.

CAPUT LVI.

Epilepsia puerilis.

Infans in cunis vagiens, acerbissimis epilepsia insultibus ad desperationem Medicorum

afflictus, convaluit tamen præter omnem spem, cum per admotam podici sanguifugam, tum per inustum nuchæ ulcusculum, interpolatumque usum syruporum, partim ex carthamo & pœonia, partim vero è roremarino.

CAPUT LVII.

Cutis laxa.

JUveni Hispano vidimus cutem, in universo corporis habitu, adeo fuisse laxam; ut præter alia loca, quæ silentio prætereo, illam, quæ jugulum obsidet, citra ullam molestiam, tenderet ultra os, & nares; sicuti illam, quæ in humeri articulo, non modo ad genas, verum etiam per integram faciem, instar latioris alicujus veli.

CAPUT LVIII.

Lac coagulato sanguini innatans.

GIselberto Dino, lacti impendio nimis dedito, status corporis in eam pedetentim excrevit molem; ut præter exuberans sanguinis è naribus profluvium, indiguerit præterea non levi ejusdem detractiōe ex brachio. Sed quod summè mirum, loco feri, innatabat utrique sanguini, licet laudabili, & rite coagulato, albissimum lac: nec odore, nedum sapore vel tantillum à lacte vaccino discrepans. Sed cur id

in sanguinis officina, tam parum, aut nihil im-
mutatum? ruminant id secum, quibus & plus
otii, & elimatio mens. Nos ex re ægri judica-
vimus ipsum à lacte detertere, nisi mallet à mor-
bo attonito, aliquando obrui, cujus vitamen
haud longe post inopinato succubuit.

CAPUT LIX.

Intestinorum calculus.

VIdua peritissimi alicujus Medici, annos
nata septuaginta, ac plurimum mali, ab
acerrimo ventris cruciatu, aliquamdiu per-
peffa, excrevit tandem per alvum calculum,
ut oblongum, sic ponderantem sesquiunciam.

NICOLAI TULPII
OBSERVATIONUM
MEDICARUM
LIBRI SECUNDI

CAPUT I.

Dolor pleuriticus à bile.

DOLOR pleuriticus, alius audit spurius, alius legitimus: exfurgente utriusque discrimine, vel à materiâ, vel loco dispari. Legitimum (qui occurrit omnium rarissimè) excitat pleura; ut accensa, sic distenta, ab uberiore, calidi sanguinis, affluxu. Sed spurius occupat varia loca, & agnoscit varias sui causas: fitque non tantùm à bile, ac pituitâ; verùm etiam à spiritu, membranam distendente.

Licet verò sanguis, hunc dolorem produeturus, plerumque sese effundat in pectus; per venam thoracicam, prope papillam, introrsum vergentem: quò loci etiam frequentissimè observatur acutus hic lateris morbus. Contingit tamen non rarò, eundem dolorem occupare, vel humerum, vel jugulum, vel dorsum, vel alia thoracis loca: quæ non minùs cinguntur à membranâ pleurâ; quam costæ, pectoris latera regentes.

Ut

Ut ut autem discrepent, disparia hæc loca, manet tamen unicum, qualiscunque doloris, remedium: sanguis mature missus. Et quidem toties, quoties extorserit inevitabilis necessitas. Quæ sæpè adeò præceps est, in pernici hoc morbo: ut grande sit paucarum horarum momentum. Et quod vesperi facile curasses; id in crepusculo, plerunque videas immedicabile, & cum certâ desperatione conjunctum.

Ac proinde si ullibi, hîc saltem acri circumspeditione opus est. Ne præpostera, emittendi sanguinis, formido inducat prægnantes, puerperas, ac pueros, in periculosum pectoris suppuratum: à quo certè liberantur paucissimi. Quæ enim hæc dementia est? Primum metuis exile brachii vulnuscule, & leve alicujus sanguinis dispendium: deinde verò incidis securè ipsum thoracem: & elicis inde, non aliquot sanguinis uncias: verùm integras pelves purè refertas: interdum per aliquot menses, sed sæpiùs, per plures annos.

Vita hæc vada, ô Medice! Satiùs quippe est, prudenter vitam prorogare, quàm timidè mortem maturare. Improvida namque sollicitudo, sævitia adeò est, non lenitas: nedum securitas, sed speciosa temeritas. Secunda itaque vena, cuicunque ætati, ac sexui: maxime si constent vires, & auxilium hoc exposcat imperiosè, inevitabilis necessitas. Juxta illud Cel-

„fi. In præcipiti periculo, fiunt multa, aliàs
„omittenda.

Filiam Tabellarii Coloniensis corripuit, circa veris initium, acutus lateris dolor, prope papillam sinistram; ex impetu sanguinis, illuc confertim converso. Aderant autem illicò febris intensa, spiritus gravis, & urgens pectoris fervor; at die secundo frequens sanguinis sputum: & eo postridiè præproperè suppressio, tanta, oppressi pulmonis, angustia: ut ex ore ipsius elideretur non tantùm evidens sibilus: sed contremisceret insuper totum corpus, ad quemlibet, attracti, aut emissi spiritus, motum.

At die quarto efferbuit febris, & prodire sputa non minùs cruenta, quàm flava: quinto verò, nihil à pectore, sed plurima, ab alvo. Quà sexto iterum suppressâ exscreavit rursus frequenter, sudavit largiter, & evasit omnem dolorem. At septimo continuabat sudor, utique scretus, cum somno blandissimo, usque in undecimum: in quo integrè discessit acerbissimus hic morbus.

In quo, ter venam ferierat Chirurgus: licet aliis idem auxilium, modò quinquies, modò adhibeatur octies. Neque tantùm corporibus valentibus, verùm interdùm quoque, prægnantibus, puerperis, ac pueris sive trimis, sive quadrimis. Quorum certè intolerabilem lateris dolorem, nisi tolleret interdum sanguis, ex
bra-

brachio, emissus: quî evaderent thoracis suppuratum? inò perforationem muscutorum intercostalium, & ipsius pleuræ? quæ necessario requiritur; ubi pus in thorace collectum, minùs convenienter expellit pulmo. Animosè itaque, ex Hippocrate, Cornelius Celsus. Vehementi morbo non succurrit, nisi remedium, æquè vehemens.

CAPUT II.

Sanguis, octies puerperæ missus.

UXori Casparis Walendalii, insurrexit, octavo, à partu, die, acerbissimus lateris dolor: repetens identidem, tot insultibus; ut necesse fuerit, ter pedis, & quinquies brachii exsolvere venas: antequam compesceretur iterum, sanguis, à suppressis menstruis, sursum raptus. Sed ea fuit ipsi, virium constantia: ut, præter sanguinem toties detractum, sustinuerit etiam insuper ingens alvi profluvium, antequam integrè, evicerit hunc morbum.

CAPUT III.

Pleuritis, sanguinem venis subtrahens.

UXor Martini Collensis, mulier macra, ac summè biliosa, obsessa à lateris morbo, expetiit summoperè detractionem sanguinis:

sed eâ maturè satis institutâ, retrahebatur tam potenter sanguis, versus thoracem, ab acerrimo ipsius dolore: ut vix quicquam illius erumperet, ex venâ incisâ. Sed ubi imperatum fuit ægræ, per validiorem tussim, reciproco cursu, sanguinem à thorace iterum, versus brachium propellere: vidimus eum liberaliùs profiliisse, & ægram brevi, à dolore liberatam.

Siquidem itaque simili quis involvatur procellâ, confugiendum protinùs ad hoc ipsum asylum: excitanda illicò tussis, & repellendus eâ ratione sanguis, ad brachium. Quod inventum equidem vidi, multis deinceps, admodum feliciter successisse: tollit quippe, quod aliàs tolleret hominem.

C A P U T IV.

Pleuritis suppurata.

VIduæ sexagenariæ, in lateris morbo, minùs mature, cùm exsolveretur brachium, collegit inde plurimum puris, in thorace: cuius onus, quò expelleret officiosa natura, demonstravit tandem quasi digito, locum, inter costas, evidenter protuberantem: quem ubi perforavit Chirurgus, mansit ægra exitio suo superstes: & ejecit cottidiè, per inflictum vulnus, foetidum, ac sordidum pus.

Quam, lateris suppurati, incisionem, equidem

dem frequenter vidi institutam : interdum quidem prosperè, sed pluries infeliciter. Sive quod adimat pulmonum motum : sive quod tamdiu plerumque continuet : ut vix id sufferant vires ; vel corporis totius ; vel pectoris solius : cuius viscera usque eò infirmat frigidus ac indigestus aër : ut rarò evadant mortem, quibus hâc viâ pus elicitur.

CAPUT V.

Legitima Thoracis sectio.

QUod si tamen pus, incumbens septo transverso, reddiderit spiritum admodum difficilem, jubent Medici latus incidi ; sed de sectionis loco, magnus sententiarum conflictus est. Eligentibus aliis interstitium quartæ, ac quintæ : aliis verò tertiæ, ac quartæ costæ. Sed posterior sententia præponderat evidenter : educendo convenientissimè, quicquid diaphragmati negotium parit.

Sed dispar est vivi, ac mortui hominis ratio : quippe in viventibus, elevatur diaphragma, multò altiùs, quàm in mortuis. Sed in diutinâ suppuratione, languet, vel potiùs emoritur tantoperè, vis expultrix : ut multò faciliùs expellat onus suum, per viam declivem, quam sublimem. Vidit id aliquando valetudinarium publicum, in homine verè infelici ; cui viventi, nihil puris subduxit superior : sed plu-

plurimum sectio inferior, post mortem instituta.

Dirige itaque cursum tuum, ô Medice! per lineas hîc signatas: & excipe gratè, quod præfertur lumen. Sed seca maturè, constantibus viribus, & integris visceribus: aliàs educes quidem pus, vel cruorem: sed neutiquam ex periculo ægrum. Ac proinde non temere monuit „ prudentiæ genius, Hippocrates. Tabescentes „ citò inurendos. aph. viii. lib. vi. sect. vii. epid.

CAPUT VI.

Pus thoracis per umbilicum.

Magni quidem facienda, salutaria Medici; sed non minoris, naturæ auxilia: quibus juvat nonnunquam, humanâ ope destitutos. Satagens nihil non tentare, antequam dissolvatur nobilis humanæ fabricæ compages. Præclusâ viâ superiore, decurrit inferiorem: eâque similiter impeditâ; deflectit altrinsecus. Nihil quippe ipsi est invium. Quin potiùs omnia pervadit, dummodò in libertatem asserat hominem.

Sponsæ pleuriticæ seriùs opem imploranti, ademit quidem sanguinem deinceps Chirurgus: sed neutiquam dolorem, nedum tussim, & pus: in quod se converterat inflammatio pleuræ; minùs maturè, per detractionem sanguinis, adjuta. In quo urgente vitæ periculo,
varia

Varia quidem tentavit ars, sed fermè incassum. Tandem verò, manum operi admovit officiosa natura: & excitavit primùm quidem, insignem abscessum in alis: sed deinde similem, imò majorem, prope umbilicum: per quas vias expulit ipsa quidem lentè; attamen adeò salubriter, pus in thorace contentum: ut pristinam sanitatem, brevi inde, recuperaverit ægra.

CAPUT VII.

Rara, difficilis spiritus, causa.

CIvis Amstelredamensis, septem ampliùs annos, divexatus ab indefatigabili tussi, traxit continenter spiritum, adeò difficulter: ut corpus ipsi summoperè emarcuerit. Sed ejecto tandem, per vehementissimam tussim, putamine, nucis avellanæ: duxit illico spiritum commodiùs; & evasit celerrimè, quod vitæ intentabatur, periculum.

Inhæserat autem hoc putamen (quod adæquabat unguem humanum) circa caput asperæ arteriæ: uti satis distinctè indicavit æger. Forte prope illum locum, in quo aureum nummum, scribit ultra biennium delituisse Philippus Hochsteterus. obs. decad. vi. cas. x.

CAPUT VIII.

Marcus ostreis sanatus.

Medicus meticulosus, veritus, ob imbecillitatem, venam ferire Catharinæ Geriæ, acerbissimè ex latere dolenti, auxit tantopere febrem; utique inflammationem, in membranâ costas succingente, conceptam: ut ex retroridi sanguinis æstu, ipsa non secus emarcuerit; ac si laborassèt, immedicabili tabe. Quam etiam non obscurè videbantur designare, sputa ita frequentia, ac sordida: ut copiâ, capacem pelvim; & foetore, spatiosum facilè replevissent conclave.

Re autem ipsius, jam planè desperatâ, & morbo, ultra quartum mensem, in ipsam faviente; apparuit ipsi, quasi ex machina Deus, excitando, nescio quod, crudorum ostreorum desiderium. Quod eò quoque lubentiùs concessimus, quò minùs hætenus profuissent, portiones concinnatæ, ex humidis, ac frigidis herbis.

Quâ spe etiam minimè excidimus. Vix enim comederat cruda hæc ostrea, quin protinùs imminuerentur non tantùm calor, ac febris: sed etiam usque eò perniciosissimus hic morbus: ut brevi integrè convaluerit. Exstincto, ab algido, ac viscido ostreorum succo, pertinacissimo illo incendio: quo, procul dubio,

bio, conflagrasset miserrimè universum ipsius corpus.

Non temere itaque Celsus. Quos ratio non,, restituit, adjuvat temeritas. Neque certè in,, consideratè agere videtur, qui circumspectè cedit naturæ inclinationibus : & obliquat prudenter finis, ubi non licet, rectum tenere cursum. Satiùs quippe est, anceps remedium experi,, ri, quàm nullum. Dubia namque spes, cer,, tâ desperatione potior.

C A P U T IX.

Idem successus, à solâ naturâ.

JOannes vander Wielen, Vir pleni habitus, procidens fortè in terram, licet non videretur, plurimum offendisse latus declive : incidit tamen post aliquot menses, in insignem ejus par-
tis dolorem, cum tussi indefatigabili, febre in-
tensâ, & sputis adeo cruentis, ac foetidis; ut non-
nunquam anima defecerit; & obortum sit inde,
tantum ciborum fastidium : ut exhaustis viri-
bus, & emaciato corpore, crederetur certò cer-
tiùs pessum iturus.

Sed eâ fuit fortitudine, ut hæc incommoda fuerit ferendo, ultra quartum mensem : sub
cujus finem, enavigavit feliciter periculofam
hancce charybdin. In quam tamen, haud diu
post, bis iterum incidit, ob latus, purulentis
fuccis, rursus repletum. Quibus sursum pro-
rum-

rumpentibus, dici vix potest, quantus foetor in ore, & quàm vehemens angustia fuerit, circa præcordia.

A quibus tamen ubi ipsum, post aliquot, mensium, curriculum, denuò vidimus, usque eò assertum: ut potuerit iterum in publicum prodire; & libere obire, quæcunque, fani hominis, officia: mirati certè non parùm fuimus, quî prodierint, ex thorace, jam ter, tot cruenta, ac fordida sputa, sine insequente tabe. Sed judicavimus fortè, non præter rationem: pus illud non delituisse in pulmonibus; sed per eos duntaxat transiisse. Dolebat enim semper in latere sinistro: à quo ubi secerneretur pus superfluum: invenit fortè pulmonis viscus adeò validum; ut potuerit illic transire sine evidente labe, ullove sanitatis dispendio.

CAPUT X.

Vomica pulmonis.

Vomicam (teste Galeno, lib. 1. de locis aff.) ut facilè concipit pulmo: viscus flaccidum, ac putredini summe obnoxium: sic conspicitur illa, vix ullibi locorum, frequentius, quàm in nostrâ Bataviâ. Sive ob alimenta humida; sive ob aërem uliginosum; vel loca, plerumque pluvia, ac irrigua.

Latet hoc vitium, inter initia, adeò clanculum: ut vix ulla sui proferat indicia; præter tussicu-

ficulam, primùm siccam, sed mox humidam. Quâ aliquamdiu continuante, trahitur difficulter spiritus; deficit anima; & emarcescit paulatim corpus: licet interim, nec pus, nec languinem præ se ferant sputa. Sed si rumpatur, nec opinanti, vomica: occiditur, dictum ac factum, homo. Vel si manserit aliquamdiu exitio suo superstes: consumitur tamen lentè, à febriculâ; sive ob pus; sive ob sanguinem, per thoracis interiora, effusum.

Eliæ Trippio, gravius respiranti, & crebrius tussienti, concidere tantopere vires: sine ullâ, vel sanguinis, vel puris excretionē: ut nequivērit amplius in publicum prodire. Quo languore indies crescente, disrumpebatur tandem vomica: cujus reſeratio, prostravit usque eo, debile ipsius corpus: ut amisso omni colore, ac decore, composuerit se protinùs ad mortem: quam etiam haud diu post oppetiit: cum sputis, non minùs cruentis, quàm foetidis.

Quem tragicum eventum, etiam aliis à simili vomicâ, vidimus usu venisse: sed præcipuè præclaro Senatori, Petro Opmerio: cui adeò exitialis fuit, disrupta thoracis vomica: ut intra biduum ipsum occiderint, cùm dolor eruptionem præcedens; tùm pus eam insequens. Quæ duo, tam inopinato intervenire ipsi, febre continuâ laboranti: ut summoperè miraretur, inexpectatum illum eventum.

Afferens religiosè, se nullas, insidiantis vo-

micæ, animadvertisse notas: nedum tussiculam, aut ullum, incessus sui, incommodum. Attamen se satis evidenter nunc videre: inexpectatum illud pus, non heri atque hodie, sed diu ante fuisse collectum: constare sibi abundè, res, & eventus humanos, sæpè latere in altâ nocte. Et ut ferrum rubigo, ita absconditas causas, rectè nonnunquam consumere homines, nihil sequiùs cogitantes.

CAPUT XI.

Sputum sanguinis, triginta annorum.

Sputum sanguinis à pulmone, ut non perinde occidit, sic neque inducit æquè celeriter tabem. Quæ enim alios decimo, illa ipsa invalidat alios, anno demùm trigesimo. Quocirca inconsideratè facit, quisquis præproperè animum prostermit, sanguinem exspuentibus.

Pauci quidem evadunt, impendentem calamitatem: sed differtur sæpè tamdiu; ut nihil mortem magis maturet, quàm importunum præsagium. Non inconcinnè itaque Aretæus, lib. 11. cap. 11. Sanguinis ἀναγωγὴ, sive re-
jectionem, vel à principe viscere, vel à venis
majoribus, valdè lethalem esse: at à pulmo-
ne, non æquè citò interimere. Sed tandem
definere, in ἐμπύημα, sive veram phthisin.

Pictor Rychius, obnoxius à puero, acri, ac
falsæ destillationi: exspuit plurimum sanguinis,
an-

annos ampliùs triginta. In quibus tamen licuit ipsi, modò in Britanniam trajicere; modò verò in Hispaniam, ac Galliam iter facere. Sed referebatur tandem, tam latè, volatico homini dehiscens vena: ut ne salus quidem ipsa, ipsum servasset.

Quod ipsum, validioris naturæ, robur licuit etiam videre, in genero senioris Berrovici, quem sanguinis sputum, utique non præcipitavit in tabem, nisi post annum demùm vigesimum. Sed fuit illa, id temporis, ipsi adeò gravis: ut sputa ori propinqua, non semel iterùm reciderint, in thoracis vacuum: perexesos, ac consumptos pulmones.

Procul dubiò, in ipsum diaphragma: ubi etiam percepit evidentem ponderis sensum. Quod certe grave, consumpti pulmonis, vitium, equidem lubens coram conspexissem: sed deterruit, à sectione, foetor tabidus; noxius fortè non minus Medicis, quàm ipsis consanguineis.

CAPUT XII.

Surculus, venæ arteriosæ, expectoratus.

FRancisco Episcopio, Juveni macro, ac tæreti, exedit acris. ac ferinus humor, à capite destillans, non tantùm molle pulmonis viscus: sed etiam venas illi inclusas: à quibus ubi concitaretur frequens sanguinis profluvium; eru-

pit tandem, præter omnem spem, ingens venæ arteriosæ furculus: adæquans, longitudine suâ, digitum auricularem.

Quâ inopinatâ excretionē, adeò perterritus fuit hic Juvenis: ut metuerit inde mortem repentinam. Quæ tamen ipsi non intervenit nisi post anni curriculum. Exsolutâ enim brachii venâ, supprimebatur illicò sanguis, ex pectore emanans. Et factò, hac ratione, medicinæ loco, adhibebantur tam feliciter remedia: ut potuerit iterum in Zelandiam proficisci; & ubique locorum mercaturam exercere.

Sed exacto hoc anno, revolvebatur identidem, ex iisdem destillationibus, sin idem sanguinis sputum. Et ex illo in foetidum pus, & tandem in exitiale pulmonis ulcus. A quo qui perit, is verè sentit se perire. Nam si quæpiam, tabidorum certè mors, excarnificat homines, & lentè, & miserandum in modum.

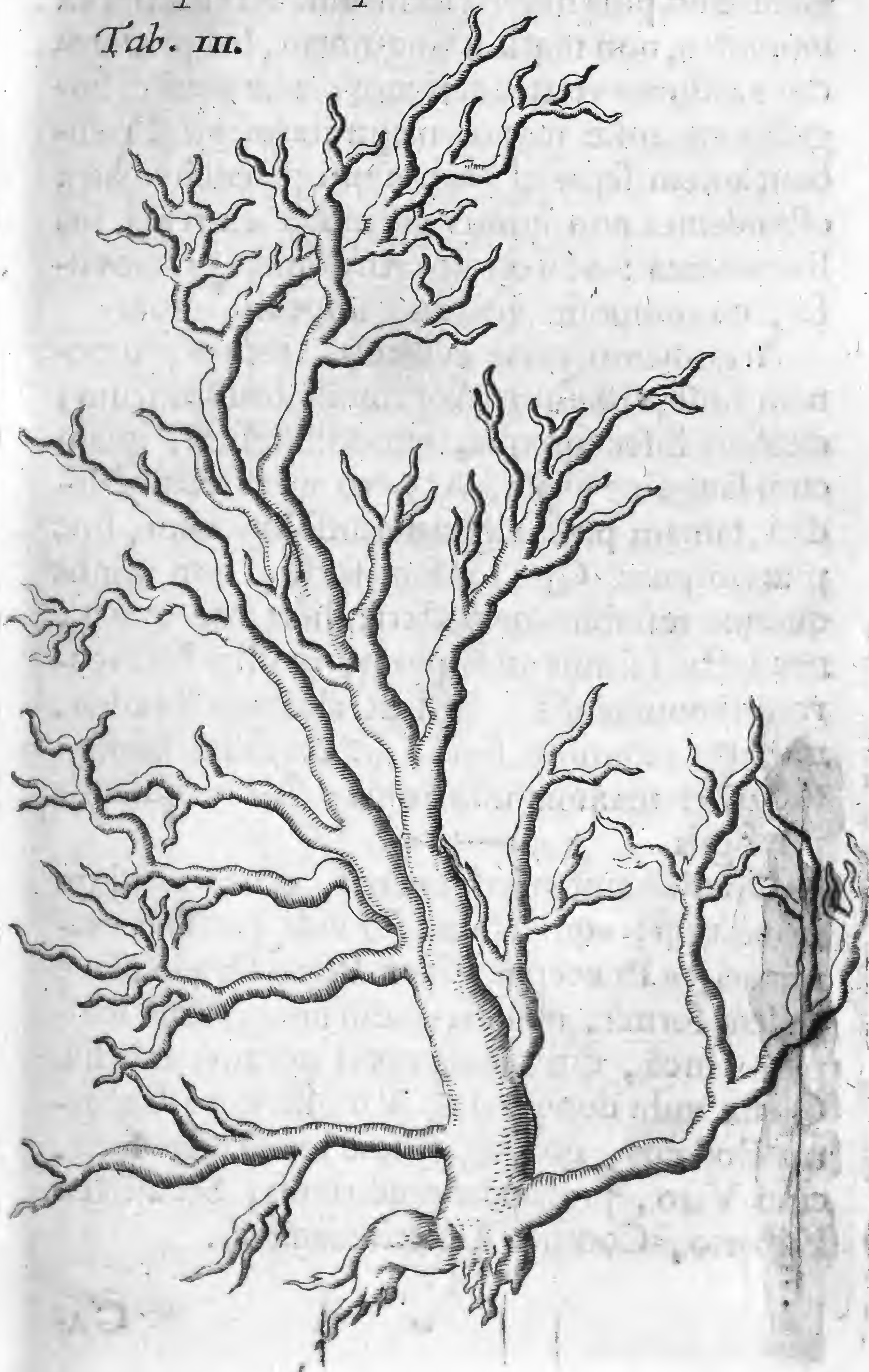
C A P U T XIII.

Integra vena, à pulmone, rejecta.

NAvarchus Amstelredamensis, qui diu in mari vixerat, contraxit ætate jam maturus, ex perenni destillatione, tussim magis terrâ, quàm mari molestam. Quâ, per biennium, flaccidos pulmones exagitante, defecit tandem

Vas pulmonis expectoratum.

Tab. III.

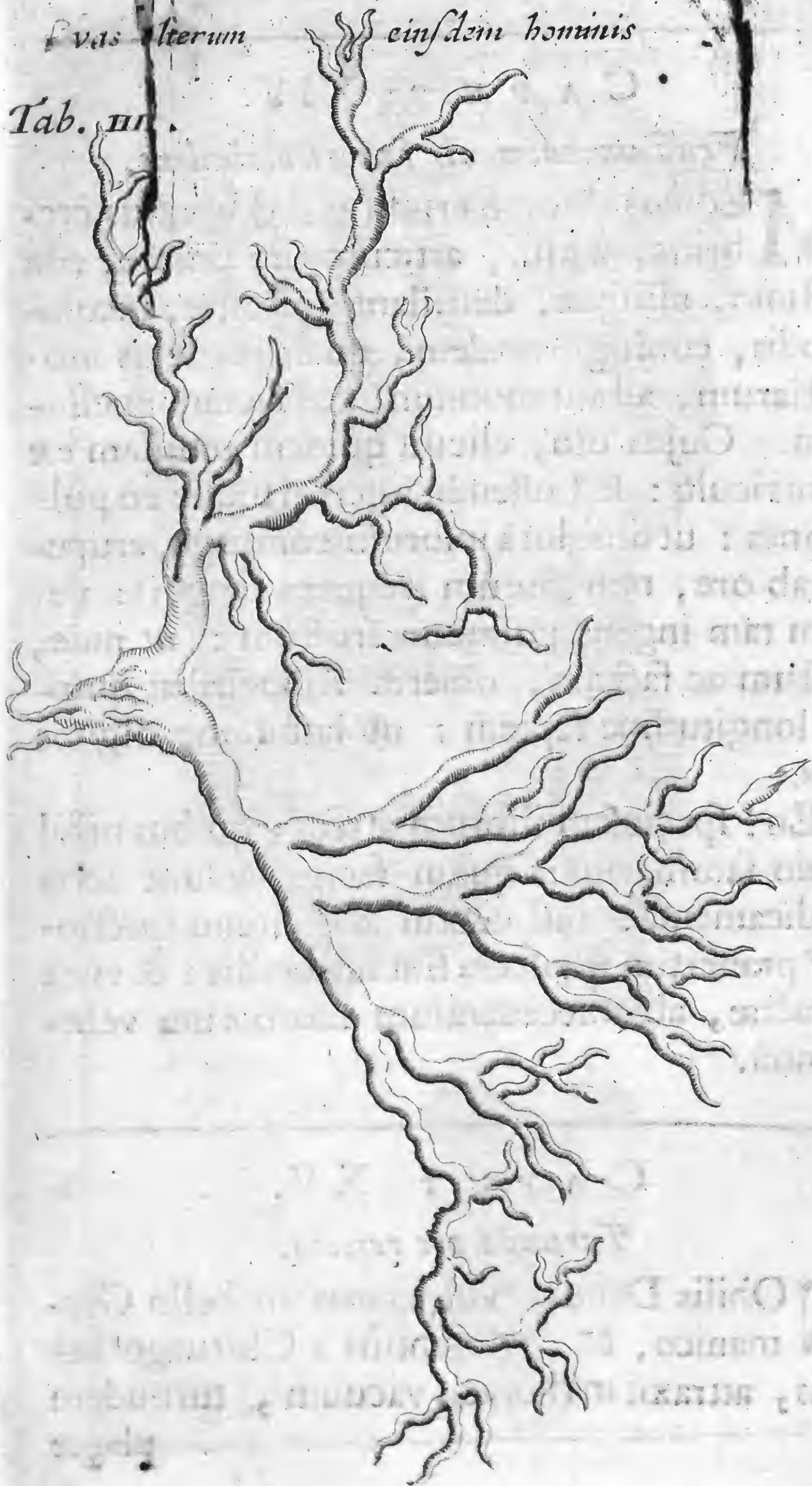
viscus hoc, plus nimio laceffitum. Et effudit, ex inopinato, non tantum sanguinem, sed præterea duos insignes venarum ramos; adæquantes singulos expansæ manus magnitudinem. Prodiabant autem separati, ab omni parenchymate: ostendentes non minus distinctè, extrema sua lineamenta: ac si otiosus Anatomicus removisset, circumpositi visceris, impedimentum.

Argumento certè evidenti, totum pulmonem fuisse vitiatum. Ac proinde haud mirum; excretis hisce furculis, effudisse ipsum, ipsam cum sanguine vitam. At verò mirabantur Medici, tantam parenchymatis dissolutionem, sine prævio pure. Quod ipsum fortè, non minus quoque mirabuntur posteri: licet nec visuri, nec lecturi simile exemplum, in ullis Medicorum monumentis. Sed ut altissima flumina, minimo labuntur sono; sic eveniunt homini subindè, maxima infortunia; sine turbulentis præfagiis.

Divulsas autem hasce venas, ceu miraculum inauditum, equidem coram vidi publicè examinari, à Præceptore meo Petro Pawio planè eadem formâ, quâ illas cælo suo expressit sculptor: in eâ, quam huic operi attexui, tabellâ. Quam mihi dono dedit, Vir officiosus Egbertus Bodæus, qui ægro huic medicinam fecit, cum Viro, profundæ eruditionis, Sebastiano Egberto, Consule Amstelredamensi.

vas alterum eiusdem hominis

Tab. III.

CAPUT XIV.

Frustum pulmonis fauces occludens.

MEdicus abundè eruditus, divexatus crebriùs, à tussi, articulorum dolore, cibi fastidio, aliisque, destillantis pituitæ, incommodis, confugit tandem, quasi pertræsus molestiarum, ad antimonium, ceu sacram anchoram. Cujus usu, elicuit quidem pituitam ex ventriculo: sed offendit interim usque eò pulmones: ut dissolutâ ipsorum compage, eruperit ab ore, non tantùm frequens sanguis: verùm tam ingens pulmonis frustum: ut inde, dictum ac factum, obierit. Adæquabat quippe longitudine septem: ut latitudine digitos tres.

En! speciosam illorum artem, quibus nihil stibio familiarius: quàm facilè lædunt acria medicamenta: nisi dentur acri circumspectione? præsertim si viscera sint imbecillia: & vires effractæ, ab antecedentium morborum vehementiâ.

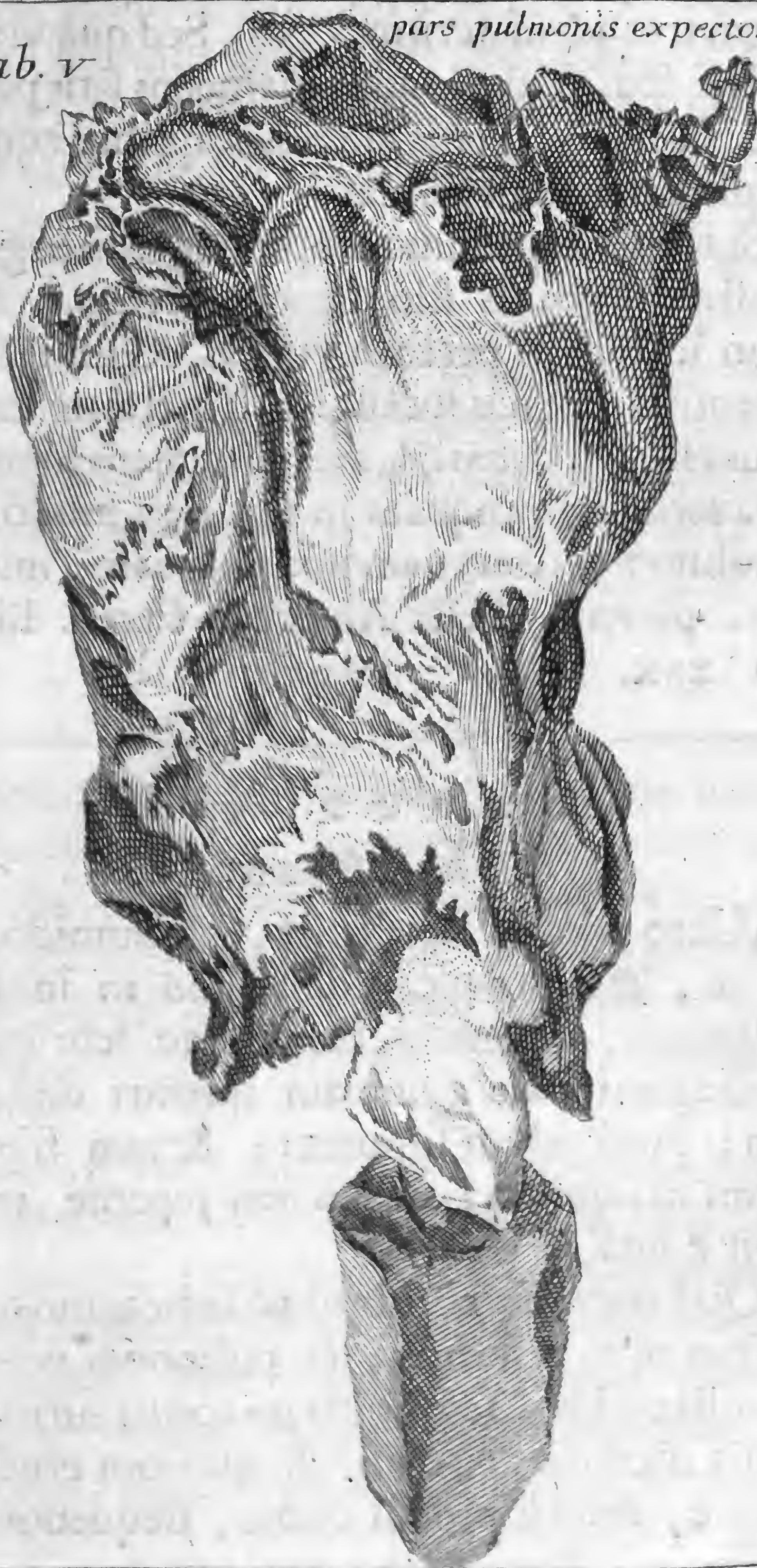
CAPUT XV.

Turunda ore rejecta.

Nobilis Danus, vulneratus in bello Germanico, & negligentius à Chirurgo habitus, attraxit in thoracis vacuum, turundam plagæ

Tab. v

pars pulmonis expectorata,

plagæ impositam. Sed post mensem sextum ex-
screavit eandem iterum per os. Sed quâ viâ, dif-
ficile dictu. Valuit tamen deinceps satis pancra-
ticè: & sustinuit satis animosè, quibus equidem
in ipso præfui, variolas.

Si sapias, fuge hunc scopulum Chirurge. Ei
constringe potius filo linamenta; quæ immit-
tes in lubricum pectoris vulnus. Quo resistan-
potentiùs thoracis suctui: qui interdum tam va-
lidus est: ut per exilia, diaphragmatis foramina,
attraxerit nonnunquam in se, non modò ven-
triculum: verum etiam non exiguam, intestini
coli, partem. Teste Ambrosio Pareo. lib. ix.
cap. xxx.

C A P U T XVI.

Hydrops Thoracis.

PUero trimo, ferebatur, ab humido capi-
te, tam frequens destillatio in subjectos
pulmones: ut præter tussim, ac febriculam,
contraxerit inde summam spiritus difficulta-
tem; profundum soporem; & tam frequens
animi deliquium: ut tandem repentè migra-
verit è vita.

Quâ defunctus, obtulit Medicorum oculis,
pectus aquâ refertum; & pulmones non tan-
tùm flaccidos; sed sinistram cordis auriculam,
variis ulceribus exesam. A quorum erucente
foetore, defecit procul dubio, frequentius ipsi
ani-

animus. Cujus deliquium etiam aliis, ex simili causa, vidimus contigisse: sed præcipuè cuidam furi, quem propterea, ceu pusillanimum vituperaverant, qui cum ipso veritabantur, nebulones.

Sed viderint hîc eruditi. Utrùm non oporteat, ad insensilem horum ulcerum disruptionem, referre repentinas illas mortes: de quibus loquitur Hippocrates, inquiens, qui exsolvuntur sæpè, ac vehementer, sine evidenti causa, repentiè moriuntur. lib. II. aph. XLI.

CAPUT XVII.

Pulmo præcisus.

Petro Antonio, infligebatur, prope urbem Briellam, ingens vulnus, sub papillâ sinistra. Sed eo, ob temulentiam flocci facto, neque imploratâ alicujus ope; erupit postridiè, ex hiantè vulnere, non exigua pulmonis pars: adæquans magnitudine suâ, tres transversos digitos.

Quod grave infortunium, non permovit tamen hominem temerarium: plagam hanc cum curâ habere. Sed contulit se nihilominus, satis inconsiderate Amstelredamum, bidui itinere, inde distans. Nec coërcens pendulam pulmonis partem falciis; nec implens vulnus linamentis, usque dum reficeretur, in nostro valetudinario.

In quo illicò imperatum, emortuam pulmonis partem, filo priùs constrictam, forfice excidere: coalescente residuo lobo, in ipso vulnere. Cujus oræ coaluerant tam firmiter, intra diem quartum decimum: ut vix quicquam impedimenti manserit, præter levem tussiculam: interpolatis vicibus duntaxat molestam. Partem autem hanc lanci impositam vidimus pendere, circiter tres uncias. Grande mehercules pondus, in viscere tam raro, ac levi.

Creditum hætenùs, ut non servatur, cui pulmo medius vulneratur: ita utique vix restitui, qualemunque ipsius plagam. Sed usus, qui omnium magistrorum superat præcepta, docet evidenter, nihil hìc trepidandum. Sed cautè decurrendam semitam, quam nobis præivere, veteres. Præcide (inquit Celsus) quicquid ex jecinore, liene, aut pulmone extremo dependet. l. v. c. xxvi.

Sed quorsum retentus, præcisus pulmo, in coalescente vulnere? ne ex laceris, retractæ partis, venis, flueret frequens sanguis versus septum transversum: eoque in pus converso, sequeretur inde misera illa mors: quam suo more, id est, tectè innuit Hippocrates in coacis, prænotationibus, asserens: vulneris thoraci inflicti, siquidem extima pars sanetur; interna verò nequaquam; suppurationis periculum esse.

At dicat quis? an non vulneris oræ, ample.

xæ pulmonis extremum impedivere evidenter liberum ipsius motum? excitaruntque propterea gravem spiritus difficultatem? sed respondeo, pulmonem paucis corporibus esse omnino liberum: sed plerumque agglutinari, vel huic, vel illi costæ; neque tamen propterea, evidenter lædi respirationem: nisi accreverit ubique locorum. Quod incommodum non semel videre theatra anatomica.

At huic homini (velut ostendit sectio, post sexennium ipsi adhibita) accreverat duntaxat pulmo, in ipsâ plagâ: quocirca etiam nihil percepit inde incommodi; præter levem tussiculam. Sed non ita molestam: quin potuerit, cum illâ, non tantùm quocunque locorum navigare: verùm etiam continenter popinis, ac comestationibus interesse, homo dissolutissimæ vitæ.

CAPUT XVIII.

Vulnus Cordis.

SCi è sedulus quorumcunque eventuum observator Galenus, lib. v. de loc. aff. c. i. cordis vulnus in aliquem ventriculorum, jugulat, celeriter hominem. Præsertim si lædatur sinister. At vir eximius, ac nobis notissimus, Nicolaus Mullerus, vidit cum plagâ ventriculi dextri, vitam cuidam prorogari, sine intermissione, ultra diem quintum decimum.

Quod

Quod tamen miraculo, quàm vero propius videretur; nisi viri integerrimi auctoritatem confirmaret testimonium publicum, insertum operibus chirurgicis, Danielis Sennerti lib. v. part. iv. cap. iii. Sed nobis suffecerit, in medium, intemeratâ fide, produxisse exemplum, cujusdam occisi, qui biduum vixit, post evidens vulnus, inflictum cordi, diaphragmati, ventriculo, ac jecinori.

Extra portam Antonianam, ivère nobiscum, plurimi Medici; spectatum cadaver cujusdam hominis, interempti à duobus vulneribus: penetrante altero, per hepar, ac ventriculum in septum transversum: altero verò per membranas mediastinas, & involucrum cordis, in profundissimum dextri ventriculi recessum. Cum tam effusâ sanguinis copiâ: ut illi undiquaque innataret nobilissimum hoc viscus: quod tamen fuit adeò validum: ut extenderit huic homini vitam, ulque in finem diei secundi.

CAPUT XIX.

Cordis palpitatio, à liene.

Cordis palpitatio, non unam ut agnoscit causam: sic fit quoque vel à vulvæ, vel à lienis vitio. Quarum partium vapores, turbant nonnunquam tam potenter cor: ut exsuscitâtâ vi suâ pulsificâ, nihil non moliatur, quò expellat

pellat fuligines sibi summè inimicas. Quam reciprocam, acceleratorum ictuum, frequentiam, palpitationem vocant Medici. Cujus licet variæ sint causæ, fit tamen illa, quam producit lien, potissimum ex præassatâ atrâ bile: cujus vapor, inducit vehementissimum hunc morbum; uti clarè docet, Vir jure magnus, Victor Trincavellius. lib vi. part. aff. cap. xii.

Adriano Roestio, præfecto marino, excitabat induratus lien, tam algidum, malæ sinistrae torporem: ut nullis remediis potuerit calor, iterum in cutem evocari. Unde paulatim obsideri cor: & à tetro, malignæ bilis, halitu, tam frequentes produci palpitationes: ut æger tandem inciderit, in lethalem gangrænam.

Sed vix accessere unquam palpitationes; quin triduo antè potuerit illas præsagire: ex crudo ac tenui, quod id temporis reddebatur, lotio. Non secùs, atque Hippocrates, expellucidâ, ac albâ urinâ urgens phrenitidis periculum: ob bilem, uti interpretatus Galenus, sursum raptam. lib. iv. aph. LXXII.

CAPUT XX.

Ira puerperis noxia.

IRa, quæ nonnullis furor brevis est; illa præcipitat alios, in perniciosam paralyfin. Præcipuè verò, puerperas ac senes: è quorum imbe-

imbecilli cerebro, destillat facilè humor: ab ebulliente bile, proximâ iracundiæ causâ, non tam dissolutus, quàm propulsus in principium spinalis medullæ. Ex cujus impedimento, vel resolvuntur omnes; vel saltem alterutrius lateris nervi.

Intempestiva iracundia, conjecit uxorem Solimani, protinùs à partu, in paralyfin lateris sinistri. Quâ utcunque devictâ, obsidebatur illicò latus oppositum. Sed eo utique convalescente, non recuperaverat tamen ipsa pristinam sanitatem; sed luctata fuit deinceps, toto vitæ suæ tempore, cum adversâ valetudine.

Sed maximè, cum foret imprægnata. Quo tempore adfl gebatur, non modò, a molestâ ventriculianorexiâ: verùm à tam pertinaci ciborum fastidio: ut nihil omnino, id temporis comederet. Quæ inusitata inedia, adò non consumpsit, sed auxit plurimùm ventriculi pituitam: exsuscitando ex illa, insignem picam, priori abstinentiæ planè contrariam.

Cujus aculeo, indigus ventriculus, indefinenter stimulatus, appetiit avidissimè nihil, præter acetaria cruda; ac rhombos Rigenfes, sale ac fumo induratos. Quod rude, ac indigestum cibarium genus adpetiit utique non minùs infatiabiliter, quàm concoxit salubriter: non aliquot diebus, sed integris sex mensibus.

At hujus alimenti, paullò post, itidem per-
tacta,

tesa, abstinuit deinde obstinatè ab omnib. Sed quem respuit domi suæ fastidiosè, illum ipsum admisit, lubentissimè, apud amicos: quibuscum, propterea vixit satis pancreaticè. Sed domum ubi reverteretur, revolvebatur illicò, in eandem, qualiumcunque ciborum, abstinentiam.

Quâ aliquamdiu continuante, acquisivit sanguis ipsius, præsertim circa vulvam stabulans, tam acrem falsedinem: ut inciderit inde in immodicum menstruorum profluvium. Cum febre, delirio, aphthis, singultu, aliisque adusti, ac incensi corporis affectibus; à quibus tandem insurrexere terribiles, morbi comitialis, insultus, ita certè graves: ut brevi amiserit vitæ suæ usuram.

CAPUT XXI.

Vomitibus bilis atræ.

ADpositè ex Hippocrate, Cornelius Celsus, & is consumitur, cui protinùs in recentior morbo, bilis atra, vel infrà, vel suprà, sese ostendit. Cujus effati veritatem demonstrat, non quælibet, succi melancholici, excretio: utpote quæ interdum ex usu est. Sed potissimum illa bilis atra: quam produxere, vel lienis atonia, ventriculi intemperies, vel intestina, sive inflammata, sive syderata. Quæ autem à dissoluto lienis tono, illa præfagit lentam:

tam: uti quæ ab inflammato intestino, citam mortem.

Aurifabrum Brabantinum, diu divexatum, à præcordiorum angustia, pancreatis obstructione, liene indurato, & novissimè, ab efferâ, atræ bilis, ebullitione; invasit tandem tam impetuosa, ejusdem bilis suprâ, infrâque excretio; ut dejectis inde viribus, cogeretur, ante mensem secundum, vitam cum morte commutare.

Effluebat autem hæc bilis, per utramque viam, tam effusè: ut omnes miraremur, hinc ejus copiam; illinc verò vires, tanto profluvio pares. Erant quippe dejectiones hæ, sine ullâ fermè intermissione: & ita nigræ; ut atro sanguini, ac lutofo paludis cœno, forent similimæ. Quibus tamen indefinenter, ut fluctus fluctum, sese trudentibus: excessit tandem æger, haud invitus, è vitâ.

C A P U T XXII.

Vomitus octodecim mensium.

Virgo nobilis, evomuit, ob simile splenis vitium, ultra decem menses, non tantum atra: verum etiam qualiacunque cibaria. At tamen sine evidenti virium jacturâ. Cujus rei causa, procul dubio, fuit, quòd cottidiè aliquid chyli remanserit in ventriculo: quo deinceps, in sanguinem, ac alimentalem succum converso:

verso: fovebantur usque eo corporis vires: ut tamdiu sustinuerint perennem hunc vomitum.

Quam conjecturam confirmarunt perspicuè, cum formata alvi excreta, veræ, retenti chyli, reliquiæ: tum chylosus ille vomitus, qui ante mensem decimum octavum, integrè consumpsit, quicquid à priore nutricatu, corpori supererat. Sicuti enim extirpantur olera, ab radice, excisa: sic perit homo, genio suo defraudatus.

Quod profectò clarissimè apparuit in hac virgine: cujus corpus nutricatu suo destitutum, vidimus protinùs incidisse, in febrem continuam, morbum comitiale, aphoniam, profusa menstrua, aliaque tot, ac tam vehementia, sanitatis turbamenta: ut ne robustissimus quidem athleta, illis omnibus fuisset par.

C A P U T XXIII.

Vomitùs pituitæ concretæ.

JUvenis octodecim annorum, conquestus aliquamdiu, de insigni ventriculi dolore; evomit tandem ingens concretæ pituitæ frustum: longum quatuor, at latum digitos duos, intùs albicans instar casei recentis: at foris obductum tenui involucro Qui mole excretâ, rediit illico ad se, expers non modò doloris, sed pronus

iterum in cibum; quem haëtenùs summopere fastidiverat.

Similes autem massas jam tertium vidi excretas: & quamvis crediderim, conglomerationem hanc vel à caseo, vel uberiore lactis usu originem ducere: affirmarunt tamen omnes, se ab utroque alimento perinde abhorruisse. Ac proinde necesse erit, causam ipsius statuere, lentam, ac viscidam pituitam, sensim in ventriculo, concretam. Quam siquidem lubet auferre, utendum, vel oxymelite scyllitico; vel aquâ destillatâ, ex centauro minore, jam ad putredinem redactô. Quo liquore, non inciditur tantum: sed expellitur potenter, quicquid ventriculo negotium parit.

CAPUT XXIV.

Prægnans, edens mille quadringentos haleces.

Mulier Daventriensis, imprægnata delectabatur tam impensè halecibus salitis: ut ante partum comederit, mille, ac quadringentos. Attamen sine ventriculi offensâ, ulloque sanitatis dispendio. Fuit tamen ipsa bis noxia; in se, ac in infantem. In se, quòd nequiverit infrenare, immodicum hoc salsamentorum desiderium. In Infantem verò, quòd ipsius appetitum mancipaverit, adeò strictè, huic servituti: ut, cùm necdum posset verbis, ex-

expetierit tamen ejulatu, haleces: quibus se tam effusè dederat mater; plus æquo, sibi indulgens.

Estur autem hic pisciculus, vel crudus, vel ignem expertus. Si modò crudum sit, quod salritè coxit. Quippe lege, apud nos, cautum est: ne quis falsamenta hæc venum exponat, ante decimum à saliturâ diem. Eatenus enim creduntur esui inepta: sed elapso hoc circuitu, judicantur salubria; utpote adepta jam à sale, illam, cum coloris mutationem, tum saporis maturitatem: quam requirit publica censura.

Atqui certè, si lubet, halecum naturam propius intueri, videbis eos, inducere quidem fitim, sed nunquam cruditatem, nisi ultra fatietatem adsumptos. Debitè namque saliti, & opportunè dati, adeò non nocent, ut etiam summè profint supino stomacho: juvando coctionem, detergendo pituitam, movendo alvum, & restituendo homini, amissum cibi desiderium.

Ac proinde non vanè nostrates, ut à sole nebulas; sic ab halecibus dissipari morbos. Imò nunquam magis sterilem esse Medicorum messem, quàm sub horum adventum. Unde fortè obtinuit, inveteratus ille mos, excipiendi hunc annum fospitatore, non tam obviis ulnis, quàm coronis viridibus, per compita, in quibus vel estur, vel venum exponitur, passim suspensis.

CAPUT XXV.

Calculus Arterialis.

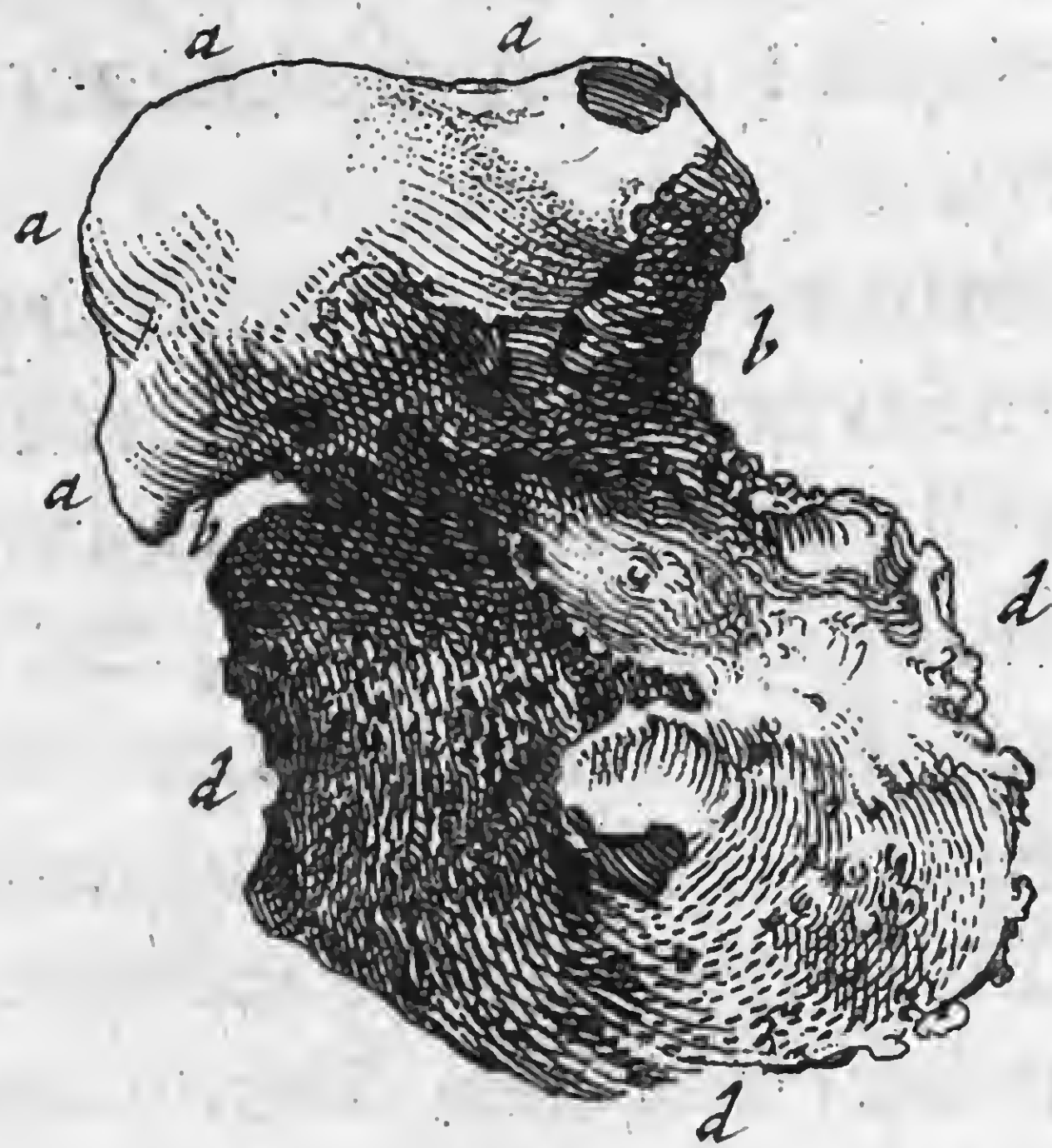
Calculum, ubivis locorum, in homine reperiri, certum est. Vidit eum ex vulvâ erumpere Hippocrates; ex pulmone Galenus; à capite Hollerius; ab intestinis Trincavellius; ex liene, ac fellis vesiculâ, ut alii; sic nos ex linguâ, ac colli glandulis. Sed calculum in arteriis qui invenerit, equidem hætenùs inveni neminem: ac proinde operæ pretium facturus videor, siquidem ejus exemplum, ut inauditum, attamen verissimum, huic operi inferuero.

Johannes Arminius, Pharmacopolæ minister, ob adversam valetudinem, frequentibus medicamentis, à puero, magis imbutus, quam adjutus; devenit tandem, in tam vehementem cordis palpitationem, & irrequietum, agitati visceris, impetum: ut verberantis ictus, distinctè nonnunquam audirentur, præ foribus conclavis, in quo, id temporis, decumbebat.

Quibus accessère, frequens animi deliquium; præcordiorum angustia; spiritus difficultas; pulsus intermittens; urina nunc flava, modò nigra, modò cruenta, vel muco, aut arenulis perfusa. Sed ulteriùs proserpente morbo, incidit quoque in anorexiam ventriculi;

Calculus arteriæ aortæ

Tab. VI.

*calculus ureterem obstruens, in
fratre ilius, cui arteria fuit calculosa.*

*a. a. a. a. caput calculi protuberans
extra arteriam*

b. b. collum a divisa arteria cinctum

d d d. pars arteriæ inclusa

*e. apex calculi
f f f f. corpus
calculi.*

culi; cum crebro vomitu, jecinore indurato, abdomine intenso; cruribus tumidis; & tantâ aquæ copiâ: ut necesse habuerit, ultimum obire diem.

Quorum symptomatum ergo, ubi disseccaretur cadaver; interfuere præter reliquos, Augerius Clutius, inclutus Botanicus: & Justus Copyrius, tum Medicus, sed postmodum Sacerdos. Erat autem omentum putridum, ac cruentum; sed jecur magnum, & plurimâ pituitâ refertum. At reliqua viscera ita parva: ut lien vix dimidiatam manum: ventriculus vix intestini jejuni: & vesicula felle vix articuli digiti adæquaret magnitudinem.

Vesica urinaria erat admodum corrugata, & præ torrido æstu, planè nigra. In pancreate verò omnia dura, at in pulmone nihil non aridum, ac maculosum; cor contrà magnum, ac amplum; sed sine pericardio, ullove, vel minimo, ipsius vestigio. Intestina verò innatabant aquis: ut pulmo bili flavæ.

In rene dextro, latitabant plures calculi: partim rubri, partim nigri: quos inter, unus cæteris major, obthurabat integrè ureteris principium. At prope renem sinistrum, dedit se nobis in conspectum, inauditum illud calculi genus: quod à loco, cui inhæsit, lubet vocare arteriale.

Insidebat quippe firmiter illi, arteriæ aortæ, ramo, qui vergit ad glandulam Eustachii, sinistro

nistro reni impositam. Disruperat autem caput ipsius (ita appellamus, rotundam illam excrescentiam, quæ cum angustiore collo, haud malè refert, caput implumis pipionis) arteriæ tunicam: latitante reliquo corpore, in dilatata ipsius fistulâ. Sed ita, ut vulneris oræ minimè hiarent: verùm contraherentur, tam arctè, circa ipsius collum; ut vix guttula sanguinis potuerit illinc effluere.

At vero, protuberans hæc pars, quam caput vocamus, ut reliquo calculi corpore fuit durior: sic discrepavit quoque parùm à filice. Sed quod delituit in arteriâ, erat mollius: foris quidem, ob adustam, melancholici succi, miscellam, nigrum: sed intus albicans, ac concretæ pituitæ simile. At capitis color fuit ex flavo cinereus: ad instar lapidis bezoar, ex occidentali Indiâ delati. Totus autem lapis referebât ad amussim, implumem aviculam: sed lanci impositus ponderabat drachmas duas.

CAPUT XXVI.

Fibræ Jecinoris vulneratæ.

CRedidit Cornelius Celsus, servari non,,
posse, cui jecinoris portæ percussæ: uti,,
que vix ad sanitatem pervenire, cui crassum e,,
iusdem visceris vulneratur: sed plagam minus,,
exitialem, ubi mucro non descendit ad gran,,
des venas. Ex minoribus quippe effunditur,,

minus sanguinis : attamen, licet tardiùs, occidit tamen ipsarum vulnus hominem.

Facile namque effluit, ex parte declivi, plus sanguinis : & dissipatur impensius calor, jecinori necessarius : quàm ferendo fit, sine evidenti incommodo, calida sanguinis officina. Ac proinde non de nihilo est, quod Galenus (diligens aliàs observator) nullibi locorum asserat, abscissam jecinoris fibram, fuisse sanatam. Nisi fortè in commentario, in aph. xviii. lib. vi. Sed refert illic aliorum duntaxat animadversiones, quibus etiam manifestè fides derogat.

Lictor imperterritus, injecturus vincula audacissimo cuidam nebuloni, ictus fuit bipenni, in infimâ jecinoris fibrâ. Cujus exstillans sanguis, in pus conversus, conjecit ipsum in lentam febriculam : utique tam vehementem universi corporis marcorem ; ut conficeretur, ante diem quadagesimum.

Quo cadavere, jussu prætoris, deinceps dissecto, invenimus sub vulneratâ fibrâ, plurimum, graveolentis puris, collectum. Ex cujus foetore, insurrexit, procul dubio, quæ ipsum consumpsit, febris. Planè ad instar eorum, quos pessundat lenta tabes.

CAPUT XXVII.

Pus Jecinoris, per os, ac alvum.

JUvenis, ductâ recens uxore, doluit acerbè, ex inflammato jecinore: sed ignarus malum hoc indigere celeri sanguinis detractiōe, distulit eam tamdiu, usque dum inflammatio converteretur in pus: quod primùm quidem excrevit per alvum: sed sub finem morbi, æquè liberaliter per os.

A quo, quantumvis licet satageret ars, obnixè arcere foedam hanc illuviam, lusit tamen operam: nequivitque ægrum asslerere, à periculo, quod ipsum haud diu pòst, miserrimè, pessumdedit. Sed quærat quis, quâ viâ iverit, ab intestinis ad os? annon per venam cavam? cujus propagines, ut jecinoris vitia communicant intestinis: sic verisimile est, easdem ejusdem visceris pus, transtulisse utique in pulmones; & per illos, in ipsum os: meliori certè usui, à providâ naturâ, destinatum. Vide Galenum. lib. VI. loc. aff. cap. IV.

CAPUT XXVIII.

Lien verberans.

Nihil in arte medicâ notius, quàm lienem subinde pulsare, seu potiùs concitatas ipsius arterias. Sed ipsum hoc viscus, costas tam
vali-

validè ferire: ut vapulantium sonitus è longinquo audiatur, id certè novum, & fortè hæcenus inauditum.

Nicolao Fabro, viro industrio, sed ab atrabile frequentiùs afflicto, fecit nonnunquam induratus lien, tam vehementem impetum, in costas circumpositas; ut ex urgentiore illo allisu, non modò doleret ipse: verùm verberum sonitum, perspicuè exaudirent, etiam longissimè, ab ipso remoti. Et quidem tam distinctè, ut numeraverint non semel singula verbera: & admotâ manu etiam coràm tetigerint, quoscunque, ferientis lienis, ictus.

Quorum reciprocum sonitum, equidem memini, cum Henrico Salio, Medico Ultrajectino, satis distinctè audivisse, licet id temporis ab ipso recessissemus, ultra triginta pedes. Sed prout vel uberius, vel parcius redundaret bilis atra; pro eo etiam, vel intendebatur, vel remittebat horum ictuum vehementia. Adeò ut, evacuato convenienter corpore, nonnunquam integre cessarent hæc verbera: sed eo rursus impuro, increvere identidem usque eò; ut cogeretur aliquoties implorare opem medicam, antequam liberaretur, à vitio, alias ineluctabili.

In cujus naturam equidem lubenter inquisivissem, nisi cadaver denegasset defuncti vidua: cogens, quò non licuit oculi, eò saltem ingenii penetrare acie. Excitati itaque fuere hi ictus,
cùm

cùm à motu atræ bilis: tùm à spiritu, sanguini arterioso incluso. Quæ duo acquifivere tantum virium; ob prohibitam transpirationem; & adstrictam, arteriarum splenicarum, obstructionem: ut potuerint non modò elevare, sed movere satis commode grave, ac induratum lienis corpus.

Virtus quippe unita multum potest. Exemplo sint, tonitru, tormenta bellica, castaneæ carbonibus impositæ. In quibus luce clariùs apparet, quid valeat spiritus inclusus; & quam vim producat materia, à calore rarefacta. Calor namque generat motum: eumque tantò potentio rem, quantò ipse coërcetur angustius. Sicuti id videre est, in flammâ, quæ ob calorem perpetim movetur. Neque minùs in liquore fervente arctè alicubi incluso; à cuius motu contremiscit evidenter lebes, in quo ebullit.

At verò, ut caloris est, materiam, in quam agit, ita attenuare; ut requirat ampliorem locum, nisi impediatur. Sic dilatat in nobis omnia spiritus; nisi obstiterit circumpositi corporis densitas. A qua repercussus spiritus, ubi se non diffundit latiùs, resilit necessariò (uti in prohibitâ flammâ conspicuum), & excitans motum reciprocum, concutit valido isto recursum, quicquid adnititur prohibere naturalem ipsius expansionem. Quali certè motus genere, credibile est, concitatum fuisse hujus ægri lienem.

nem. Viscus aliàs in homine, suapte naturâ, immobile, ac quietum.

Sed unde reciprocus ictuum ordo? annon à motu cordis? cujus systole ac diastole, ut corpori universo: sic communicantur potissimum illis arteriis: quæ circa lienem adeò sunt frequentes; ut Adrianus Spigelius, diligens mercurius Anatomicus; non temerè dixerit, illas illic quadruplo plures esse, quàm venas. Fabric. human. lib. viii. cap. xiii.

Sed quid produxit sonum? nonne dura lienis compages? durum namque renititur. Dum mollia, ut duæ spongiæ, nullum edant sonitum. Siquidem itaque sonorus fuerit lien; induruit necessario extima ipsius superficies: ejusque densitate coëgit spiritum in arctum: & per reciprocum ipsius motum, fuit procul dubio elevatus, ac costis allisus, cartilaginofus lienis ambitus. Excitans, agitatione hac, illum sonum, quem, juxta mecum, audivere quam plurimi.

Extimum autem lienis, licet nequaquam liquerit hîc videre induratum; vidimus tamen id, haud diu post, in eunucho quodam, tam densa, ac dura cartilagine incrustatum: ut inde adimeretur instar crassioris alicujus corticis. Qualem, cartilaginofî lienis, conditionem utique delineavit nobis Vir sagacissimus, Realdus Columbus. lib. xv.

CAPUT XXIX.

Lien disruptus.

QUàm incertus Medicis, verus lienis usus; tam certum ipsis vulnerati periculum: maximè si acies penetret ad majores arterias. Sed quis vidit unquam, molle hocce lienis viscus, medium diffindi, ab ictu foris illato? Videtur certè simile quid literis consignasse Hieronymus ab Aquapendente, de empyrico quodam, percutiente malleo suo, tam vehementer, indurati lienis scirrhum: ut ipsius rimas, & æger vapulans ageret animam. lib. operat. chirurg. cap. LII.

Sed loquitur Aquapendens, de liene indurato: cùm nostra exempla, in medium adductura, sint lienes verè molles. Quantò autem fragilius durum molli: tantò utique rarius erit, observare fissuram, in liene leni, quàm duro.

Inter ludicra puerilia, ictus fuit scipione, in regione lienis, Juvenis quatuordecim annorum; cum insigni dolore, ac tam frequenti animi deliquio: ut postridie ejus diei, vitam cum morte commutaverit; licet foris nullum conspiceretur vulnus. Quo etiam caruit textor ille, quem à simili ictu, inopinatè vidit occisum Oudekerka, pagus mille passuum ab Amstelredamo distans.

Vidi-

Vidimus autem in utroque cadavere, lienem ut mollem; sic in gibbâ parte, in quâ tamen ictum exceperat, illæsum; ut in cavâ contrâ evidenter fissum, vel potius amplâ rimâ tantum dilaceratum: ut in illa, facilè duos occultasses digitos. Mirabantur certè quàm plurimi, cur rimas egerit, & non potius cesserit ictui, molle, ac pendulum hoc viscus. Sed quid non læderet penetrans baculi vis? imò quid resisteret perniciosissimo impetui? quem tam valide adegit verberans manus: ut ne ipse quidem aër, innoxie sustinuisset, tam subitam ipsius vehementiam.

C A P U T XXX.

Magnus lien.

Magno lieni, os graveolens, putridas gingivas, sanguinis eruptionem, ac cruris ulcera, attribuit passim prior ætas. Ac proinde credidere nonnulli, hoc nomine assidue signari, vel stomacacem Plinii: vel scorbutum nostratum. Sed distinguunt perperam, inter morbum auctæ magnitudinis, & ulcus, seu partem à putredine vitiatam.

Utroque enim vitio laborat lien. Sed signa, à veteribus commemorata, indicant magis putredinem, quam magnitudinem auctam. Atra quippe bile, circa lienem putrescente, vitatur non tantum os: sed erumpunt utique varices:

&

& læduntur tantoperè crura ; ut meminerim vidisse , in anu quartanariâ , à putridâ hac bile , ultra viginti ulcera : non minùs profundè cruribus impressa , ac si candense ea inuffisset ferrum.

Infans concionatoris pagani , malè habitus à nutrice , & loco lactis , altus graviore cibo , quàm tenella ætas fuit ferendo ; collegit inde , plurimum lenti , ac viscidî succi ; infarcientis usque eò angustas , mesenterii , pancreatis , ac lienis venas ; ut inde viscus illud summoperè intumescens , distenderit non tantùm abdomen ac lumbos : sed emaciaverit etiam corpus universum ; adinstar rapacis alicujus fisci , plus nimio ditati , ex immodicis , tributorum , exactio- nibus.

Verùm sublatâ obstructione , & imminutâ uberioris succi copiâ , decrevit tam manifestè distentum hocce viscus : ut luce clarius apparuerit ; tumorem hunc non tam fuisse , a malâ conformatione , quàm à redundante alimento. Quo proinde subducto , renutriebatur iterum infans. Neque apparuere interim unquam illa signa , quæ magno lienî attribuit Hippocrates. lib. II. prædict.

C A P U T XXXI.

Sanguis cutem transsudans.

Virgini annosæ , sed summè melancholicæ , ob induratum lienem , emolliens ceratum

K

im-

impositum, elicuit tantum sanguinis, per exilia cutis foramina: ut necesse fuerit, cum viro erudito, Arnolfo Tholingio, impetum ipsius ferriò compescere: cum per ea, quæ extinguunt fervorem atræ bilis: tum per inspissantia cutem. Quibus certè subsidiis, nisi maturè obviam itum fuisset currenti sanguini: miserè certè pessum ivisset, quam jam fermè consumperat carcinoma mammas exulcerans.

CAPUT XXXII.

Steatoma mesenterii.

A Quam intercutem, imprimis quidem jejuniori acceptum ferunt Medici: sed deinceps non minùs & illis partibus, à quibus tantoperè læditur, nobilis hæc sanguinis officina: ut loco alimentalis succi, nihil proferat, præter iners, ac inutile serum. Quam sane labem, potissimùm illi adspergunt, pulmo, splen, mesenterium, vulva, testes muliebres, aliaque viscera, præsertim ulceribus infecta.

Equidem, ut alia silentio nunc involvam, memini à solo mesenterii ulcere, jam quinques hunc morbum, mihi visum. Sed fit interdum quoque, ab ejusdem partis steatomate, sine ulcere, ex solâ, luxuriantium glandularum, protuberantiâ; plerumque cum aquâ, sed interdum quoque, licet rarissimè, sine illâ.

Filio

Filio Calandrini, excrevit abdomen, intra biennium, in eam molem: ut crederetur firmiter laborare aquâ inter cutem. Sed sectio, cada-veri deinceps adhibita, invenit tamen illic nihil liquoris; verum ingens solummodò steatoma: quod ex mesenterii glandulis, excre-scens, devenerat in eam magnitudinem: ut bilanci impositum, ponderaret ultra libras octo-decim.

Jecinore interim, liene, ac ventriculo integris, ac illæsis. Sed pancreas erat pingue, ac ponderosum. Et alterutrum latus, rene suo destitutum, cujus vicem cum gereret mesenterium: effusum fuit illuc tantum liquoris, ut glandulæ ipsius, à redundante illo sero, plus æquo intumescerent, repleverint tandem ventrem universum; sed sine ullis, collectæ aquæ, notis.

CAPUT XXXIII.

Steatoma, cum ulcere, & aquâ.

Similem propemodum rerum faciem, exhibuit utique aliquando nobis, abdomen cujusdam virginis, distentum gemino tumore. Quem rudes, ac inscitæ obstetrices, cum attribuerent vulvæ, accusarunt in fontem impudicitiae: confisæ gemellos ab ipsa gestari. Sed calumniam hanc dissipavit Anatome, post instituta,

Utpote, quæ nec foetum, nec gemellos in utero, sed in mesenterio, duo duntaxat invenerit steatomata: quorum alterum erat impure; alterum verò à pure ita vitiatum, ut effunderit non tantum, plurimum saniei, & aquæ in abdominis vacuum: sed exederit præterea, usque eò, uteri fundum, ut non fuisset recipiendo foetui.

CAPUT XXXIV.

Hydrops à vesiculis mesenterii.

Quam verò aquam, prioribus ægris inducere steatomata mesenterii: illam ipsam, in sequenti muliere, excitarunt, innumeræ, ejusdem partis, aquosæ pustulæ. Quas elegantissimè licet descripserit, Vir ingeniosus Aretæus Cappadox; fatetur tamen ingenuè, se ignorare genuinam earundem vel originem, vel causam. l. i. de sign. diut. morb. cap. i.

Filia, celebris cujusdam pharmacopolæ, dissecta post obitum, ob aquam intercutem, ostendit in mesenterio suo, insignem tumorem, ponderantem libras viginti. Tectum quidem extrinsecus membraneo involucro; sed intus refertum pluribus vesiculis, lymphidâ aquâ distentis.

Increvit autem hæc moles tam lentè: ut moverit suspicionem prægnationis. Sed elapso partus tempore, conflixit deinceps integrum
trier-

triennium, cum miserrimâ hydropis specie : adeò ut vix unquam spiritum liberè traxerit : five ob copiam aquæ ; five ob jecur diaphragmati, non solùm onerosum ; sed firmiter accretum.

Plurima quidem nobiscum molitus fuit, in contumacissimo hoc morbo, Franciscus Vicquius, ob longa itinera, ac diutina studia, in Medicinâ abundè exercitatus. Verùm ut Gubernator, non semper superat quamcunque tempestatis vim : ita neque Medicus, morbum immedicabilem.

Quem in numerum sanè, aliquis non immeritò retulerit, hanc, de quâ loquimur, aquam intercutem. Ruptis quippe nonnullis hydatidibus, manent tamen plurimæ illæfæ. Quibus utique à scalpello, ventrem perforante, pertusis, latitant nihilominus & aliæ, futuræ continenter, perennem, inextricabilis hydropis, causam.

CAPUT XXXV.

Tympanites cum ascite.

CReber spiritus, cum aquâ, ubi distenderent abdomen Matthæi Antonii ; τυμπανίτης vocatur Græcis ; fategit ipse, pro virili parte, corrigere alliatis, illam intemperiem, vel potiùs imbecillitatem, quæ ponitur mali causa. Sed accendit illis usque eò lienem obstructum :

utique bilem atram (quâ redundabat), per se satis turgidam: ut per referatas, ventriculi, ac lienis venas, eruperit ipsi, suprâ, infrâque, tam frequens cruor: ut, dictum ac factum, pessum ivisset; nisi impetum illius illicò frenassent, cùm sanguis maturè missus; tùm pulvis coraliorum, aliaque inspissantia, actutùm potui data.

Quorum ope superavit quidem tempestatem, ab alio improvidè excitatam: sed nequaquam imbecillitatem viscerum; nedum spiritum, vel aquam, cujus tympanites nunquam est expers. Factâ autem post mortem secandi copiâ: vidimus perspicuè, quàm inconsideratè dentur sæpenumero hydropicis alliata, aliave potentiora vina. Intumuerat quippe lien; exaruerat jecur retorridum; intestina erant syderata; ren putridus; & in ventre, ultra triginta aquæ libræ

Memini aliquandò in simili hydrope, non dissimilem stoliditatem vidisse, in quodam empirico: qui, nescio cujus imbecillitatis ergò, consuluit, cujusdam senatoris viduæ, continuum usum vini malvatici: sed quò gratior foret mulieri locupleti, assidua illius adsumptio; replevit scutellam tam frequentibus auri bracteolis: ut judicasses te alicujus Midæ videre potum. Sed inflammavit hoc vinum utique, usque adeò viscera: ut os, non modò repleretur aphthis; sed ignoraret ipsa, præ ficcitate, quo
se

se verteret : donec miseriæ finem invenerit, magis Mors, quam Medicus.

CAPUT XXXVI.

Morbus regius, cum hydrope

AT mentio retorridi hujus jecinoris, suggerit exemplum cujusdam mulieris, dissectæ in valetudinario publico, coram insigni Poëta Samuele Costero, ejusdem loci Medico. In cujus cadavere, invenimus jecur aridum, atrum, exsuccum; & instar corrugati corii, ita in se contractum : ut vix æquaret geminum pugnum.

Quo jecinore, novaculâ, inciso, excernebatur inde adusta, ac fæculenta amurca : similior atramento nigerrimo, quam rubicundo sanguini. At loca vicina tangebantur bile flavâ (laboraverat quippe hydrope, cum morbo regio). Sed cutis, & muscoli, imò omnia abdominis viscera, fuere usque eò, à bilis colore, & aquæ madore immutata : ut nihil sani in ipsis apparuerit.

Quæсивimus quidem in deformi, ac torrefacto hoc jecinore, satis curiosè, rimas illas, quas celeberrimus Medicus, Joannes Fernelius credidit nonnunquam apparere, in hydropicorum hepate : lib. vi. partic. morb. cap. viii. sed quæsitæ nequaquam invenimus. Licet viscus hoc fuerit tam ficcum : ut

si ullibi, hic saltem, in conspectum sese dedissent.

Sed quid dicemus de illis, qui omnem aquam intercutem imputant, infrigidato jecinori? siue frigus illud (ut cum scholis loquar) sit positivum; siue privativum, sequens intemperiem calidam: quæ, consumendo necessarium calidi innati pabulum, efficit jecur frigidum. Quale certè frigoris genus, difficulter imaginari est, in jecinore, ita exusto, à retorrido calore: ut etiam post mortem, manserint in ipso, evidentissima, ardentis incendii, vestigia. Sanguis videlicet ignitus, & ab ustione ita niger; ut nihil discreparet ab atramento. Possent hic fortè plures rationes in medium adferri; sed quid verbis opus est? ubi tam infallibilia sensuum testimonia:

Qui nisi sint veri, ratio quoque falsa sit omnis.

C A P U T XXXVII.

Abscessus mesenterii, à partu disruptus.

Mulierem prægnantem, quam, ob continuantem dolorem, crediderat obstetrix gemellos parituram, vidimus, post obitum, in mesenterio, habuisse abscessum, disruptum, à violentiâ partus. Et ex ejus effuso pure, intestina fuisse non tantum erosa, sed verè syderata. Colon autem tam liberè bili flavæ innatans: ut licuisset eam cochleari inde eximere.

Quam

Quam profectò bilis affluentiam, frequen-
tius hic loci, quàm animadvertant Anatomi-
ci: verisimile est, eam transfudare paullatim,
per tunicas folliculi fellis; huic intestino, quàm
aliis viciniore. Quapropter malè sibi consu-
lunt illi: qui præ nimio studio, validius com-
primunt jecur. Exprimit quippe prona hæc,
flexi corporis, incurvatio bilem. Quæ ut inter-
dum pungit, ac vellicat extimam intestini tuni-
cum: sic insinuat sese nonnunquam inter u-
tramque. Excarnificans tum miserè, ægrum
hac ratione obsessum: ut millies exoptet mori,
antequam eò felicitatis pervenerit. Quam tri-
stissimam catastrophem, equidem aliquando
memini usu venisse Juveni Bredanensi, mise-
randum in modum ab hac lanienâ occiso.

Noli itaque, o Medice, illorum sententiæ
inconsideratè accedere; qui solis calidis meden-
tur cuicunque colico dolori. Necesse est turpi-
ter interdum ipsos hallucinari. Respice attentè
ad oblatus morbi causam. Et tolle potiùs, quàm
augeas inflammationem, ab effusa bile, intesti-
nis communicatam.

CAPUT XXXVIII.

Ventris dissectio.

Dissectio ventris hydropici, quam *ὑδρὸς ἀνέ-
πτεσιν* vocant Græci, antiquum quidem
est remedium, sed admodum anceps. Displi-

cuit id olim Erasistrato ; neque etiamnum placet omnibus. Utpote rarò utile , & sæpiùs noxium. Damnum autem ipsius ut irreparabile : sic auxilium erit infidum. Quippe non tam curat , quàm curationi viam facit. Exhaustiendo magis aquam , quàm ipsam fontem.

Quocirca faciliùs invenies inanum secantis ; quàm verum , vel ordinem , vel secandi tempus : nedum exactam , educendi humoris , copiam. Quæ tamen nisi convenerit , ad amissim , cum viribus , ab infido morbo labefactatis ; necesse est perire , quisquis vitam suam commiserit tam ancipiti aleæ : in quâ tam fortuitum est vincere ; quàm necesse perdere.

Sed dicat quis : neminemne , ex artis lege , secari ? nisi constet priùs de virium robore , ac viscerum integritate. Sed cui viscera valida , & vires illæ sæ , eum rarò adfligit aqua inter cutem. Et si adfligat , consumitur plerumque tantum temporis in medicamentis , aquam , per alvum , ducentibus : ut vix cogitetur de scalpello ; nisi ubi viscera jam sint , præ morbi longitudine , vitiata.

Quod remedium propterea , seriùs adhibitum , maturat magis , quàm differt mortem. Effluens namque humor quantum imminuit , debilem , hydropici corporis , calorem ; tantum dissipat quoque spiritus , plus nimio evanidos. Imò quò celerius profluit aqua à sectione : eò citiùs

citiùs abrumpitur utique filum vitæ, aliàs diutiùs fortassis duraturæ.

Paupercula ascite laborans, judicata plurimum Medicorum calculis, fatis ferendo sectionem ventris; admisit Chirurgum abundè circumspectum: à quo licet vitaretur ritè tendinum concursus; neque emitteretur plus aquæ, quàm par erat; nequirit tamen ipsa sospes evadere. Sed accensâ graviore febre; five ex motu, five ob aquam eductam; incidit postridiè ejus diei, in sudorem, primùm quidem calidum, sed mox frigidum, & ex eo, haud diu post, in ipsam mortem.

Quem finistrum eventum etiam in aliis videre fuit; sed præcipuè in virgine quadam florentis ætatis, quam aqua, aliquoties ordinatè educta, tam impensè exhilaravit: ut videretur, certò certiùs, inde convalitura; nisi nocte tertiâ, vacillante illâ manu, cujus custodiæ vulnus, id temporis, erat commissum; tam latè sese relerasset plaga ventri incisa: ut non fuerit in manu Medici, vel refarcire vires, plus æquo dissipatas; vel cohibere profluvium, multò minus effugientem vitam.

Sed quid dicendum, de plagis, quas hydropicorum cruribus, circa talum, cum Cornelio Celso, incidunt nonnulli? profunt quidem aliquibus, sed nocent pluribus: præsertim si jam corrupta sint viscera. Exstillat quidem per illas aqua; & videtur quidem in speciem absorberi.

beri hydrops: sed re ipsâ, latitans in ipsis visceribus, inducit cruri inciso, vel ulcus insanabile; vel lethalem gangrænam. Quocirca neque hoc remedio inconsideratè utendum. Nisi enim valida fuerint crura; & probè consent corpori vires; non sustinebunt innoxie, acrem, totius ventris, colluviem, in unam derivari partem.

C A P U T XXXIX.

Perforatio scroti.

Nicolaus Hasselarius, strenuus militum præfectus, nullum non movit lapidem, quò liberaretur ab aquâ; tam copiosè, ex Hydro-pico ventre, in scrotum transmissâ: ut pars illa, accederet propemodum ad virilis capitis magnitudinem. Tandem verò operi isti, operam navavit Chirurgus Hebræus: qui vitatis curiosè venarum furculis, tam dextrè, argenteâ acu, perforavit utramque scroti partem: ut cottidiè, inde fermè exstillarint octo, vel decem, liquoris unciaë. Quibus eductis, obthurabantur foramina, pulvere florum sambuci, & chamæmeli, excepto oleo rosato, ac vitellò ovi. Quo remedio tollebatur non minùs dolor; quàm calor, ab inflammatione cuti impressus.

Quo certè substillò, quantumvis plurimum aquæ subduceretur scroto, nihilo tamen felicius fuit æger. Manente enim jecinoris vitio, man-

mansit venter æquè distentus : spiritus non minùs difficilis : & angustia utique diaphragmatis tam intolerabilis ; ut remedium hoc , quamvis dexterrimè administratum , parum tamen , aut nihil ipsi profuerit.

Etsi interim non negem : perforatione hac , ob imbecillitatem , intermissâ ; non dico scrotum , sed ventrem totum , usque eò protinùs intumuisse : ut non modò non potuerit in cubili decumbere ; sed ne quidem in sedili desidere , donec tandem ergastulo suo cederet , lassâ , ac ærumnarum suarum pertæsa , anima.

CAPUT XL.

Mors ex depresso ventre.

HYdrops dividitur trifariam veteribus , in Tympanitidem , Anasarcam , & Ascitem. Quibus quartam speciem sategit addere , Vir ingeniosus , Hercules Saxonia. Quam asserit ori-ri , ex sanguine , recens in ventrem effuso. Cujus exemplum testatur , à se , ac Hieronymo Mercuriali , visum , in quodam hernioso : qui ex repentino hoc tumore , emortuus , nullam ostendit ejus causam : præter decem , vel quatuordecim sanguinis Libras , in ventre conclusas ; sine omni omninò aquâ. Pract. medic. lib. i i i . cap. xxx i i .

Quam eandem utique causam , & nos procul dubio vidissemus , in duobus ægris , à simili tumo-

tumore interemptis; nisi ipsorum cadavera denegassent propinqui. Horum alterum compresserant duæ naves, inter se violenter collisæ: alterius verò ventrem elevaverat tam impensè, pronus in terram casus; ut videretur ascite correptus. A quo tamen ipsum separarunt, cum tumor subitus; tum mors ita repentina: ut uterque animam efflaverit ante diem tertium.

Verisimile itaque fuit, hos repentinos ventris tumores fuisse, vel à sanguine, ex disruptis venis effuso; vel ex spiritu disruptorum intestinorum. Quale tumoris genus videtur, in duobus ægris, animadvertisse Antonius Benivenius. observ. cap. LXXI. Sed tumores illos, de quibus hic loquimur, ad aquam referre, haud videtur certè rationi consonum.

C A P U T XLI.

Volvulus ex ira.

„ **M** Orbus tenuioris intestini, quem εἰλεὸν
 „ nominant, occidit, nisi resolutus sit, in-
 „ quit Celsus, ante septimum. Sed ortus, ab
 inflammatis intestinis, consumit hominem
 multò celerius. Accensa quippe intestina, ut
 facilè emoriuntur; sic amittunt, victa, facillimè
 sensum doloris: & præcipitant ægrum, non tam in
 sudorem frigidum, quàm ipsam mortem.

Uxor

Uxor Mercatoris, dolens acerbè, circa umbilicum, ob bilem, præ iracundiâ, liberaliùs in tenuia intestina effusam, incidit illico in insignem præcordiorum angustiam, sitim immensam, alvum tardam, & præter crebrum, ac exilem arteriæ pulsum, in tantum gutturis ardorem, & tam indefatigabilem vigiliam: ut die tertio refrixerit ipsi corpus universum; cum viscido madore, vomitu bilis æruginosæ, & tandem lethali, omnium nervorum, contractione,

Sed intestinis, hætenùs acutè dolentibus, perierat priùs omnis doloris sensus. Nemo enim, (ut Senecæ verbis id efferam) potest valdè dolere, & diu. Sed indolentia hæc, arguebat, hujus fistulæ mortem. Ac proinde, quæ in aliis Ileï speciebus, obstinatè supprimitur, illa ipsa dejectio sequebatur hîc sponte. Sed mali augurii est, dolorem hac ratione deliniri; & alvum, ex indolentiâ fieri citam. Nisi enim victrix natura, in ordinem iterum redegerit, inversum intestinorum motum: qui iliacis familiaris est; & nihilominùs plurima vergant deorsum: certum est, illic aliquid monstri ali; neque duplici hac viâ, tam auferri, quàm augeri vitæ periculum.

At enim quò constet clariùs, qui se habeat natura intestinorum. Sciendum illa, in viventibus, continenter in gyrum redigi. Et instar alicujus lumbrici, per indefatigabiles circum-

volu-

volutiones, ac sinuosa volumina, lentè ab illis, deorsum propelli, quicquid in se concludunt. Quem motum vocat Galenus peristalticum, sive compressivum.

Qui manet animalibus, non tantum quamdiu moventur, vel cor, vel auriculæ ipsi utrimque adpositæ. Sed etiam longè post. Videlicet, donec se movet spiritus arteriis inclusus. Cujus motum observavimus, in morientibus, longè diutiùs permanere; quàm illum, quem habent auriculæ cordis. Quibus hætenus, sed perperam, ultimus fuit attributus motus.

Infitum autem hunc motum, quo intestina naturaliter, quasi conglobato agmine deorsum tendunt, lædit evidenter obstructio. Sive illa sit à lenta pituitâ: sive ab immissione, unius intestini, in aliud: sive etiam ab inflammatione; de quâ agit hocce exemplum. Remoraturque non modò naturalem, expulsiōnis, motum: verum inducit contrarium. Qui incipiens, à convulsione, musculi circularis, anu circumpositi, trahit omnia sursum; rejiciendo per os, quæ, ex naturæ lege, tenderent deorsum.

Velut clarè videre est, apud Galenum comm. xxxiii. l. iii. de vict. morb. acut. Quo-
„ circa non temerè Hippocrates. Ab Ileo vom-
„ tus, vel singultus, vel convulsio, vel delirium,
„ malum. lib vii. aph. x. Quibus certè siqui-
dem

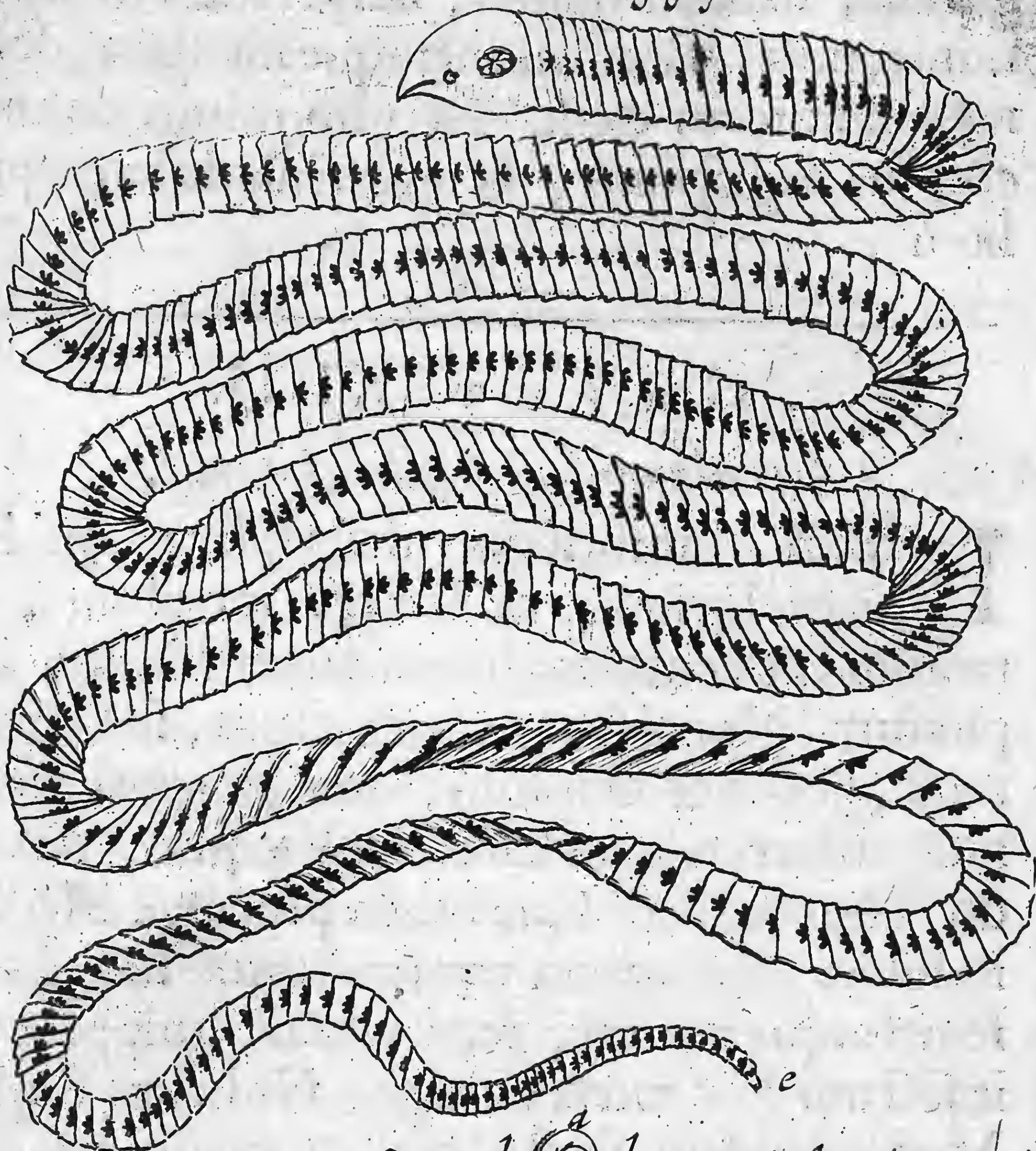
dem lubet addere, alvum, sub finem morbi, lubricam; intestina indolentia; & sudorem frigidum; habebis omnes, desperatae inflammationis, notas. Emortua namque intestina, destinant hominem cædi. Et quo minùs doloris, cò plus dejectionis, & maturiùs interemptus homo.

CAPUT XLII.

Genuinum lati lumbrici caput.

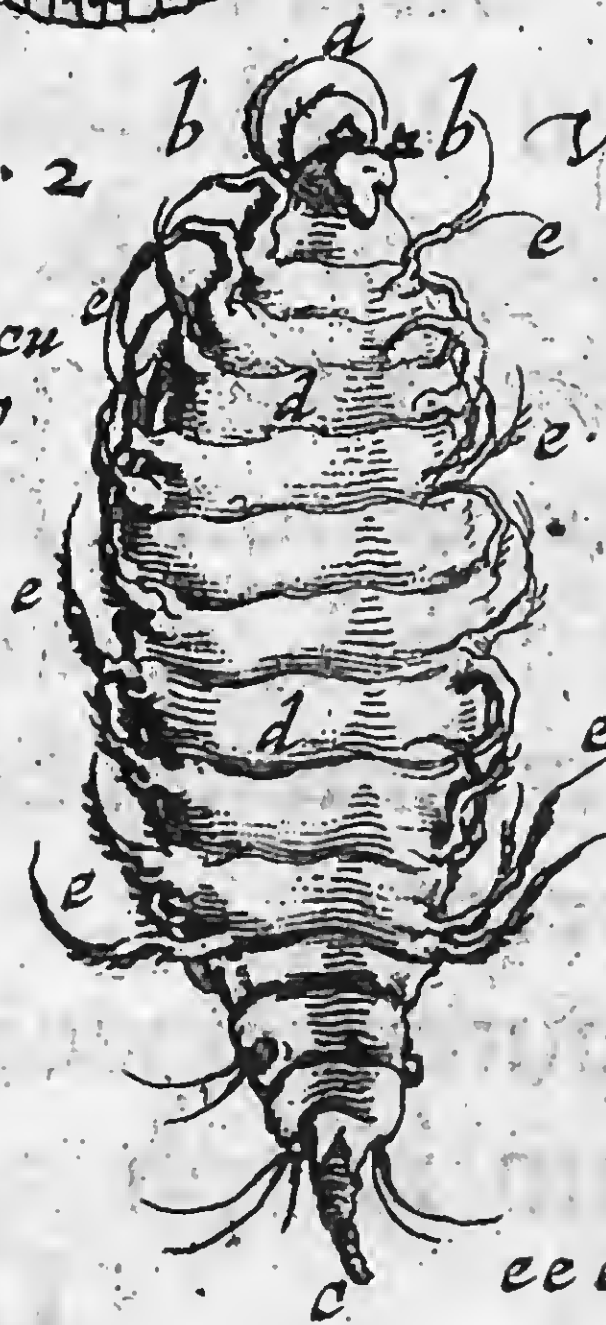
Latum lumbricum describere quidem quamplurimi, at semper mutilum, & tantum capite tenus: quod tamen hìc ipsi imponitur. Non fictum, aut pictum, sed genuinum, ac prout id ipsum, dum corpori etiamnum inhæreret, à Francisco Vicquio, Arnol-do Tholingio aliisque quam pluribus Medicis indubiæ fidei coràm conspectum. Idque non semel atque iterum, sed tertium, quippe toties infectum hoc excrevit uxor Gulielmi Smitii. Modò quidem frustulatim & mutilum, sed interim ter integrum, & omnibus numeris absolutum. Erat autem caput hoc non minùs acutum quàm planum, & ore admodum exili, planè eâdem formâ, quâ ejus iconem, dum adhuc reperet, æri incidit Salomon Saverius, artis ejus abundè peritus.

Infectum autem hocce (siquidem credimus Galeno, comm. in aph. xxvi. lib. iiii.) exten-

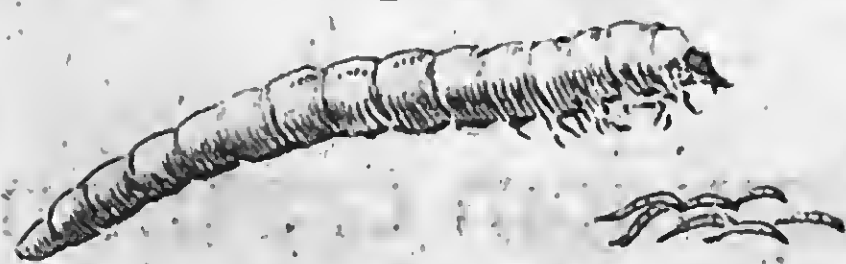
a. caput integrum.
b. caput alterum
sed fractum,
cc. loca peruvia
d. nigra macula.
e. cauda.

fig. 2

vera vermicu-
li magnitudo

Vermiculus emictus a vi:
e treo perspicillo aucto.

fig. 3

alius vermis emictus

a. caput
b. b. duo cornicula
c. cauda
dd. venter
e e e e e. pedes

dit sese nonnunquam per universa intestina, proditque rarissime integrum, sed frequentius in varia frustra divisum; idque interpolatis vicibus, modò per unum, modò verò etiam per plurium annorum curriculum. Referentibus singulis particulis, nunc quinque aut decem, & interdum vicissim viginti aut plures ulnas; qualia frustra memini aliquando à nobis in Theatro Anatomico omnium oculis exposita: quæ certe eò sunt majora, quò alvus magis stimuletur ab acriore, aut hieræ Logadii, aut trochiscorum alhandal, aut pilularum Tralliani, stimulo; quibus medicamentis ad expellendum hunc hostem potissimum utimur.

CAPUT XLIII.

Ischuria lunatica.

HENRICO Ainswordo, Theologo Britanno, supprimebatur urina, quolibet fermè plenilunio: cum insigni angustia, & evidenti totius corporis incendio. Neque excernebatur illa iterum, nisi vel declinante lunâ; vel exsolutâ brachii venâ. Verum sanguinem toties mittere, quoties Luna, orbem suum complens, supprimeret ipsi lotium: non videbatur è re ægri. Qui propterea aliquoties tulit patienter, quot nequit altrinsecus evitari, malum.

Cujus rarus, & inusitatus rumor, ut exci-

tavit varia, cùm noſtratum, tùm Britannorum Medicorum ingenia : invenit tamen neminem tam ſagaci judicio, ut potuerit reddere genuinam, reciprocantis hujus periodi, rationem; nedum ſubiti, illius auxilii, quod æger, dictum ac factum, percepit, à ſanguine ex brachio miſſo.

Sola Anatome, poſt obitum inſtituta, eruit illic feliciter veritatem in profundum demerſam : & oſtendit diſtinctè, quâ anguſta, renis ſiniſtri, pelvis excreviſſet in eam amplitudinem, ut ſuppleret commodè vicem veſicæ urinariæ. Quæ propterea tam fuit vacua, quàm ren repletus.

Quæ collectio urinæ, majoribus venis adeo vicina, procul dubio, in cauſa fuit, quod tam promptè fluxerit ipſi lotium, ſimulac feriretur brachii vena. Nam velut œnopolæ, ſpiritu ſuprà priùs emiſſo, facile vinum infra eliciunt, ex repletis doliis : ſic reſerantur quoque renes, ubi vel minimum, ſpirituofi ſanguinis adimitur tumidis brachii venis. Ex quarum incifione, vident propterea peritiores Medici, non tam ſiſti, quàm promoveri ſæpè mulieribus, ſuppreſſa menſtrua.

Sed quid dicendum de Lunæ conſenſu? quæ, uti reliquis dominatur aquis; ſic videtur quoque vim ſuam exſeruiſſe, in lotium hujus venerabilis Theologi. Cujus urinam, in rene detentam, ſuppreſſit intumefcens hoc ſidus, longè
faci-

faciliùs, & disperfit suppressam fortè multò celerius, per vicinas venas; quam si delituisset in remotioris vesicæ receptaculo.

A quâ periodicâ, reciprocantis urinæ, revolutione, credibile utique est provenisse, quas singulis pleniluniis, patiebatur, cum febres, tum angustias: quibuscum plerumque conflictabatur ad diem quintum, antequam ex toto liberaretur. Sed sanguine, ex brachio, emissio, resolvebatur illicò frenum, lotium suppressans. Quantumvis vesica, præter hoc impedimentum, in se præterea contineret, duos insignes calculos: uti quoque folliculus fellis, sed parvos, nigros, teretes, & instar pumicis, raros.

Quantum verò huic Theologo profuit, sanguis ex brachio detractus, tantum juvere alios, in simili urinæ suppressione, vel sanguis uberrimè naribus profluens; vel frequens macularum, in habitu corporis, eruptio. Quibus duobus auxiliis sanitatem suam aliquando recuperavit, Juvenis quidam, cui integros octodecim dies stagnaverat urina.

CAPUT XLIV.

Calculus Renum.

PLumarum venditor, emortuus ob renum, ac pectoris vitia, habuit in utroque rene insignem calculum; dispergentem se, quadru-

plici ramo, instar crucis, per universum renem: adeò ut non potuisset inde eximi, nisi decerpisses frustulatum totum ipsius parenchyma. Viderint igitur illi, qui satis speciosè docent, ex incisis renibus calculos eximere: quam turpi ignominiâ prostituerent, & se, & artem suam; siquidem aliquando inciderent in calculum, tam firmiter renibus innatum.

Sed in thorace vidimus, tres aquæ libras: pulmonem costis adnatum: & cor, non tantum pericardio suo destitutum; sed exprimens præterea, extima sui parte, naturam pallefcientis sevi. Quem colorem ipsi, procul dubio, imprefferat aqua, in thorace contenta: uti luce clariùs videre est, in eorum musculis, quos occidit, vel λευκοφλεγματία, vel ἀνασάρκα.

CAPUT XLV.

Calculus Ureterem obturans.

QUàm utile foret ægris, quemcunque curari; tam gloriosum utique esset Medicis, singula futura prædicere: sed latent sæpe penitiùs morbi; & pertinaces ipforum causæ, adnectuntur nonnunquam arctiùs corpori: quàm ut possis semper, vel infallibiliter præfagire eventum; vel integrè expellere, qualemcunque morbum.

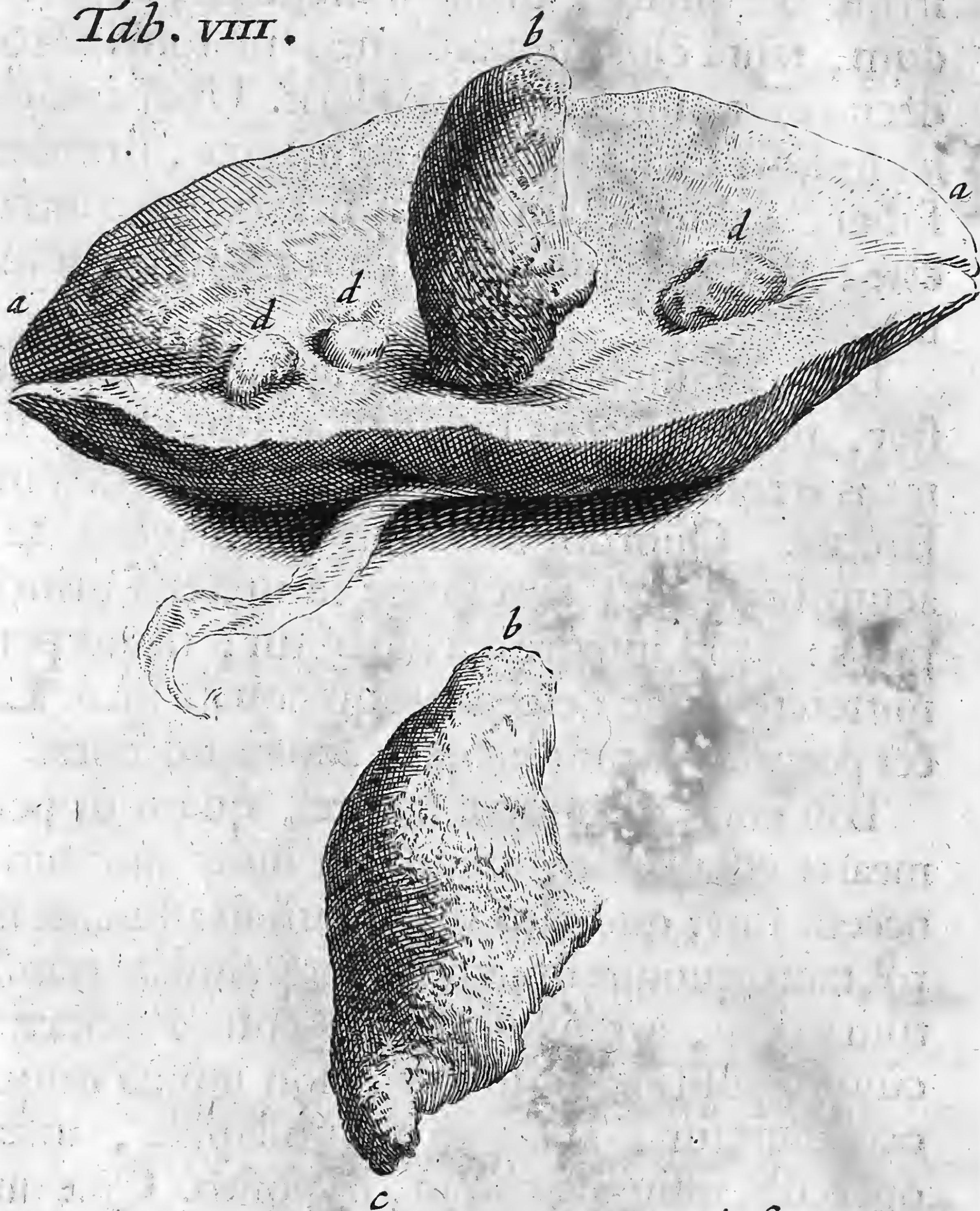
Margareta Nicola, vidua quadraginta annorum,

rum, infestata aliquamdiu, à dolore lumborum, procidit tandem, in crudele, calculi renalis tormentum: cum vomitu, febre, menstruis inordinatis, urinæ difficultate, & interdum, tantâ ejus suppressione, ut totos octodecim dies, nihil lotii reddiderit. Unde excitabatur ipsi, ex fero fursùm recurrente, primùm sopor; sed mox tam gravis nervorum contractio: ut cogeretur vitam cum morte commutare.

Dissecto autem cadavere, apparuit ren finitè, ut extrinsecus lividus, ac tumidus: sic intus frequenti aquâ, & pluribus calculis infarctus. Quorum maximus insinuaverat se, acuto suo apice, tam longè in ureteris principium: ut id integrè occluderetur; neque permitteretur illac descendere quicquam lotii. Licet potui darentur plurima, aquam ducentia.

Basi enim cum foret latiore, quàm ut permearet commodè, angustum hunc ductum, necesse fuit, quò plus urgeretur ab affluente ferro, tantò quoque impenfius intercludere transitum urinæ, à renibus descendenti. Præsertim cum oppositi renis ureter, non minùs utique occluderetur, à latiore aliquo lapide, instar operculi, ipsius principio, imposito. Quæ duo obstacula conspicuè omnibus ostensa, vindicarunt artem ab ignominia; & inculcarunt efficaciter:

Non esse in Medico, semper relevetur ut æger.

*Calculus renis**Tab. VIII.*

a. a. renis forma
b. calculus ureteri infix,
c. apex calculi.
d. d. calculi dispersi.

Sed dicat quis : quem terminum ponunt Medici morti , exfurgenti à suppresso lotio ? annon alios citiùs , alios verò occidit tardiùs ? valentia corpora ut interdum excurrunt diem vigesimum : sic attingunt infirma , vix septimum , vel octavum. Certum est , aliquos durasse ad undecimum , & tamen , ex toto , iterum convaluisse. Sed post illum diem , equidem certè vidi neminem enavigasse , periculosum hoc fyrtium æquor.

Quamvis enim cedat dolor , & fluat iterum lotium ; reddidit tamen diuturnior illa mora urinam , interea loci , usque adeò acrem , & vesicam ita effloetam : ut , ne præstantissima quidem medicamenta , possint ab interitu vendicare naturam , hac ratione , non fictè , ac simulatè , sed plenè emortuam.

C A P U T XLVI.

Diabetes.

JUvenis Patritius , ob calculum , in pueritiâ sibi excisum , perhorruit usque adeò , crudelem , hujus tormenti recidivam : ut nulla non admitteret remedia , dummodò cierent lotium. Quo tamen impensius fluente , ob continuum usum vini malvatici , cum semine urticæ præparati : contraxere inde incalescentes renes , tantam imbecillitatem ; ut dissoluto ipsorum tono , incidrint in diabetem : sive tam

vehementem currentis urinæ transitum; ut cotidie emingerentur circiter sex liquoris libræ.

Quo perenni profluvio, ultra tertium mensem continuante, emarcuit summopère corpus, cum lentâ febriculâ, siti inexhaustâ, vigiliâ indefatigabili, & tandem totius compagis, ac omnium viscerum dissolutione, tam evidenti; ut verè fuerit in ipso videre, quid argutus Aretæus intelligat, per colliquationem illam, in quam dicit resolvi carnes, & membra eorum, qui diabete laborant. lib. 11. diut. aff. cap. 11.

Est autem διαβήτης (ut cum Paulo Æginetâ loquar) velox transitus eorum, quæ bibuntur. Adfectus certè adprimè rarus: quem Galenus duntaxat bis; & Victor Trincavellius, spatio quadraginta annorum, ter solummodò vidit. Et nos annis viginti quinque, in frequentibus ægris, bis improspere; & semel feliciter, in anu lexagenariâ, ante diem quartum decimum, sanatâ.

Causâ ipsius est, imbecillitas renum. Sive eam induxerit frigus, post potum refrigeratum: uti in Abbatissâ Venetâ, & Cardinalis Pisani fratre, animadvertit Victor Trincavellius. Sive calor, excitans non modò sitim, sed irritans præterea vim attractricem renum, velut decrevere, Paulus Ægineta, Alexander Trallianus, Avicenna, & Aretæus. lib. 1. de sig. diut. morb. cap. 11.

Ubi

Ubi expressè statuitur, morbum hunc excitari, à diptace, viperâ venenatâ: quam Dioscorides, & Aëtius Causum appellant. Sive, quod commorsi ab illâ, infestentur febre ardente; sicuti loquitur Galenus, libro de theriacâ, ad Pisonem: sive, quod producat (ut vult Dioscorides) sitim adeò inexhaustam; ut nullâ compescatur aquâ. Quæ omnia maximum cum arguant incendium, mirum certè non est; æstuantem calorem, poni à Medicis, inter causas diabetis, uti hîc à nobis, quoque factitatum.

CAPUT XLVII.

Mictus lapidosus.

ANus septuagenaria, defatigata aliquamdiu, à febre, ac dolore lumborum, minxit tandem, unico impetu, quasi relaxatis renum repagulis, trecentos ampliùs calculos. Quem eundem numerum, licuit quoque videre, in uxore cujusdam præfecti locietatis Indiæ occidentalis: quæ displosis utique tot tormentis, vixit deinceps, expers omnis belli.

CAPUT XLVIII.

Membrana lapidescens.

GErbreghtha Rotaria, credita à calculo obfessa, eminxit tandem membranam satis amplam, obductam exilibus lapillis; sed in medio ita perforatam: ut per hiatum illum commodè excerneretur urina. Reliquerat autem hæc membrana varia sui, in vesicâ urinariâ, fragmenta. A quibus antequam se liberaret Natura, peperit ægræ tantum negotii: ut, resolutis vesicæ nervis, inciderit in involuntarium urinæ profluvium. Quod vitium tamen deinceps, evicere medicamenta, roborandis nervis dicata.

CAPUT XLIX.

Mictus vermis cruenti.

VOlcardus Aita, Vir pleni habitus, excrevit utique à vesicâ, simillimam membranam: & præter illam, corpore jam plenè emaciato, vermem teretem, colore adeò rubrum, ut videretur, solo quasi sanguine altus. In quem etiam totus resolvebatur, post mortem flaccescens.

Momorderat autem hic vermis, tam acriter, quasi sanguinem sitiens, cùm renes, tum membranas, ac venas illis vicinas: ut vix à lachrymis

mis sibi temperarit, vir cæteroquin durus; & à domesticis ærumnis abundè exercitatus. Ac proinde haud facilè erraret is, qui insectum hoc referret, inter illa animalia, quæ veteres *Θηρία*, sive ferina appellant. Quod instar ferarum depascantur nostra viscera: infesta non minùs naturæ humanæ, quàm perniciosissima venena.

Uti perspicuè videre fuit in hoc ægro. Cui pestiferum hoc animal, adeò fuit exitiale: ut etiam, ne mortuo quidem potuerit supervivere. Quippe illo excreto, concidere illicò vires; & post illas, tam celeriter, residuum, emaciati corporis, robur: ut vix ossibus ulteriùs hærens, amiserit brevi, gratissimæ lucis usuram.

C A P U T L.

Undeviginti vermiculi emiſti.

EXimius, nostræ Reipublicæ, Medicus eminxit, post febrem tertianam, intra octiduum, undeviginti vermiculos: sine dolore, ullâve urinæ difficultate, sed cum lotio, à bile, tincto; & pituitâ in fundo subsidente. Erant autem hi vermiculi, inter illos, qui putri casco innascuntur, & ascarides, medii. Ab obtuso, ac lato capite, (cui protuberabant duo cornicula,) sensim desinentes in acuminatam caudam, Cujus extremus apex

nigricabat, in viventibus, admodum perspicuè.

At in convexâ parte, sive dorso, fuere rotundi, ac glabri. In ventre verò depressi, rugosi, & instar millepedum, innumeris pedibus donati. Uti verè exprimit figura minor, conveniens ad amissim, cum genuinâ ipsorum formâ, ac magnitudine: quæ tamen, veritus, ne oculos lectorum facile fallerent; fategi ex illis, & alteram, majorem illam figuram elicere, per perspicillum illud, quod (auctâ insigniter specierum magnitudine) significantiùs demonstrat latentia, exilium corpusculorum, lineamenta, & minutias, aliàs invisibiles. Vide tabulæ septimæ figuram secundam.

Quas eò delineavi accuratiùs; quo propiùs videntur convenire, cum illo vermiculo, quem Vir diligens Ambrosius Pareus, asserit olim excretum, à solertissimo Hippocratis interprete, Ludovico Dureto, ex difficili morbo, convalescente. lib. XIX. cap. III.

CAPUT LI.

Cottidianus vermium mictus.

MUlier annorum quinquaginta, infestata crebriùs partim à pituitâ, ex capite destillante; partim verò ab indefatigabili lumborum cruciatu, excrevit, sub finem morbi, singulis diebus, vel quinos, vel senos vermiculos:

CO-

colore ut albos, sic neque formâ diffimiles illis, quos profert caseus putris. Fuere tamen duo, inter illos, ita magni; ut æquarint longitudine digiti articulum. Uteleganter exprimit figura, à cælatore, æri incisa.

Ne autem putredo, vera vermiculorum caussa, ulteriùs proferperet, pluresque, quàm renes, aut vesicam, inficeret partes: sategimus, per sequentia remedia, opem ferre; quibus etiam fontem hunc integrè exhaustimus.

℞. Conservæ absinthii Romani, uncias duas, radic. helenii conditarum, unciam, corticum citri conditorum, unciam mediam, pulveris hieræ picræ, scrupulum unum, olei vitrioli, drachmam mediam. Misce, fiat Conditum.

℞. Massæ pilularum nitri Tralliani, pulveris hieræ picræ, singularum scrupulum medium, olei vitrioli, guttas quatuor. Misce, fiant Pilulæ quatuor.

℞. Radicum helenii, unciam mediam, bryoniæ, drachmas duas, raphani agrestis, uncias tres, herbarum abrotani, rutæ, absinthii, singularum manipulum, centaurii minoris, chamædrios, singularum manipulum medium, seminum limonum & portulacæ, singulorum unciam mediam, foliorum senæ mundatorum à stipitibus, drachmas tres. Decoquantur secundum artem, & adde libris duabus colaturæ, syrupi è quinque radicibus oxymellis scyllitici, singulorum uncias duas, è limonibus, unciam unam,

unam, olei vitrioli, scrupulum, & fiat Potio. Vide tabul. VII. fig. III.

CAPUT LII.

Periodicus capillorum mictus.

Mictum capillorum, sive τερχίαση, conspexere Medicorum aliqui, sed admodum pauci. At quis reciprocantem ipsius periodum? quam nobis evidentissimè obtulit filius Consulis Hornani: afflictus quatuor amplius annos, ab hoc inusitato capillorum mictu, qui ipsi identidem revertebatur, quolibet decimo quarto die, cum insigni urinæ difficultate, & tantâ, perturbati corporis, inquietudine, ut vix se contineret in cubili.

Æquantibus singulis pilis, modò medium, modò verò digitum integrum. Sed muco ita involutis, ut rarò separatim, sed plerumque prodierint conglobatim. Durante qualibet accessione dies fermè quatuor: in quibus licet continenter, & molestè, redderet urinam; transegit tamen reliquos dies, sine ullo cruciatu, ullove capillorum mictu, usque dum postliminio repeteret, consueta reciprocandi ratio.

CAPUT LIII.

Ulcus vesicæ sanatum.

S Ara Sadelar, divexata miserandum in modum, à sordido, ac acri vesicæ ulcere, fecit quidem periculum, terebinthinæ cypriæ, ligni nephritici, chalybis, aquæ mulsæ, aliorumquæ, cum siccantium, tum detergentium remedium, quæ longior usus comprobaverat, esse sanando ulceri efficacissima. Quibus tamen omnibus, parum, aut nihil proficientibus, confugit tandem ad aquam fontis Spadani : cujus certè continuo usu, debellavit tam feliciter deploratum illud vesicæ ulcus ; ut summè obstupuerint, quibus id videbatur habere certam desperationem.

CAPUT LIV.

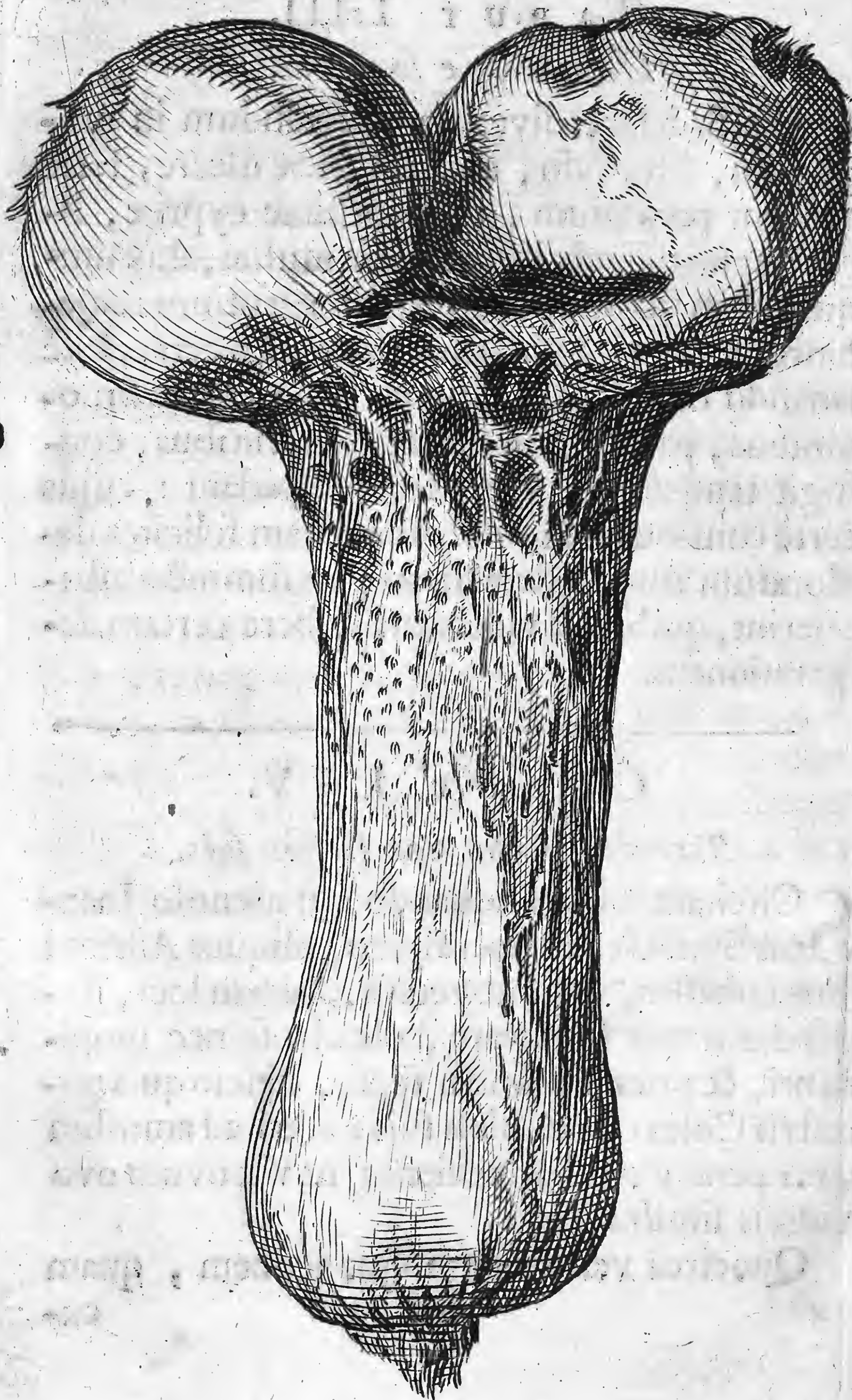
Terrestris Coles cum Coleis suis.

S Ciscitanti mihi aliquando, in arenoso Joannis Sixii Generi meialneto, aliquos Adriani Junii phallos, quos noveram, ibidem loci, impendio nimis luxuriare, obtulit se nec inopinanti, & præter omnem spem, nescio qui terrestris Coles cum Coleis suis, adeo ad amussim cum pene virili conveniens ; ut vix ovum ovo videris similis.

Quocirca veritus sum ejus iconem, quam

M

CUP

Coles Terrestris Cum Coleis

curaveram jam æri incidi, huic operi inferere, fatius existimans, Satyricam hancce lascivientis Naturæ luxuriem, solis Medicorum quorundam oculis, verecundè & clanculum, intra privatos parietes exponere, quam in publicum edere, & liberam cuilibet ejus copiam facere.

Erat autem Caulis sive scapus ipsius teres, & exactè rotundus, extrinsecus quidem glaber ac lævis, potissimùm recens ex terra erutus, sed intus totus fungosus, &, aliquamdiu adservatus, corrugatus, & pluribus scrobiculis quasi exesus. Longitudo penis ut fuit novem, sic testium ambitus duntaxat quatuor transversorum digitorum. Summa cuspis tegebatur quidem capillari aliquo tubere, sed deficiebant glans, corona, præputium ac frenum. Vis simile quid, lege ultimam epistolam lib. III. Andreæ Matthioli, & quæ hîc vides, oculo pudico.

N I C O L A I T U L P I I
O B S E R V A T I O N U M
M E D I C A R U M
L I B R I T E R T I I

C A P U T I.

Misera, virginis gibbosæ, conditio.

ISPAREM humanæ vitæ conditionem, ut passim alia, sic demonstrat potissimum, inusitata quorundam morborum atrocitas; sæviens nonnunquam adeò immensum in nonnullos: ut vix suppetant verba, quibus exprimas debitè ineffabilem ipsorum miseriam. Qualia infortunia equidem vidi plurima. Sed non possum hîc non meminisse trium ægrorum: quorum certè ferox calamitas, & formidabile tormentum, excussissent lachrymas, vel infensissimo hosti.

Virgo gibbosa redigebatur paullatim, cum à difficili spiritu, tum ab aquâ intercute, in eas angustias: ut nec potuerit sedere, nec decumbere, nedum (quod tamen moliebatur) corpus suum, quasi in æquilibrio suspendere, ex lineo subligaculo. Unde factum, ut coacta sit sese provolvere in genua, ac cubitos: eoque prono situ, integrum amplius mensem, sustine-

re gravem, ponderosi corporis, molem. Sed non sine evidenti excoriatione cutis, ob continuum articulorum attritum.

Ex quo, inversi corporis, positu, dici non potest, quantum intumuerit facies; quam formam genæ; & quæ non tubera acquisiverint palpebræ. Ut fileam nunc, summum illud vitæ tædium; quod conceptum, ex intolerabili hac miseriâ, nescio quos non gemitus, & quæ non expressit lamenta. Adeò ut vocarit, modò illos felices, qui semel duntaxat morerentur: modò verò, qui mortui placidè quiescerent; quùm sibi, quasi in poenam daretur, & continenter mori, & nihilominus nunquam quiescere.

Exclamans propterea, nullum suæ miseriæ dari finem; verùm alium ex alio necti errorem: ejusque perplexo reti, tam strictè vitam suam intricatam detineri, ut, licet vivendum sit, ignoret tamen, ulteriùs vivendi rationem. Se non ampliùs liberè, sed precariò vivere: dummodò vivere sit, ire cottidie, quasi ad proprias exsequias; & accipere à morte, plus detrimenti, quàm solatii.

Quæ lamenta ut magna, fuerè tamen neutiquam morbo graviora. Siquidem enim decumberet supina, obstabat illicò gibbus; si prona, urgebat tam vehemens, oppressi spiritus difficultas: ut videretur, dictum ac factum, pessum ire. At si inclinaret in alterutrum latus,

profluebat illicò illuc tantum aquæ, ex hydro-
pico ventre; ut maluerit millies mori, quàm
tam acerbam vivere vitam.

CAPUT II.

Vesica, à calculo, consumpta.

IN quam eandem rerum desperationem, uti-
que incidit Juvenis quidam Harlemenfis, mi-
serandum certè in modum excarnificatus, à
duobus calculis, in vesicâ urinariâ clanculùm
latitantibus. Quippe ita absorpserat illos, fre-
quens vesicæ mucus: ut nequiverint eos digi-
tis explorare, nedum ferro convenienter ex-
scindere Lithotomi.

Unde factum, ut continuo suo attritu, non
modò abraferint, verùm integrè consumpse-
rint, membraneas vesicæ tunicas. Illæso so-
lummodò, vel potiùs, aliquatenùs adhuc su-
perstite, musculofo ipsius collo. Quòd cùm
non foret continendo lotio, diffudit se illud
necessariò per vicina intestina: excitans illic,
ut dolorem acrem; sic continuam mejendi diffi-
cultatem, & exitialem nervorum contractio-
nem.

Sive ob exquisitum intestinorum sensum;
sive insignem retentæ urinæ acrimoniam: quæ
certè tam acerbè pupugit laceras, ulceratæ ve-
sicæ, oras, & accensas, vicinarum partium, tu-
nicas; uti quoque lumborum nervos: ut, præ
in-

insuperabili doloris cruciatu, contraxerit non tantum extremam maciem; sed oppetierit quoque miserrimam mortem.

Quâ tamen, priusquam defungeretur, coactus fuit integrum annum sedendo transigere, & non heri, atque hodie, sed continenter caput ita sublime habere: ut nunquam id licuerit ipsi, in pulvinar inclinare; quin, dictum ac factum, distraherentur, vel omnes, vel certe illi nervi, qui aut caput versus scapulas trahunt; aut rectam, & immobilem reddunt cervicem. Quam priorem speciem, ut ὀπισθότονον; sic insequentem τέτανον, sive rigorem appellant Medici.

Quorum sanè sævissimorum tormentorum crudelitatem, tam impensè perhorruit hic Juvenis: ut fugerit, cane pejus & angue, quaecunque decumbendi genus. Malueritque perpetim conflagrare, cum ineluctabili dormiendi necessitate; quàm tam acrem perpeti dolorem: & tantis molestiis redimere, tam irrequietam, fatiscentium membrorum quietem. Quorum tamen securitati tandem consuluit mors.

In cujus luctu, contigit quidem succumbere, sed non decumbere. Quod tamen bis fuit conatus, sed bis utique repulsus, cum ob indefatigabilem dolorem, tum ob atroces nervorum contractiones; quæ certè intervenire tam frequenter: ut necesse habuerit parere inevitabili

necessitati, & invilam vitam finire; si non decumbendo, saltem sedendo.

Inspectis autem, post obitum, miserrimi hujus cadaveris, extis, vidimus duos insignes, in vesicâ, calculos, sed muco ac puri penitiùs immersos; quàm ut ipsorum durities potuerit à Lithotomi digitis attingi. In quo tamen maximum artis illius momentum. Ipsa verò vesica, adeò à calculis fuit attrita; & à pure tam foedè consumpta: ut urina destituta proprio receptaculo, fluctuaverit liberè per universa intestina.

Quorum sinuosi anfractus acriùs ubi vellentarentur, communicabant illicò malum suum nervis, à spinali medullâ oriundis; & illi vicissim ipsi cerebro. Cujus præternaturalis contractio incurvavit non semel, tam vehementer, hujus juvenis dorsi spinam; ut universum corpus videretur, instar alicujus globi, retrorsum conglomerari.

Deprimantibus interim duobus hisce calculis, usque eò, rectum intestinum: ut coarctatum produxerit plurima membranosa filamenta; intertextentia tam arctè interiorē ipsius fistulam: ut nihil excretorum potuerit ampliùs transmittere. Planè eadem ratione, quâ similia filamenta vidimus obstruxisse gulam, à carcinoma coarctatam.

CAPUT III.

Gangræna umbilici.

Mulier annos nata quinquaginta, contraxit, ex acerbissimo ventris dolore, insignem gangrænam, depascentem tam truculenter medium abdomen: ut consumpto umbilico, & perforato peritonæo, denudaverit non modò mesenterium ac intestina; sed exederit præterea pleraque ventris exta. Horrendum mehercules spectaculum; & teterrium, detestandæ calamitatis, armamentarium.

Cujus abominanda laniena objiciebat oculis, hinc hiulcum cutis, musculorum, peritonæi, ac omentiforamen: illinc verò cruentas, exulceratarum partium, oras: lacera, deformis mesenterii, vasa: & quæcunque ventris viscera, à pure, sanie, accessis cibi reliquiis, tam foedè conspurcata; ut nihil vel acerbius unquam tulerit, vel execrabilius viderit quispiam mortalium.

Equidem certè, ut ingenuè fatear, nescio quam non potiùs feram admisisset hæc ægra, quàm talem aquilam: quæ non tantum depascebatur cor (ut de Prometheo fabulantur Poëtæ); sed præterea etiam pleraque ventris exta; imò quicquid in inferiore hac culinâ, nutriendo corpori, destinavit sagax, ac officiosa

Natura. Sed complicatis tragicis hisce aulæis, properemus potiùs ad tempe, minùs saltem inamœna.

CAPUT IV.

Lapides bezoartici, in homine.

ADmiranda, ludentis Naturæ, opera, ut passim mundus universus; sic ostendit in primis homo, animal verè divinum. In quo uti continentur omnium quasi animantium formæ: ita vix quicquam complectitur major mundus; cujus figuram non exprimat ad amissim, foecundum hocce, totius universi, compendium.

Joannes de With, Senator Amstelredamensis, enecatus à calculo, & sectus deinde à Chirurgo, habuit in vesica sua viginti novem calculos, figurâ, ac magnitudine inter se, ut dispares; sic formâ, glabritie, ac lævitate adeò invicem similes; & tam propè convenientes cum lapide bezoartico, quem fert India orientalis: ut facilè, vel oculatissimo, imposuisset aromatario.

Latitabat autem unusquisque, involutus proprio receptaculo; & quidem tam tectè: ut circa initium crediderit Chirurgus, nihil calculorum illic detineri. Cujusmodi cavernosis cuniculis, testantur Brouerdus & Raphaël Thorius, inhæsisse utique innumeros calculos, in

rugosâ , Ifaci Casauboni , vesicâ ; sed non in saccullo illo subtus adhærente : quem afferunt uno ore , fuisse sine calculo. Licet secus videatur indicare Joannes Riolanus , Anthropograph. lib. II. cap. XXVIII. Vide Johan. Beverovicium , in Spicilegio de calculo.

Lapides verò hosce , ceu industrium , sagacis Naturæ opus , ubi intueretur Cornelius Sasboui-
tius ; qui omnem ætatem triverat in exsecandis calculis : asseruit sanctè , inter innumerum illum , quem viderat calculorum numerum , occurrisset quidem subindè , miras , lascivientis Naturæ , figuras , verùm hætenùs nullam , in quam tantùm operæ posuisset , polydædala rerum parens , Natura.

CAPUT V.

Calculus , vesicæ adnatus.

Velut calvariæ fractæ nihil perniciosius est , occultâ , oppositi ossis , rimâ : sic summè nocet vesicæ urinariæ , calculus ipsi adnatus. Quem siue tollas , siue relinquoas , perinde occidis ægrum. Cujus periculosa accretionis specimen , licuit aliquando videre , in cadavere cujusdam viri Brabantini. Cujus Vesica continuit calculum membranâ involutum ; & fibris suistam stricte vesicæ tunicis adligatum : ut vix inde avelleretur sine manifestâ dilaceratione.

Quam

Quam eandem calamitatem, sed eventu tristiore, dicitur quoque vidisse Vetus Amstela, pagus ad mille passuum Amstelredamo distans, in rustico verè infelici. Cui Lithotomus adempturus calculum, extraxit simul & ipsam vesicam; utpote calculo, tot, & tam tenacibus vinculis, accretam: ut nequiverit, ullâ arte, ab eo separari. Ac proinde conjecit in præsens periculum non minùs vitam ægri; quàm famam curantis.

Viderint itaque hîc Lithotomi, quàm facile decipiat ipsos candela cerea: & quàm parùm fidendum, penicillo ferreo, tentandi gratiâ, in vesicam immisso. Quippe renitens durities est ipsis infallibile, præsentis calculi, indicium. At calculus tunicâ suâ obductus, nec reluctatur tactui; nec percussus edit sonitum. Quocirca non credendum solis hisce experimentis; sed vocanda sunt in subsidium etiam alia signa, confirmantia vacillantem ipsorum certitudinem.

Sed quid faciet Lithotomus, inveniens ejuscemodi calculos, incisâ jam urethrâ, & dilatato ritè vesicæ collo? tollet, an relinquet? tollet sequaces, & relinquet reluctantes. Neque enim omnes involucro inclusi adnascuntur vesicæ, sed quidam illorum fluctuant liberè: prodeuntque non minùs facile, ac si nullâ tegerentur membranâ. Uti equidem bis vidi, in duabus mulieribus, quæ ejuscemodi

modi calculos, & spontè, & prosperè excrevere.

Quod si verò vesica sit malè conformata : five ob membraneum septum, eam intus dividens ; uti videre Casparus Bauhinus, & Volcherus Cojiter : five ob ἐκφυσιν illi adhærentem ; qualem habuit Vir inusitatae eruditionis, Isacius Casaubonus : five ob membranas ipsius complicatas, & pubis ossi arctius accretas, quam ut possit sectio institui, sine evidenti vesicæ offensâ ; qualem hujus partis positum equidem aliquando observavi, in filio cujusdam mercatoris, sectioni jam destinato : tum certè non minore circumspeditione opus erit ; uti videre fuit in exemplo hîc inserto.

In quo, ingloriam certè operam collocasset Lithotomus, aliàs minimè inexercitatus ; nisi perterritus, à perverso hoc vesicæ situ, sustulisset prudenter manum de tabula : consulens utiliter, non minùs pueri salutis, quàm suo honori. Latitabat namque hic calculus (uti quidem docuit Anatome), tam perplexo errore, contortæ huic vesicæ implicitus : ut ne ipse quidem Æsculapius eum inde exemisset, sine manifesto vitæ discrimine.

CAPUT VI

Calculus, vesicâ arctè circumdatus.

Vir maturæ ætatis, aliquoties seriò admonitus, noluit tamen sibi exsecari calculum. Non, quòd vereretur (uti quidem præ se ferebat) vitæ jacturam: sed ne videretur familiam suam fraudare necessario suo fulcro. Quæ sententia ubi stetit: increfcere interim malum; infectari acerbius tormenta; & vires indies ita fatiscere: ut, obsolescente corporis usu, cogeretur vitam cum morte commutare.

Altero rene, à putredine, jam consumpto, altero verò, ab aquâ ita distento: ut videretur supplere vicem vesicæ. Quam etiam vidimus planè vacuam, & omni liquore destitutam. At ureteres tam amplos, ob calculos illac crebrius transeuntes: ut in se, haud gravatè, admisissent digitum humanum.

Ipfa autem vesica continuit duos calculos, à corrugatis ipsius tunicis tam arctè circumdatos: ut, præter illos, vix unciam recepisset liquoris. Quæ inusitata ipsius angustia peperit, procul dubio, ipsi, non modò crebram urinæ difficultatem; verùm etiam continuum dolorem, ortum ex fervidâ, præassatæ urinæ, acrimoniâ, erodente, assiduò, intentas vesicæ membranas.

Quas

Quas siquidem , præter commemorata incommoda , acrius etiam urgeret , asperioris calculi , attritus ; excarnificabatur certè usque eo miserrimus hicce homo : ut , præ tormenti magnitudine , nesciverit multoties , quò se verteret ; non fatagens amplius suos demereri : sed invisæ vitæ tantoperè jam pertæsus , ut , exuto omni illo amore , quem , circa mali initium , diximus , instar voraginis , absorpsisse quaecunque calculi tormentum , discesserit , non invitus , è vita.

CAPUT VII.

Calculus , trium unciarum , sponte excretus.

CAthalina Pannemaker , agens annum octuagesimum nonum , ubi integrum triennium tulisset animosè , in vesicâ urinariâ , calculum , ponderantem tres uncias cum duabus drachmis ; enixa fuit tandem felicissimè lapideum hunc foetum , cum duobus conchyliis , foris itidem lapideâ crustâ obductis. Ausa fortassis ipsa plus spontè , quam in tali ætate aggressus fuisset , ne exercitatissimus quidem , Lithotomus.

Sed fuit hæc virago , præter ætatem , vegeta , & tantâ virium constantiâ : ut tulerit non tantùm fortiter longum hoc calculi tormentum ; sed sustinuerit etiam deinceps non minus

*Calculus vesicae**Tab. IX.*

a. calculus
b. b. prominentia
c. c. duo conchilia

nus animosè, molestam illam, effluentis lotii, incontinentiam, quæ solet sequi vesicam, tanto molimine, distentam. Prodiens cottidie in publicum, & frequentans non minùs conciones sacras; ac si nihil vitii fuisset perpessa: uti cum stupore nobiscum vidit, exercitatissimus nostræ Reipublicæ Medicus, Jacobus Barra, quocum vitulæ huic medicinam fecimus.

CAPUT VIII.

Modus eximendi calculum, ex urethrâ.

CAlculum verò, quem mulier, ob brevius vesicæ collum, facilè; illum excernit mas, propter longiorem colem, difficillimè. Sed si contigerit, lapidem aliquem, tam firmiter urethræ inhærere: ut intercludat urinæ transitum, confugiunt illico Medici ad triplex remediorum genus. Scalpellum, uncum, vel suctum. Eorumque ope educuntur nonnunquam, ex angustâ hac fistulâ, calculi, ut magni, sic interdum maximè oblutantes.

Sed suctus cæteris plurimùm præpollet. Ut pote tutissimè eliciens calculos, etiam asperri-
mos; cùm à sectione relinquatur plerumque inæqualis cicatrix, & uncus non parùm exasperet glabram urethræ tunicam. Verùm si calculus immoretur prope glandem, seca intrepidè, certus cicatricis asperitatem non tam reformi-

dandam, in carnofo colis sine, quàm in medio membranarum ductu.

At verò, præter triplicem hanc calculos educendi viam, excogitarunt Medici Ægyptii & quartam: cujus ope eliciunt calculos, sine incisione, non tantùm ex urethrâ, verum etiam ex ipsâ vesicâ, dilatando duntaxat colem per inflatum spiritum; qui ne penetret ad interiora, comprimunt, arctâ manu, extremum pudendi. Et propulso paullatim calculo, per digitum ano immissum, ad latiore urethram, adigunt eum lentè versus præputium. Quò ubi pervenit, removetur confestim cannula, quæ coli spiritum insufflavit. Eaque ratione educuntur ab illis calculi, magnitudinis nuclei olivæ. Vide Prosperum Alpinum Medicinæ Ægypt. lib. III. cap. XIV.

Cujusmodi certè lapides, etiam sine tali molimine, cottidie apud nos prodeunt, vel sponte, vel arte elicti: præsertim suctu, vel unco; & nonnunquam solius catheteris beneficio. Cujus periculum, non ita pridem, facturis Lithotomus perduxit, solo cathetere, lapidem vesicæ, æquantem nucleum olivæ, ultra medium urethræ. Quò loci, ubi inhæreret firmiùs, quàm ut sequeretur trahentis manum; incidit subtus colem, & educto illic calculo, liberabat ægrum felicissimè, ab omni cruciati.

Siquidem autem incruentum hoc Ægyptiorum

rum experimentum, opitularetur promiscuè cuicunque calculo, five magno, five parvo (quod tamen minimè testatur Prosper Alpinus); ex usu certe foret, usum illius, in usum trahere. Sed colis virilis ductus angustior est, quàm ut transmittat cujusmodicunque calculos. Neque enim dilatatur urethra perinde mari, ac vulva mulieri. Ac proinde toto cœlo errant, qui medicinæ candidatis passim inculcant, colem non minùs ampliari posse ab arte, vel spiritu illi inflato, quàm vulvam, à Naturâ mulieribus prægnantibus obstetricante.

CAPUT IX.

Turunda lapidescens.

Adolescens temerarius, fretus juvenili robore, ivit, in India occidentali, venatum urum, five taurum sylvestrem; ferox profecto & indomitum animal. Verùm venatione infelicitè succedente, ictus fuit graviter à tauri cornu; transeunte vulnere, per peritonæum, usque in vacuum vesicæ urinariæ.

Cujus dilaceratæ tunicæ plurimùm ubi colligerent puris; immisit illis Chirurgus, detergendi causâ, ampliorem turundam, concinnatam ex complicatis filis. Quod linamenti genus, creditur esse Hippocratis ἐμμοτον. lib. v. aph. XLVII. Evenit autem, five ægri

incuriâ, five curantis negligentia, ut turundam hanc in se attraxerit vesica; obducens eam primùm muco, deinde verò concreto calculo.

Unde occludi paullatim vulnus; emingi continenter pus; & collum vesicæ urgeri tam perenni mejendi difficultate coepit: ut inde moveretur non levis suspicio, latitantis alicujus calculi. Quem etiam tandem ipsi exscidit Lithotomus, æquantem magnitudine pugnum humanum; & continentem in se turundam illam, quam diximus Chirurgo clanculum fuisse subductam. Erat autem hic lapis, ut fragilis; sic accretus duntaxat, ex pure indurato. Atamen liberatus hic Juvenis, à ponderosa hac mole, evasit illicò inextricabile illud periculum, quod ipsum aliàs, miserandum in modum, confecisset.

En vada! ac brevia quæ vites Chirurge. Adnecte prudenter fasciam linamentis, immittendis in plagas, ad interiora penetrantes. Sed præcipua sit thoracis, ventris, ac vesicæ, cura. Quæ nisi cordi fuerit; incides, procul dubio, in acutos ignominiaë murices; & præcipitabis ægros, tuæ diligentiaë cominissos, in inextricabilem errorem.

CAPUT X.

Lethalis ani tumor.

Periculosa uti sunt, duriora tubera, inter gulam, ac asperam arteriam sese insinuantia: sic neque sine evidenti discrimine est ille tumor, qui hæret maribus inter vesicam, & intestinum rectum; & foeminis inter easdem partes, ac vulvam intermediam. Præsertim si adultus, nec maturescat maturè; nec effundat tempestivè pus in se contentum. Intercludit quippe, mole suâ, exitum excretis illâc erupturis: impediendo rigidè, ne descendat alvus; profluat vulva; vel lotium deponat vesica. Quæ impedimenta occidunt infallibiliter hominem.

Sutoris uxori excrevit, sexagesimo ætatis anno, ingens tumor, inter alvum, ac vulvam: sed loco penitior, quàm ut eò vel penetrarent medicamenta, pus moventia; vel ferrum, abscessum aperiens. Unde factum, ut, indies latius sese extendens, pervenerit tandem ad eam magnitudinem; ut supprefferit, juxta alvum, ac vesicam. Quarum partium cum non potuerit carere usu, carendum fuit dulcissimæ lucis usurâ.

CAPUT XI.

Dolor ani, quartâ horâ, à solutâ alvo.

Quantum homini prodest moderata; tantum nocet invicem immodica sanguinis profusio: præcipuè ex ani venis. Quæ distentæ acri ac fervido sanguine, nisi maturè sese exonerent, excitant sæpenumero, vel perniciosâ ulcera; vel dolorem, sive continuum, sive periodicum: sed rarò ita ordinatum, ut invadat definitâ aliquâ horâ. Quas tamen interpolatas vices, uti contigit nobis videre, in morbis aliis; sic etiam observavimus eadem, in reciproco harum venarum dolore.

Jacobus Scipio, Vir procerus, sed ventriculi imbecillioris, & lienis summè obstructi, doluit insigniter circa anum, quâlibet quartâ horâ, post exsolutam alvum: quùm alios idem dolor soleat invadere protinùs, à dejectione. Cujus moræ causâ, procul dubio, rejicienda est, in lentam illam pituitam, quam frigidus ventriculus continenter immiscuit atræ bili, venis hæmorrhoidalibus inhærenti.

Sed cur accessit hic dolor præcisè horâ quartâ, à dejectione? annon ex naturâ bilis atræ? quæ uti movetur die quarto; ita fortassis & horâ quartâ? nisi lubeat fortè recurrere, & reciprocum hunc ordinem referre, ad abstrusam aliquam causam. Quam equidem, in tantis tene-

nebris, lubens discutiendam relinquam fac-
cioribus ingeniis.

Erat autem hic dolor, adeò acerbus; ut vix
fuerit ferendo æger: quocirca nihil non tenta-
tum, quò opitularemur homini. Sed præci-
puum auxilium tulere sanguisugæ, ano adposi-
tæ. Quæ ex fugendo sanguinem, venas disten-
dentem, absorpsere simul malignum virus,
anum summe excrucians.

CAPUT XII.

Lumbricus ex inguine.

SArtoris uxori, vivus lumbricus, ex ingui-
nis ubi erupit abscessu; veritus fuit Chirur-
gus, inde eventurum immedicabile intestino-
rum ulcus. Sed benedixit Deus tam elemen-
ter detergentibus, ac consolidantibus medica-
mentis, suprà, infraque adhibitis: ut repleto
convenienter ulceris vacuo; & glutinatis debi-
tè hiantibus intestinorum tunicis, brevi eva-
serit ex periculoso hoc syrtium æquore.

CAPUT XIII.

Periculosa hernia sanata.

Nihil herniæ intestinali perniciosius est,
quàm stercus per os reddi. Arguit quip-
pe hæc regurgitatio, manifestam motus peri-
staltici offensam. In quo cùm consistat verum

intestinatorum stabilimentum, mirum non est, si, eo labefactato, pessum eat homo. Licet interdum reperiantur nonnulli adeò validi; ut, devictâ tam exitiali noxâ, adipiscantur iterum pristinam sanitatem. Quod tamen albo corvo rarius.

Nautæ, ex hiberno naufragio diu madido ac frigido, intendebantur tantoperè, à spiritu, intestina, plus æquo refrigerata: ut, dilatato peritonæi processu, descenderint non modò in inguina, verum in ipsum scrotum. Unde difficulter retrò compulsa, sive ob distendentem spiritum, sive induratum stercus, læsere non parum motum peristalticum. Et, cum non possent se infrà exonerare, ejecere supra per os, cum bilem flavam, tum sordida alvi excrementa.

Quæ præternaturalis excretio, aliquamdiu continuans, licet videretur habere certam desperationem: vidimus tamen, die tertio decimo, intestina hæc, à Cornelio Sasboutio, ritè in locum suum reducta; & ægrum, quantumvis summè debilem, imò morti jam vicinum, præter omnem spem, enavigasse feliciter, periculosam hanc charybdin.

CAPUT XIV.

Sapientia Juvenilis.

Quo prospero successu utique fruitus fuit locuples quidam sapientiæ candidatus: qui,

qui, juveniliter prudens, nescio quæ non in medium attulerit argumenta, quò evitaret remedia herniæ suæ convenientia. Afferens propterea, se quidem videre discrimen neglecti morbi, & pœnas, quas daret, ob contempta remedia; quin imò ipsam mortem haud improvise sibi interventuram.

Quippe mortem omnibus promiscuè proponi. Rem sibi esse satis lautam; ac proinde obitum suum nemini detrimento, quin potius multis usui futurum: magnam fortunam magnum decere animum. Se jam satis philosophiæ sacris operatum, & abundè scire, non perpetuò timendum, quod semel faciendum.

Mortem etiam non terrere sapientem, sed quâvis vitâ esse optabiliorem. Imò stultum somno delectari, & mortem perhorrescere. Se quidem juvenem videri; sed senem interim esse, quisquis pervenisset ad extremum sui fati. Ivisse aliàs alios, quò necessitas vocarit. Iturum & se, quamcunque viam ingrederetur morbus, à quo id temporis obsidebatur.

Vitam Circæis illecebris fucatam fallere quidem imperiti vulgi sensus; sed philosophi supercilio nihil indignius. Quocirca se beneficii loco accepturum, si posset maturam oppetere mortem. Et brevitate vitæ superare incommoda, quæ fortè adferret insequens ætas.

Quæ tamen speciosa fiducia oppidò quàm

brevi destituit hunc philosophum: ubi vidit, fuitiles suas argutias diffilari, à stercore per os erumpente; & gloriosam illam linguam continenter perfundi foedâ alvi illuvie; & cor majoribus infestari angustiis, quàm unquam conceperat animo.

Quæ certè tam vehementem, in ipsum, fecere impetum; ut lubens exuerit umbratilem philosophum. Et obtestatus sit obnixè amicos, nullis parcerent sumptibus; sed quidvis largirentur Medicis; imo mediam divitiarum suarum partem: modò vendicaretur ab angustiis, quas intentabat urgens hicce morbus.

Plurima quidem improvida sibi excidisse; sed nunquam cogitasse, tam acerba fore mortis spicula. Neque tam imbellia tela, quæ imaginaria philosophia opponeret morti. Se quidvis remedii admissurum, & nihil non acturum, modò liberaretur à præsentissimo hocce vitæ periculo.

Quibus lamentis permoti amici, permovere tandem, sed non sine insigni mercede, Cornelium Sasboutium, ut manum operi admoverit, & feliciter reposuerit huic juveni intestina. Quibus in ventrem reductis, dici vix potest, quantâ lætitiâ perfusus sit hic philosophus; & quâ alacritate numeraverit pretium, quo amissam sanitatem redemerat. Ostendens verè suo exemplo, vasa inania maximè tinnire: & an-

te victoriam, facile triumphum cani. Sed viros fortes, in ipso opere, esse acres; at ante id placidos.

CAPUT XV.

Præposterum silentium.

QUàm necesse Medicis, inquirere avidè in naturam, ac morem morbi; tam utile ægris omnia nudè detegere. Nocet quippe silentium; sed magis simulata veritas: plures namque curat, cui plures fidunt. Et optimè medetur, cui optima notitia. Ecquis enim telis suis attingeret, quem non conspicit, scopum? Pugnat certe, Andabatarum more, quisquis cum ignoto luctatur morbo: agunt nonnulli subdolè cum Medico; sed, ludentes tali ludo, ludunt de proprio corio.

Vidua, Juveni cuidam desponsa, sentiens, ob intestinum, in inguina, prolapsum, ventrem nihil ampliùs excernere, fategit omni ope eum movere; sed spe suâ frustrata, confugit tandem, sed seriùs, ad Medicum: à quo tamen fortè fuisset adjuta, modò candidè revelasset, quam subdolè subticuit, naturam sui morbi.

Sed verita, ne sponsus fortè rescisceret, quâ laborabat, herniam, maluit eam clam habere, quàm suæ consulere securitati. Ignara, in medicinâ, maxima esse temporum momenta. Et occasionem semel elapsam, difficulter postlimi-

miniò repeti. Quod præposterum judicium deploravit quidem ipsa deinceps seriò, sed ferò.

Jam enim computruerant intestina; & reducta in abdominis vacuum, adeò non sustulere malum: ut potiùs occiderint ipsam ægram. Quale infortunium nimis certè quàm familiare est intestinis, vel tardè, vel violenter repositis.

CAPUT XVI.

Immoderatus Clysteris usus.

Filiolæ Gulielmi Evervini, infudit Pharmacopolæ uxor, ob intestina à spiritu distenta, tam frequentes clysteres; ut in ventre, post obitum dissecto, vix pugillus stercoris superfuerit. Argumento certè evidenti, immoderato clysterum usu, non semper subduci superflua; sed interdum quoque necessaria: quæ tandem cederent indigæ Naturæ in utile alimentum. Sine cujus perenni adminiculo, consumitur necessariò homo, & exhauritur tandem uberrimus, nostræ vitæ, fons.

CAPUT XVII.

Interior intestini tunica, excreta.

Dυσεντερία (quam tormina vocat Celsus) expellit ab intestinis, modò cruorem, cum

cum quibusdam mucosis ; modò opima ac pingua ; modò ramenta tunicae interioris ; modò verò quædam carnosæ : qualia vidit Vir diligens , Hercules Saxonia , æquantia ulnae longitudinem. Uti nos integram , intestini recti , membranam.

Helmerus Christianus , excruciatu impense ab acribus intestinorum torminibus , sensit , ex fervidâ illâ bile , adeò exulcerari sibi intestina ; ut intra octidui curriculum , excreverit infra , integram illam tunicam , quæ intestinum rectum intus obvelat. Propellebatur autem illa , non confestim in pelvim ; sed , adhærescens firmiter podici , nequît inde convenienter separari , ante exactum biduum.

Quod insolitum , pendulae tunicae , spectaculum , perterritu usque eo familiares ; ut vererentur , ne utique prociderent & reliqua intestina. Sed re accuratius perpensâ , ereximus perperam prostratos , & convocatis in auxilium , ob affectus magnitudinem , pluribus Medicis , decrevimus communi consilio , primùm auferre abramam intestini tunicam : deinde , præter cottidianam , aquæ mulsaë , infusionem , lacera intestina frequenter abluere , clystere infequente , cujus ope etiam , ex toto , tandem convaleuit.

℞. Herbarum , veronicae , agrimoniae , centaurei minoris , scordii , singularum manipulum medium. Mercurialis , parietariae , singularum

larum pugillum. Decoquantur ex aquâ plantaginis & vino rubro: & admisce deinde colaturæ unciis sex, succi apii palustris, mellis mercurialis, singulorum unciam; myrrhæ, aloës, pulverisatarum, singularum drachmam. Misce, fiat clyster.

CAPUT XVIII.

Adeps cottidie ab alvo prodiens.

ALithæa Erpicomia, mulier gracilis, actenera, afflicta frequentius, sive à febre tertianâ, sive ab obstructo liene, excrevit tandem, singulis diebus, quatuordecim amplius menses, plurimum flavescentis adipis, incumbentis stercore, instar butyri liquefacti. Sed eâ plerumque copiâ; ut potuisset, modò quis illum collegisset, replere aliquot vascula.

Carbonibus injectus edebat flammam satis lucidam; & remanens aliquamdiu in excretis refrigeratis, concrefcebat instar durioris adipis. Verùm, quod summè admirandum, prodibat semper, sine torminibus, sine macie, nedum febre colliquativâ: quam tamen plerique Medicorum credebant, in primo accessu, infallibiliter se animadversuros; edocti fortassis à Galeno, pingua excrementa fieri à febre, fundente pinguedinem. comm. i i i. in lib. epid. i i i. c. lxxii.

Sed ægram coram intuitu animadvertere, ipsam

ipsam non modo non emaciatam; verum integram à febre, & potissimum illâ specie, quam sibi fuerant imaginati. Latitante tamen in ventre ipsius occulto aliquo calore, dissolvente, procul dubio, quem hic descripsimus, adipem. Pinguis quippe excretio producitur ex colliquatione; & illa invicem ex calore immoderato. Vide Galenum. lib. vii. comm. in aph. xxxv. Sed dissolutio carnis, indiget æstu ferventissimo, juxta eundem, comm. i i i. in lib. i i i. epid. cap. LXXI I.

At unde, quæso, descendit hic adeps? non certe ab interiore intestinorum membranâ: uti quidem perperam opinantur; nullus enim illic loci adeps. Sed adhæret duntaxat externæ coli tunicæ. Per cujus adaperatos poros, licet credant viri eruditi, in dysenteria transfudare quædam pingua; verisimile tamen propterea non est, cottidianam hanc, tot mensium, adipis excretionem provenisse, ab externâ coli tunicâ.

Quin descendit potius, ex sententia Galeni, vel ex toto corpore, vel mesenterio, omento, pancreate, aliâve opimâ ventris parte. Doluisset namque aliàs impensius: laborasset utique graviore morbo: neque mansisset tam prosperâ ac illibatâ valetudine, etiam post sextum decimum, ab excretionem, annum. Uti etiam nunc juxta mecum vident Medici, qui illi, id temporis, medicinam fecere.

CAPUT XIX.

Idem adeps, ab alvo, & vesica.

Sed quid dicimus, de Margaretâ Appelmanniâ, hospitâ publicâ? quæ, septuagesimo ætatis anno, excrevit simillimum adipem; cum per intestina, tum per vesicam; itidem sine febre, macie, aut fluxu colliquativo. Sed non sine immoderato illo ventris calore, à quo derivavimus, prioris exempli, colliquationem. Accessit tamen huic sub finem morbi evidens febris: cujus æstu anile hocce corpusculum adeò emarcuit; ut mors in ipsâ vix quicquam repererit, præter exsuccum, ac aridum cadaver.

CAPUT XX.

Vulnus, latioris intestini, sanatum.

Ortâ fortè inter ebrios rixâ, vulnerabatur graviter, cùm in pectore, tum in ventre, insignis decoctor Joannes Schram. Penetrante cultri acie in latius, lateris dextri, intestinum. Quod licet ultra triginta horas pependerit extra corpus, jam abundè refrigeratum; reductum tamen tandem in locum suum, rediit nihilominus ad pristinam temperiem, sine ullo corruptionis metu: ficuti inculcat Galenus satis adpositè, lib. vi. aph. LVIII.

Pro-

Profluentibus interim cottidie, per vulneris hiatus, partim fecibus alvinis, partim crudis ac indigestis cibariis. Quibus quantumvis, pro innatâ ingluvie, nimis quàm frequenter se obrueret hic helluo; agglutinabatur tamen non minùs prospere intestini vulnus, ac si habuisset exactissimam vitæ suæ rationem.

At verò, sanato quidem intestino, sed disjunctis interim, discissi peritonæi, oris, incidit tandem, in plagæ loco, in insignem, prolaben-
tium intestinorum, herniam. Quæ negligentiùs habita, degeneravit sexto anno, post infl-
ctam plagam, in tam vehementem gangræ-
nam; ut brevi occiderit hominem, suæ sanitatis verè socordem.

Chirurgus autem, qui vulnere præerat, fata-
gens id invenire in ipsis intestinis, & deinceps
fibulâ, vel potiùs futurâ, connectere disjunctas
ipsius oras: ampliavit non modò plagam; sed
eduxit satis confidenter intestina, quâ licuit, ex
abdomine. Quæ inconsiderata ipsius temeri-
tas, tantum abest, ut invenerit plagæ locum;
& asseruerit ægrum ab herniâ: ut induxerit po-
tiùs intestinis, cum dolorem intolerabilem; tum
frigus propemodùm insuperabile.

Sed dicat quis? cur tam difficilis inventu læ-
sus intestinorum locus? an quia perpetim mo-
ventur, & vix momentum servant illum situm,
quem invenit ingrediens cultri acies? sive ob
naturam motus peristaltici; sive ob adsum-

ptum alimentum, vel spiritum ipsa inæqualiter intendentem. Quibus accedit, quod, in obesis corporibus, reperitur interdum tantum carnis ac pinguedinis in abdomine, ut Chirurgo nec oculis, nec digitis liceat ad intestina penetrare, nedum acum eò perducere, vel filum ita circumagere: ut requirit illa suendi ratio, quam satis speciosè, in intestinorum vulnere describit Ambrosius Pareus. lib. ix. cap. xxxiv.

Verum enim verò, dissecto post mortem hoc cadavere, vidimus evidenter, veram obitus causam fuisse, syderatam herniam. Sed vulnus, ante annos sex inflictum, coaluerat tam densâ ac firmâ cicatrice: ut vix guttula liquoris per illud ampliùs transfudasset. Insidebat autem id, in supremâ, intestini coli, regione: prope membraneum illud ligamentum, quod, per longitudinem ipsius excurrent, quasi robur, ac stabilimentum concedit anfractuosæ ipsius fistulæ.

C A P U T XXI.

Valvula intestinalis.

AT crebra hæc intestinorum mentio, suggerit hîc mihi valvulam illam intestinalem, quam, aliquoties, in theatro anatomico, propalam ostensam, expedit tandem publici juris facere. Non quòd eleyem alicujus auctoritatem;

tem; sed ut vindicem fideliter, ab oblivionis injuriâ, veritatem, nimis diu in profundum demersam.

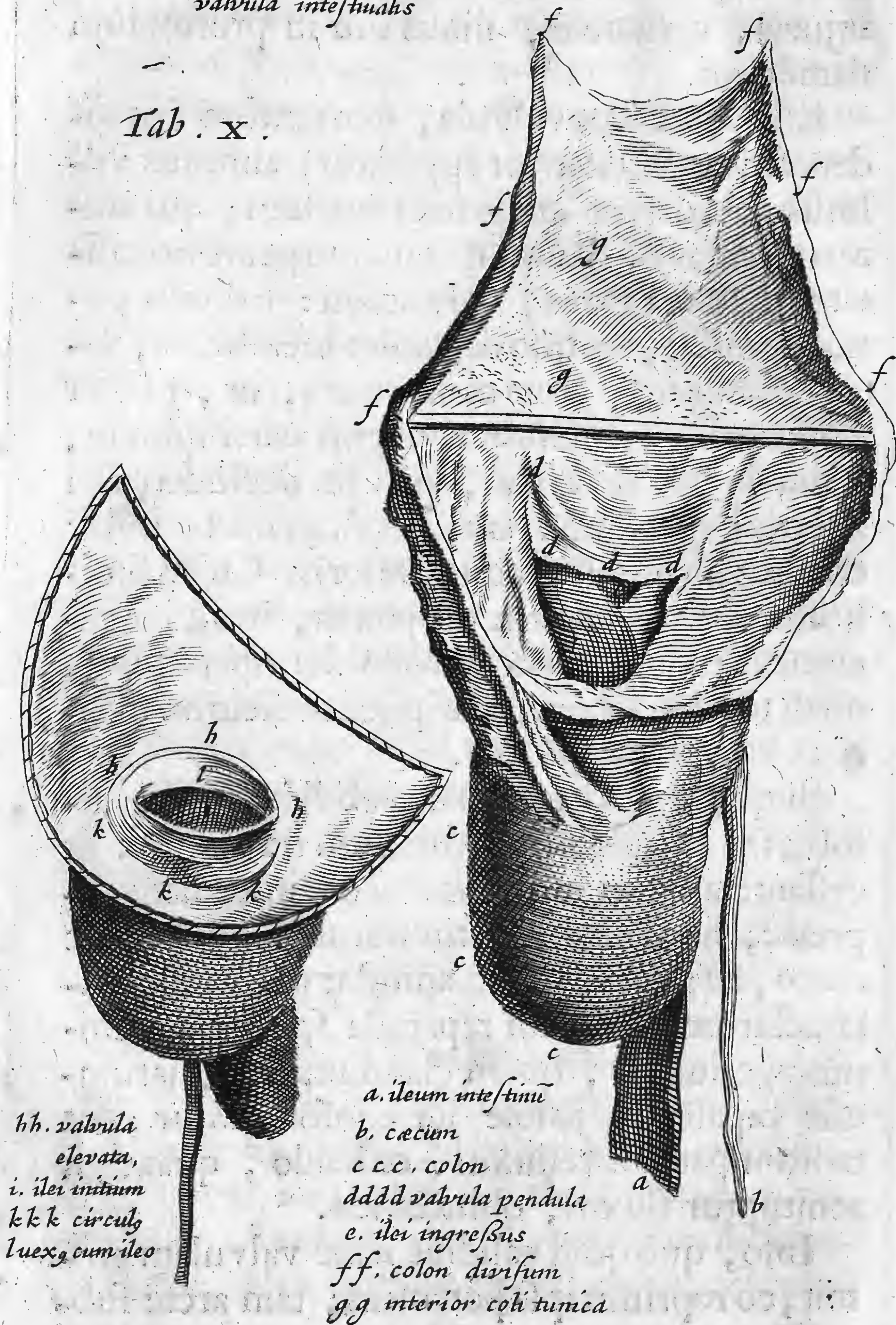
Est itaque hæc valvula, non tantum (ut videtur indicare exterior apparatus) annulus villosus, absolvens integrum circulum; qui animatus instar orificii ventriculi, urgente necessitate, sese vel aperit, vel claudit: sed talis potius circulus, ex quo dependet membrana, lata duos digitos; & ita conformata, ut, præter animæ vim, cuicunque viventi parti insitam, etiam figuræ beneficio, apta sit occludere ilei intestini egressum: ante quem pendet, instar cortinæ, vel veli alicujus laxioris. Cujus similitudinis ergo vocatur propterea, haud inconcinne, à Constantio Varolio ilei opérculum, quasi tegens, & operiens ipsius orificium. Anatom. lib. III. cap. III.

Si quid enim excretorum ab ileo effluit, attollit se, concedens illis liberum transitum: ac cessante affluxu concidit illicò; impediens expressè, ne quid revertatur iterum, à colo, aut cœco, ad ileum. Planè ad instar nostratium cataractarum, quarum repagula spontè non minùs aperiuntur, quàm clauduntur. Quarumque bipatentes januæ ita conformantur; ut tantum pateant refluxui, cedendo, quantum renituntur fluxui, obluendo.

Imò, quò quid validiùs hanc valvulam premit, eò reprimat ipsa potentiùs; tam arcte sub-

valvula intestinalis

Tab. X.

inde occlusa: ut ne tenuissimum quidem trans-
miserit spiritum. Nisi fortè robur, ac stabili-
men ipsius, vel à morbo, vel ab humidâ aliquâ
intemperie flaccescat. Velut id aliquandò per-
spicuè à nobis observatum, in muliere hydro-
picâ: cui, præ nimio madore, uti reliqua exta,
sic quoque acquisiverat hæc valvula, tantam
mollitiem; ut vix potuerit manibus tractari,
nedum illud officium corpori facere, cui ipsam
destinaverat sollicita, ac provida, Natura.

Pendula autem, hujus valvulæ, membra-
na, ut crassa, ac duplex est: sic quoque appa-
ret oblonga, lata, & si extendatur, semicircu-
laris. Sed latitudo ipsi admodum dispar est.
Etenim quâ ileo respicit, diffundit se laxè, ad-
æquans fermè duos digitos transversos. Sed
quo longior hinc recessus; eò utique arctatur
pressiùs. Adeo, ut circa intestini medium (eò
usque enim excurrit), vel prorsus oblitteretur, &
desinat in membraneum illum ambitum; qui
intrinsecùs determinat intestinum colon à cœ-
co. Ex quâ inæquali latitudine, sequitur ne-
cessariò semicircularis illa forma, quam propo-
nit valvula, arte extenta: uti exprimit fideliter
minor figura

Membrana verò hæc, adnectitur superiùs
villosa illi circulo, qui colon finit. Sed subtus
firmatur, vel potiùs detinetur valide, (quod
tamen non patebit nisi sagaci investigatori,) à
duabus exilibus membranulis; prodeuntibus

utrimque ex latere illius orificii, per quod tenuia intestina sese exonerant in laxiora. Quorum vinculorum usus est, impedire, ne valvula facile vacillet. Alligant quippe ipsam ileo: ne sejugata, ob multiformes corporis agitationes, vel divellatur continenter; vel, distracta aliquatenus, excidat protinus suis sedibus.

Sed inferior valvulae pars fluctuat libere: quo se expeditius, cum attolat, tum depri-
mat. In quo consistit totum officium, quod corpori humano praestat, volubilis haec pars. Cujus, adducto freno, nisi coerceretur cottidiana stercoris regurgitatio; erumperet necessario quolibet momento, per os, abominanda ventris cloaca: conspurcata indefinenter illa parte, quam divinitatis suae semina, aliis communicat anima rationalis.

Quippe ita à Naturâ comparatum est: ut, licet à superioribus partibus oriantur intestina tenuia; descendant tamen propterea non rectâ deorsum; sed expellant excrementa sua sursum: ob sinuosa intestinorum volumina. Praecipue verò circa locum hujus valvulae. Sine cujus impedimento reverteretur stercus facile ad os. Gravia namque naturâ suâ feruntur deorsum, maximè in viâ lubricâ ac declivi: quibus accedit, quod intestina tendant continenter deorsum, per motum peristalticum. Cujus naturam descripturus Galenus, asserit satis distinctè, ciborum delationem per intestina fieri, inte-
stinis

stinis, circa ipsos, sese contrahentibus. Comment. v. lib. epid. vi. cap. xxvii.

Quem naturalem intestinorum motum, promovent tam seriò, cùm septum transversum, tùm muscoli abdomini incumbentes: ut inclinata coli fistula, vix ulla excreta, ab ileo sibi tradita, foret retinendo; nisi nutanti, ac pronæ ipsorum revolutioni, providè obviam ivisset, interpositum hujus valvulæ obstaculum.

O fortunatos aulicos! si tali, contra relapsum, custodiâ, firmaretur fluxa ipsorum potentia. Non deciderent certè tam facilè à summis ad ima. Neque momentanea intervalla attollerent, dejicerentque, tam frequenter, idem, lubricæ dignitatis, fastigium, fiduciamque alienâ vi innixam.

Sed de his alii; nos in medicâ maneamus palæstrâ. Vis itaque invenire insigne hoc, industriæ Naturæ, artificium? exscinde transversè, ex intestinis, stercore etiamnum repletis, utramque cùm ilei, tùm coli extremitatem. Et conspicias, in ejus medio, valvulam commemoratam. Potissimùm verò si infuderis aquam, per abscissam ilei partem; quam liberè transibit, quicquid liquoris illi obtuleris.

At illam, quam infundes per colon, sistet illicò valvula. Quam propiùs quò conspicias, divide scalpello coli tunicas, ab aquâ etiamnum distentas. Et factò initio, à loco ileo opposito

deducere paulatim, ad ipsam valvulam. Quâ vel minimùm elevatâ, effluet illico, quicquid liquoris fuit remorata. Velut sategimus adumbrare in majore figurâ; in quâ accuratè delineatur pendula valvulæ membrana.

Cujus crassitiem, latitudinem, nexum cum intestino colo, ac fibrosa vincula, quibus utrimque ileo subtus adligatur, siquidem lubet attentè considerare: penetrabis, procul dubio, in absconditam, hujus arcani, naturam. Et non poteris non celebrare divinam providentiam, & eximia illa sapientiæ monumenta; quæ in nobis profusissimè constituit Deus.

C A P U T XXII.

Convulsio abdominis.

R Arò contrahuntur homini abdominis nervi. Attamen frequentius, quàm animadvertant Medici nonnulli: confisi, nescio quâ, imprudentiâ, quemcunque ventris dolorem, vel fieri à bile acri; vel ob spiritum, intendentem intestinum colon. Verùm inæqualis ventris distentio, & adstricta, rigidorum musculorum, contractio, arguunt satis perspicuè, nervos magis, quàm intestina pati. Aliàs non contraheretur venter tam inæqualiter; neque latera apparerent tam obliqua; vel muscoli recti adeò rectâ introrsum incurvati. Uti luce clariùs

rius videre est, in hac, de quâ hîc loquimur, convulsione.

Matronæ locupleti coacervavit frigidus, ac humidus, ventriculus, tantum crudioris pituitæ; ut saliva, ex ore decidua, repletet cottidie pelvim fatis capacem. Sed eo fluxu ad intestina converso, vidimus illa protinûs adeo flaccida; ut, levissimo medicamento stimulo irritata, excreverint subinde effusissimè. Imò interdum viciis, ex quinis granis radicis mechoacannæ. Quæ tamen, redundantis humoris, copia, (nisi illam interdum exhaurirent medicamenta,) insinuabat sese sensim, in sensiles illos nervos, quos spinalis medulla dispergit, cum per membranam ventrem succingentem; tum per musculos illi proximè incumbentes.

Quibus, à crudâ hac materiâ, obsessis, excarnificabat ipsam subinde tanta abdominis convulsio, quanta potuit esse maxima. Imò interdum ita effera, ac ferox; ut venter videretur, præ cruciatu, quasi disrumpi: præsertim si foret gravida. Sed noctu semper acerbius, quam interdiu. Qui tamen urgens dolor vix unquam ipsam deseruit, nisi expurgatâ ritè causâ, per radicem mechoacannam: vel discusso acri ipsius vapore, utique & spiritu, præcordia distendente, sive per mithridatium, sub noctem potui datum; sive per clysterem, ante tormentum hoc, maturè infusum.

Quæ curandi ratio evincit certè evidentissimè, inusitatam hanc abdominis convulsionem, originem sumere ex crudâ, ac flatulentâ pituitâ. Ex quâ eundem affectum utique derivat Philippus Hognsteterus, qui ipsum latissimè descripsit observatione primâ, Decadis quintæ

C A P U T XXIII.

Abscessus inguinum à vulvâ.

UT mares in inguina deponunt jecinoris ac lienis onera; sic mulieres præterea, quicquid redundat circa vulvam. Via autem, per quam decurrit immunda hæc illuvies, statuitur ab Anatomicis, inferius uteri ligamentum. Quod utrinque descendit in glandulas inguinales. In quibus uti mulieribus interdum apparent tumores à lue Venereâ; sic occurrunt quoque in ipsis, ibidem loci, vel omenti, vel intestinorum herniæ.

Ac proinde non temerè Cornelius Celsus, lib. iv. cap. iv. Si mulieri, cum menstrua non feruntur, sanguis ex ore exit; commodissimum est, cucurbitulam incisâ inguinibus ejus admove. Vis causam? vix ulli locorum accedes vel propius ad vulvam; vel avertes efficacius efferum illum impetum, quem sanguis uterinus facit, in partes septo transverso superiores. Et præcipue in caput,

put, quod instar cucurbitæ corpori imponitur.

Carbasia, Vidua honesta, incidit ex pravo corporis habitu, in menstrua inordinata, & album uteri fluorem. Quæ duo infirmarunt usque eò vulvam; ut, collectâ magnâ sorditie, depofuerit tandem colluviem suam, in inguina. Quorum immundus abscessus, in pus conversus, monstrabat Medicis, quasi digito, fontem horum sordium esse vulvam. Quâ etiam deter-sâ, fuit illicò huic ægræ non tantum meliusculè; sed evasit integrè ex salebris, in quibus hætenùs egerat vitam longè miserrimam.

C A P U T XXIV.

Tabes dorsalis.

TAbes dorsalis, seu *ὀπίσθεν νωτία*, duplex est Hippocrati. Altera ab immodicâ Venere: lib. 11. de morbis. altera verò à destillatione in spinam dorsi. lib. de glandulis. Quam utramque speciem lubuit Balduino Ronsæo lumbaginem vocare. Quamquam hæc vox designet Festo, solam lumborum imbecillitatem. Præter quam tamen in tabe dorsali videre est, cùm dolorem continuum; tùm marcorem insuperabilem. Quorum naturam minùs significanter cùm exprimat lumborum imbecillitas; satiùs erit, stare ab antiquitatis sententiâ, quàm temerè ab eâ desciscere.

Do-

Dolorem autem hîc parit acida pituita: dilacerans magnoperè, vel membranam, quæ spinalem medullam proximè cingit; vel ipsos nervos, inde oriundos. Sed si obstruantur venæ aut arteriæ, sive à lumbis, sive à cervice huc delatæ; vel ob constringens frigus, à nimia Venere illis impressum; sive ob prolapsum crassioris pituitæ (cujus maximam copiam equidem aliquandò illic conspexi): eripitur ægro, non modò consensus inter superiores, inferioresque corporis partes; verùm redditur præterea sterilis, propter interceptam, decidui seminis, materiam.

Neque marcescit solum ipsa spinalis medulla, quæ obstruitur; sed contabescit utique cum illâ corpus universum: communicato paulatim malo, hinc per nervos cerebro; illinc per arterias cordi; uti per venas jecino-ri. Quorum nobilissimorum viscerum functione evidenter læsâ: torpet necessario corpus; marcescit animus; & consumitur miserabiliter homo.

In quâ tergemina, nervorum, venarum, ac arteriarum viâ, invenire quoque est viam, inducentem, vel febrem convulsioni; vel convulsionem feбри. Siquidem febris supervenit convulsioni: discutit (ut cum Galeno loquar) æstuans cordis calor illud frigus; quod lenta, ac viscida pituita imprefferat, nervis spinalis medullæ.

Quod

Quod si verò convulsio sequatur febrem ; vel exaruit spinæ medulla , præ febrili incendio ; vel acris , fervidæ bilis , vapor , ab accenso corde , per arterias , illuc effusus , pupugit tam rigidè sensiles ipsius membranas : ut inde sequatur exitialis nervorum contractio. Potissimum si vires exhausserit præcedens febris. De quâ propterea , satis circumspectè , Hippocrates. lib. i i . aph. xxvi . πυρετὸν ἐπὶ σπασμῶν βέλτιον γίνεσθαι ; ἢ σπασμὸν ὅππῃ πυρετῶ. Febrem convulsioni supervenire , satiùs est ; quàm convulsionem febrì.

Samueli Vespretio elevabat impurus lien , tot vapores versus cerebrum ; ut inde destillaverit iterum plurimum acrioris pituitæ : primum quidem in occipitium , ac cervicem ; sed mox inde , in spinæ medullam ; & potissimum in lumbos , ilia , ac coxæ articulum. Quarum partium immanis dolor excruciauit ipsum tormento tam indefatigabili : ut , amisso omni colore ac decore , inciderit in lentam febriculam ; consumentem ipsum , morte adeò tardâ , ac miserâ : ut ante ejus accessum , non semel exoptaverit , languentem emittere animam , & reluctantem exspuere spiritum. Quod ipsum etiam , in hoc morbo , observavit Auctor libri de glandulis.

Sed ferendum fuit , quod non licuit mutare. Præsertim , labe hac , jam penitus infixâ , quam ut cesserit vel tempori , vel remediis

diis, etiam convenientissimis. Argumento certe evidenti, pervicaci, sacrae hujus fistulae, tibi auxilia medica esse, non solum infirma, sed, austin dicere, nulla.

CAPUT XXV.

Coxæ dolor abscessu sanatus.

UXor generosi alicujus equitis, depositura à partu prægnationis reliquias, excrevit duntaxat purum putum sanguinem; eumque tam copiosum, ut, infirmatis viribus, & exhausto impensè calido innato, tantam inde imbecillitatem contraxerint artus, genio suo fraudati: ut nequiverint à se depellere destillationes, quas nimis quàm frequenter, ipsis transmitteret refrigeratum cerebrum.

Sed præ cæteris infestabatur summoperè coxa; quam trium mensium curriculo, tam miserabiliter excarnificavit acerbissimus dolor: ut aliquando coacta sit, totos quadraginta dies, eidem incumbere loco; neque vel latum unguem inde recedere: quin protinus deficeret anima; distraherentur nervi; & obrigeret, instar alicujus stipitis, corpus universum.

Ac proinde cubandum fuit assiduò, in latus obsessum: & quidem tam strictè, ut nunquam licuerit illi supponere culcitram plumeam; nedum cubile permutare; vel tantisper insidere
sedili

fedili molliori. Exorto interim, ex adstrictissimo hoc decubitu, tam ardente pruritu, circa coxæ articulum: ut ipsa inde vereretur, non tam gangrænam, quàm omnimodam, depressæ partis, corruptionem.

Paruit tamen necessitati, & cessit, licet invita, dolori inexorabili. Cujus crudelem cruciatum, ubi ne tantulum quidem imminutum irent etiam valentissima remedia; tulit tandem suppetias Deus, expulso immedicabili hoc dolore, per insignem femoris abscessum. In quo tantum puris fuit collectum: ut inde, primo eruptionis die, profluxerint ultra decem vascula.

Quibus aliquoties deinceps repletis, habuit ipsa tandem tolerabiliùs, &, devicto malo tædii plenissimo, recuperavit iterùm corpus habilissimum. Quod licet inacies ita labefactaverat, ut piguerit vel loqui, vel se movere; peperit tamen ipsa postmodùm gemellos: vivens non minùs prosperè, quàm unquam ante inflictum infortunium. Verè itaque Galenus, ex Hippocrate, acutos morbos ut per excretionem, sic, longos judicari per abscessum. Prog. lib. I I., sect. LXV.

Sed viderint hìc eruditi, utrum *κέντρα* significant Hippocrati, vel hunc affectum, vel ejus causam, vel utrumque. Galenus certè comm. in lib. VI. epid. sect. V. aph. XXI I. dicit clarè: *Κέντρα* Hippocrati esse diuturnas, de-

„ defluxiones in articulos ; & præcipuè in co-
 „ xam. Idemque fermè Hefychius, Erotianus,
 „ & alii.

Cum quibus etiam facere videtur ipſus Hippocrates , afferens loco commemorato :
 „ κεδμάτον , τὰς ἐν τοῖσιν ὡσὶν ὀπίθεν , φλέβας χά-
 „ ζειν. Quod interpretatur Hieronymus Mer-
 „ curialis , in fluxionibus ad coxam , venas retrò
 „ aures ſecato : quo impediatur ſcilicet fluxus
 „ ad coxam tendens. Nam ad ipſum morbum ,
 „ coxæ jam infixum , parum profectò faceret
 „ ſanguis , pone aures emiſſus. Quem etiam ,
 „ ejuſergò , à nemine ſuâ ætate , id loci , detra-
 „ ctum affirmat Galenus.

At libro de aëre , locis , & aquis legimus ex-
 „ preſſè : ὑπὸ τῇ ἵππασίης , αὐτέας κέδματα λαμ-
 „ βάνει , ἅτε αἰεὶ κρεμαμένον ὑπὸ τῇ ἵππον τοῖς ποσίν.
 „ Ab equitatione apprehendunt illos κέδματα :
 „ nimirum ſemper propendentibus ex equis co-
 „ rum cruribus. Ubi κέδματα ſignificant vel
 „ deſtillationem ; vel morbum inde ortum.

Verùm , libro de locis in homine , indicat
 „ eadem hæc vox , ipſum morbum a deſtillatione
 „ inductum ; neque tamen propterea verum
 „ coxæ dolorem. A quo illic loci evidentiffimè
 „ ſeparatur. Quafi ſignificans quidem ſimilem ,
 „ ſed nequaquam eundem affectum. Ac
 „ proinde addit ſatis conſideratè : ἐν ᾧ ὀλίγον
 „ ῥεύσει , ἰστιάδα ; καὶ κέδματα ἐποίησεν , ἐπὴν ῥέον
 „ πανοηται. Id eſt , ſi parum fluxerit , producit
 „ do-

dolorem ischiaticum; & κέντρα, sive diuturnum articulorum dolorem, ubi fluere desiit. Sed sufficiat nobis, monstrasse hunc fontem sitientibus, aperiant eum latius, quibus plus otii.

CAPUT XXVI.

Coxa ferramento exusta.

Jacobus Vincus, Legatus, id temporis, Principis Lansbergii, collapsus in similem coxæ dolorem, nihil non molitus fuit, quò evaderet hunc cruciatum. Sed remediis parum, aut nihil, proficientibus, neque affulgente ullâ sanitatis spe, ullove, salutaris abscessus, indicio: decrevit vehementi morbo succurrere remedio æquè vehementi; & maturè devenire ad ferramenta candentia, ceu ultimum, inveterati morbi, remedium. Vide Hippocratem. lib. VI. aph. LX. & Celsum. l. IV. cap. XXI I.

Fecitque animosus hic Juvenis Chirurgo copiam adurendi, non tam cutem coxæ impostam; quàm exulcerandi eodem ferro carnem, ad ipsum usque os. Satagens, hac ratione, elicere materiam delitescentem, sub membranâ ossi circumdatâ. Cui operi operam satis rigide dante Chirurgo, dici vix potest, quâ fortitudine, vel potiùs animi patientiâ, pertulerit hic æger candens hocce ferramentum; non cursim, sed lentâ manu, femori identidem impositum.

Quæ inusitata crudelitas, perterruit magis fermè Medicos, quàm ipsum ægrum. Cui stabat sententia, quidvis potiùs semel perpeti; quàm perpetim torqueri, à tam immani carnifice. A quo tamen ipsum, ex toto, vendicavit crudelis hæc medicina. Non quidem per dolorem, qui, per se, dolorem non tollit: velut distinctè docet Galenus; lib. vi. epid. comm. ii. sect. ix. sed per perenne, profundum ulceris, profluvium. Quod sanè tamdiu servavit, donec, evacuata omni materiâ, fuerit extra omnem recidivæ metum.

C A P U T XXVII.

Vulnus spinalis medullæ.

Vulnera lethalia dividuntur bifariam: quædam occidunt semper; quædam verò frequenter. Prout vel penitiùs descendunt, vel gravioribus implicantur affectibus. Priori speciei adnumerat Celsus, vulnus spinalis medullæ. Cujus periculum propterea propositurus, „asserit: servari non posse, cui spinæ medulla „perculsa est.

Filius Lamberti Erpenii, ictus pugione, in spinæ medullâ, concidit repentè in terram, cum alvi, ac vesicæ, excretionibus ita impeditis: ut nihil inde redderetur, nisi elicitedum, à vehementissimis catharticis. A quibus tamen, paullo post, ne tantulum quidem movebantur hæ

par-

partes, redditæ sensim ita stupidæ; imò, ob resolutos nervos, illis destinatos, tam insensiles: ut nullis obedierint remediis.

A quâ omnimodâ ventris suppressione, intumescere non modò intestina, à spiritu, ac retentis excretis impensè intenta; sed, propter oppressa viscera, accendebatur usque eò cor; & distendebantur tantoperè nervi: ut inciderit inde non modò in vehementem febrem; sed in tam frequens animi deliquium: ut primùm sudaverit assatim; mox verò alferit ipsi totus corporis habitus. Et quidem hæc omnia adeò celeriter: ut tertio, post inflictum vulnus, die excesserit è vitâ; frigido madore undiquaque obfusus.

CAPUT XXVIII.

Fistula insanabilis.

Filia pictoris Nicolai Æliæ, infestata aliquamdiu, acerbo lumborum dolore, incidit tandem in molestam inguinis fistulam: quæ perenni suo cursu, usque eò consumpsit tenelli corpusculi vires; ut brevi excesserit è vitâ. Cujus mortis causam inquisitione Anatome, invenit evidentem cariem in costâ spuria; emittentem continenter, in subjectas carnes, tantum acrioris ichoris: ut, illis erosis, prodierit inde fistula, ut longa & anfractuosa; sic eludens quamcunque opem medicam

Quam artis impotentiam, non rarò quoque videre est, in fistulis prope anum exortis. Quarum principium excurrit nonnunquam altissimè, sive ad lumbos; sive thoracis vertebrae; imò, interdum, ad ipsas scapulas: quas scutula operta vocat Cornelius Celsus. Quibus in locis, equidem non semel offendi, fontem remotissimarum, & immedicabilium fistularum.

Quarum inaccessa caries, quo minùs exploretur specillo, impedit tortuosus ipsarum flexus. Qui etiam remoratur clysteres, eluendo ulceri dicatos. Excluditque manum, exempturam os intus vitiatum. Quo tamen minùs maturè sublato, tollitur immaturâ morte homo: & obstat obnixè, ne à Medico sanetur fistula, à remotiore carie originem trahens.

Cujus oras, licet forfice diducas & amplies (quod tamen ad cutaneas fistulas summè utile), operam nihilominùs ludes; nec pervenies unquam ad remotissimum, sinuosorum flexuum, principium: à quò descendunt tot ramuli, & tam frequentes rivuli, per profundiores musculos, ac tendines; ut, licet specillum vel dexterimè immittatur, in tortuosam ejuscemodi fistulam: neutiquam tamen attingat, nedum immutet, vel tollat cariem, genuinam, perennis ulceris, causam.

CAPUT XXIX.

Lethalis lumborum tumor.

Mulieribus gravidis, ut plurimum damni dant, repentinus terror, & inopinatum infortunium; sic nihil æquè illas offendit, atque importuna repulsa, aut gravior aliquis lapsus: lædens impensè, vel hanc, vel illam corporis partem. Cujus offensam, licet flocci sæpenumerò faciant prægnantes, plurimum tamen detrimenti capit inde foetus, etiam debitè formatus. Quem talia infortunia tam turpiter nonnunquam deformant, in ipsâ vulvâ; ut nulla arte id postmodùm dispellas. In quo certe apparet impervestigabilis Dei potentia: cui æquè facile est, hominem immutare, ac formare.

Paupercula, septimo mense, prægnans, cecidit supina in lumbos; sed sine evidenti cutis noxâ. At infans, in lucem editus, habuit insignem tumorem, in lumbis: quo adaper-to, effluxit ipsi quidem frequens aqua; sed non minùs ipsa vita. Quâ sublatâ, vidimus spinæ vertebrae, ut laceras; sic latè, à se invicem disparatas, & nervos, spinalis medullæ, tam perplexo errore, per tumorem dispersos: ut vix ullibi posuisses scalpellum, sine manifesto vitæ periculo. Quam calamitatem si quidem reformides, Chirurge, cave sis impro-

vidè unquam aperias, quod tam facilè occidit hominem.

Obtulit se nobis, haud diu pòst, simillimus tumor; sed dissolutus in ipso partu, eventu tamen æquè infelici: cùm ob gangrænam, consumentem illicò effractas, laceri tumoris, oras; tum ob denudatos nervos, per tumorem passim dispersos: quos circumfluus aër, adeò immutaverat; ut non licuerit infanti vitam prorogare, ultra diem tertium.

Sed notent Chirurgi periculum, quod hìc animadversum, in lumbis; utique evitandum, in molli illo tumore, qui insidet nonnunquam dilatatis calvariæ futuris. In quem novacula directa, lædit facillimè cerebrum, illic effusum. Et nihil sequiùs cogitans, nocet illi, cui veneras auxilio. Quoadejus itaque, in tantis tenebris, fieri poterit, utere acri circumspèctione; & confuge potiùs in tumore, tam ancipiti, ad emplastra, ac fomenta discutientia, quàm ad sectionem, vitæ humanæ adeo perniciosam.

C A P U T X X X .

Spina dorsì bifida.

ADdam duobus hisce exemplis & tertium; sed accuratiori bilance, ab Anatome, penficulatum. Tumorem videlicet rapiformem, ibidem loci, foetui, in vulvâ, enatum; ob rapam, prægñanti matri, improvidè denegatam.

Spina bifida

Tab. XI.

fig. 1.

fig. 2

Spina exempta

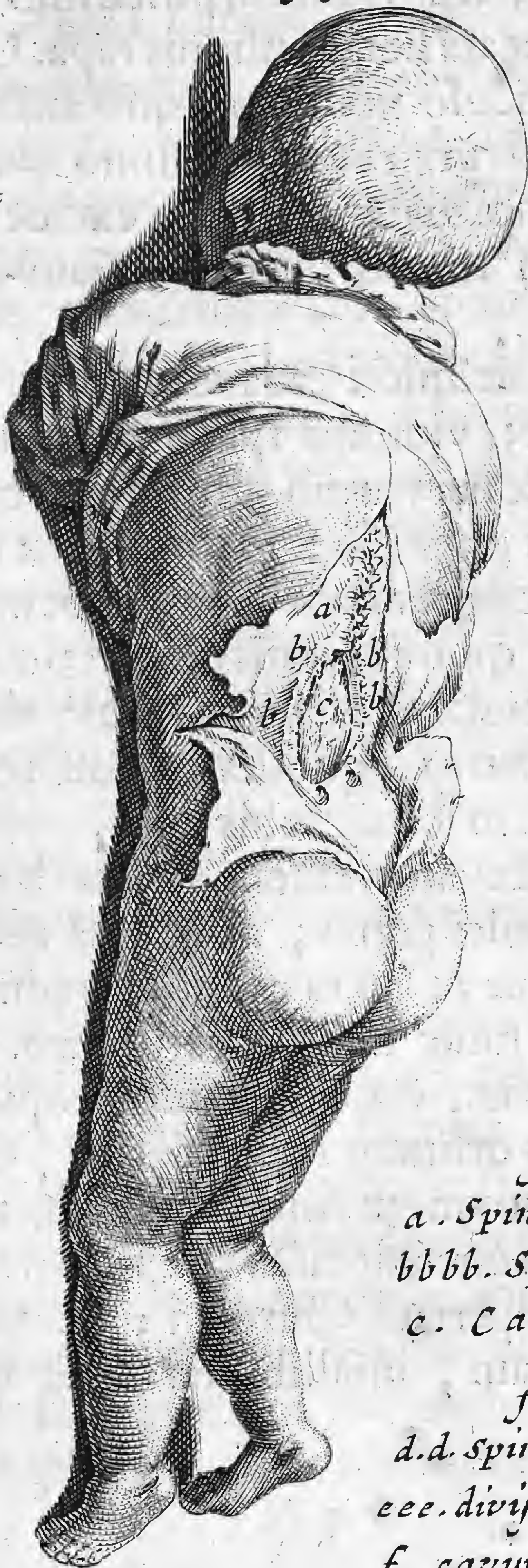

fig. 1

a. Spina dorsi

bbbb. Spina bifida

c. Cavum tumoris.

fig. 2

d.d. Spina exempta

eee. divisio spinæ

f. cavum tumoris

tam. Cujus repulsæ ergò, lumbos suos ubi percussit, mulier animi impotens, læsit tantoperè tenellum, foetus sui corpusculum; ut inde, in lumbis, enata sit ipsi insignis rapa. Quam, angustiori pediculo innixam, quò auferret Chirurgus: constrinxit eam arctissimo filo; deinde fatagens emortuam scalpello excidere. Verùm antequam res eò devenit, jam emoriebatur infans.

Cujus defuncti cadaver ubi perscrutata fuit Anatome: vidimus spinæ medullam planè laceram; & nervorum propagines tam variè, per tumorem dispersas: ut non fuerit in manu medicæ, excrementiam hanc, quocunque modò, demere; quin protinùs demeretur & ægro vita. A quâ sævitiâ propterea sedulò absterrendi erunt Chirurgi; quotiens se offeret simillimus tumor, jam sexies nobis visus.

Dispercebatur autem vitiata hæc spina, in duas æquales partes; ab ultimâ thoracis vertebrâ, usque in latera ossis innominati: tegente hiulcum hunc hiatus peritonæo. Per cujus membranas, dispergebantur copiosissimi nervi, extra orbitam suam delati. Quam divisæ spinæ figuram, ut summè deformem, curavi tamen exactè æri incidi: ne tumorem hunc improvidè aperiant Chirurgi; sed vitent obnixè ignominiam, infallibiliter inde ipsis eventuram.

C A P U T X X X I.

Vulva bili innatans.

ADpositè profectò , Aretæus Cappadox, lib. acut. 11. cap. XL. In mediis ilibus,, mulierum vulva posita est: muliebres viscus,, animalis fermè naturam adeptum. Movetur,, quippe per se, vel versus illia, ac jecur; vel thoracem, aut alia viscera. In quibus excitat sæpe-numerò infinita incommoda, defatigantia non-nunquam ingenia etiam acutissima. Sed pro-ut variant ipsius morbi, ac symptomata; pro eo etiam discrepat frequenter ipsius situs: modò uni loco rigidè adstrictus; modò verò vagus. Quæ discrimina producuntur à ligamentis ipsius, vel intensis, vel remissis. Quorum ope cùm adligetur vel ilibus, vel inguinibus; sequitur necessariò, ad illorum motum, vel sursum, vel deorsum, vel obliquè trahi vagum ac errans hocce viscus.

Vultis evidens fluctuantis hujus motus exemplum? considerate attentè, formidabiles uteri suffocationes: sed potissimùm, insignem illum tumorem, quem in anu nostri gerontotrophii, juxta mecum, videre Medici quam plurimi. Elevabat is latus dextrum, ipso illo loco, quem jecinori destinavit Natura: cum tubere manifesto; & dolore satis vehementi; imò cum tantâ partis gravitate, ac distentione: ut multi

crediderint, ipsum jecinoris viscus, in eam excrevisse molem.

Sed scalpellum, post mortem, cadaveri adhibitum, docuit luce clariùs, tumorem hunc, non jecinori, sed vulvæ adscribendum. Relaxatis namque ligamentis, attraxerat illa tantum bilis vitellinæ in se; ut, inde distenta, adæquaret caput pueri, vel bimi, vel trimi. Innatans etiam eidem bili: quam, instar alicujus gelatinæ, per intestina vidimus ubertim effusam. A cujus, congelatæ massæ, lentore ut originem traxit morbus, duodecim annos ægram infestans; sic verisimile est, continuum ipsius dolorem fuisse, ex acri erosione bilis.

Quæ etiam plurimum damni dederat & reliquis extis, sed inprimis mesenterio, cujus membranas impensè inflammaverat; uti quoque & vesicam, pure repletam. Non vanè ergo Celsus: Medicinam esse artem conjecturalem: & conjecturæ rationem talem, ut, cum sæpiùs aliquando responderit; interdùm tamen fallat nos. Et ne fluctues semper incertus, firma te Anatome. Quæ licet parùm profit mortuis, plurimum tamen juvat viuentes: incisuros aliàs facile, in similia infortunia. Quocirca verè idem Cornelius Celsus: Incidere mortuorum corpora discen-
tibus necessarium. Ausim equidem addere, etiam medicinam facientibus.

CAPUT XXXII.

Hydrops uteri.

A Etius, descripturus contrac. med. tetr. I V. ser. I V. cap. LXXIX. hydropem uteri, asserit: generari aliquando in ipso, corpuscula quædam, vesicæ fellis similia. In quibus humor colligitur, quiescens, viscidus, ac aquosus est. Quales vesicæ interdum quoque occurrunt in mesenterio, præsertim eorum, quos pessum dedit hydrops. Sed exprimit hic auctor propriè illam, molæ uterinæ, speciem: quam scriptores alii nominant aquosam. Cujus specimen, eundem bis, junioribus Medicis ostendi.

Uxor Philippi Borealis, afflicta aliquamdiu menstruis inordinatis, peperit tandem, nescio quam pinguem massam; continentem in se, innumeras vesiculas: refertas partim aquâ croceâ; partim solo spiritu. Excernebatur autem, non confertim, sed frustulatim. Sed partes hæ fuere tam frequentes, ut repleverint fermè integram ejusmodi situlam, quâ aquam hauriunt mulieres nostrates.

Quâ molâ excretâ, effluxit utique tantum aquæ, ac sanguinis, ab irritatâ vulvâ: ut defecerit crebrius anima. Quæ virium prostratio, etiam occupavit aliam illam mulierem, quam vidi simillimam deposuisse molam. Sed utraque convenienter refocillata, recuperavit brevi pristini-

stinam sanitatem : pariendo deinceps non minus prosperè , ac si nihil vitii inde mansisset vulvæ.

C A P U T XX XIII.

Fungus ex vulva excisus.

F Ungum , primùm quidem indolentem vident Medici ; sed mox non sine alicujus doloris sensu. Qui eò plerumque fit gravior ; quò plus æstuet , à præassatâ bile. Cujus uberior affluxus , excitat in ipso , non modò dolorem , pruritum , ac inflammationem ; sed interdum utique livorem , & post illum , veram carcinomatis naturam. Uti evidenter demonstrant mammæ , lingua , labia , guttur , vulva , aliæve partes : vel raræ , ac teretes ; vel glandulis ita refertæ : ut facile degenerent in fungos , proximum , carcinomatis , subjectum.

Ex cancroso oris fungo , sequitur , præter ardoris , ac doloris sensum , frequens , ac molestum illud sputum : quod Hippocrates in coacis prænotationibus , c. xvi. aph. xxxvi. πλυαλισμὸν vocat. Cujus naturam asserit in eo consistere : quod præcedat pus , ex thorace erupturum. Sed in uliginosâ nostrâ Hollandiâ , terminat plerumque , ceu fidissima crisis , febres etiam vehementissimas. Utique variolas internas , & interdum contumacissimos , obstructi lienis , affectus. In quibus nonnunquam ejus-

ejuscemodi ptyalismus excurrit, ultra mensis curriculum.

Quod si verò fungus aliquis vulvam occupet: irritat illam continenter; & effundit menstrua ipsius non minùs copiosè, ac si instaret verus partus: à quo tamen fixus hic tumor minimè quùm expellatur; necesse est tandem confugere ad scalpellum; & ejus ope radicitùs evellere, quod nequit extirpare irritus ejuscemodi partus.

Sed artis est, talem sectionem vel audere, vel ritè perficere, in tam obscuris tenebris. In quibus tamen equidem illam bis vidi, non minùs securè institutam; & fungum ejus loci à Bernardo Ollulario, Chirurgo dexterrimo, sine ullius partis offensâ, non secùs ex vulvâ excisum: ac si sub dio, & in loco maxime obvio, scalpellum suum direxisset.

Matrona pia, ac verecunda, laceßita aliquamdiu ab immodico menstruorum profluvio, incidit tandem in urgentem urinæ difficultatem: & ex illâ, quasi in veri partus conamina. A quibus licet nihil expelleretur solidi; dilatabatur tamen inde usque eò angustum vulvæ os: ut obstetrix, in auxilium vocata, potuerit illic sentire fungum vulvæ, tam firmiter basi suâ adnatum; ut nullâ vi inde dimoveretur.

Quâ propterea desperatâ, itum fuit ad Chirurgum, jam nominatum: qui (exploratâ convenienter tumoris naturâ) scalpellum suum
nec

nec timide dimisit in sinum pudoris; nec infelicitè excidit fungum hunc uteri, æquantem magnitudine suâ ovum gallinaceum. Mirabantur amici præsentès, hinc fiduciam ægræ, aliàs maximè verecundæ; illinc verò, non minus audaciam secantis, aggredientis tantâ animi præsentia, tam inauditum, ac insolens opus.

Cujus ope, ubi exemisset fungosam hanc excrescentiam: cessabant illicò dolores, menstrua inordinata, sed præcipuè indefatigabiles illi conatus, quibus continenter stimulabatur uterus, ad expellendum onus, plus æquo sibi molestum; quod tamen post anni curriculum sensit iterum illic increfcere. Sed mutabatur brevi in pus: quocum frustulatim ubi excideret, liberavit ipsam a repetendâ sectione, sed nequaquam à continuo foetore, vehementibus angustis, & frequentibus animi deliquiis. Quorum symptomatum ergò, necesse habuit deinceps integrum decennium, immundam hancce vulvæ illuviem, aliquoties abluere per insequentem clysterem.

℞. Herbarum, plantaginis, boni Henrici, singularum manipulum. Solani, pyrolæ, veronicæ, singularum manipulum medium. Seminum, lactucæ, cydoniorum, singulorum drachmas duas. Decoquantur ex aquâ hordei, admiscendo novem ipsius unciis, succi semper vivi majoris, unciam unam; mellis rosac. uncias duas,

duas ; myrrhæ , drachmam mediam : misce , fiat Clyster uterinus.

CAPUT XXXIV.

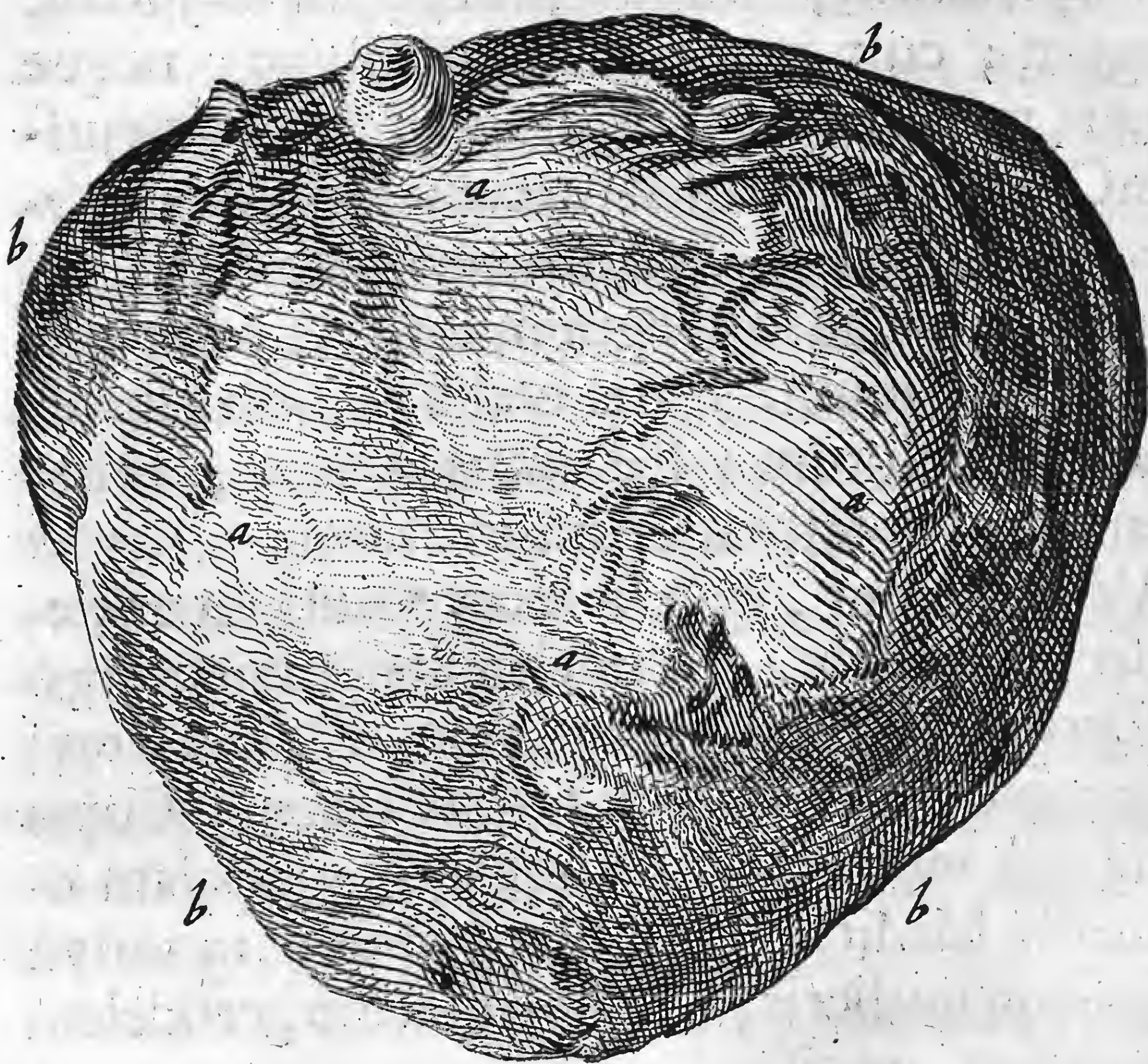
Major fungus ibidem excisus.

GErtruda Turrita, vidua quinquagenaria, gestans in utero, extra omnem prægnationis suspicionem, similem, vel potius majorem, fungum ; cum pari partus conamine, neque dispari menstruorum profluvio : usa fuit ejusdem Chirurgi operâ ; sed successu feliciore. Subduxit namque illi, sine ullo recidivæ metu, tumorem hunc adeo magnum ; ut æquaret pugnum humanum. Foris crassâ ac densâ membranâ obvolutum ; sed intus album, instar adenum, vel testiculorum virilium.

Venæ autem, quæ dispergebantur per excrescentiam hanc, continebant sanguinem adeo obscurum ac nigrum ; ut, procul dubio, brevi degenerasset in naturam carcinomatis. Cujus specimen memini, me aliquandò propalam ostendisse Medicis, ac obstetricibus, in vulvâ cujusdam mulieris, à cancro uterino, crudelem in modum, occisæ.

Quæ, in vivis dum foret, conquerebatur assiduè, non modò de inordinatis menstruis, vago pruritu, ac oberrante ardore, sed potissimum de crebris animi deliquiis : quæ tam frequenter ipsam invasere ; ut tandem miserrimè

ab

*Excrescentia uteri.**Tab. XII.*

*a a a a basis utero
adnata*

b. b. b. b. pars gibba

ab illis obrueretur, factâ Medicis officiosâ cadaveris copiâ.

In cujus vulvâ, vidimus delituisse tumorem, ut lividum, ac atrum; sic cruore, ac sanie undique perfusum. Adhærescebat autem membraneis suis filamentis, tam arctè, vulvæ tunicis, ut non potuisset inde eximi, sine scalpelli auxilio. Vide Victorem Trincavellum, lib. xi. cap. xv. Aretæum, acut. lib. ii. cap. xi. & Hieronymum ab Aquapendente. operat. chirurg. cap. LXXXV.

C A P U T X X X V.

Τειλάς, sive fricatrix.

QUamvis virga muliebris (quæ κλειτορίς vocatur Ruffo Ephesio, lib. i. c. xiiii.) delitescat communiter, in sinu pudoris; prodit tamen hæc ipsa, quibusdam subinde, tam longè foràs: ut aut credantur imperitis commigrasse in viros; aut fatagant ipsæ propterea, lasciviùs cum aliis versari mulieribus. Quâ nefariâ libidine quæ se polluunt, vocantur Græcis τειλάδες; & Latinis fricatrices. Quas scribit Cælius Aurelianus, lubentius misceri cum foeminis, quàm cum maribus. lib. iv. tard. pass. cap. ix.

Henrica Schuria, mulier virilis animi, pertæsa sexus sui, induit vestes viriles: & profecta in militiam, meruit aliquamdiu, in obsidio-

Q

ne

ne Sylvæ Ducis, sub Frederico Henrico, Celsissimo Arausionensium Principe. Sed domum reversa accusabatur perditæ libidinis; ob clitoridem, extra sinum pudoris, adeò interdum sese efferentem: ut conata fuerit, non semel, libidinose lascivire, cum aliis mulieribus (quod *ἡλειπορίζειν* appellant Græci); imò illas ita atterere, ac fricare (quod *τρίβειν* nominant iidem); ut cuidam viduæ, cujus desiderio impensè flagrabat, usque eò placuerit detestanda ipsius impudicitia: ut (nisi per leges stetisset) lubens ipsi nupsisset. Ne dicam lubentiùs, quam marito suo, jam defuncto; ex quo tamen sex suscepserat liberos.

Habuit autem hæc *τελειὰς*, naturalia sua, saltem quod ad externam faciem, haud aliter conformata, ac aliæ mulieres. Sed intus percipiebatur evidenter (uti quidem testabantur tres obstetrices), paullò ante urinæ iter, glandulosa aliqua caruncula, quam clitoridem vocant Medici. Quæ, licet in aliis foeminis, vix unguis exprimat magnitudinem; dicebatur tamen in salaci hac fricatrice, accedere ad longitudinem dimidiati digiti; & crassitudine suâ, haud malè referre colem puerilem.

At verò, licet clitoris hæc, foris nullum sui perpetuo faceret indicium: apparebat tamen interdum, præsertim ubi vel difficulter miçtureret; vel percita Veneris cestro raperetur impensius, in illicitam hanc cupidinem. Quo

tem-

tempore dicebatur hæc glandula, extra naturalia ipsius protuberare, vel adinstar dimidiati digiti; vel interdum etiam longiùs: prout vel majore, vel minore, in mulieres, exardesceret amore.

Quod impudicum mulierum genus, scribit celebris Jurisconsultus Joannes Paponius, morte puniendum: l. XXI. tit. VII. arest. II. sed hæc *τελευτῶς*, clementiorem naçta Judicem, cædebatur duntaxat virgis, & relegata in exilium, separabatur longissimè à nequitia suæ consortis; videlicet illâ viduâ, quâcum libidinofius vixerat. Quâ utique punitâ, sed in urbe retentâ, videbatur abundè dissolvi illicitus, detestandæ libidinis, thalamus.

CAPUT XXXVI.

Menstrua puellæ quadrime.

Menstrua, ut rarò feruntur mulieri, post annum quinquagesimum; sic vix proveniunt, ante annum quartum decimum. Quamvis non desint, quibus profluvium hoc intervenerit vel octavo, vel nono ætatis anno: uti vidit Joannes Fernelius; pathol. lib. VI: cap. XVI. imò interdum etiam quinto. Teste Hercule Saxoniâ. pract. l. VI. cap. XXXIII.

Quibus annis, vident etiam Medici, nonnullas virgines incidere, in vehementissimas uteri suffocationes; & nonnunquam in proflu-

via menstruorum adeò effera : ut non minùs indigeant ope medicâ, ac si forent adultæ, & plenis nubiles annis.

Sed supra fidem propemodùm est, filia cujusdam tabellarii, cui à quarto, in octavum ætatis annum, periodicè ubi fluxissent menstrua : accidit fortè, ut, illis suppressis, omnis ipsorum sanguis conversus sit in caput. Producing illic primùm quidem dolorem dentis ; sed mox sordidum, ac sinuosum, gingivarum ulcus ; & tam pertinacem inferioris maxillæ cariẽ : ut non nisi tardissimè potuerit ulceris cavum carne iterùm impleri, & convenienter cicatrice obduci. Licet nihil non molitus sit nobiscum, Vir sedulus, Daniel Arminius, Societati Indicæ à Medicinis.

C A P U T XXXVII.

Partus monstri bicipitis.

INter partus vitia, sicuti grave, infans in pedes conversus ; ἀγερππαν vocant Græci : sic gravissimum, eosdem pedes esse, vel plures duobus ; vel situ dispares. Quam deformitatis speciem, obtulit nobis aliquando, futoris uxor. Quæ paritura biceps monstrum, enixa fuit primùm duos pedes ; sed tertius, præter omnem naturæ legem, natibus innatus, injecit tantum moræ partioni : ut necesse habuerit, præter obstetrices, implorare opem
chi-

Monstrum biceps.

Tab. XIII.

chirurgicam; quò, unco ferro, extraheretur, è vulvâ, renitens hocce monstrum.

Erat autem id (uti etiam proponit schema æri incisum) biceps; cum tribus brachiis; totidem pedibus; quatuor manibus; & duabus papillis, natibus utrimque impositis. Deforme profectò spectaculum. Attamen obstetricibus insigne documentum, opitulandum cui-cunque partui; &, deficiente manus auxilio, confugiendum maturè ad uncum ferreum, ceu sacram anchoram, & ultimum, difficilis partus, remedium. Velut, præter Hippocratem, planius liquet, ex Latino ipsius Genio, Cornelio Celso. lib. vii. cap. xxxii.

CAPUT XXXVIII.

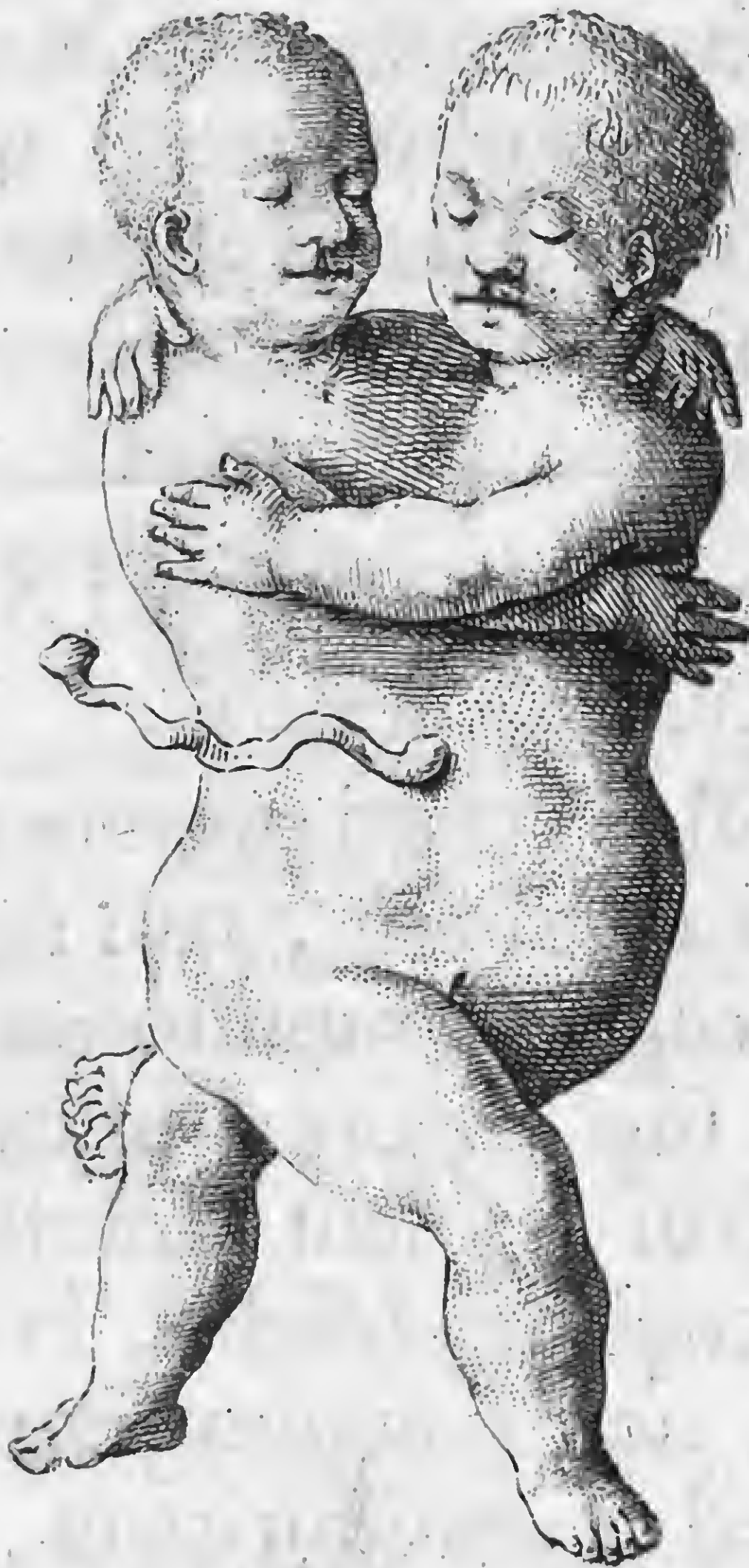
Dissectio Monstri bicipitis.

SEd quid omitterem hîc, simillimum monstrum, coram Magistratu, in curiâ à nobis dissectum? puellam videlicet bicipitem; cum tribus pedibus; sed brachiis quatuor. Artubus verò, ac capitibus, ut separatis à se invicem; sic ventribus contrâ, ac thoracibus, tam arctè in unum coalitis: ut ne lynceis quidem oculis, ullum, in illis, observasses discrimen.

Dissectâ autem monstri hujus cute, apparuit conspicuè (licet pridie ejus diei lucem primum adspexisset), sub illâ, plurimum albican-tis adipis. Quamvis secùs videatur, in recenti ejus-

ejusmodi foetu observasse, diligentissimus alio-
qui Anatomicus, Casparus Bauhinus. Jecur erat
ipfi duplex, cum duplici fellis vesiculâ. Et ve-
næ ipsius, tam perplexo errore, inter se intricatæ

Infans *Biceps.*

ac confusæ : ut non licuerit quicquam, distinctè
saltem, in illis notare.

Thoraci erant duo corda sejugata ; inclusa
tamen uno involucro, & innatantia eidem
Q 4 aquæ.

aquæ. Sed cuilibet fuus erat pulmo. At in ventre una duntaxat vulva, unusque lien; sed is adeo rubicundus, ac floridus: ut videretur accedere ad naturam jecinoris. Vasa autem umbilicalia desinere hinc in diffissam jecinoris portam; illinc verò, bifido ductu, in arterias iliacas & vesicæ fundum. Quarum partium distributio delectabat summoperè Magistratum; quod ex illâ clarè conspiceretur: quî vitam ac alimentum, à matre, traheret foetus, vulvæ etiamnum inclusus.

CAPUT XXXIX.

Coles incurvatus.

CIvi Campensi, Veneri operam daturus, incurvescebat continuo, tam rigidè media colis pars; ut cogere multoties ab incepto desistere. Sed sine dolore, ullove nodulo: quem huic affectui, solent promiscuè tribuere, quide illo scripsere, Medici. Nisi fortè nodulum vocent, non conglomeratum aliquod tuberculum; sed exilem duritiem, impediens, si non integrè, attamen aliquatenus, musculos colis, dilatationi destinatos. Quale certè impedimentum in hoc ægro fuit observare; sed vix dignum noduli nomine.

Quod tamen obstaculum, siue fuerit à frigore, siue ab affluxu alicujus humoris, in causâ fuit: quò minùs, vel æqualiter eri-

geretur coles ; vel inchoatâ libidine , ex voto , frueretur æger. Cui incommodo opem obnixè imploranti , consuluit mecum , Vir eruditus , Gerardus Ryckius : ut , præmissis ritè catharticiis , uteretur nonnunquam balneo humido , ac oleo leni.

Quorum remediorum eventum licet inviderit , utrique nostrum , loci remotioris distantia ; credibile tamen est , spiritum , partem hanc plus nimio distendentem , lentissimè fuisse discussum : præsertim , cùm hoc ipsum , in eâdem hac colis incurvatione , (quæ flatulentæ convulsionis species est ,) luce clariùs deinceps liquerit videre , in viro maturæ ætatis ; non nisi admodùm tardè , etiam per optima remedia , ab hoc vitio , liberato.

C A P U T XL.

Pediculi pubis.

JUveni Brabantino , plurimum vagi , & oberrantis pruritus , in pube ubi fieret ; vidimus tandem illic tectè delituisse , aliquos pediculos ; figurâ rotundos , sed in dorso nigrâ maculâ notatos. Ad hæc , pedibus suis , cuti tam firmiter accretos : ut nequiverint inde avelli , sine scalpello. Quæ tamen fordida ac immunda colluvies , ne , semel sublata , iterùm facile recurreret ; imparata fuere insequentia remedia ,

dia, quibus etiam radicitus evulsum fuit molestissimum hocce malum.

℞. Succī foliorum azari, drachmas duas cum dimidiâ. Oxymellis simplicis, unciam mediam. Aquæ hordei, uncias duas. Misce, fiat vomitorium. Quo ubi elicuissemus pituitam, in ventriculo stabulantem: movimus deinde alvum; & imposuimus feliciter, loco affecto, fomenta ac linimenta, subtus notata.

℞. Aristolochiæ rotundæ, unciam. Veratri albi, unciam mediam. Herbarum absinthii, marrubii, abrotani, singularum manipulum. Seminum lupinorum, & staphysagriæ, unciam mediam. Nitri, drachmas duas: coquantur ex lixivio diluto; & admixtis, colaturæ libris duabus, aceti scyllitici unciis quatuor, fiat fodus. Quo convenienter deterfo, illinebatur pubis regio hocce unguento.

℞. Seminis staphysagriæ, unciam mediam. Radicum veratri albi, aluminis, singulorum drachmam. Argenti vivi sublimati, scrupulum. Saponis nigri, drachmas duas. Axungię porcinæ, quantum sufficit. Misce, & fiat litus.

CAPUT XLI.

Mors ex flore calcis.

Vir splendidus, coenatus opiparè, incidit repentè, cum totâ familiâ, quæ eidem accubuerat mensæ, in vertiginem, ardorem gut-

gutturis, vomitum, præcordiorum angustiam, aliaque præsentis veneni indicia. E quibus succrescere protinùs nescio quas non suspiciones. Sed eventus, fidus rei incertæ interpretès, docuit perspicuè: nec ab Ancillâ, conjectâ tamen in vincula; nec ab alio aliquo, cibariis quicquam malitiosè fuisse permixtum. Verùm sponte ex pariete, recens illito, in patinam decidisse, sulphuream illam calcis efflorescentiam, quæ copiosissimè stabulabatur illic loci, ubi id temporis adservatæ fuere cupediæ, secundis mensis destinatæ.

Factum quidem fuit, satis sedulum, periculum: utrum, in cibo jam dissoluto, reperiretur vel arsenicum; vel argentum sublimatum (quæ duo veneni genera nostratibus potissimum nota). Sed nec apparuit, in vasis fundo, conglomeratus arsenici pulvis; nec tingebatur albo colore aurum, suspecto liquori aliquoties immissum. Quorum neutro oculis occurrente, judicatum fuit, deteriorem hanc cibi conditionem, verisimiliter originem traxisse, ex commemorato calcis flore.

Ex cujus igneâ vi, mirum certè haud fuerit, accensas fuisse fauces, perturbatum ventriculum, erosa intestina, contractos, præ ficcitate, nervos; aliaque excitata, quæ nunquam conspiciuntur, nisi ab exurente ardore. Qui profectò in hoc calcis flore, adeò clarè se in conspectum dedit, ut intra paucas horas pectus de-

derit infantem ejusdem familiæ, aliàs satis valentem : evadentibus reliquis, vel per vomitum materiæ noxiæ ; vel citam alvum ; vel per antidota, discutientia malignos, acrioris veneni, vapores.

Sed, præ cæteris, miratu digna fuit materfamilias, alioquin ita debilis ac infirma : ut, quæ antea quinquies perperisset foetum mortuum, jam contra fuerit tam valida ac constans ; ut intoxicata non modo non abortierit ; sed, veneno celerrimè per vomitum rejecto, evaserit quasi prima, præsentissimum hocce, intentatæ mortis, periculum. Enixa deinceps, quem id temporis gestabat, foetum, non minùs prosperè, ac si nihil veneni adsumsisset.

Calcem autem tam acriter urere, & erosione suâ, tam acerbè pungere intestina, utique præcordia illis imposita, docuit manifestè Dioscorides. lib.v. cap.xci. & lib.vi. cap.xxix. Sed videbitur fortassis illic loqui, de calce vivâ : quùm flos ipsius, cujus hîc meminimus, progerminet ab intritâ.

Verùm responsio facilis est. Ablutione videlicet calcis, infringi quidem aliquatenùs, summam illam ipsius adurendi vim ; intritæ tamen nihilominùs permanere tantum ardoris : ut inde elevetur acerrimus ille flos, qui, instar candidissimæ nivis, investit recentes parietes. Cui quantum sit acredinis, licuit aliquando videre in ore equi, Collegæ nostri Joannis Fontani, ex
si-

simili calcis efflorescentiâ , tot vesicis , ac tam urente æstu , inflammato : ut cogeretur propterea abstinere , quam longissimè , ab omni pastu.

C A P U T X L I I .

Sudor septem annorum.

HOmini ut robur conciliat , æquabilis solidorum ac fluidorum harmonia : sic dissolvit ipsius vires , dissonans eorundem concentus. Potissimum à Naturæ lege si desciscant humores ; five utiles , five excrementitii. Quorum in numero primas facilè tenet sudor. Cujus immoderatum profluvium , labefactat propterea impensè corpus universum.

Virgini malè natæ fuere , ab ineunte ætate , ob sudores prægnanti matri crebriùs permotos , adeò pervia ac patula cutis spiracula ; ut continenter fermè maduerint , cum tam profuso , ac perenni , diffluentis sudoris , cursu : ut cottidiè indiguerit tribus quatuorve indusiis , ad detergendum madorem , cuti indefinenter inhærentem. Quod immodicum sudoris effluvium , divexavit ipsam , non aliquot menses , sed septem ampliùs annos. Licet interim minimè omitterentur remedia convenientissima. Adeò difficulter eradicatur morbus hæreditarius !

CAPUT XLIII

Excoriatio, ab oleo Vitrioli.

FAmulus Chirurgi, curaturus, suo more, dolorem dentium, infudit nubili Virgini; five consideratè, five improvidè, tantum olei vitrioli, in os: ut, descendens in gulam, exererit non solum quascunque faucium partes; sed accenderit præterea ventriculum, jecur, & potissimum venarum, arteriarumque sanguinem. Cujus exurens incendium extorsit Medicis, præter infinita refrigerantia, ac plurima cathartica, frequentes sanguinis detractiones; antequam aliquatenus domaretur effera hæc fera, consumptura alias innocentissimam virginem.

Sed incendio intus utcunque restincto, effundebatur tamen calor, instar exundantis maris, tanto impetu, in habitum corporis: ut, exersâ colli ac faciei cute, defœdaverit summè corpus universum; imprimens mammis, pectori ventri, brachiis, ac cruribus tot cinereas crustas, ac tam foeda ulcera: ut vix quicquam manserit ipsi vel glabrum, vel veteris pulchritudinis particeps.

Quam deformem cutis formam, innuere quidem deinceps aliquatenus remedia: sed non ita, quin remanserint illi aliquæ maculæ, & turpia cicatricum vestigia; uti quoque

que in visceribus scintillæ prioris incendii. Quibus vel minimum, à calidorum usu, iterum accensis: incidebat protinùs in recidivam, corporis habitum iterum turpiter foedantem; sed potissimùm internos digitorum apices: qui non secùs ipsi flavescebant, ac si croco fuissent infecti.

CAPUT XLIV.

Exedens, præcordiorum herpes.

HErpes præcordia exedens, constat ex pluribus pustulis: modò in unum conglomeratis; modò evidenter sejugatis. Hærent autem illæ, in extimo diaphragmatis ambitu: inflammantes non tantùm; sed exedentes, ardore suo, usque eò cutem: ut cuilibet ulcusculo sua infideat eschara. Quâ vel sponte vel arte decidente, imminuitur manifestè non minùs exurens dolor; quàm molestus ille pruritus, qui pustulas hæc affiduò comitatur.

Creditur autem hoc vitium, occidere hominem, siquidem circulum suum absolvit. Quod tamen non fit, nisi admodùm rarò. Equidem saltem vidi hoc malum frequenter: sed semper inæqualiter dispersum; ac nemini exitiale. Afferit tamen id Plinius lib. xxvi. cap. xi. dicens, ignis sacri plura esse genera. Inter quæ, medium hominem ambiens Zoster appellatur; & enecat, si cinxerit. Quod infortunium vidit, verisimili-

verisimiliter, licet non addat expresse, Joannes Langius, in Marchione Brandenburgensi, ab hoc affectu occiso, epistolâ xxxi. Scribonio Largo vocatur hoc vitium cap. cvi. Zona: & nostratibus Ommeloop, sive ambitus. Quod variis circulis, variè dispersis, hominem aliquatenus ambit.

Vir pleni habitus, & calidioris jecinoris, doluit vehementer circa præcordia: cum acri pruritu, insigni dolore, & frequentibus, conglomeratarum pustularum, circulis. Rubente cute vicinâ, & pustulis primum utique rubris; sed mox albicantibus, & in quâlibet earum crusta nigra, quam escharam vocant Medici. Quâ, convenienti litu, separatâ, degenerabat quælibet in humidum ulcusculum; cum acri dolore, sudore effuso, & interdum tam impetuoso, virulentæ materiæ raptu ad interiora: ut animus aliquoties non secus deficeret; ac si ipsum occupasset contagiosa aliqua pestilentia. Cujus sororem equidem propterea soleo appellare, perniciosum hocce herpetis genus.

Nam sicuti illa carbones majores; sic producit hoc minores. Exigitque uterque morbus, ut cathartica æquè blanda; ita antidota non minùs efficacia. Sed in eo discrepant: quod herpetis labes duntaxat uni; pestis verò noxia sit omnibus, occidens plerosque; herpes contra non nisi paucissimos.

Re-

Remedia verò hujus eruptionis consistunt : in corrigendâ intemperie, visceribus conceptâ; expellendâ leniter bile; roborando corde; & infringendis tetrâs vaporibus, visceribus continenter affusis. Sed foris sufficit plerumque unguentum rosatum, mixtum cum argento vivo præcipitato. Sed si escharæ ficcitas, ac molestissimus pruritus, non tollantur hoc litu : expedit confugere, vel ad unguentum basilicum; vel leniens, ac humectans aliquod cataplasma.

CAPUT XLV.

*Pulsus arteriæ, extra carpum,
explorandus.*

Polydædala Natura imprimit nonnunquam homini, non modò foris, figuras adventitias, ac perversas; sed distribuit etiam interiora pro libitu. Modò certis quasi adstricta legibus: modò verò vaga, & disspescens aliter, atque aliter, cùm ipsa viscera; tum ejusdem ordinis vasa, videlicet nervos, venas, vel arterias.

Maria Godofreda, uxor Prætoris Gulielmi Verdoesii, habuit, in manus suæ carpo, tam exilem, ac teretem arteriæ ramulum: ut ex ejus motu, vix quicquam licuerit præfagire, sive de robore, sive imbecillitate cordis. Sed Natura collocaverat in manus dorso, inter pollicem,

ac indicem, arteriam : quæ aliis communiter fertur per interiora carpi. Quocirca necesse fuit, si quid foret judicandum, de virium constantiâ, confugere, à carpo, ad arteriam, in extremâ manu positam.

Quem Naturæ lufum, equidem, etiam in aliis, subinde animadverti : sed evidentissimè in quodam nostræ Reipublicæ Senatore. Quem hujus erroris ergò, judicabat aliquando, celebris alioqui Medicus, pestilentiâ infectum : licet id temporis pancraticè valeret. Sed imposuit Viro eximio inusitatus hicce Naturæ lufus. Quem ubi vidit, cecinit illicò palinodiam ; & , pertæsus præproperi judicii, docuit suo exemplo : Nihil consiliis medicis tam esse inimicum, quàm celeritatem.

C A P U T XLVI.

Gangræna universalis.

SEni fatuo, neque heri, atque hodie, sed diutissimè debili, fatifcebant tandem usque eò, cùm languidum cor ; tum effoetus partium calor : ut, à minimâ corporis offensâ, sequeretur protinùs perniciosissima gangræna. Dispergens se per iners hocce corpus, tam liberè, ac latè : ut id, intra paucos dies, consumpserit universum.

Non licebat illi, vel natibus insidere ; vel cubito incumbere ; nedum calcem pavimento im-

imponere, vel scapulam in parietem inclinare: quin protinùs exstingueretur calor; & à gangrænâ obsideretur non minùs pars præmens, quàm pressa. Quæ labes, tam præpete pennâ, corpus universum ubi pervolaret: vidimus brevi vix ullam partem intactam; quin omnia jam emortua, antequam verè emoreretur, miserrimum hocce, lascivientis mortis, ludibrium.

CAPUT XLVII.

Gangræna pedis.

Lucas Sincus, Geometra Amstelredamensis, contraxit, ex penuriâ caloris innati, gangrænam pedis sinistri. Cujus digitis, à parte sanâ, jam avulsis, obtulit nonnunquam homo, naturâ jocabundus, Chirurgo suo, ubi jam meliusculè ipsi foret, pedem dextrum, quasi recreandi causâ.

Sed eo, eâdem labe, paullò pòst, itidem infecto: deseruit illum illicò intempestiva hæc hilaritas; & quasi desperatâ, jam tum, omni salute, credidit firmiter, poenam hanc cœlitùs sibi immitti: quod tam intempestivè joculatus fuisset. Quæ certè tristitia non deseruit ipsum, antequam desereret ipsum vita. Adeò periculosum, in seriis nugari.

Infortunium autem, quod ipsum oppressit, circumvenit plerumque, quoscunque à simili

gangrænâ detentos. Neque fuit fortassis, ipsius conditio, eò deploratior, quod peccatum hoc peccasset: sed quia cordis robur fuit imbecillius, quàm ut convenienter ab interitu vendicaret pedes, ceu longissimè à se remotos. Quorum partium exitium, propterea indicium facit circumspectis Medicis, brevi utique pessum iturum & totum hominem.

C A P U T XLVIII.

Sphacelus brachii, à febre.

MAriæ Norottæ, à febre ardente, impensè extorrefactæ, effudit se, circa septuagesimum, ætatis suæ, annum, tanto impetu, pestifer morbi humor, in brachium sinistrum: ut, factò initio à commissurâ humeri, præcipitaretur, unâ nocte, in immedicabilem sphacelum, usque ad extremos digitorum apices. Cum tantâ protinùs cutis nigredine, & tam exsucco, atræ carnis, squalore; ac si, integrum mensem, expositum fuisset, retorrido, urentis Solis, æstui. Sicuti cum stupore juxta mecum vidit, exercitatissimus Medicus, Franciscus Vicquius.

Quocum simillimum infortunium, aliquot annis post, etiam in aliâ quâdam observavimus muliere, sed eventu æquè infelici. Noli itaque, ò Chirurge, ejuscemodi brachia inconsideratè incidere. Satagens vel calorem in cutem de-

denuò evocare ; vel medicinæ locum facere. Quod enim semel emortuum, id nunquam redit ad vitam.

Et licet malum videatur nonnunquam stare, ac scalpellum exigere: vires tamen, à malignâ febre fractæ, & pars ex toto vitiata, non patiuntur scindere ; nedum abscindere membrum, hac ratione infectum. Maturares quidem mortem, sed nihil interim juvares ægrum. Satiùs itaque, circumspectè potiùs, mortem præfagire, & quâ licet prorogare, quam non potes conservare, vitam.

CAPUT XLIX.

Atrophia brachii suctu sanata.

TRia fuere veteribus, juxta Oribasium, coll. lib vii. cap. xvi. cucurbitularum genera: vitrea, ænea, cornea. Quorum priora trahunt per ignem; posterius citra illum, solo oris suctu. Quæ cornea cucurbitula, licet nobis fermè in defuetudinem abierit, plurimi tamen etiamnum fit Indis, sub torridâ Zonâ habitantibus.

Qui curaturi dolorem colicum, Juvenis mihi notissimi, infudere primùm ore clysterem; mox applicuere abdomini cucurbitulas corneas. Quarum spiritu, per exile foramen, ore (ut Celsi verbis id efferam) educto; occlusere festinanter cavum id digito: cùm ut cuti fir-

miter inhæresceret cucurbitula ; tum ad eliciendum flatum intestinis molestum. Quem certè felicissimè, huic juveni, hac ratione, subduxere barbari.

Quapropter domum reversus, donavit me tali cucurbitulâ. Cujus periculum equidem aliquando facturum, selegi mihi (uti etiam fecit Fabricius Hildanus cent. 1. obs. LXX.) brachium ab atrophîâ consumptum. Cui imposui hæc cucurbitulas, loco picis, ac resinæ: quibus legimus, in simili necessitate, usam fuisse antiquitatem, etiam remotissimam.

Attrahunt autem hæ cucurbitulæ potenter; &, abductâ aptissimè cute, elevant venas & arterias, præ macie in se collapsas. Quibus iterum adaperitis, commeant denuò quocunque sanguis ac spiritus. Quorum indefinens affluxus, nisi cottidie subiret, in locum eorum, quæ continenter ex corpore decedunt; non solum non aleretur, sed emaceraretur necessariò membrum, tali vitio infectum. Cui maciei nihil profectò salutaris est, hacce corneâ cucurbitulâ. Præsertim si affigatur dextrè, juxta cursum venarum arteriarumque, illuc nutrimentum ac vitam deferentium.

Nautæ juniore, effluxere, exemplo brachii abscessu, tam frequens pus, & adeo copiosus liquor: ut, subducto succo alimentali, & dissipato, plus æquo, calore vitali, conciderent venæ inanes; cessaret accretio; & tandem emarces-

cesceret brachium universum. Cui, jam exa-
refacto, ubi imposuimus aliquoties cucurbi-
tulam corneam; vidimus, ipsius suctu, tan-
tum caloris ac sanguinis, ad cutis extrema at-
tractum: ut exsuccum illud brachium, non
modò aleretur iterum; sed adipisceretur
denuò pristinum vigorem; imò tantum vi-
rium, ac roboris: ut potuerit deinceps quo-
cunque iterum navigare, & in mari nullo non
fungi officio.

CAPUT L.

Rotundum vulnus.

ELisabetha Nicola, domum reversa, arri-
puit, præ lassitudine, quodcunque ob-
vium fedile: ignara interim, illi incumbere
asserem; habentem in se, longum & acutum
pinnaculum. In quod defatigatum ubi conje-
cisset corpus, læsit impensè nates; & inflixit
musculo glutæo vulnus, ut rotundum, sic sum-
mè profundum.

Cujus videndi copiam, invitissima, quum
faceret Chirurgo: coaluit propediem vulnus,
excitans, ob acre pus, intus detentum, non
tam dolorem, quàm suspicionem, luxatæ co-
xæ. Verum eventus, stultorum Magister, do-
cuit ipsam perspicuè, non coxam sedibus suis
excidisse; sed vulnus præproperè occlusum.
Eo enim rursus per Chirurgum referato, &

factâ puri effluendi copiâ, subsedit illicò dolor; evanuit luxationis opinio; & apparuit clarissimè, plus damni dedisse, præposteram verecundiam, quam vulnus ipsius natibus inflictum.

CAPUT LI.

Carcinoma femoris.

IDa, famula Regneri Neckii, amici nostri, perculsa vehementius, sensit ex inopinato illo terrore, nescio quem sibi oriri dolorem, circa genu; cum tumore femoris, indies usque eò invalescente: ut post annum septimum videretur, plurium Medicorum calculis, si non excedere, saltem, suo pondere, accedere quàm proximè, ad illam strumam, quam ibidem loci olim vidit Antonius Benivenius, ponderantem sexaginta libras. Observ. xiv.

Quam molem hæc virgo, septem ampliùs annos, tulit tam animosè: ut nemo domesticorum, nedum quisquam extra familiam, animadvertit unquam, quicquam vitii, in ipsius incessu. Verùm erosâ paullatim, summâ tumoris cute; intumescantibus ipsius venis; increfcente indies pruritu; & carne magis ac magis livescente: nequirit ipsa malum suum diutiùs clam habere; sed, coacta id detegere, imploravit tandem pudibunda, ac mœrens, opem medicam.

Expetens obnixè, tumorem hunc scalpello sibi amputari. Qui tamen pervenerat jam tum eò incrementi ac malignitatis; ut nemo id auderet. Quocirca, licet invitissima, circumferebat tamen quocunque locorum infensissimum hunc hostem, incedens interea temporis per amplissimam nostram urbem non minùs expeditè; ac si femori nihil omnino ponderis inhæsisset: compescens interim malignum hocce carcinoma, ultra annum septimum decimum, solo plumbi unguento. Cujus litu, nihil simili tumori utilius.

Dissectus autem post obitum hic tumor, ac bilanci impositus, ponderabat tantummodo, præter omnem opinionem, ob fungosam suam substantiam, libras sedecim. Foris quidem glaber & æqualis, sed intus steatomate, gypscâ pituitâ, induratis calculis, dilatatis venis, ac sinuosis scrobiculis, vera levitatis causâ, impendio nimis repletus. Latitans extrinsecus sub extimo femoris musculo.

Aliquot annis post oblata nobis fuit, ibidem loci, in aliâ quadam virgine, longè major excrecentia, adæquans ambitu suo sesquialternæ longitudinem: exorta, partim ex fisso, ob graviolem lapsum, femoris osse; partim vero ex venis, & arteriis usque adeo dilatatis: ut tumorem prius commemoratum ludum ac jocum dixisses, præ ut hujus fuerit circumferentia.

CAPUT LII.

Febris quintana.

Varia sunt Medicis febrium genera, & multiformes periodorum formæ; quarum aliæ occurrunt frequenter, aliæ rarissimè. Quibus meritò attribuerim quintanam, paucis visam; & tum quidem, vel paucioribus circuitibus, vel admodum tectè: sicuti de se ipso testatur Galenus. lib. i. epid. comm. i i i. tex. i i. Sed nobis obtulit se inusitata hæc febris, tot accessionibus, & tam evidenti, totius anni, curriculo: ut nihil unquam fuerit vel clariùs, vel magis distinctum.

Filiam Jacobi Mori, Chirurgi quondam celebris, præcipitavit febris inordinata, in quintanam: accedentem cum horrore, ut exili; sic calore admodum conspicuo. Durante, reciprocantium circuituum, ordine, ultra mensem decimum octavum. Attamen sine evidenti corporis macie, aut manifestâ virium jacturâ.

Febri autem huic, adeò non profuere medicamenta frigida ac humida, cæteris febribus amica; ut etiam evidenter nocuerint. Sed juvere ipsam carduus benedictus; centaurium minus; chamædrys; fumaria; aliave, vel summè amara, vel putredini potenter resistentia. Sed inprimis aqua mulsa, quam vidimus plu-

plurimum potuisse, in lentâ ac pervicaci hac febre.

CAPUT LIII.

Cibi abstinencia, quartanæ lethalis.

FEbris quartana, ut frequenter incipit cum æquinoctio Autumnali; sic solvitur rarò, nisi sub initium Veris. Reliquo tempore siquidem quiescat (quod tamen interdum fit), revertitur facillimè: sive vitio alimenti, sive ob aëris inclementiam. In quâ interdum hic morbus prolongatur in Æstatis medium, antequam ex toto desinat. Quem terminum excedens, remanet facilè per integram Hyemem; neque finitur, ante blandientis Veris accessum.

Febrem autem hanc statuit quidem Hippocrates longam; sed securam, ac facilem. lib. i. epid. Et Celsus ipsius interpretæ asserit: lib. i i i. cap. xv. quartanam neminem jugulare. Subintellige, si viscera fuerint integra: uti satis distinctè monet Galenus. comm. i i i. lib i. epid. textu i v. Illis enim vel inflammatis, vel aliter malè valentibus, enecat quartana quàm plurimos: sive per aquam intercutem; sive ob omnimodam cibi ac potus abstinenciam. Quæ duo perinde perniciofa sunt febri quartanæ.

Aquam vero intercutem, ut producant inflammatum jecur, induratus lien, ac uberior fri-

frigidaë potus: sic ἀποστίαν, five morbidum cibi fastidium, læsio superioris orificii ventriculi. Quo à febre vehementer offenso, tollitur omnis indigentiaë sensus, five ipsa fames. Quâ ventriculo subductâ, nec expetit homo alimentum; nec fruitur oblato. Sed exsiccatum consumit miserrimus marcor. Quod mortis genus, equidem vidi frequenter quartanariis intervenisse: sed potissimum senibus, & magis in productâ, quam incipiente febre. Uti etiam observatum à Brassavolo. comm. in aph. xxxii. lib. ii.

Janus Hasius, vir macer, sed procerus, attritus aliquamdiu à quartanâ brumali, devenit tandem eo infirmitatis: ut cogeretur, præ magnitudine febris, etiam vacuo tempore, in cubili decumbere; neque unquam sub divo ambulare: quod tamen quartanarios mirificè reficit.

Ex quâ, exhausti corporis, lassitudine, incidit, paullò post, in omnimodam cibi abstinentiam: non tantum sub tempus febris; sed etiam diebus intermediis. In quibus tamen expedit, quartanarios modicum cibum sumere: quò sustineant facilè, quod sustinendum diu. Quantò enim tardiùs incedit morbus; tantò quoque pleniore victu indiget æger. Ex aph. vii. lib. i. Concidentibus itaque viribus, vidimus hanc abstinentiam, non tantum huic, sed etiam aliis quartanariis fuisse exitialem.

CAPUT LIV.

Error Naturæ compensatus.

Impervestigabilis, industriæ Naturæ, solertia quamvis occurrat ubique locorum; eminet tamen potissimum in illis corporibus, quæ, quasi muneris sui oblita, vel hoc, vel illo frustravit membro. Quem errorem, suffusa deinde quasi aliquâ verecundiâ, compensat iterum munificâ liberalitate.

Mulier Britannica, nata brachiis ac cruribus adeò distortis; ut videretur cuicunque operi inepta: nacta fuit tamen, ab officiosâ Naturâ, eam dexteritatem; ut potuerit linguâ nere; & eâdem expeditè trajicere filum, per angustum acus foramen; & solo ipsius flexu constringere arctissimum illud nodi genus, quod textorium vocant nostrates. Eâdem linguâ scribebat utique elegantissimè, & inter alia nomen filii mei, Petri Tulpîi, quod etiamnum penes me adservatur.

CAPUT LV.

Incredibile, corporis humani, incrementum.

Ver quinquennis, delatus ex Geldriâ, & Amstelredami bilanci impositus, pendebat centum, & quinquaginta libras. Corpore quip-

quippe erat tam pingui, ac amplo; ut lumbi ipsius non cingerentur, nisi sesquiulnæ longitudine. At nates luxuriabant tam uberi carnis mole; ut viderentur quadruplices. In brachiis verò, ac manibus, posuerat tantum roboris exuberans ipsius natura; ut manum meam non minùs fortiter ferierit, ac si egisset vigesimum, ætatis suæ, annum.

CAPUT LVI.

Satyrus Indicus.

QUamvis extra forum medicum, attexam tamen huic telæ, Satyrum Indicum, nostrâ memoriâ ex Angolâ delatum, & Frederico Henrico, Arausionensium Principi, dono datum. Erat autem hic Satyrus quadrupes: sed ab humanâ specîe, quam præ se fert, vocatur Indis Orang-outang, sive homo sylvestris; uti Africanis Quoias morrou. Exprimens longitudine puerum trimum; ut crassitie sexennem.

Corpore erat nec obeso, nec gracili, sed quadrato; habilissimo tamen, ac perniciosissimo. Artubus verò tam strictis, & musculis adeo vastis; ut quidvis & auderet, & posset. Anteriùs undique glaber; at ponè hirsutus, ac nigris crinibus obsitus. Facies mentiebatur hominem; sed nares, simæ & aduncæ, rugosam & edentulam anum.

Aures verò nihil discrepare ab humanâ
for-

Homo hyeltris.
Orang — outang.

Tab. XIII

formâ. Uti neque pectus, ornatum utrimque mammâ prætumidâ (erat enim sexus foemini-
ni). Venter habebat umbilicum profundiorē;
& artus, cum superiores, tum inferiores, tam
exactam cum homine similitudinem: ut vix
ovum ovo videris similis.

Nec cubito defuit requisita commissura;
nec manibus digitorum ordo; nedum pollicis fi-
gura humana; vel cruribus furæ; vel pedi calcis
fulcrum. Quæ concinna, ac decens membro-
rum forma, in causâ fuit, quod multoties in-
cederet erectus: neque attolleret minùs gra-
vatè, quàm transferret facilè, quaecunque,
gravissimi oneris, pondus.

Bibiturus prehendebat canthari ansam ma-
nu alterâ; alteram verò vasis fundo suppo-
nens: abstergebat deinde madorem, labiis reli-
ctum, non minùs adposite, ac si delicatissi-
mum vidisses aulicum. Quam eandem dexte-
ritatem observabat utique cubitum iturus. In-
clinans quippe caput in pulvinar, & corpus
stragulis convenienter operiens, velabat se
haud aliter, ac si vel mollissimus illic decu-
bisset homo.

Quin imò narravit aliquandò affini nostro,
Samueli Blomartio, Rex Sambacensis, Saty-
ros hosce, præsertim mares, in Insulâ Borneo,
tantam habere animi confidentiam, & tam
validam musculorum compagem: ut non se-
mel impetum fecerint in viros armatos; ne-
dum

dum in imbellem, foëminarum, puellarum-
ve, sexum.

Quarum interdum tam ardenti flagrant de-
siderio: ut raptas non semel constuprarint.
Summè quippe in Venerem sunt proclives
(quod ipsis, cum libidinosis veterum Satyris,
commune); imò interdum adeò protervi, ac
falaces: ut mulieres Indicæ propterea vitent,
cane pejus & angue, saltus ac lustra, in qui-
bus delitescunt impudica hæc animalia.

Quæ omnia ut verissimè referuntur de hoc-
ce Satyro; sic fanè nihil verisimilius, quàm, ad
ejus imitationem, effectum fuisse Satyrum ve-
terum. Quem lectoribus suis delineaturus Pli-
nius, scribit expressè, animal esse quadrupes,
in subsolanis Indorum montibus perniciosi-
mum; humanâ effigie, sed pedibus caprinis;
toto corpore villosum; nihil habens mo-
ris humani; gaudens sylvarum latebris; & fu-
giens hominum commercia. lib. vii. cap.
iii. Vide Pausaniam. lib. i.

A quibus notis, licet aliquantisper discrepet
Satyrus beati Hieronymi; convenit tamen ut-
cunque cum figmentis Poëtarum. Erat, in-
quit, homo naribus aduncis & fronte cornubus
aspera; desinentibus corporis extremis, in ca-
prarum pedes. Quam eandem formam, expres-
suri dilucidius Poëtæ, appellant Satyros suos,
lascivos, impudicos, biformes, bicornes, & in-
terdum, petulantia sylvarum numina.

Quæ veterum epitheta , siquidem ad veritatis explores amussim , videbis , ipsos non planè errasse. Reperitur quippe etiamnum lascivum hocce animal , in subsolanis Indiæ montibus : uti quoque in Africâ , intra Sierram Lionam , & promontorium montis ; ubi fortè illa loca , quæ Plinius lib. v. cap. v. asserit noctibus micare crebris ignibus Ægipanum , Satyrorumque lasciviâ. Gaudet confragosis recessibus ; fugit humana consortia , neque audit immeritò salax , villosum , quadrupes , speciem humanam præ se ferens ; & præditum naribus aduncis.

Sed nec pes ipsius habet ungulas ; nec frons caprarum cornua ; nedum corpus ubique pilos : sed duntaxat caput , humerus , ac dorsum. Reliqua ut sunt glabra ; sic aures nequaquam acutæ , velut perperam finxit Horatius , verum flexuosæ , & , ut verbo dicam , verè humanæ. In summâ , vel nullus est in rerum naturâ Satyrus ; vel , si quis est , erit procul dubio illud animal , quod in tabellâ hæc à nobis depictum

Cujus descriptionem molitus fuit fortè Plinius. Sed quò minus id potuerit , obstitere fortassis Viro diligentissimo , hinc ingeniosa Poëtarum figmenta , Circæis illecebris ita fucata : ut nescio quos non fallerent sensus. Illinc verò exoticæ gentes , tam longinquè diffitæ : ut necesse fuerit , per aliena vestigia ire ; & potius

tius facile approbare, quàm curiosè inquire-
re, in naturam rei narratæ, & ab omnibus jam
receptæ.

Cui fidem qui derogat, is facile incidit in
calumniæ murices; & elevat auctoritatem suæ
historiæ, discrepantis à recepta opinione. Qua-
lem injuriam, olim sibi illatam, necdum pro-
pemodum concoxit Herodotus, scriptor alio-
qui non inconcinnus. Quoad ejus itaque in
tantis tenebris fieri potuit, selegit quidem Pli-
nius potiores observationes; sategitque Saty-
rum suum quam verissimè posteritati relinque-
re. Sed serviendum fuit famæ: neque nimis
liberè recedendum, ab inveteratâ sententiâ;
necdum commentitiis Poëtarum fabulis. Quo-
rum spissam caliginem, discutiet fortassis incla-
rescens, Indici hujus Satyri exortus.

Cavesis tamen hac voce intelligas promiscua
Panum, Ægipanum, Faunorum, ac Sylvano-
rum nomina: è quibus, licet πάν, αἰγίπᾱν ac
Faunus inter se invicem conveniant; discrepat
tamen ab illis Sylvanus, & ab omnibus Saty-
rus. Audi Virgilium: Lib. 1. Georg.

Pan ovium custos. ---

Et paulò pòst:

Et teneram ab radice ferens Sylvane cupressum.
Lib. 11. Georg.

---, Deos qui novit agrestes.

*Panaque, Sylvanumque senem, Nymphasque
sorores.*

Et lib. 1. Metamorph.

---- -- -- *Sunt rustica numina Fauni,
Et Nymphæ Satyrique, & monticolæ Sylvani.*
Et l. 1. Fastorum:

Panes & in Venerem Satyrorum prona juvenus.
Ex quibus clarè liquet, Pana, qui idem cum Ægipane (uterque enim mediâ sui parte capræ similis est), distingui expresse à Sylvano (licet aliter visum Plutarcho); & ab illo, reliquisque omnibus, quem hîc oblatum venimus, Satyrum.

Quem similiter (siquidem in sacris conjecturæ locus) designant non uno loco Moïses, & Esaïas, per voces Sagnir, & Segnirim: quibus non tam denotatur Dæmon, ut quidam interpretantur; quàm animal sylvestre, ac instar caprarum hirsutum, saltans non modò in sylvis, verùm quod fociis suis etiam acclamat. Cui ipsi sacerdotes ac altaria dicitur constitui Rex Hieroboamus. Quod ipsum animal Moïses Deut. cap. xxxii. vers. xvii. vocat cum Chaldæis Schedim, à terrore, quem obviis incutit.

Quæ omnia quum viderint Interpretes Britannici, ad anuissim convenire cum Satyro, exposuere fortassis haud malè apud Esaïam Prophetam Sagnir per vocem Satyri. Vide Levit. cap. xvii. vers. vii. 11. Chronic. cap. xv. vers. xv. Esaïæ cap. xiii. vers. xxi. & cap. xxxiv. vers. xiv.

Qui-

Quibus addo, idem forte animal describi à
„Plutarcho in vita Syllæ, ubi inquit: Prope
„Dyrrachium est Apollonia, & in vicino
„Nymphæum: facer locus, qui, ex virenti
„valle & pratis, ignis venas dispersas perpe-
„tuò eructat. Ibi stratum somno Satyrum
„(qualem Plastæ ac Pictores adumbrant) fe-
„runt captum, adductum ad Syllam, percun-
„ctatos multos interpretes, quinam esset:
„quum vocem tandem edidisset, non quidem
„humanam, vel claram, sed asperam, &
„omnino ex hinnitu equi, ac hirci balatu
„confusam, obstupuisse Syllam, ac mon-
„strum averfatum.

NICOLAI TULPII
OBSERVATIONUM
MEDICARUM
LIBRI QUARTI

CAPUT I.

Cerebrum suppuratum.

Uero, octo annorum, ob effractum frontis os, haud procul à futura coronali, adeo depressa fuit subjecta cerebri medulla: ut, ademptâ libertate, destitueretur quasi omni motu. Qui tamen paullo post iterum rediit; ad apertâ per exemptum fragmentum viâ: per quam exitum ubi invenit lacerum cerebrum, extulit seipsum longè lateque supra os fractum, extimamque calvariae superficiem; idque incremento tam uberi: ut Chirurgus necesse habuerit (quod tamen sine præsente vitæ interitu factum), tantum parti huic nobilissimæ, & ad vitam summè necessariæ, adimere; quantum recipiendo fuisset, vacua ovi gallinacei testa.

Ex quâ, præcisi cerebri, dilaceratione protinus pullulare ingens fungus: primùm quidem mollis ac albus; at mox duriore callo, ac

cinereâ crustâ obductus. Quo luxuriante tumore, indies magis magisque, incremente, ac in majorem molem elevato; neque spiritu vini, aut aliis remediis, usu comprobatis, vel tantulum imminuto: resolvebantur tandem, die undecimo, nervi lateris oppositi. Manente adhuc firmo ac illibato, tam animi, quàm corporis robore; licet biduo post vivendi finem fecerit, sub sudore frigido, ac crebris nervorum distentionibus: conversâ jam tum in pus maximâ laceri cerebri parte. Cujus corruptio eò majorem admirationem excitavit in Medicis, quò minorem viderant virium jacturam, biduo ante mortem. Quæ procul dubio morbo diutius reluctabantur: cum ob uberem humidi radicalis copiam; tum ob solida incrementis corporis fundamenta.

C A P U T II.

Epilepsia ex pollice pedis.

MOrbi comitialis causam statuunt Medici, vel in ipso stabulari cerebro; vel aliunde eò deferri: sive ex ipsis visceribus; seu à partibus externis: planè eodem modo, quo ex ictu scorpionis, ac phalangii, vel à morfu viperæ, instar alicujus auræ, venenum persentitur adscendere, ac sensim sese insinuare, in principes nostri corporis partes. Uti luce clarius videre est apud Galenum. Lib. III. Locor. affect. cap. VII.

Curtium Rogerium, uxore orbatum, ac moestè viventem, quamvis primus morbi comitialis insultus invaserit, sine ullo vel levissimo ipsius præfagio: sensit tamen insequentes exacerbationes manifestam originem trahere, ex pollice pedis sinistri; indeque, ab ipso articulo, vagum ac oberrantem elevari vaporem: primùm quidem genu, ac humero; deinde verò cervici, ipsique cerebro molestum: cum conspicua mentis labe, ac terribili nervorum contractione, reflexo capite versus dorsum, per eam convulsionis speciem, quam Græci ὀπισθοτόνον vocant.

Quo diro symptomate, non quidem continenter, sed interpolatis vicibus, modò seriùs, modò ocyùs, fuit exagitatus: prout venenata hæc materia vel citiùs, vel tardiùs, vapores suos emisit. Qui etiam non semper rectâ in cerebrum feruntur; quin potius nonnunquam aliquamdiu subsistunt, cum evidente doloris sensu, vel in genu, vel in humero, aut in cervicis aliquo musculo, antequam eorum offensam perferant cerebrum: quo tamen tandem irritato, contrahebantur quidem omnes nervi; sed potissimum illius partis, ex quâ malignus vapor speciatim in cerebrum fuisset delatus.

Quæ venenata fruges in herbâ quo opprimeretur, nihil non tentatum: cùm per cathartica; tum per convenientem sanguinis detractionem.

tionem, sed potissimum, per arctius vinculum, pollici supra articulum, tam arctè, circumligatum: ut coercitus halitus ne minimum quidem invenerit exitum ad superiora deinceps evolandi; non omissis interim, quin potius pro virili parte, dolenti articulo impositis cucurbitulis angustioris, ad eliciendum venenum illi penitus insidens. Quo tamen minùs cedente, admotum aliquoties pollici fuit ferrum candens, & inustum ibidem loci ulcus, ad os usque penetrans. Cujus beneficio malum hoc potissimum fuit devictum; uti etiam per reliqua manantia ulcera, quæ cruribus, ac brachiis fuere imposita: quæ tam diu mansere aperta; donec, post mensem tertium, morbus ex toto defineret, ægerque, annos jam natus duodequadraginta, pristinam recuperaverit sanitatem, extra omnem recidivæ metum. Licet Hippocrati videatur hoc malum, id ætatis, homines ad mortem usque comitari. At non omnes, inquit optimus aphorismorum interpret, Philotheus, lib. v, cap. vii.

In dissipandis autem vaporibus, ac sudore per cutis foramina eliciendo, præter theriacam, lapidem bezoardicum, radicem contrayervam, ac decoctum radicum chinæ, nihil ægro magis ex usu fuit, quàm aqua, arte chymicâ elicitæ ex tartaro & vitriolo, quam aurum potabile vocant. Cujus cottidianus usus, primum quidem sudorem elicit, ex illâ parte, in

quâ, id temporis, venenum delitesceret; ac deinde ex capite, ac corpore universo. Donec ex toto cessaret perniciosissimus hic morbus: docens suo exemplo, optimè agi cum medicamentis chymicis, ubi in gravi morbo dantur à providâ manu; universalibus auxiliis jam tum ritè administratis: quâ circumspeditione destituta, videntur quidem magna, & quantivis pretii, in oculis vulgi; verùm nequaquam apud illos, qui rem, non tam opinione, quàm veritate, metiuntur.

CAPUT III.

Epilepsia, cum vocis suppressione.

ISbrando Colineo, adolescenti undeviginti annorum, ex pedis pollice, simillima quum elevaretur aura: contremuit intensè brachium, & præter periodicas, ac vehementes convulsiones, incidit non modò in resolutionem nervorum, quam paralyfin vocant; sed in tantam etiam vocis suppressionem: ut coactus sit, scribendo mentem suam exprimere, quamdiu obfiderentur nervi recurrentes, voci formandæ à Naturâ destinati.

E quibus tamen intricatis scopulis, felicissimè enavigavit, eodem magnete, quem jam propositum ivimus. Sed præ cæteris, præter tenacius vinculum, quo ne tantulùm quidem pollex carere potuit, profuere ipsi ferramen-

ta candentia; primum quidem timidè, at mox audaciùs, usque ad ipsum os, pollici inusta: ex consilio Egberti Bodæi, Bonnii, ac Har- tochveldii, qui juxtà mecum ipsi medicinam fecere.

CAPUT IV.

Sanguis humanus epilepticis datus.

A Morbo comitiali ut meritò perterrentur ægri; sic non injuriâ detestantur fani, in- usitata quædam ipsius remedia: suadentibus aliis calvariam hominis viventis; aliis ejusdem jecur, aut pulmonem; aliis contra, audaciore ore, calidum spirantemque sanguinem (hor- resco referens) hominis recens interempti. Qua- si verò, ut cum Plinio loquar, lib. xxviii. „cap. i. fanitas videri possit, feram ex homine „fieri, & violare divina humanaque jura.

Videsis, ô Medice! quid adstruatur à Mose, Genes. cap. ix. Lucâ, Actor. cap. xv. & tan- dem ab Imperatore Leone, in Novell. Consti- tut. lviii. ubi sex flagris cædit, bonorum publicatione, ac perpetuo exilio multat, qui sanguinem intestinis infarctum in cibum con- vertit; sive vendat, sive emat. Quo certè de- licto annon multò gravius est, recentem san- guinem quasi cum ipsâ animâ sorbere, simul ac gladius, viam erupturo cruori aperiens, cru- deli supplicio, locum fecerit crudeliori me- dici-

dicinæ : quam abominandam feritatem ec-
quis non execraretur, etiam in sævissimis bel-
luis?

Movit quidem prior ætas prodigiosum hoc
auxilii genus; sed vin' scire ejus judicium? au-
di Cornelium Celsum adferentem : Quosdam,
jugulati gladiatoris calido sanguine epoto, à
morbo comitiali se liberaffe. Apud quos, in-
quit, miserum auxilium tolerabile fecit, mi-
serius malum. Audi Aretæum Cappadocem
exclamantem: lib. i. diut. morb. cap. i v. ô in-
gentem necessitatem quenquam eò redigi, ut
malum malo piaculo depellat ! unde tamen
ad sanitatem utrum perventum, nemo potuit
mihi verè affirmare. Quocirca non malè Scri-
bonius Largus : Lib. i. cap. i i. compos. medic.
Licet aliquibus profuerit ; proscribendum ta-
men ejuscemodi remedium extra professio-
nem medicam.

Lambertus Vitellius, adolescens florentis
ætatis, plurimum molestiarum perpeffus, à
frequentibus morbi comitialis insultibus, de-
crevit tandem ultima experiri, secundùm il-
lud Celsi : Quos ratio non restituit, illos adju-
vat interdum temeritas ; confugitque quamvis
invitissimus (ô durum necessitatis telum !), ad
execrandum ac detestabilem humani sangui-
nis usum. Quo, tremulâ manu, averfis oculis,
pallidâ facie, ac horrente universo corpore, in
obluctantes fauces violenter infuso, tantum
abest

abest, ut terribilis morbus inde imminueretur; ut potiùs plurimum incrementi sumpserit, habueritque multo pejus, quàm ante Thyesteam hanc mensam. Unde factum, ut, præ augescen-
tis mali vehementia, corruerit præceps in ignem, exusto illic vehementer crure, & excitatâ tam ingenti gangræna: ut necesse fue-
rit (quò cæterea femoris pars tuta foret), emor-
tuum crus ferrulâ præcidere. Quo crudeli re-
medio quantumvis ritè satis administrato, oc-
cidit tamen ipsum, postridie ejus diei, major morbi comitialis vehementia, quam vires, à recenti cruris amputatione attritæ, fuere fe-
rendo.

In quod ipsum præsens vitæ periculum, li-
cet nequaquam inciderit adulta quædam vir-
go, eundem jugulati juvenis sanguinem, id
temporis, itidem bibens; adeò tamen non re-
cuperavit, horrendo hoc remedio, amissam va-
letudinem: ut potius in iisdem, modò non &
periculosioribus, permanserit morbi comitia-
lis scopulis; nolente quasi Deo, ulteriore ex-
perimento confirmari, enorme, atque execran-
dum hocce piaculum: cujus ignominioso usu,
dispudet certè commaculari Medicinam, inno-
centissimam cæteroquin sanitatis præsidem.

CAPUT V.

Beriberi Indorum.

Ustus Auceps, juvenis peregrinandi cupidus, peragrato jam tum præcipuo Orientis tractu, substitit tandem in regione Choromandellâ, ubi Sol tanto interdum æstuat ardore: ut indigenæ, ejus vitandi causâ, cogantur maximam diei partem transigere in balneis frigidis. Quem exurentem fervorem utique declinaturus hic juvenis, id negotii famulis suis dedit: ut se plumbo impositum, cottidie, idque sub dio, ac aëre patente, frigidâ affatim perfunderent. Quod certè irriguæ, ac intempestivæ lavationis genus, adeò non profuit; ut potius multum nocuerit. At juvenile vitium est, animo non posse imperare. Obstipatâ itaque cute, & humoribus, ab inordinato frigore, impendio nimis, in nervos percussis; contraxit illam paralyfis speciem, quam India Beriberi, sive ovem vocat. Qui morbus, ut minimum habet periculi; curatur tamen difficillime: uti suo exemplo docuit hic adolescens; qui propterea, cum ipso domum reversus, nobis ansam dedit inquirendi in naturam hujus morbi.

Quem animadvertimus tantum discrepare à perfectâ; quantum conveniret cum imperfectâ paralyfi. Corpus quippe erat quidem hebes

bes ac languidum, artusque inertes ac defides; neutiquam tamen omni omnino motu destituti. Et quamvis ægro minimè integrum fuerit cibum capere, nedum deambulare; licuit tamen ipsi in sedili sedere, obscurum aliquem edere motum, imò in stupidis membris interdum persentiscere vagum, ac oberrantem illum titillationis sensum, qui solet præcedere spiritus animales, in nervos influxuros, ac jam jam per exilia eorundem foraminula transitum quæsituros.

A quâ utique imperfectâ nervorum resolutione, haud quaquam etiam dispar fuit curandi ratio: convalescente ægro, non minus prospere, remediis patriæ nostræ familiaribus, ac si illis ipsis usus fuisset, quæ morbo huic specificiter præscribit, qui Indiarum Præfecto à Medicinis fuit, Jacobus Bontius; meth. medend. cap. 1. ne quidem deficiente nobis, pretioso illo terræ oleo, quod Miniac Tennah Indis vocatur, & in insulâ Sumatrâ, cui præest Rex Achinensis, ad instar olei petræ, ex rupibus destillat. Cujus Indici olei frequens periculum à nobis factum, cum in frigidis affectibus, nervis, ac musculis penitiùs infidentibus; tum etiam in suffocationibus uterinis: quibus non minùs opis adfert, quàm oleum, arte chymicâ, è succino elicatum. Evacuandis autem pituitosis succis (in quibus potissima hujus morbi causa) operam imprimis navarunt, cum cathar-

thartica convenientia; tùm lignum Guajacum Saffaphras, ac radix China: & extrinsecus unguentum, partim ex oleo terræ, partim verò ex oleis castorei, ceræ, nucis myristicæ, cariophyllorum, piperis, ac ligni Rhodii; quorum omnium legitimo usu, non tàm confirmatus, quàm in pristinam valetudinis statum integrè restitutus fuit.

CAPUT VI.

Vivocomburium.

SEd quî præteream hîc duo mihi relata, à Stestibus oculatis? extra quidem septa medica, scitu tamen non injucunda: quorum alterum de Pythagoricis agit Philosophis; alterum verò de viduis, quæ etiam nunc hîc vivæ comburuntur, cum maritis sine liberis defunctis: non quidem tam amore fidei conjugalis, quæ hîc tanti non fit; quàm metu illius contumeliæ, qui illas manet, quæ inveteratæ huic consuetudini vitam suam præferunt. Concisis enim ignominiosè crinibus fervilem in modum habentur; despiciatui tantùm non toti familiæ, verùm odio etiam omnibus: non secus ac triobolaria scorta, atque vilissima populi prostibula; in quæ etiam, præ nimia desperatione, frequentissimè degenerant.

Quod si vero, vel spontè, vel crebris amicorum exhortationibus, animus devictus ad
flam-

flammam inclinet, consentiatque, ob persolutum tributum (nulli enim gratis id conceditur), Rustanus, sive, sub cujus imperio illic vivunt, ejus loci præfectus; deducitur victima hæc prius ad flumen: cujus aquâ, pro more, abluta, deinde ad rogum, quasi ad nuptias, it; distributisque inter familiares monilibus, armillis, omnique mundo muliebri, præmissoque pomo, quod manu gestat, profilit ipsa in rogum, tantum non læta, verum etiam cupienti proxima; effusoque, quod capite gessit, oleo, excitat tantum flammæ ardorem: ut ne minimus quidem ipsius percipiatur ejulatus; quin potius, dictum ac factum, consumpta convertatur in pulverem, flumini deinceps inspergendum. Quæ verò rogo propinqua videtur cunctabunda, ac in limine defectura, hanc etiam invitam in flammam protrudunt amici: uti comperi animadversum à mercatoribus nostratibus, ibidem præsentibus, in Virgine duodecim annorum, desponsatâ duntaxat Adolescenti, immaturâ morte sublato.

At enim verò, quæ hîc loci facilè admittitur pyra, eandem alibi vicissim summè detestantur aliæ mulieres. Quibus propterea (ne bolus ille e faucibus sibi eripiatur) maritorum sepulchris impositis, spiritum elidi, vitamque adimicurat, humani generis hostis: cùm per glebas, à tripudiantium pedibus pedetentim

T

asper-

asperfas ; tùm per pulverem, decidentem ex faculo, capitibus ipsarum imminente : quem gutture, terrâ propemodùm jam obruto, scalpello choragus incidit ; quo, naribus ac ore occlusis, ob interceptum spiritum, vitam cum morte commutent.

Præter quod Banianarum vivocomburium, hîc etiam passim videas Philosophos Pythagoricos, quibus persuasum, animas hominum defunctorum migrare in animalia : quorum propterea nullum vel comedunt, vel occidunt, redemptâ etiam interdum illorum vitâ, ab illis, qui necem intentant. Non neglectis interim, quin potius diligenti curâ, in publicis valetudinariis, enutritis illis, quæ aut ætas, aut morbus infirmavit. Siquidem quæsi veris, in quod animal mallent animam suam transire : responsum ferres, vaccam cæteris præferendam ; utpote non solùm liberè ac leniter in herbosis pascuis enutritam, verùm etiam minus obnoxie, ac serviliter ab hominibus habitam, quàm cætera animalia. Ut ut sit, Philosophi hi, reliquis Indis ut eruditione, sic dignitate longè antecellunt ; primasque fermè obtinent in Regum ac Principum aulis : è quibus equidem memini, mihi, præter elegantissimas epistolas, auro signatas, ostensos etiam aliquando ipsorum libros, in oblongis arborum arundinumve foliis, Arabico stylo, tam accuratè, ac scitè exaratos ; ut vix quicquam conspex-

rim unquam ornatus. Et hæc quidem hætenus extra oleas.

CAPUT VII.

Judici sincerè respondendum.

Cornelius Bethlemita, ictus cantharo in fronte, ac ventre gladio leviter puncto, procidit temulentus in gradus; fiscoque sinistro temporum osse, excessit tertio post die è vitâ: comprehensis interim, ac in custodiam traditis, qui ipsum indignis exceperant modis; confitente altero, ventrem à se vulneratum, altero verò accusato de vi fronti illatâ.

Cujus inopinatæ mortis causam, jussu Judicis, inquisituri Medici invenere, nec ventris vulnere, quod ad interiora neutiquam penetrabat; nec frontis contusioni, mortem hanc imputandam: verum vitam ademptam fuisse, partim per inflammationem cerebri, ab effractò osse excitatam; partim verò, & quidem potissimum, ob jecur, septum transversum, ac intestina, ut summè inflammata à morbo rixam præcedente, sic undiquaque foetidissimo pure perfusa, ex inveterato abscessu, per turbas hæce, id temporis, disrupto. Quo lumine Judici prælato, absolutus fuit uterque reus cædis intentatæ.

Plurimi itaque interest, sententiam suam

haud leviter ferre ; nedum, in re tam gravi, amicitiae, aut hostilitati aliquid dare ; quin potius soli veritati litare : quæ ut semper recta, sic nunquam non iusta, ac Deo grata est. Cave his ergò Medice, aliter loquaris, aliter sentias. Sit tibi religio, nunquam iudicem in fraudem illicere : certus, aliis vulnera, aliis curantis culpam, aliis propriam pertinaciam, lethalemve aliquem morbum, clanculum alicubi in visceribus latitantem, mortem accelerasse. Quorum abditorum morborum causâ, haud satis fuerit inquisivisse in naturam vulneris ; nisi simul perscruteris corpus universum, ne inconsideratè adseveres, quenquam subiisse speciem ejus ut occisi, quem fors sua peremit. Neque enim minores Deo poenas dabit, qui in fontem damnat, quàm qui fontem absolvit.

CAPUT VIII.

Cancris contagium.

„ **I**N artibus (inquit Seneca) magis utilia, quàm
 „ subtilia quærenda. Cujus effati rationem utinam haberent illi, quibus epulis jucundius, quidvis in controversiam trahere ; ignari, multum altercando veritatem amitti, saltem magis inumbrari, quàm illustrari. Quantum enim improvidis juvenum sensibus imponit verborum lenocinium ; tantum nausæ movet exer-

exercitatis , propositis duntaxat , quæ neque scienti profunt, neque ignoranti nocent. E quorum numero quî exemeris acriter disputantes : utrum cancer ulceratus sit eminus contagiosus ? ô Medicos verè umbratiles ! ecquid enim verisimilius ? quàm tenue , ac fervidum , urentis canceri, virus , contagium suum non magis propè , quam longinque , dispergere ? quis exhalationi ipsius limitem præstituit ? quis cancellos posuit , intra quos permaneret coërcitus volatilis ille spiritus ?

Adrianæ Lambertæ , provectæ ætatis , post devorata aliquot annorum molestiam , ulceratum mammæ carcinoma , ad eum pervenit putredinis gradum : ut halitu suo inficeret famulam , continenter operam ipsi navantem ; & quidem eò majore labe , quò diutiùs suppetias tulerit ac familiaris cum illa vixerit. E quibus conceptæ perniciæ scintillis tandem exortum ingens incendium ; quod ipsam non minus , quàm Dominam suam , pessumdedit : infidente utriusque pectori , ac alis , tam foedo ac inæquali ulcere ; ut aliquamdiu animi penderem , utra illarum graviori excarnificaretur sævitiâ.

Quid quod mihi ipsi , solus foetentis hujusmodi carcinomatis intuitus , præter insignem cordis defectum , aliquando guttur usque eò exulceravit : ut non mercurio præcipitato tantum ; verum etiam forfice cottidie

opus fuerit, ad auferendas cruſtas, à depaſcente veneno in faucibus excitatas. E quibus vel cœco apparet, ulceratum cancrum non ſolùm cominus, verùm etiam eminus, contagium ſuum diſſeminare: ac proinde fatius eſſe, fidem habere experimentis indubitatis; quàm incautæ juventuti illudere, frivolis argutiis, atque excogitatis captiunculis: ne dicam ſubtiliter differendo aditum intercludere, quò minus perſpicax mentis acies dirigatur ad meliora, uſu abundè comprobata.

C A P U T IX.

Membrana Laryngis expectorata.

TEnuis humor à capite deſtillans, excitavit ſartori acerrimam tuſſim, ejicientem plurima craſſæ, albæ, ac glabræ alicujus membranæ fragmenta. In quorum naturam eò curioſius inquitum, quo majore eruperint copiâ: ſuſpicantibus aliis, à tunicâ, coſtas ſuccingente; aliis verò, vel à pulmone, vel à tunicâ, aſperam arteriam tegente, illa originem traxiſſe. Verùm enim verò, haud quaquam veritati videbatur conſonum, internam pectoris membranam potuiſſe exedi, ac fruſtulatim exſcreari, ſine acerbo doloris ſenſu, aut ſummâ ſpiritus difficultate; de quorum tamen neutro conqueſtus fuerat: pulmonis verò involucrum, ut erat tenuius, quàm

quàm crassis hisce fragmentis ut compararetur ; ita fuit parenchyma ipsius etiam mollius, quàm ut tam acrem destillationem tulisset, sine cruore, aut ulcere. Quibus quum destituerentur sputa, restabat sola aspera arteria, quæ fragmenta hæc suppeditasset, ex internâ suâ tunicâ. Quæ sententia eò fuit verisimilior, quò, præter continuam tussim, majus fuit vocis impedimentum ; exasperatis impense, è ferinâ ac acri destillatione, instrumentis, ipsius formationi destinatis. Quam efferam delabentis humoris vim deinceps etiam ægerri-
mè refrenarunt vel maximè lenia eclegmata : quorum tamen continuò usu, si non ex toto debellatum, plurimum saltem imminutum fuit molestum hoc vocis fauciumque impedimentum.

At quis non miretur ? , quæ humoris hujus fuit sævitia, pulmonem non contraxisse ulcus ? neque ex adaperitis venarum oris erupisse sanguinis sputum ? nedum bronchia aliquam inde sensisse offensam ? verùm omnem impetum substituisse in lubricâ, ac declivi hac asperæ arteriæ tunicâ ? quæ alioquin nullam destillationem impedit rectâ ad pulmonem descendere ; sed cuicunque humori liberum concedit transitum.

CAPUT X.

Juvenis balans.

PRout variant multijugæ, ac dissonæ, diversorum animalium voces; pro eo etiam discrepant instrumenta formandis singulorum vocibus destinata. Sic edit grunnitum suum porcus, per cavernulas gutturi impressas; & volucris (quæ epiglottide caret) concentum, per duriores quandam cartilagine; uti homo, animal perfectissimum, articulatam vocem: cum per angustam laryngis rimam, quæ γλωττις Græcis, ac lingula Latinis vocatur; tum per pervium quendam complicatæ membranæ tubulum, quam modulandæ humanæ voci, in interiore asperæ arteriæ recessu, tam sagaci industriâ, effinxit provida, ac omnium opportunitatum moderatrix, Natura: ut affabrè factum hoc artificium, nunquam, nisi cum summâ admiratione, meminerim in theatro anatomico, à circumstante coronâ conspectum.

Quo absolutissimo instrumento solus instructus homo, satagit interdum voce suâ imitari, vel exprimere quorumcunque animalium sonos: idque successu tam felici; ut discrimen non animadvertat, nisi acutissimus auditus. Cui tamen facile imposuisset, non fictus, sed genuinus ille balatus, quem juxta me-

mecum audiere quàm plùrimi editum, à Juvene Hiberno, inter oves, ab ineunte ætate, nutrito: quem propterea hìc operæ pretium fuerit, suis coloribus depingere.

Allatus Amstelredamum, omniumque oculis expositus fuit Adolescens sedecim annorum; qui in Hiberniâ, a parentibus fortè devius, inter oves sylvestres, ab incunabulis altus, induerat quasi naturam ovillam: corpore pernici, perpète pede, vultu truci, carne durâ, cutè exustâ, artubus strìctis, fronte ut obtusâ ac depressâ; sic occipitio convexo ac tuberoso, rudis, temerarius, imperterritus, & exfors omnis humanitatis: cætera sanus, & optimè valens. Destitutus voce humanâ, balabat instar ovis; &, averfatus cibum potumque nobis usitatum, manducabat solum gramen ac fœnum, & quidem eo delectu, quo curiosissimæ oves: obvolvendo identidem unumquodque, & æstimando singula minutatim, seligebat, gustabatque tandem, modò hæc, modò illa, prout naribus ac palato judicarentur gratiora, ac magis convenientia.

Vixerat autem in montibus asperis, ac locis feris, ipse non minùs ferox, ac indomitus, delectatus speluncis, aviis, ac inaccessibleis salebris; assuetus jam sub dio vivere, Hiememque, atque Æstatem juxta pati: effugiens longissimè venatorum insidias. In quorum

tamen casses tandem incidit: quantumvis cursum dirigeret, per saxa inæqualia, ac præcipitia prærupta, seque intrepide conjiceret in spinosa virgulta, atque acutos murices; quibus intricatus, redactus fuit in venatoris potestatem: præ se ferens, magis feræ, quàm hominis, speciem. Quod sylvestre ingenium, etiamnum coërcitus, atque inter homines degens, non nisi invitus, ac longo pòst tempore, exuit.

Guttur erat ipsi amplum ac latum; lingua palato quasi annexa; præcordia, ob pronum incessum, sursum retracta; & in naturali ventriculi, jecinoris, ac lienis loco, tam exigua distentio: ut sectio anatomica fortassis multa illic invenisset, à communi positu ac figura haud parùm discrepantia; potissimùm circa interiora gutturis penetralia, ad exprimendum balatum, ovibus naturâ, ipsi verò solâ consuetudine, familiarem.

CAPUT XI.

Noxa, à nimia frigida collutione.

GRaves errores rarò impunè feruntur, in morbis acutis: in quibus hunc inclemens aër, illum inordinatus cibus, alium verò intempestiva Venus, immoderatus vini aut cerevisiæ usus, vel tristior aliquis casus oblatus, inopinatâ multarunt morte. In quorum numero

rum quoque, quo referantur illi, qui os frigidâ impensius colluunt, inferam huic operi, quod sequitur, exemplum.

Uxor Pauli Copii nequiens, bibendo, febris ardentis restinguere incendium, colluit os suum frigidâ, primùm quidem parcè, ac ordinatè; mox verò adeò effusè ac frequenter: ut nullis monitis se pateretur deterreri, à gratissimo hoc algore. Quo gavisa mulier, animi impotens, consumpsit interdum, paucis horis, non aliquot modo pocula; verum integras sæpenumerò urnas: perstrictis, adventitio hoc frigore, palati gutturisque venis arteriisque, ac inspissatis vaporibus, suppressisque adeò spiritibus, ad cerebrum viam adfectantibus; ut labasceret ipsi non tantùm mens, verùm, contractis etiam nervis, incideret tandem in inevitabilem mortem.

C A P U T XII.

Vermis narium.

ANcillæ Chirurgi, acerbè ac longè ex capite dolenti, neque ullis remediis adjunctæ, tulit tandem suppetias vermis, è naribus prorumpens, longitudine medii digiti, ac formâ haud dispar illi vermiculo, quem figura tertia tabulæ septimæ ob oculos ponit. Consule Herculem Saxoniam. lib. I. cap. II.

CAPUT XIII.

Cancer Ossis.

Cornelius Celsus libro viii. cap. x. asserit: fracturæ ossium, præter inflammationem, ac distentionem nervorum, interdum quoque cancrum intervenire. Ecquid verò per cancrum ibidem loci intelligatur, variæ variorum sunt conjecturæ; neque minores sententiarum conflictus. Verisimile tamen non est, verum hîc designari cancrum, nedum sphacelum perperam excogitatum. At, si quis conjecturæ locus, videtur hæc vox adumbrare callosum illud tumoris genus, quod plerumque sequitur calamitosas ossium fracturas, vel immedicabilem illam eorundem mollitiem, quam imprimit ossi acida pituita, solidam ipsius substantiam planè corrumpens. Cujus perniciosissimi tumoris natura, quantumvis haud parum discrepet à genuino cancro; in eo tamen cum ipso convenit, quod uterque nullis cedat remediis, conspiretque perindè in perniciem ægrorum.

Vincentius Balduinus, Vir infractæ ætatis, vixit aliquamdiu miserandum in modum, ob humeri os, intra annos quindecim, quater effractum. Quod paullatim increscens, sive ex viscido contusi ossis succo; sive sanguine eò uberius affluente, in eam tandem devenit mo-

molem : ut nec pectus, nec scapula, immodicum ipsius pondus fuerit amplius ferendo. Excitatis non solum maximis nervorum doloribus ; verum etiam summâ spiritus difficultate , ob luxurians pondus , thoracis motum continenter impediens , cum indefatigabili vigiliâ. Quibus è falebris quo evaderet, usus fuit consilio variorum Chirurgorum : quorum alii tumorem emollire , atque in pus convertere ; alii contra luxuriam ipsius arctiore fasciâ coercere ; ac nonnulli vitiatum os ferrulâ præcidere adnixi fuere : sed omnes successu infelici. Venæ enim ac arteriæ hujus tumoris latiores erant , quàm ut pollice humano potuissent obthurari : ac proinde magis impedimento , quam auxilio fuere fasciæ. Mortemque adeò non distulisset , quàm maturasset amputatio improvidè instituta.

Facto autem vivendi fine , docuit Anatome , omnia , sub cute , visci crassitiem , ac steatomatis induisse naturam ; parumque discrepasse à materia veri canceri. Cujus nomen fortassis propterea huic ossis vitio , haud malè , impositum ab industrio hoc Auctore. Ipsa verò ossa erant non modò à se invicem sejugata ; verum quasi malleo minutatim confracta , ac , præ irriguo madore , adeò tenera , flaccida , ac mollia : ut instar ceræ scalpello facillimè ciderentur.

Quam eandem alienationem ossibus utique

que imprimit acida, ac maligna quædam pituita, per habitum corporis effusa. Quam interdum quinquaginta vidimus occupasse loca, ac depascere tantum non solida ossa; verum etiam carnem, membranas, nervos, ligamenta, aut quicquid illi obvium: parum interim, aut nihil proficientibus remediis, quibus infensissimum hunc hostem fategimus domare, five sponte ex latebris suis prodeuntem; five à variolis in arenam hanc productum. Vide Fabricii Hildani centur. iv. observ. LXIX.

CAPUT XIV.

Sanguisugarum usus.

Sacro igni, mulieris melancholicæ, crusedenti, optimè profuit sanguifuga: eliciens, ex proximis venis, fervidum adustumque illum sanguinem, qui perennem fomitem pervicaci ulceri hactenus suppeditaverat. Quo exsucto, facillimè cessit reliqua molestia soli pani, aquæ immacerato; non secus, ac si placida Æsculapii manus imposita fuisset. Vide Celsum. lib. v. cap. xxviii.

CAPUT XV.

Oblivio à læso occipitio.

CUriosè, non tantùm inter Medicos, verùm etiam Philosophos, disceptatur: utrum animæ facultates, distinctis sedibus, in cerebro disparentur, elegeritque imaginatio partem ejus anteriorem, ceu molliorem; uti memoria posteriorem, quasi duriores, ac retinendis spectris accommodatior. Quâ controversiâ aliis relictâ, proferam hîc duo duntaxat exempla, luce clariùs demonstrantia, læso occipitio potissimùm offendi nobilem reminiscendi vim.

Famulus Nicolai Lonii, iturus serâ vesperrâ, præproperè, ad tabellarium Antverpianum, per declivem burfæ fornicem, ob glaciem, id temporis, summè lubricum, procidit supinus in occipitium. Unde ortâ omnium rerum oblivione, non meminit deinceps nominis sui, nedum domus, è qua venisset, aut quo contenderet delaturus, quas manu etiamnum contineret, literas. Quem mentis stuporem, brevi, eatenus quidem emendavit ars, ut iterum recordaretur longè præterita: at, quæ casum hunc immediate præcellerant, illorum memoria planè exciderat.

Quam eandem reminiscentiæ labem, cælebs quidam Mercator nobis similiter obtulit: qui

qui ignarus vulneris, quod, nec opinanti, in occipitio contigerat, Chirurgum obtestabatur, ut indicaret sibi vulneris sui auctorem, locumve, in quo id inflictum fuisset. Quorum notitiam licet vel avidissimè expeteret, nequirit tamen vel minimum ejus invenire vestigium. De quo occipitii vitio vide Antonii Benivenii observ. LXXIX.

CAPUT XVI.

Urina leporina.

Plurima gravis auditus sunt remedia, neque semper obtemperat uni; sed, ex deteriso ritè tympano, & infuso liquore flatus discutiente, maximum plerumque percipitur emolumentum. Et nihil utilius urinâ leporinâ; five seorsim, seu cum spiritu vini, auribus calidè instillata. Cujus frequentior usus multis opitulatus fuit; & quidem præcipuè proxenetæ cuidam Amstelredamensi, qui eo surditatis jam devenerat: ut necesse foret, palimpsesto, five chartæ deletili inscribere, si quid illi verbis communicatum velles.

CAPUT XVII.

Aneurisma premendo sanatum.

Sponsus, uxorem ducturus, pupugit, acutissimâ cultri acie, arteriam manus sinistræ,
in-

inter pollicem ac indicem. Cujus sanguine, sub-
sultim profiliente, per adstringens emplastrum,
in tempore, inhibito; coaluit statim magis ex-
terna, quàm interna arteriæ tunica, quæ mansit
hians, ac à se invicem sejugata: elevatâ pro-
pterea, a vitali sanguine, usque eò, externâ
ipsius membranâ; ut degenerarit in verum
aneurisma, cum pulsu perenni, ac dolore, in
vicinis nervis insidente.

Pulsatilem hunc tumorem vix digito de-
presseras, quin sanguis protinus regurgitaret
ad venas, & aneurisma videretur ex toto sub-
latum: quod tamen actutum sub adspectum
iterum venit, ubi vel minimum removeren-
tur digiti. Non deerant Chirurghi, qui arteriam
hanc, sectam transversim, satagebant ferro igni-
to adurere, ne sanguis plus æquo efflueret. Sed
crudelior fuisset medicina, quàm morbi na-
tura requireret. Ac proinde periculum potius
factum, per adstringens emplastrum, à plum-
bi laminâ, arctioreque vinculo ita depressum:
ut, expulso ex tumore sanguine, & constricto
convenienter vulneris hiatu, faciliùs coiret,
agglutinareturque interior, laceræ arteriæ,
tunica. Cujus coalitus etiam sequutus fuit, an-
te mensem quintum: relicto duntaxat, prope
cicatricem, exiguo nodulo; qui tamen tandem
etiam evanuit, antequam ex toto desineret
aneurisma. Vide Fabricii Hildani cent. III.
observ. XLIV.

CAPUT XVIII.

Morpio cuti adnatus.

QUatuor numerantur pediculorum genera : videlicet pediculus , lens , cyro , ac morpio. Pediculus ac lens , ut infident capiti ; sic eruitur cyro , vel cyracium , ex cute , subter quam latet. Sed morpio durior , compressior , ac cæteris latior , inhæret extimæ cuti tam firmiter : ut non nisi forfice inde abscindatur. Veluti illi vidimus contigisse viro , cui morfu suo , pone aures , morpio aliquamdiu summè fuerat molestus.

CAPUT XIX.

Surdus visu verba intelligens.

INtereram aliquando hilariori convivio , ubi casu incidimus in mentionem cujusdam surdi , cui peculiare dicebatur , ex motu labiorum , quemcunque intelligere sermonem , & promptè respondere ad quævis interrogata , five cominùs , five eminùs proposita : modò idoneus sub dio caperetur locus , neque labia (ad quæ unicè collineat) effugerent oculorum sensum. Quem hominem equidem profectò vidi lubentissimè ; tùm hoc lubentiùs , quod copia facta sit , coram Francisco Vicquio , Arnoldo Tholingio , aliisque , explorandi , ad veritatis

ritatis amissim, inauditæ hujus sagacitatis exemplum. Prodiit itaque in scenam, ad diem dictam, Simon Didericus, homo minime venalis, nedum præstigiator: sed simplex, ac invitissimus ostendens, quam successu temporis, ex labiorum motu, acquisivisset, qualiumcunque verborum notitiam. Rogatusque, quamdiu caruisset audiendi hoc usu: respondit, se, prolapsum ex edito templi Purmerendani culmine, primum quidem gravius; deinde verò annis abhinc viginti, culpâ cujusdam agyrtæ, nescio quid olei potentioris auribus instillantis, admodum nihil audivisse: præsertim si compelletur à tergo; atque idcirco contubernales suos, retrò conventuros, projectis lignis, lapidibusve, ipsum commonefacere, quo respiciendo intelligat, quæ dicturi sint.

Verum enim verò negat Cicero, surdum varietates vocum ac modos novisse. At ætas tua, Marce Tulli, campum hunc fortè negligentius percoluit, quàm noster hic *Δεωρητικός*; qui, quovis lynceo perspicacior, tam acri iudicio observat loquentium labra: ut vix ullus inibi concipiatur sermo, five clarus, five lenis, cujus proprietas ipsius scientiam fugiat. Quid quod ipse alicubi adstruis, vultum essetacitum mentis sermonem. Quid igitur mirum, in labris, seu parte illius maxime mobili, sermonis indicium fieri acutissimò huic speculatori: cui

nihil incognitum, nihil non exploratum. Ubi constiteris, five propè, five longinquè, par ratio est. Ne dixerim, ipsum aliquando, in supremâ ædium contignatione, perinde intellexisse verba, quæ fiebant in platea, ac si ibidem loci coram adfuisset. Auditurus concionem templum cum cæteris ingreditur, ac domum reversus, non minùs accuratè singula uxori refert, ac si optimè omnia audivisset: quæque alii auribus, ori propè admotis, vix exaudiunt, illa ipse, etiam longissimè remotus, statim ut dicta sunt, perspicit perniciosissimis suis oculis. Ut evidensejus rei periculum, coram omnibus, non semel à nobis factum.

Sessitat autem tota hæc scientia in solis labris: quæ proinde prout alius alio habet magis glabra, ac pilosa, tenuiora, vel crassiora; pro eo utique, vel citiùs, vel tardiùs, capit ipsorum mentem. Cum mulieribus verò, omnino impedimento circa labia destitutis, audivimus ipsum tam liberum ultro citroque habere sermonem, adeoque prolixè confabulari; ut jurasses, nihil vitii ipsi circa auditum fuisse. Cui certè notitiæ meritò dubitandum utrum ulla par excogitari possit. Quippe hujus magnetis usu, quasi super hominem sese effert homo. Ecquod enim erit deinceps vel ori frenum? vel linguæ repagulum? vel quis in posterum aurium usus? ubi solius oculi intuitus revelabit quemcunque sermonem, mentis inter-

nterpretem? ecquis sub Phalaride aliquo vivens auderet hiscere? aut coram hoc Argo aliquid alicui in aurem dicere? Stipulaberis quidem cum aliis jure jurando fidem silentii, ac infufurrabis illis clanculum, quod celato opus erit: at quam vocem, cedo, occultabis illi, qui contra morem aliorum hominum oculis audit. Ut triste lupus stabulis; sic formidabile homini talis speculator: qui nulli non præscribit tacendi necessitatem; & coram quo, sub tyrannide constitutis, mussitanda potius qualiscunque injuria, ac precario vivendum, quam, submisso loquendo, securitati suæ satis consultum credere.

CAPUT XX.

Palpitatio Cordis.

COrdis involucrum, pericardium vocatum, continet unum aut alterum, viscidæ ac rubicundæ alicujus aquæ, cochlear: cum ad faciliorem motum visceris nunquam quiescentis; tum ne, præ nimio æstu, facile exarescat fons caloris, qui, instar Solis, vitam impertitur corpori universo. Aquâ autem hac vel copiâ nimium exuberante, vel calore à naturali statu decidente, exoritur protinus vehementis cordis palpitatio. Cujus indefatigabili motu, fatagit nobile hoc viscus excutere, quod quacunque ratione sibi molestum est. Cujus

Voti nisi reddatur compos, & se, & corpus perdit universum.

Stephanum Jonam, juvenem vegeti corporis, defatigatum impensè ex pedestri itinere, corripuit, inopinato quasi insultu, acutissimus lateris sinistri dolor; cum spiritu difficili, ac summâ cordis palpitatione. Quorum symptomatum impetum quum nec sanguinis detraction, nec roborantia ulla infringerent medicamenta, actum fuit de ipsius salute; succubuitque sub pondere viribus nimis gravi: contractâ non tantùm febre hecticâ; verùm etiam hydrope, abdomen usque eò extendente: ut necesse habuerit tandem, sub sudore frigido, vitam cum morte commutare.

Quorum gravissimorum symptomatum ergo, ubi diffecaretur cadaver, invenimus cor flaccidum, ac justo majus; aquam verò pericardii exuberantem, ad quindecim cochlearia. Quæ ipsius copia produxit procul dubio palpitationem cordis. Pulmo totus erat vitiat, costisque accretus; venæ ubique tumidæ; omentum putredine infectum; uti venter cum cruribus aquâ citrinâ repletus. Cavendum itaque obnixè à nimia defatigatione, quæ tantum mali corpori dat.

CAPUT XXI.

Tussis sanata decocto raparum.

Jurisconsultus, delectatus impendio nimis Jacri limonum succo, eò processit dementiæ, ut cottidiè biberet sex plùs minùs uncias: excitatâ inde molestiore tussi, quàm ut ullis curationem reciperet remediis, præterquam solo raparum decocto; quod, uti omnibus tussientibus ex usu est, ita quoque huic ægro plurimum opis attulit: enavigato feliciter, intra mensis curriculum, periculoso hoc fyrrium æquore, in quo facillimè submersus fuisset.

CAPUT XXII.

Calculus venæ thoracicæ.

CAlculum, quem nobis aliquando obtulit arteria aorta, corpori inclusa, illum nunc demonstratum venit vena thoracica, foris obvia. Cujus os, ab interno abscessu reseratum apertumque, novum hunc hospitem non secus complexum fuit, ac scapulæ ille tumor, in quo, teste Joanne Schenkio, lib v. Ferrandius senior conspexit simillimum calculum, à sanguine firmiter concretum.

Jano Mulerio, integrum triennium, à suppurata pleuritide divexato, tandem exortus fuit,

fuit, circa extimam ulceris oram, prædurus tumor, continens, in se, sphæricum ac inæqualem calculum, insidentem arctè venæ thoracicæ externæ: cujus magnitudo ut nuci avellanæ, sic forma fuit simillima racemo uvarum Corinthiacarum; quibus calculus hic, rotundis, splendicantibus, ac atris suis acinis, adeò fuit æqualis: ut vix ovum ovo videris similis. Exorto procul dubio nigro illo colore, ex adusto venæ sanguine; uti alba, qua inferiùs obducebatur, crusta, à candicante puris recremento.

Agedum Chirurge! fatigant te interdum inveterata ulcera, ludisque non rarò operam in tumoribus duris: ignarus, loco puris, aliquando calculum inibi maturescere. Vis filum Ariadnæum? cujus ductu feliciter ex hoc labyrintho evades: sequere, quod proposui, exemplum, & considera attentè, num filiceus hic hospes clandestinè alicubi delitescat.

C A P U T XXIII.

Præposterus penicillorum usus.

ORiana Moravilla, splendide enutrita, ac clanculùm extra natale solum seducta, à Martino Vinzcovio Polono (cui per id tempus filium fuerat enixa), vixit aliquamdiu cum novo hoc hospite hospitibus variis: summè illi semper obsequens, ac morigera in rebus omni-

omnibus. At ipso non solum obærato, verum etiam imparato à pecunia in Poloniam cogitante, verità fuit, ne se indotatam peregrè desertum, aliorumque ludibrio prostitutum, iret. Quod periculum declinata, maluit in tempore ab ipso discedere, eaque ratione securitati suæ consultum ire. Cujus voti quò fieret compos, nil nisi libertatem jam spirans, nullum non movit lapidem, partim blanditiis, ac suavi verborum lenocinio; partim verò assiduis querelis, donec impetraret veniam redeundi ad suos. Quam tandem, ex sententiâ, assequuta, non destitit, quin permoverit præterea juvenem, cottidianarum ærumnarum lamentorumque jam pertæsum, ut consternatam erigeret, rescissis pactis, clandestinò inter ipsos initis: quò ipsa, pristinae libertati restituta, videretur non tam deserta ab invito, quam dimissa à volenti proximo. Quâ tamen abeundi veniâ precariò obtentâ, nec diu gavisa, nec longè fruita fuit. Victus enim amore juvenis, animique sese angens, brevi iterum expetiit dimissam. Eamque haud adeptus, desiit quidem mollium querelarum, neque fuit illi ulterius molestus. Verum enim verò, positâ personâ amici, induit ficarii: ac jam certus se ulcisci, duxit omnia pericula, præ amore suo, levia. Arreptoque pugione, cædi ipsius destinato, processit eò furoris: ut, offensâ dissimulatâ, introierit ad ipsam, & dato acce-

ptoque mutuo osculo, irruerit in inermem ac imbellem juvenculam; cui, res alias agenti, ac nihil ejuscemodi cogitanti, inflixit, identidem feriendo, ad sex vulnera. Quod profectò enorme ac detestabile scelus, à præmeditato ficario, intra privatos parietes, sub specie amicitiae, post pacta solemniter rescissa, incautæ juvenculæ, ac nihil mali suspicanti, nefarie ac crudeliter intentatum, permovit Judicem, ut ipsum, in carcerem conjectum, decreverit capite multandum. Quo etiam tristi supplicii genere, luctuosa catastrophe imposita fuit moestissimæ huic tragoediæ.

Sed omisso detestabili hoc flagitio, ingrediamur potiùs campum medicum, inspecturi propiùs vulnera, quæ magis punctim, quàm cæsim fuere inflicta. In quibus id peculiare fuit animadversum, quod ægerrimè tulerint penicilla linea, pro more interposita. Quæ propterea etiam necesse fuit inde, etiam intempestâ nocte, eximere; nisi voluisses vulneraræ omnem impedire somnum. In quem tamen statim procidit, simul ac, illis remotis, extrinsecus duntaxat imponderentur linamenta, spiritu vini imbuta. Quorum beneficio, ante duodecimum, pleraque omnia hæc vulnera observavimus non minùs feliciter carne repleta, quàm cute firmiter obducta, ipsamque ægram in pristinum valetudinis statum perfectè restitutam.

Quod

Quod experimentum, ex sententiâ Felicis Wurtzii, cottidianus passim quùm adprobet usus; subit sanè mirari stolidam quorundam velaniam, qui, ne videantur nihil agere, nugas agunt: repletis enim recentibus vulneribus, maximâ penicillorum copiâ, adeò ea non consolidant, neque promovent disjunctarum partium unionem; ut potiùs, quantum in manu ipsorum est, impedito, per interposita penicilla, mutuo contactu, remorentur summoperè necessarium coalitum. Sine quo tamen, quum non perfanentur vulnera, mirum certè haudquaquam est, si hac ratione, ab ipsis obligata, maneant non tantùm foèdè hiantia; verùm priore statu longè etiam deteriora, juxta illud Nasonis:

*Curando fieri quædam majora videmus
Vulnera.*

C A P U T XXIV

Pica plumbum appetens.

Filia Consulis Amstelredamensis, tantùm non delectata, verùm avidè, & ad fatietatem usque, fruita cespite sulphureo, ac plumbi laminis minutatim concisis, ad instar alimenti vel maximè familiaris; incidit tandem in morbum, ut diutinum, ac molestum, sic summè exitialem: cum linguâ asperâ; animi deliquio; præcordiorum angustia; ventriculi dolore; liene obstructo; alvo suppressâ; ut-

uteri suffocatione ; pallidò corporis habitu , aliisque , insanabilium & desperatorum affectuum , indiciis. De quorum causa quò diutius Medicum suum celaret virgo pudibunda , hoc plus nocuit suæ sanitati. Donec tandem , vi medicamentorum , sub aspectum caderet plumbum , scalpello concisum , dentibusque tam inæqualiter demorsum : ut cuilibet ipsius particulæ bini , ternive inhærerent aculei. A quibus , ut plurimum doloris percepere intestina ; sic nocuere plurimum ventriculo ac mesenterio , cum lutulentum , cespitis sulphurei , coenum ; tum cerussa plumbo insidens , quam Medici siccis venenis annumerant. Indeque est , quod Galeno , Vitruvio , Columellæ , Mercuriali , aliisque etiam displiceat aqua , quam plumbei tubuli adducunt : quam credunt adeò non convenire homini , ut etiam animalibus sit inutilis ac perniciofa. Vis plumbi , cerussæque , quæ secundum Dioscoridem aceto inde elicitur , ulterius periculum facere ? videtis artifices , qui plumbo ac cerussæ operam navant. Omnes sunt decolores , & tantis angustiiis obsessi : ut præ irrequieto corporis motu , summaque spiritus difficultate , vix unquam in cubili quiescere , aut , ad reficiendas vires , somnum capere liceat. In quem utique inextricabilem errorem ubi se implicitam animadvertit misera hæc virgo , suppudebat quidem ipsam assumptorum ; & ubique præstò erant

erant Medici, suppetias laturi : sed jacta erat alea, & jam actum de ipsius salute, antequam potuit expelli, qui ipsam obsederat, hostis.

CAPUT XXV.

Singultus duodecim dierum.

Singultus frequens, ac, præter consuetudinem, longus, ut arguit jecur inflammatum, teste Celso; lib. II. cap. VI. I. sic indicat, febre declinante, os ventriculi acri bile ac aphthis obsideri. Qui singultus, quantumvis minus periculi, quam terroris, habeat; excurret tamen non rarò ad duodecimum : quem terminum ipsi signarunt Marcus Gatinaria, prax. cap. xxxvi. & Hercules Saxonia. lib. III. cap. IX.

Isaacio Floriano, sub finem febris continuæ, tantum negotii, non minus noctu, quam interdiu facessivit indefatigabilis singultus; ut piguerit vel loqui, vel moveri, nedum bibere, aut cibum capere: insidente acerrimâ bile, vero hujus agitationis fomite, penitus in inflammatis ventriculi tunicis, quam ut, vel supra, vel infra, expelleretur ante diem duodecimum. In quo tamen, tanquam in præfinito termino, vidimus malum hoc, tædii plenissimum, non tantum hunc, verum etiam alios ægros, derelictum ivisse.

CAPUT XXVI.

Improvidus colocynthidis usus.

Vir inops, stimulaturus sibi ventrem suppressum, bibit ex cujusdam consilio decoctum trium pomorum colocynthidis; quæ, acrimoniâ suâ, deterso prius intestinorum muco, tam ingentia excitarunt tormina: ut, adaperitis, exilium venarum, osculis, ob vehemens sanguinis profluvium, brevi vitam cum morte commutasset; nisi, epoto multo oleo, eodemque infra copiosius infuso, dictum ac factum, refrenasset effera illam erodentis medicamenti vim, eâque ratione evitasset, quod vitæ intentabatur, periculum.

CAPUT XXVII.

Ischuria undecimo sanata.

Ischuria, sive omnimoda urinæ suppressio, licet interdum excurrat ad duodevigessimum, occidit tamen non rarò octavo; excurrente nihilominus curationis termino, ad diem duodecimum. At illum prætergressa, quamvis videatur dolor imminui, ac urina denuò profluere, pessundat tamen ægrum: non quod noceat lotium iterum redditum; sed quia intempestivus hic ipsius reditus indicium facit, naturali renum calore extincto, eorumque

que carne jam emortuâ, urinam demum, non tam excerni à victrice Naturâ, quàm devictæ insensibiliter effluere: quod quasi digito demonstrat, ægrum sub sudore frigido moriturum, ac cum nervorum distentione, ob ferum, effero impetu, in cerebrum regurgitans, à lethali sopore oppressum iri.

Uxor Mercatoris Norimbergensis, imprægnata, ac nihil omnino lotii reddens, primum quidem timide, sed mox audaciùs, admisit remedia urinam moventia; verita, ne illis, utero intempestivè referato, prolaberetur in abortum. Quem etiam, excretâ satis ingenti mola, nequaquam visa fuit evasisse: quantumvis, præter suam Medicorumque spem, manserit nihilominus prægnans, pepereritque deinceps felicissimè filiam, ut sanissimam, sic matri longè superstitem. Quem profectò inopinatum eventum ecquis non miraretur, in muliere prægnante? quæ, præter scctam tali venam, nuda insedit balneo, & cui innoxie potui data fuere, non solum fabarum, ononidis, fucini, ac prunellæ salia; verum etiam cantharides, aliaque potentissima remedia, urinæ provocandæ destinata: quorum usu, licet non fœtum, excrevit tamen, die undecimo, cum calculum, tum lotium, recuperandæ sanitati summè necessarium; quam etiam, id temporis integrè adepta fuit.

Cave sis tamen, quisquis es, gnarus, sciens-
que

que hanc viam ingrediaris , neu subijce prægnantes tam periculosaæ aleæ. Ut molæ partus imposuit , hujus ægrotantis , Medicis , sine famæ jacturâ ; secundum illud Senecæ, in Herc., cul. act. i i i. haud est nocens , quicumque , non sponte est nocens : sic videsis , ne cum majore ignominiâ te decipiat inconsiderata temeritas , promovendo non modò abortum , verum ipsam interdum mortem.

C A P U T XXVIII.

Calculus per lumbos excretus.

Jurisconsultus , natus patre calculoso , eidemque cruciatui à puero obnoxius , vixit aliquamdiu miserè ; & tum quidem hoc miserius , quod calculus , à rene per lumbos expulsus , reliquerit ibidem ulcus callosum , profluens perpetim urinâ ac pure , & quidem fluxu tam perenni ac diutino : ut , nec tempore , nec remediis , nedum aquis Spadanis aut thermis Aquigranensibus , ullam persentisceret opem ; quin potiùs , occluso per lumbos exitu , ac derivato deorsum fordidissimo pure , inciderit tandem in febrem acutissimam , quæ ipsum miserandum in modum occidit.

Cui fortuitæ calculorum per lumbos eruptioni , fortè innixa est sectio illa , quâ Rousse-tus fatagit , per scalpellum , calculos ex renibus elicere. Sed rectè , an perperam , viderint illi , quibus

quibus notus est, cùm ipsorum renum, tum calculorum inibi concrefcentium, situs. Qui ut non semper sunt uniusmodi; sic discrepant interdum evidenter, formâ, loco, numero, ac magnitudine: dispersisque radicibus per renum carnem, insident nonnulli penitus ipsorum substantiæ; quàm ut sine omnimodâ ipsius dilaceratione inde extraherentur: quid quod, dissectis tubulis, ad papillares processus sive glandulas, serum provehentibus, necessario consequatur, perenne illud, quod Jurisconsultum hunc pessumdedit, ulcus. Quod non minùs molestum arbitror, quàm ipsum calculum, in renibus permanentem: ne quid jam dixerim de lumborum nervis, vicinis venis, ac largâ peritonæi incisione; quorum omnium anceps eventus facilè plus damni, quàm emolumenti, afflictis daret.

CAPUT XXIX.

Serosa lumborum distentio.

UXorem Senatoris Marini sæpenumerò male habuit, serosa lumborum distentio, orta ex tenui destillatione, à capite, per dorsi longitudinem, versus lienis regionem confer-tim descendente; quo loci biduum, triduum-ve plerumque subsistens, inveniebat tandem viam exonerandi se à renibus, per tenuem crudamque urinam, affatim emictam.

X

Quam

Quam lumborum distentionem, à Medicis hætenus præteritam, equidem etiam in aliis memini me non rarò animadvertisse; quibus, vel per drachmam radicis gialappæ, vel per quindecim grana diagridii, ac cremoris tartari, dolorificam hanc distentionem brevi vidimus sublatam. Adapertis, procul dubio, capillaribus osculis venæ sine pari: quæ, ut pus ex thorace, &, secundum aphorismum Hippocratis LIV. lib. VII. pituitam expurgatum it, ex cavo illo loco, qui inter diaphragma, ac ventriculum, reperitur; sic etiam serosos hosce humores, à lumbis per vesicam, expellit. At enimverò locum hunc, quem designat hic aphorismus, inveni quidem hætenus vacuum; nihilominus tamen amplum, ac satis convenientem recipiendis illis humoribus, quos ibidem coacervari, cum Hieronymo ab Aquapendente, statuit Anatomicorum cohors. Quæ colluvies inibi collecta, sive à capite ac ventriculo, sive à jecore, liene, ac intestino colo, quo minus deorsum pube tenus descendat, impedit manifestè omentum, membranâ suâ, receptaculum hoc, quasi velamento, omni ex parte ambiens: relicto tamen hiatus, per quem ingrediatur commodè vena sine pari. Quæ attenuatam pituitam exfugit, & delatam per glandulas, renibus impositas, cum urinâ deinceps expellit: uti hujus loci flatus dissipantur, per insensibilem transpirationem; nisi

nisi fortè, crassiores à frigore redditi, excitent fluctuantes illos rugitus, quorum beneficio videas ἐν γαστρὶ μῦθος, adinstar Pythiarum, quasi ex ventre loqui.

CAPUT XXX.

Vulnus Vesicæ sanatum.

„ **V** Erè adstruit Cornelius Celsus: Artem
 „ medicam esse conjecturalem, ejusque
 „ conjecturæ rationem talem, ut, cùm sæpius
 „ responderit, interdum tamen fallat nos. Vis
 „ sciti hujus veritatem? vide, quod hìc propo-
 „ nitur, exemplum: in quo ne lynceis quidem o-
 „ culis perspexisses ossis fragmentum, in vesicâ
 „ urinariâ delitescens. Ut enim leporem non
 „ semper assequitur canis; sic neque attingit ubi-
 „ que Medicus, ad quem collineat, scopum. re-
 „ morantibus illum sentibus, ac virgultis; hunc
 „ verò, cùm impervestigabili multijugarum
 „ caussarum varietate, tùm densissimis verita-
 „ tis, quæ non ubique obvia est, involucris.

Miles plumbeâ glande ictus doluit impensè
 in imo ventre, ob effractum pubis os, vesi-
 canique summè dilaceratam. Cujus tamen vul-
 nus, præter mentem aphorismi xviii. lib.
 vi. ad cicatricem cùm foret perductum,
 non minxit propterea liberius; sed reddidit
 nihilominus urinam cum summâ difficultate:
 quam credidit à calculo originem trahere, uti

etiam revera traxit. Sed præter tres, quos in vesicâ habuit, calculos, auxit haud parùm ipsius cruciatum, ingens fragmentum, à pubis osse illuc clanculum delatum: quod, ab ipso Medicoque prætermissum, solius Anatomes indicio, post mortem, in lucem prodiit. Quocirca non immeritò miseret artis nostræ; quæ, licet velit, nequit tamen veritatem ubique expiscari, & semper id scire, quod sciri plurimum interest.

C A P U T X X X I.

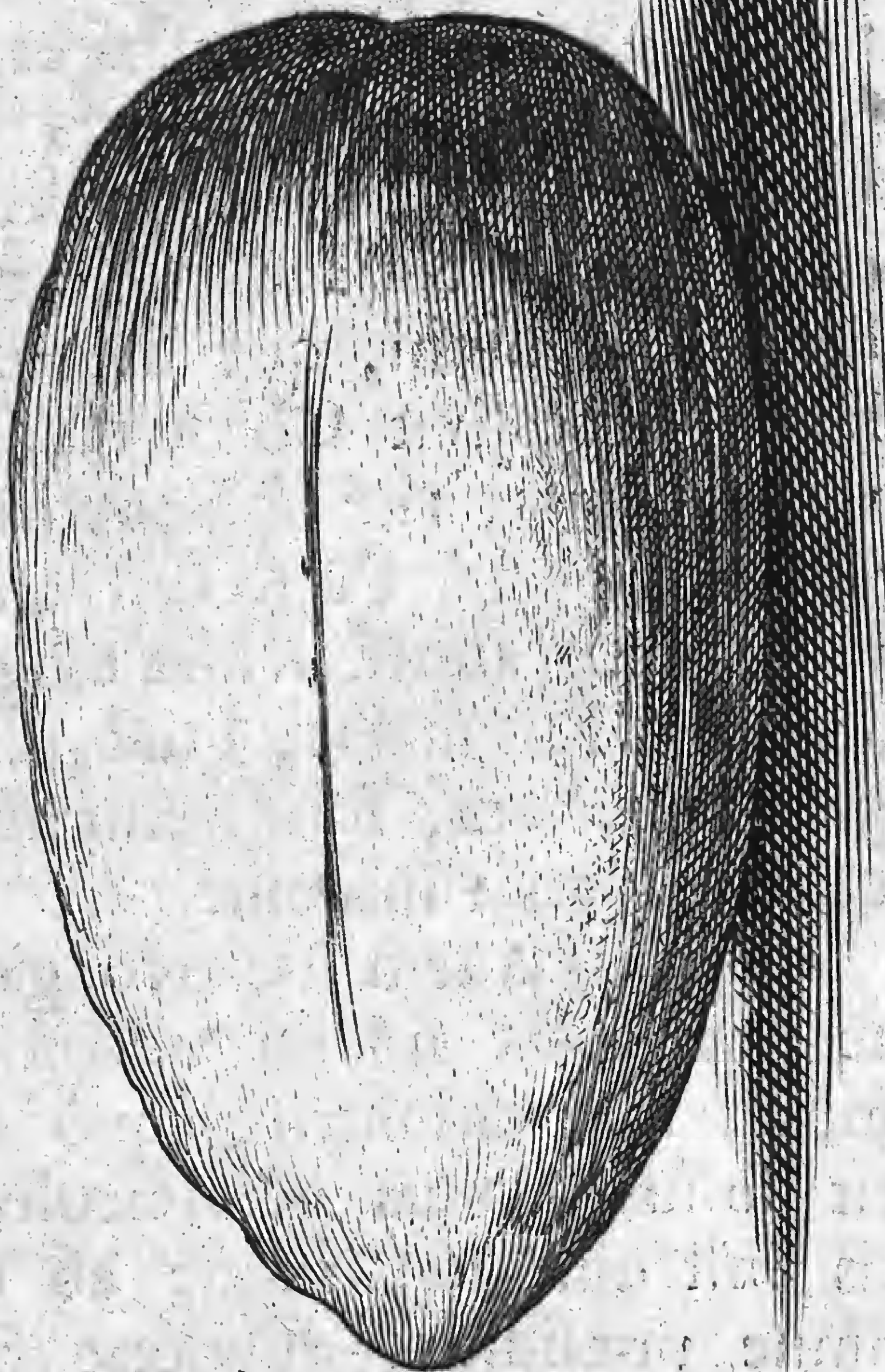
Æger sibi calculum præciciens.

JOannes Lethæus, Faber ferrarius, vir fidens atque inauditæ audaciæ (cui Lithotomus bis calculum ademerat), adeò pertæsus fuit cottidianarum ærumnarum, ac sectionis iteratæ: ut maluerit, tertium jam ab eodem carnifice excruciatum, quibuscunque potius periculis objici; quàm denuò experiri Lithotomi scalpellum. Erecto itaque animo ad spem recuperandæ valetudinis, ac jam certus se ipsum secare, nullius interventu, ablegavit uxorem, nihil sequius cogitantem, in forum piscarium; & suspenso à fratre, qui solus operi interfuit, scroto, uti à sinistrâ suâ calculo firmato, præcidit animosè perinæum, cultro à se clanculum præparato, feriendoque identidem, tertium inflixit ictum, antequam vulnus pervenerit

tab. xv
aeger sibi calculeum præciciens

quatuor

unciarum

rit ad eam longitudinem, quam requireret calculi magnitudo. Cujus eductionem tamen, per angustum vulneris hiatum, quò animadver- tit difficiliorem; eò impensius fategit illum, immissis utrinque duobus digitis, dilatare, iis- demque efficacius urgendo, in quo maxi- mum hujus operis fuit momentum, calculum tandem, cum maximo fragore, ac summâ ve- sicæ dilaceratione, latebris suis propellere. Quod audax magis, quàm prudens inceptum ex animi sententiâ ubi successisset, procum- bente jam humi, qui bellum ipsi intulisset, hoste; accersivit Chirurgum, quo, confutis vulneris oris, ritè obligaretur, quam sibi in- fluxisset, plaga. Cujus caro etiam tam feliciter increvit; ut affulserit non exigua sanitatis spes: at offensa fuit major, quàm ut vesica, tanto- perè dilacerata, solidaretur sine hiatu, five ul- cere perpetim manente.

Calculus autem hic ovo gallinaceo major, ac ponderans uncias quatuor, eò majorem movit admirationem, quò felicius prodie- rit solius manus adminiculo, sine requisi- tis instrumentis; idque ab ipso ægro, cui omne præsidium duntaxat fuit ab audaciâ, uti confidentia à solâ impatientiâ. Quâ cer- tè inaccessâ erectioris spiritus fiduciâ, ut nul- li cessit; sic etiam inferior nequaquam fuit illis, quorum constantiam speciosè com- mendant veterum monumenta. Adeò in- ter

terdum, quos ratio non restituit, adjuvat temeritas!

CAPUT XXXII.

Testis perperam exsectus.

TUrgidum ac prædurum adolescentis testem præcisuri Chirurg, noluerunt illum amputare, nisi elicitum prius pure, quod sibi imaginabantur inibi contineri; at successu, supra quam cuiquam credibile foret, infelici. Adapertus enim scalpello testis adeo pus, quod arbitrabantur excretum iri, non effudit, neque detumuit; ut potius plurimum intumuerit, perfusa tantâ sanguinis copiâ, ut necesse fuerit ab incepto desistere, & inchoatum opus in sequentem diem differre. Antè cujus adventum, jam inflammari testis, accendi febris, opprimi præcordia, ac tam acerbè dolere lumbi latusque incisum: ut æger, propè exanimatus, videretur versari in præsentis vitæ discrimine; nisi actutum obviam ivisset provida exsectio, eximendo festinanter testem, involucris suis, quibus scroto adhæret denudatum. Qui ut bilanci impositus ponderavit uncias sexdecim; sic discessu suo confestim sublatum ivit periculosissima hæcce symptomata.

Quibus mitigatis, ac vulnere myrrha, aloë, melle, vinoque ritè detergo, antè duode-

cimum fuere omnia integrè solidata, ac firmâ cicatrice obducta. Unde exemplum sibi capient Chirurghi, non identidem, neque interpolatis vicibus; sed simul ac semel exsecandum testem, amputationi destinatum: in quo hujus curationis summa.

CAPUT XXXIII.

Pancreas suppuratum.

AT videte, quæso, exteriorem exsecti hujus Juvenis fortunam; quem, quasi natum ad miseriam, ductâ jam formosissimâ uxore, febris quartana, paucis post annis, in eas, contra morem aliorum hominum, redegit angustias: ut nequiverit unquam in cubili quiescere, nedum, urgente etiam vel maximâ dormiendi necessitate, sive nocte, sive die, somnum capere; nisi vel pronus consideret in sedili, vel caput in lecto haberet sublime: interdicitâ ipsi quasi omni decumbendi copiâ. Corpore enim vel minimum, sive retrorsum, sive in alterutrum latus, inclinato, dici vix potest, quàm acerbos illicò persentisceret dolores, cum in lumbis, tum in ventre; quorum cruciatibus, quâlibet febris accessione, tam miserandum in modum excarnificatus fuit: ut, oppressus miseriis, ne dicam enectus, non invitatus tandem è vita discesserit, factâ Medicis copiâ inquirendi in naturam luctuosorum symptoma-

ma-

matum ; quorum effrenatis insultibus ne Hercules quidem par fuisset.

Invenit autem Anatome jecur inflammatum, intestina vitellina, ventriculum verò atrâ bile perfusum, eandemque in turgidis omenti ac multijugis lienis venis, quarum congeriem vas breve perperam vocant, adeò copiosam : ut, coram omnibus, digito inde exprimeretur. In varicosis vasorum spermaticorum anfractibus, vesiculisque sub vesicâ positis, ob exsectum alterutrum testem, plurimum stabulabatur feminis. Sed potissimam admirationem movit pancreas, supra infraque ut extuberans ac turgidum ; sic intus sordido pure, ac viscidâ pituitâ, impendio nimis infarctum. Cujus pondere depressis occlusisque venæ cavæ, ac arteriæ magnæ, tunicis, visceri huic suppositis, ut emarcuit juvenile hoc corpus, genio suo defraudatum ; sic excitavit contumax ipsius obstructio summas illas præcordiorum angustias, quæ comitabantur quascunque febris accessiones : incalescente procul dubio putridâ hujus visceris proluive, five ab incendio febrili, five à pulvinorum calore. Cujus vapores deinde in ventrem, spinalem medullam, cerebrumque delatos, ecquis non videt excitasse dira illa symptomata, quibus corpus hoc cottidie fuit exagitatum.

At enim verò, quamvis inter Medicos necdum convenit de vero pancreatis usu ; cer-

to tamen certius est, inibi locum invenire diutinos ac inextricabiles morbos: veluti tabem dorsalem, febres productas, scirrhus, abscessus, steatomata, vomitum, inquietudines, vigiliis, aliosque perniciosissimos affectus. Qui ex hoc fonte, quasi ex Pandoræ pyxide, non infrequenter erumpunt, ad perniciem humani generis: testibus Fernelio, morb. lib. vi. cap. vii. Joanne Riolano, anthropog. lib. ii. cap. xvi. & Fabricio Hildano. cent. i. obs. lxxi.

C A P U T XXXIV.

Coles gangrena obsessus.

C Hirurgi, curaturi colem gangrena obsessum, imposuere incisæ cuti, præter myrrham, aloën, extractum absinthii, ac spiritum vini, conveniens cataplasma. Quo tamen parùm aut nihil proficiente, devenere tandem ad ferramenta candentia; quæ, latè profundèque bis inusta, adeò vitiosam hanc infregere labem: ut coles, quem verebantur pessum iturum, brevi ad pristinum valetudinis statum sit reversus. Disce idcirco, quisquis es, non semper blandâ, verùm interdum crudeli etiam, medicinâ ægris suppetias ferre; & extremis morbis, exquisitè extrema convenire remedia, secundum aphorismum.

CAPUT XXXV.

Calculus urethræ.

Filio Rectoris Campensis succreverant, ab ineunte ætate, in medio urethræ ductu, plurimi calculi, qui illum paullatim distenderunt, adinstar pugni puerilis; adeò ut singuli distinctè manu palparentur: illato tamen ne minimo quidem impedimento urinæ exituræ. Quem tumorem, sextò demum ætatis anno, ablaturus Chirurgus, aperuit scalpello colem, propè lineam intermediam, in musculis, urethræ dilatationi dicatis; eductisque inde quinque & viginti calculis, instar maximorum pisorum, perduxit vulnus ad cicatricem, puerumque ad pristinam sanitatem, ante diem sextum: sine ullo alicujus fistulæ metu, nedum pervio hiatu, per quem invito efflueret vel minima urinæ guttula, usque in decimum, post sectionem, annum.

CAPUT XXXVI.

Coles sine urethra.

IN formando foetu quantumvis haud immeritò admiremur impervestigabilem Dei omnipotentis sapientiam; occurrunt tamen non rarò, in recens natis, haud levia, errantis ac devixæ Naturæ, vitia: quorum nonnulla
li-

licet emendat ars medica; respuunt tamen alia invicem omnem ipsius opem. Sic præcidi-tur quidem facilè sextus digitus; neque gra-vatè interdum aperitur tunica, colem, anum, ac muliebria, præter naturæ ordinem, obthu-rans: at quis, quæso, corrigit, quod vel ne-gligentiùs formavit, vel omisit, aut in occul-to alicubi abdidit, moderatrix rerum Natura? Quisquis hìc manum admovebis, laterem la-vabis, neque proficies hilum.

Filio Numularii Britannici, cætera fano, fuit jam inde usque ab incunabilis coles im-pervius, sine urethrâ, ullove seu lotii, five fe-minis, ductu. Cujus tamen lineamenta videba-tur quasi adumbrare incurvus aliquis sinus, in colis cute subtus excavatus: fluente interim urinâ per exile aliquod foramen, quod in scro-ti rugis devia efformaverat Natura. Quod pro-fectò spectaculum parentibus summè fuit tri-ste ac miserum. Qui propterea nullum non movere lapidem, quo pulchram quidem, sed infoecundam prolem suam vindicatum irent ab inextricabili hoc errore. At ferendum fuit, quod nequirit immutari.

Quam eandem calamitatem, paucis post annis, denuo conspeximus, in juniore quo-dam hermaphrodito: cui urina perfluxit non tam per colem, nimis teretem; quam per angustum aliquem ductum, qui delituit inter labia sinus pudoris: tunicis undiquaque adeo ob-

obseptus, atque coagmentatus, ut vix videretur pervius, &, maturâ ætate, ulli usui ipsi futurus.

Utroque autem infante infelicior fuit ille, qui non ita pridem in lucem prodiit, cum podice planè occluso, ac cole ita formato, ut alvi feces etiam per illum cottidie excernerentur. Quam tamen abominandam deformitatem, nec incidendo, nec proterendo, dilaniandove, licet vel obnixè adniterentur, corrigere potuere, etiam sagacissimi Chirurghi: hærente penitus, insanabilis mali, radice; quam ut humanâ extirparetur industriâ.

CAPUT XXXVII.

Mictus calculorum fractorum.

Nihil Medicis frequentius in ore, quàm medicamentum calculos frangens. At videsis arenosos, ac molles duntaxat, intelligas: filices quippe, ut vix comminuunt mallei; sic profectò multò minus acris aliquis humor, qui fortassis aptior foret exedendis tenuibus vesicæ tunicis, quàm præduris lapidibus. At excogitabit fortè aliquis remedium, quod, sine aliarum partium jacturâ, ingenitâ proprietate, solos calculos dissolutum ibit. Cujusmodi memini aliquando à locuplete mercatore, multis florenorum millibus, obnixè quidem quæ-

quæsitum; at hætenus à nullo mortalium inventum.

Thomas Fontanus, senex summè humanus, exantlatus aliquamdiu acerbissimis urgentis urinæ cruciatibus; eminxit tandem plurimos calculos, colore varios, & formâ moleque dispares, quorum alii in conspectum prodire glabri ac politi; alii vicissim angulares vel sphærici; imò nonnulli, quasi ferrulâ, à se invicem præcisi. Quod inusitatum spectaculum eò majorem movit admirationem, quò deinceps excrevit plures, effractorum calculorum, cortices: qui, æquantes unguem humanum, seni, septenive singulis interdum prodire diebus.

Attonitis interim, & haud parum suspensis Medicis, quò referrent hanc calculos effringendi, ac poliendi vim: donec ægro, ob urinæ omnimodam suppressionem, ad meliorem vitam translato, Anatome veritatem, quasi ex umbra, in claram lucem produxerit. Fluctuabant enim in vesicæ fundo undecim calculi: quorum maximus, fragili cortice tectus, quasi alter Actæon, à continuo inæqualium calculorum occurfu, adeò fuit detritus, ut plurima inde defilierint fragmenta; quæ deinde cum urinâ emingerentur. Præterquem multijugum, lapidum fragmentorumque, acervum, familiæ ibidem ostendimus, tres calculos, fatis insignes, qui vesicæ

ficæ tunicis adeò fuere involuti, ut ne lynceis quidem oculis illos perspexisses; nisi scalpellum involucra abstulisset: cujus beneficio duos etiam calculos animadvertimus in renibus latitantes.

Ecquid egisses, Lithotome! in hisce syrtibus? obvios fortè calculos facilè eduxisses; at quî eruisses tunicis inclusos? vis signem tibi, quam deinceps sequaris, cynosuram? quæ supra hominem, Deo committe, & consule non minus tuæ famæ, quàm ægrorum salutis.

Verùm enim verò, quàm latus hîc patuit campus illis, qui nihil non remediis suis acceptum ferunt, sive verè, sive falsò: prædicassent quidem speciosè commentitiam suam gloriam; sed quàm turpiter deinde aliis ludibrio fuissent, veritate, ab Anatome, è latibus erutâ: næ illi in speciem quidem apparuissent Medici, at revera nugivendi, ac sycophantæ.

C A P U T XXXVIII.

Cancer vesicæ.

Medici æquè loquuntur de externo ac interno cancro; at quis eorum fecit unquam mentionem carcinomatis vesicæ urinariæ? cujus tamen nobis oblatum fuit dilucidius exemplum, quàm oblivionis velo ut obli-

obliteraretur; non quo remedium quis exspectetur malo insanabili, quod curationem recipere nequit: verum ut constet, non quodcunque vesicæ tormentum protinus vel calculo, vel ulceri, quin potius nonnunquam desperato huic cancro acceptum ferendum.

Mercator Brabantinus, post exsectum, in pueritiâ, calculum, nunquam deinceps lotium per colem, verum semper per anum reddidit: relicto ibidem loci, à sectione, hiatu, non minus in anum, quam vesicam, pervio. Quâ inordinatâ urinæ excretionem, cætera sanus, ad quadragesimum ætatis ubi pervenisset annum; incœpere ipsum affligere lumborum dolor, urinæ acrimonia, perpetuus dejiciendi conatus, ac perennis pruritus in cole: è quo tamen, vix atque ne vix quidem vel minima deinceps prodiit guttula. Quibus incommodis, præ verecundiâ, integrum decennium clam habitis; imploravit tandem opem medicam, & quidem ferio, sed sero. Ecquid enim ageres, malo jam penitus insidente, quàm ut posset radicitus extirpari? urinam nunquam reddebat sine insigni doloris sensu; & quicquid ejus ab ano efflueret, id aut arenulis, aut membranis calculosis semper fuit permixtum. Brachia continuo erant tremula, & vigiliæ indefatigabiles, cum febre lentâ, anorexiâ ventriculi, ac tam pertinaci alimentorum fastidio: ut vel sola eorundem mentio
fæ-

saepenumero nauseam ipsi moverit. In quorum tamen omnium symptomatum concursu, nihil ipsi suppetias tulit, praeter Laudanum opiatum; ex cujus duobus duntaxat granis, integrum interduin vixit triduum, sine evidenti molestia: donec, prostratis jam viribus, ac corpore fame doloreque quasi enecto, ab ipsius usu consultum videretur abstinere, in procinctu jam morte, quae miserrimae ipsius vitae finem imponeret.

Adaperto autem cadavere, vidimus dextrum latus renis expers; in sinistro vero, eundem pure, ac steatomate, infectum. At potissima ærumnosi hujus mali causa fuit, fordidum ac inæquale carcinoma: quod quoque versum ambiebat meatum illum, qui digiti latitudine descendebat, à vesicâ urinariâ, in intestinum rectum; per quod, annis plus minus decem, cum intolerabili doloris cruciatu, lotium profluxerat miserrimo huic ægro. Cujus fortunam ne deinceps & alii similiter cogantur subire ægroti, obnixè rogatos volumus Lithotomos, ut, quantum in manu ipsorum fuerit, omnem impendant operam, quo in posterum firmiter glutinentur vulnera, ab ipsis præcisa.

CAPUT XXIX.

Gangræna partium naturalium.

INnumera in foeminas cadere incommoda, menstruis, post partum, minus prospere succedentibus, vel tyroni notum. At cui cognitum exploratumve? omnem expurgationis uterinæ impetum confertim propelli in partes naturales, illasque inde, non tantum extrinsecus protuberare; verum gangrænâ etiam obsideri. Quorum infelicissimorum eventuum duo nobis oblata fuere exempla, & utrumque puerperis æquè exitiale.

Matrona locuples, difficillimè enixa, cui nihil post partum, ex Naturæ lege, à vulvâ secederet, doluit impensè circa naturalia, præ insigni illorum tumore: quem tamen invitissima quum ostenderet, fategimus quidem, cum per clysteres ac potiones; tum per fomenta ac olea, opem adferre. Sed oleo ac operâ deperditis, maloque indies invalescente, evicit tandem pudorem, factâ copiâ illius tumoris, quem necessitas non sinebat ulterius celare.

At fluxus uterinus tam liberè, tantoque impetu, jam tum se effuderat, in declives hæc partes: ut erosæ ac distentæ, ab acri ac fervido hoc uteri excremento, jam induissent naturam gangrænæ; cum cute nigrâ, febre ardente,

ente, crebro animi deliquio, imi ventris dolore, ac summis præcordiorum angustiiis. Quorum gravissimorum symptomatum vehementiâ, adactus Chirurgus, aperuit non solum scalpello locum, exemitque inde plurimum concreti ac grumosi sanguinis, seu veras infusorum menstruorum reliquias; verum fatigavit quoque loca sincera defendere, & quod induruerat, in pus convertere: cuius voti prope modum compos, conceperat certè non exiguam sanitatis spem.

Sed heu vanas hominum spes! & incerta conceptæ valetudinis argumenta! vix animos fecerat sperata victoria, quin protinus omnia in pejus ruere, atque ante duodevigesimalium intervenire puerperæ inexpectatum vitæ exitium; secundum illud Celsi: Adeo in Medicinâ, ubi etiam perpetuum est, quod fieri debet, non tamen perpetuum est id, quod sequi convenit.

CAPUT XL.

Embryo frustulatum per alvum excretus.

MArgareta Cornelia, nupta viro, & octo plus minus annis sterilis, nulliusque prægnationis sibi conscia, ubi prolapsa fuit in febrem, doluit acerbè in imo ventre, cum tumore, circa sinistra inguina, foris quidem duro, at intus pulsatili. Quem vir experien-

tissimus, Franciscus Vicquius (cui posteritas exemplum acceptum feret), ratus cum utero communicare, partim potionibus, partim cataplasmate eò produxit maturitatis, ante diem sextum decimum: ut, per se adaperthus, pus suum effuderit, parcius quidem ab utero; verum ab alvo deinde uberius. Unde dolor usque eò remisit, ut affulserit non exigua sanitatis spes: modò ritè detergeretur immunda ulceris proluvies.

At paucis diebus pòst, invalere iterum dolor ac febris: quorum impetus quo infringeretur, datum fuit medicamentum alvum stimulans. Cujus beneficio cum excernerentur plurima membranosa, putridis vermibus similia: decretum fuit eandem viam insistere, reliquamque illius saburræ colluviam exigere, cum per decoctum detergens, ac catharticum; tum per pulverem oculorum cancri, hieræ picræ, ac radicis contrayervæ, sive drakenæ Caroli Clusii. Quorum medicamentorum ope, erupere per alvum, pedes embryonis demortui, membraneo involucre inclusi. Quos manu suâ educturus Chirurgus extraxit simul inde, quâ fuit diligentia, femora, nates, ventrem, imo quicquid fuit, infra lumbos, cum cute, carne, umbilico, ac evidente sexus foeminei discrimine.

Sequentibus deinde tribus costis, ac postridie, à medicamento purgante, præter plurima

rima purulenta, omnibus manus officulis, cum cute ac ligamentis adnexis, duabusque costis, haud diu post, similiter excretis. Subsistente interim reliquo corpore, non quidem procul ab ano; attamen remotius, ac intricatius, quam ut, digitorum adminiculo, inde extraheretur. Quocirca itum fuit ad clysteres detergentes, & decocta alvum moventia: quæ, tertiâ qualibet horâ, exhibita, plurimas quidem putridas membranas, sed nihil expulere solidi. Increfcentibus interim denuò imi ventris doloribus, & abdomine intra triduum, usque eò, iterum elevato, potissimum circa pubem, ac inguina dextra: ut non levis moveretur suspicio, ægram parituram, uterumque excreturum, quod à vitiato embryone ibidem etiamnum resideret. Quem Naturæ conatum cum cottidiè juvarent cum decocta, tum cataplasmata, ac injectiones in uterum ac alvum, uti & pulveres, concinnati ex oculis cancri, ac radice contrayervâ; excrevit tandem, præter plurima purulenta, costæ, brachii, scapularum, spinæ dorsi, occipitis, frontis, ac verticis ossa. Quorum excretionem finitâ, ac jam cessantibus, quibus aliquamdiu excarnificata fuerat, torminibus; desiere non modo febris ac dolor, verum etiam quicquid ipsi molestum fuisset: injecto nihilominus subinde in uterum, ad conciliandum ipsi robur, decocto, concinnato

nato ex rosis, absinthio, cypresso, balauſtiis, plantagine, mastice, ac olibano; donec, defuncta ex toto periculis ac ærumnis, quibus per tres menses fuerat afflicta, pristinam recuperaverit sanitatem. Quæ certè, quam grata fuerit ipsi, tam raro erit Medicis, historiam hanc lecturis.

CAPUT XLI.

Partus intestinum lacerans.

Partus difficilis ut inducit deformem claudicationem, ob solutam, vel ossium pubis inter se, vel ilei cum sacro, commissuram; sic dilacerat non rarò, sive sinum pudoris, sive anum, aut intestinum rectum: cum propter perversum infantis exitum, tum ob nimiam ejusdem molem, aut culpam aliquam obstetricis.

Quod postremum vitium sicuti ægrè curatur; ita degenerat quoque facillimè, in callosum ac manans ulcus: ob perennem, in locum declivem, fordidorum excrementorum, decursum. Cujus tamen infortunii quo evites calamitatem, videsis maturè infundas, antequam inveteraverit ulcus, per anum ac naturalia, frequentes adstringentes ac detergentes clysteres: quorum assiduo usu, equidem aliquando vidi deformia hæc mala ex toto sanata. Quæ tamen ubi semel pedem fixe-

fixerè, in lubricis ac rugosis harum partium membranis, laterem lavabis, quisquis illis manum admoveris.

CAPUT XLII.

Secundinae post partum retentæ.

SECUNDINÆ, sive *ὑσέγγ* Hippocratis, lib. i. morb. mulier. sunt involucra membranæ, quæ in vulvâ fuere velamentum infantis. Has expedit, è vestigio, sequi præeuntem foetum. Tardius enim procedentes, arguunt aliquid monstri ali. Pereuntibus inde quidem pluribus prægnantibus, at non omnibus; uti hætenus perperam creditum obstetricum nonnullis.

Uxor Joannis Lonii, quantumvis partum feliciter ederet, plurimum tamen molestiarum semper perpeffa fuit, à secundinis suppressis: sive quod firmiùs adhærerent utero; sive ob nimis teretem, gracilemve, infantis umbilicum. Quo tamen aliquando satis valido, subistere nihilominus; licet satis validè traherentur à tribus obstetricibus, quas inveni in eodem cum puerperâ cubili: præfagientes ipsi certam vitæ desperationem, quum vix quæpiam mortem evaserit, cui, præter Naturæ legem, hæc excretio fuerit impedita. Quâ inconsideratâ improvidarum muliercularum prædictione, usque eò perculsus fuit pavidus

puerperæ animus : ut non secus sudoribus difflueret, ac si mors fuisset in procinctu.

Quem perplexum terrorem quo ereptum irem, monui, rem quidem esse in difficili, & aleæ admodum ancipitis ; nihilominus aliquibus tamen benè cessisse, iterumque fieri posse, quæ semel facta fuere : modò erigeret animum labantem, admitteretque requisita remedia. Quorum beneficio etiam pristinam sanitatem felicissimè fuit adepta. Constat autem hæc medicandi ratio, præter clysteres, ac detractionem sanguinis ex venâ tali, cùm ex pulvere sequente, tùm ex decocto hic præscripto.

℞. Boracis Veneti, succini albi, singulorum scrupulum ; croci, cassiæ lignæ, castorei, singulorum grana decem.

Misce f. Pulvis.

℞. Radic. graminis, pœoniæ, scorzone-
ræ, cichorei, singularum unciam ; herba-
rum acetosæ, endiviæ, boraginis, melif-
sæ, singularum manipulum ; artemi-
siæ, carduibenedicti, singulorum mani-
pulum medium ; boracis Veneti, drachmas
tres : coque ex aquâ hordei ad libras duas ;
quibus adde syrupi artemisiæ, ac limo-
num, singulorum uncias duas.

f. Potio.

Qui-

Quibus medicamentis non modò hanc ægram ; verùm etiam & alias puerperas , vidimus excrevisse plurima laceræ membranæ frusta ; fanie ac fordibus undique infecta : iisque ritè exoneratis , recuperasse amissam sanitatem , sine vel minimâ , aut virium , aut valetudinis , jacturâ.

CAPUT XLIII.

Penicillum ligneum.

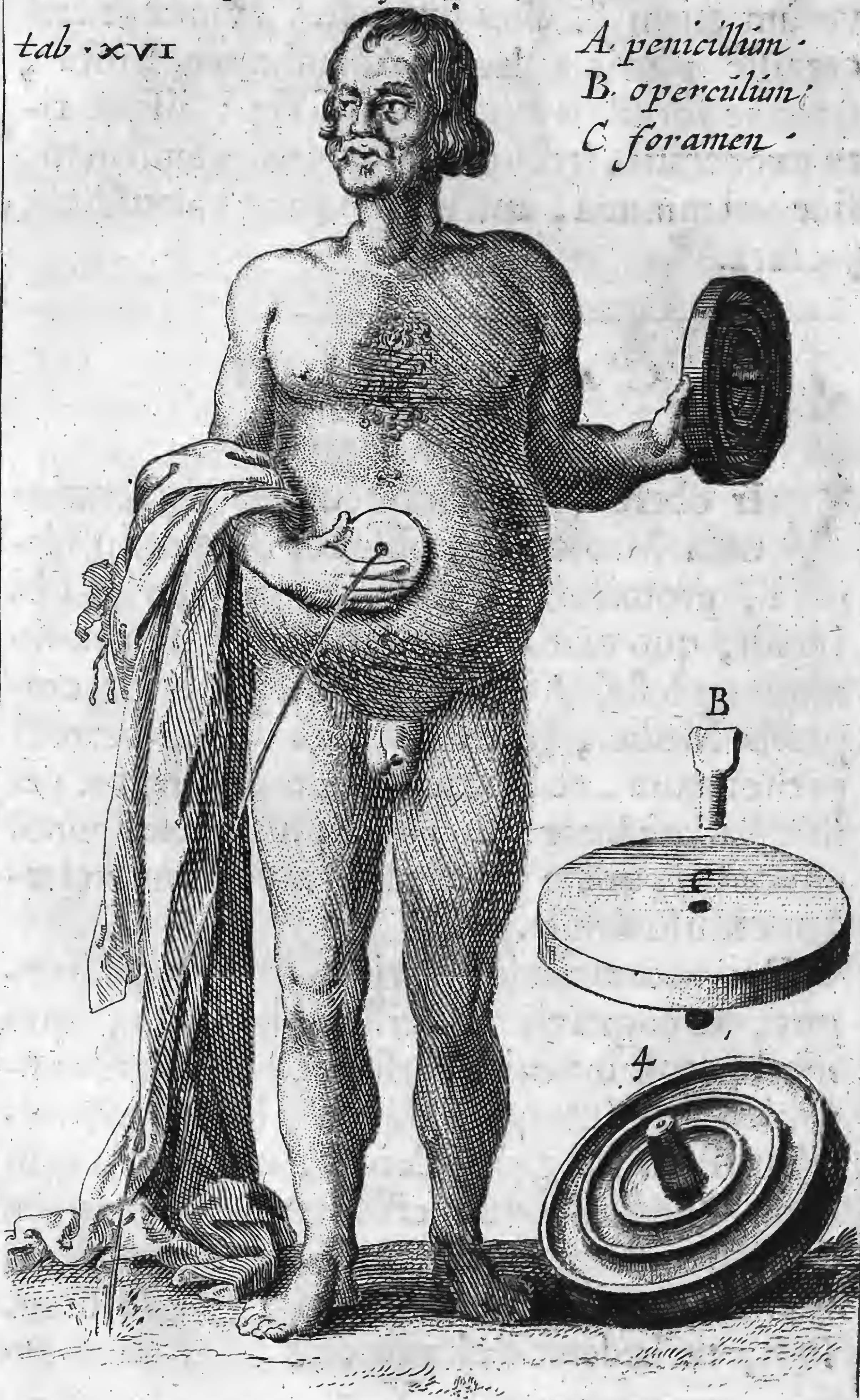
Vir obesus , aquâ intercute ad desperationem Medicorum obsessus , expetiit obnixè , prominentem umbilicum scalpello sibi incidi , quo exitum inveniret aqua , impendio nimis molesta. At illi operi antequam se accingerent Medici , livere jam tum cutis , perrodi peritonæum , ac locus , sectioni destinatus , per se tam latè hiare : ut facile plus aquæ spontè effluxisset , quàm vel Medicis acceptum , vel ægro ex usu fuisset.

Cui incommodo obviam iturus Chirurgus , excogitavit penicillum ligneum , quo nihil potuit inveniri ejuscemodi vulneri convenientius. Interpositum enim hiatu , obthrabat illum integrè , adeò ut , ne guttula quidem liquoris , invito efflueret. Quem tamen siquidem placuisset educere , erat penicillum hoc foris quidem convexum , atque obtusum , ne læderet vulneris oras ; sed intus ex-

penicillum ligneum hydropicis utile

tab. XVI

A. penicillum.
B. operculum.
C. foramen.

cavatum, & operculo tectum: quo remoto licebat, pro arbitrio ac voluntate Medicorum, tantum aquæ ex abdomine emittere; quantum consultum videretur. Protuberabat autem hoc penicillum, instar pinnæ, in medio tornatilis alicujus circuli; qui depressis fasciis linteis, tam arctè occludebat diffitas vulneris oras, ut adimeret omnem profluvii metum.

Quod ligneum instrumentum, dexterri-
mè tornatum, equidem profecto, eò lu-
bentius æri curavi incidendum; quod in pa-
racentesi, coërcendis hydropicorum aquis,
nihil illo accommodatius, juxta mecum, judi-
caverint Franciscus Vicquius, Arnoldus Tho-
lingius, ac Gulielmus Canterus, Viri in ar-
tis operibus experientissimi. Ut enim, invitis
cœnopolis, à musto facilè rumpuntur dolia;
sic etiam effundit interdum turgidus venter
plus aquæ, quàm ægri, sine vitæ jactura, sine
ferendo. Quem ipsius impetum siquidem fati-
gis solis linamentis, aut impositâ manu dun-
taxat impedire, facilè pessum eunt ægri: cu-
jus tristissimi eventus, non unum exemplum
nobis notum. Ac proinde sedulò Chirurgis in-
culcandus necessarius lignei hujus penicilli u-
sus; ubi cogitant de educendis hydropicorum
aquis: ne videantur periisse culpâ curantis,
quos occidit inevitabilis moriendi necessitas.
Ad quem scopum utique collimat tubulus ar-

gen-

genteus, instar catheteris pervius; per quem aqua similiter commodissime, sive parcè, sive copiosè, pro lubitu educitur.

CAPUT XLIV.

Hydrops peritonæi.

JUgitta, uxor pictoris Flinchii, cui venter ab ineunte ætate fuerat durus ac distentus, sensit eundem, menstruis minus convenienter fluentibus, cottidie magis magisque elevari, paullatimque in eam excrescere molem; ut contineret centum & decem aquæ libras: uti, post ipsius obitum, omnium oculis exposuit Anatome, verus medicinæ oculus. Quod tamen exuberans aquarum pondus, sine magna corporis ac virium jactura, tam aptè, septem plus minus annis, tulit mulier animosa: ut potuerit, perinde atque sanissima, non quocunque tantùm deambulare; verùm etiam peregrè proficisci, & quod mireris, adscendere excelsam Clivensium turrim.

Dissecto verò cadavere, ab industrio Chirurgo, Jobo Mekerano, coram Samuele Costero, Gulielmo Pisone, ac Francisco Viequio, Sylvio, & Scaga, apparuit, omnem hanc aquarum congeriem, delituisse inter duas peritonæi tunicas, quæ induerant crassitiem digiti annularis. Sub quarum infima parte conspiciebantur pleraque omnia viscera, ut facta

ac

ac tecta ; sic etiam ab omni omnino incommodo ac detrimento integra ac tuta : præter renem sinistrum, qui iusto erat major ; & cæcas uteri venas, five tubas Fallopii : quas, per peritonæum disperfas, quantumvis oculus in dextro latere viderit conspicuè tumidas, ac protuberantes ; intus tamen erant planè imperviae, adeoque obthuratae : ut ne minimus quidem fistulae flatus illas transfiret. In quo fuit morbi hujus incertum : latitante in occulto illa viâ, per quam aqua profluxisset in peritonæi vacuum.

Quod profectò rarum atque inauditum hydropis genus, quandoquidem non meminerim me legisse, in ullis Medicorum monumentis ; sed solo duntaxatauditu intellexisse, à Viro præclaro, Guilielmo Stratenò, Principi Arausionensi à medicinis, qui ibidem loci simillimum hydropem sectione deprehenderat in virgine, de cujus pudicitia perperam dubitabatur : operæ fortassis pretium facturum videor, siquidem id ab oblivionis injuriâ asseruerim ; non tam ob insolitum aquarum situm, quem tamen confido eruditis fore gratissimum ; quàm ob summum, quod ægroti inde percepturi sint, emolumentum. Quibus idcirco, in hoc peritonæi hydrope, longè securius expeditiusque, *ὑδρόκομος* instituent Chirurghi ; quàm in ullis aliis ejusdem morbi speciebus. In quibus viscera naturalia, a circum-

cumfluâ aquâ, usque adeò plerumque vitiantur; ut, illâ etiam subductâ, nihilominus moriantur ægri: cùm, in hac peritonæi aqua, exta mancant illibata, ac planè seclusa ab irriguo, acrioris humoris, attactu. Unde procul dubio venit, quòd mulieri huic manserit constans ac infractus, valentis corporis, vigor. Ad quem etiam necesse erit oculum convertere, quisquis deinde conabitur scalpello elicere, quam peritonæum continebit, aquam.

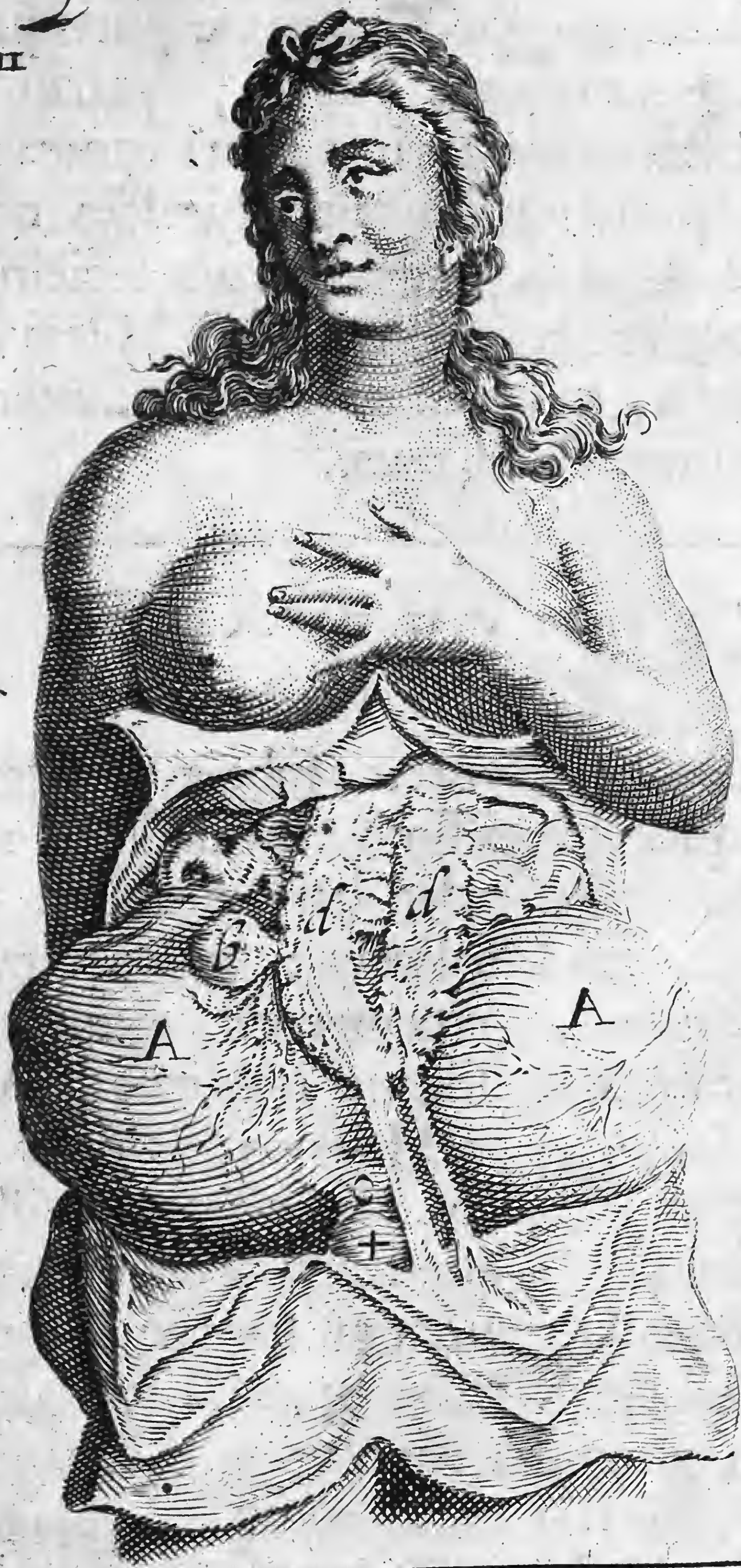
CAPUT XLV.

Hydrops in cornibus uteri.

IN cornibus ac tuba uteri, ut foetum non semel animadvertit Joannes Riolanus, anthropographiæ libro II. cap. XXXIV. sic nobis contigit videre, in eadem parte, aquam hydropicorum; utero interim ipso plane vacuo, ac nullo omnino humore imbuto: uti declaratum ibit, quod sequetur, exemplum.

Cathalinæ Bonevallæ, adversa valetudine, ob suppressa menstrua, aliquamdiu usæ, induruit tandem abdomen; increcendo paulatim in eam molem: ut, præ pondere aquarum, novem annis molestissimè vixerit, antequam aut laborum aut vitæ invenerit finem. Quem tamen adepta fecit Medicis copiam inspiciundi miserrimum suum cadaver. In quo, præter omentum putridum, jecur pallidum, lie-

Hydrops cornuum uteri.
tab. XVII

AA Cornua uteri, aqua referta.
O uteris. + vesica, urinaria.
dd intestinum colon. b testis

lienem parvum, ac intestinum colon loco motum, videre fuit utrumque uteri cornu continuisse novem circiter aquæ purifque libras, inclusas innumeris vesicis; quarum aliquas etiam ostendebat extima uteri tunica: licet in vacuo ipsius ne minima quidem occurreret guttula. Quàm eandem rerum faciem Joannes Riolanus etiam similiter asserit observatam, in illis uteris, quorum cornua produxere, quos commemoravit, foetus.

CAPUT XLVI.

Tertiana quadruplex.

Sicuti rarò occurrit febris quintana; ita quoque longissimè desiderant nonnulli Medici, atque adeò vix unquam vident, tertianam quadruplicem: cujus tamen evidens specimen, juxta mecum, aliquando conspexit experientissimus Medicus, Antonius vander Linden, in Henrico Hamelio, rerum Indicarum præfecto. In quem, post duplicem tertianam, quasi concitato impetu, vidimus irruisse inusitatam hancce febrem, intra bidui curriculum, quatuor circuitibus in eundem ordinem revolutam: bis die incipiendo, bis die desinendo; & quidem, singulis accessionibus, tam cum rigore in principio, quàm cum sudore circa finem: durante qualibet integritate, horas circiter sex.

Quod

Quod profectò intervallum brevius fuit, quàm ut ægrò licuerit vel noctu dormire, vel interdiu convenienter cibum capere; nedum Medicis copiam facere, sive sanguinem detrahendi, sive materiam demendi, aliave, quæ ars requirit, peragendi. Quâ de causâ tardius quoque devictum fuit malum hoc, tædii plenissimum: in quo licet minimum periculi, plus tamen fuit molestiarum, quàm quantum quis cogitasset.

CAPUT XLVII.

Febris syncopalis.

Febrem syncopalem producit cum pituita cruda, tum bilis porracea; vellicante utroque humore, usque eo, sensibile ventriculi orificium (quod vix latum unguem à cordis apice distat): ut vicinum illud viscus facile in consensum trahatur; excitato animi deliquio, à virulentis, hujus febris, vaporibus. Uti luce clarius videre fuit, in Gertrudâ Clouck, quam bilis porracea, circa ventriculi ingressum plus æquo exuberans, conjecit in febrem hanc syncopalem: cum nausæâ, anorexiâ, ac tam vehementi animi deliquio, qualibet exacerbatione ipsam invadente; ut videretur actutum è vitâ discessura: nisi opem tulisset quod sequitur medicamentum.

℞. Succiazari. ʒijβ. oxymellis simplicis. ʒj.
 aquæ hordei. ʒij. misce f. Potio.

Z

Cu-

Cujus beneficio ventriculus ejecit æruginosam ac porraceam bilem, seu veram angustissimam hujus febris causam; eaque excretâ, ex morbo planè convaluit.

CAPUT XLVIII.

Calculus vesicæ cervicem deferens.

JOanni Trassato tantum negotii, in senectute, facessivit calculus vesicæ: ut non modò vix unquam mingeret, sine acerbò urgentis urinæ cruciatu; verùm rarissimè quoque deambulare, sive sub dio, sive in porticu, sine evidente doloris sensu: ob calculum, vesicæ cervicem, miserandum in modum, excarnificantem. Donec tandem, doloribus ac punctationibus cessantibus, liberè denuo urinam reddiderit: adeptus non solùm copiam agendi iterum negotia, à quibus aliquamdiu abstinuerat; verùm etiam quocunque proficiscendi, perinde atque sanissimus.

Quam inopinatam rerum faciem, ut summè admirabatur æger; sic non levem conjecturam movit Medicis, calculum stationem suam, ex quâ tam atrox intulisset bellum, seu remediis, sive tempore, deferuisse: indeque turbas refedisse, pacemque corpori tandem concessam. A quâ tamen sententiâ æger adeò fuit alienus; ut potiùs crediderit, se nihil unquam à calculo, verùm omnia ab indurato ali-

aliquo tumore, cujus pondus etiamnum circa anum perferentisceret, perpeffum fuisse: mansitque ipsi hæc opinio ad extremum vitæ habitum. Facto vivendi fine, per omnimodam urinae suppressionem, ubi integrum quinquennium satis commodè habuisset; & productâ, ab Anatome, in lucem veritate, quæ hætenus delituerat spissâ caligine sepulta. Cujus beneficio vidimus durum aliquem tumorem, prope vesicæ cervicem situm, in causâ fuisse, quò minus profluxerit ipsi lotium, sive spontè, sive meatu quoque per catheterem refferato; idque ex vesicâ, aquâ, id temporis, maximè repletâ. Quid inusitatum tumoris genus, instar carunculæ tunicâ inclusæ, ante vesicæ exitum propendens, uti huic ægro exitio fuit; sic etiam clanculum aliorum vitis fortassis insidias struxit: ignorantibus Medicis, quo referrent exitialem, suppressæ urinae, causam. Ea enim fuit tumoris forma, ut elevata à cathetere illum tamen ita complecteretur; ut nihilominus impediretur urinae effluxus. In quo haud leviter admirari licuit impervestigabilem Dei sapientiam, cui nunquam defunt ministri, quibus animam ex hoc ergastulo ad meliorem evocet vitam.

Sed quid dicemus de calculis, qui primum maximum, deinde verò nullum, excitarunt cruciatum? erant hi duo, & quidem satis ingentes, in principio, attritu suo, vesicæ cer-

vici molesti; mox verò pondere suo adco extend-
 tenderunt sequacem vesicæ membranam: ut
 paullatim descenderint, ad quatuor transver-
 sos digitos, à priore statione; provoluti qua-
 si in sacculum, vesicæ adhærentem. In cujus
 receptaculo, etiam calculum suum dicitur
 conclusum habuisse Vir incomparabilis cru-
 ditionis, Isacius Casaubonus. Fuitque hæc lo-
 ci mutatio, verissima causa illius levaminis,
 quod æger percepit postremis vitæ annis; de-
 ficientibus Deo Optimo Maximo nunquam
 auxiliis, quibus, etiam sine Medicorum ope, ab
 intricatissimis morbis vindicet miseram homi-
 nis vitam.

CAPUT XLIX.

Præpostera pulsus exploratio.

Consul Amstelredamensis, leviter ægro-
 tans, admovit continenter manum car-
 po, quasi exploraturus arteriæ motum, ejus-
 que indicio deventurus in naturam sui mor-
 bi; at, ignarus proprietatum pulsantis arteriæ,
 adeò non fuit voti sui compos: ut potius sum-
 mè, inordinato hoc attactu, interturbaverit
 naturalem arteriæ concentum; inducta ipsi
 evidente pulsus intermissione. Quam ubi a-
 nimadvertit Medicus, suspicatus fuit nescio
 quid monstri intus ali. Sed, compertâ post-
 modum rei veritate, deterruit ægrum ab in-

COR-

Consideratâ hac arteriæ exploratione , quæ facile plus damni , quàm emolumenti , adfert : excitato vel panico aliquo terrore , vel imaginariâ ejuscemodi mœstitiâ , ex quâ facillimè ægroti in febrem hecticam præcipitarentur. Quibus monitis Consul fidem habens , sustulit prudenter manum de carpo : restituendo , hac ratione , non solùm pulsui pristinam harmoniam ; verùm etiam corpori sanitatem penè ademptam.

Quam etiam sibi haud parum labefactatum eunt illi Medici , qui , ægrotantes , idem jus in propriam arteriam sibi esse credunt , quo sani utuntur in aliorum carpis : ignari , ægram manum facile titubare , ne dicam errare ; inductoque mœrore imaginario , haud parum dejectere animum , quem , in morbis , magis expedit esse alacrem ac erectum , quàm prostratum ac mœstum , secundùm illud Celsi : „ Convenit ægros securos agere , ut corpore „ tantùm , non etiam animo laborent ; & , si „ quæ sint , quæ ipsorum animos exasperatura „ sint , optimum est , ea , dum ægrotant , ipsorum „ notitiæ subtrahere.

CAPUT L.

Mors à luxato pede.

Quantumvis populus rarò Chirurgis committat curam luxatorum ossium artis

tamen non exiguae est, operam illam salutari-
ter corpori impendere. Ecquid enim, quaeso,
mirum? siquidem is, cui omne praesidium
ab audacia, vel non satis exacte noverit posi-
tum figuramque cujuscunque commissuræ,
laeserit facile, tumultuario suo opere, tendines,
nervos, venas ac arterias, nullibi quàm circa
articulos frequentiores. Quibus tamen impro-
vide dilaceratis, necesse erit, actutum insequi
dolores, inflammationes, ac ulcera; quæ non
modò carnem, ligamenta, & ossa, verùm
& ipsam depascuntur vitam.

Vir temerarius, magnus tamen in oculis
vulgi, repositurus Adriano Omnimundo,
luxatum tali os, adeò non attigit scopum il-
lum; ut potius, foedum in modum, contor-
ferit ipsius articulum, excitatis convulsioni-
bus, febre, delirio, imò ulceribus tam fre-
quentibus, ac sensus adeò exquisiti: ut, præ
intolerabili dolorum cruciatu, coactus fuerit,
antediē vigesimum, diē suū obire. Quem
terminum etiam calcis ossi, ob summum cum
universo corpore consensum, designavit olim
locuples auctor Hippocrates. lib. de artic. 12.
histor. XLVII. lib. v. epid.

Acri idcirco, si ullibi, in hoc saltem tali
articulo, circumspeditione opus erit. Neque
fortassis minore diligentia, in manibus ac
pedibus; in quorum mæandris, ac diverti-
culis, facile videas plures, à retento acri pure,
obori-

oboriri abscessus, quàm vel natura humana ferendo, vel Chirurgorum industria fuerit curando.

CAPUT LI.

Pes spontè à corpore sejugatus.

Consuli Amstelredamensi, septuagenario, consultum à Medicis, ut curaret ferrulâ sibi præcidi, quæ in curiæ gradibus, minutatim effregerat, circa tali articulum, furæ tibiæque ossa; utpote quæ nullâ aliâ ope possent juvari: miserum quidem id, sed unicum esse auxilium, ac proinde dubiam spem certæ desperationi præferendam. Quibus monitis adeo non paruit homo, imperio assuetus; ut potius, sibi indulgendo, miserè perierit: excarnificato non modò corpore à doloribus; verùm etiam tendinibus ac nervis, ob diutinam moram, ac acri pure adeo perrosi: ut pes vitiatum prius, per se, sedibus suis exciderit; quàm è vitâ excesserit ipse æger, suo arbitrio relictus.

CAPUT LII.

Variolæ epidemicæ.

Variolæ ac morbili (quos vix quisquam mortalium in perpetuum evadit) rarò cernuntur uniusmodi; nedum faciunt semper,

per, ibidem loci, idem sui indicium. Sed quod semel invasere membrum, illi, deinceps, in omnibus propemodum corporibus, imprimuntur plerumque, prima illorum rudimenta: feligentes modo quidem faciem, mentum, jugulum, aut pectus; modò verò manum, aliamve aliquam corporis partem: prout, id temporis, prima hujus eruptionis germina, huic illive membro, circa initium, imposuit sagax, ac omnium opportunitatum moderatrix, Natura.

Prodeunt autem hæ pustulæ fermè in conspectum, tertio, quartove febris die: primum quidem rubræ, exiles, ac teretes; deinde verò turgidæ, quæ octavo demum die, dissipato jam rubore, ipsas ambiente, ubi maturuere, ex toto albicant, & deperdito splendore, brevi corrugantur, inducta obscuriore crustâ. Quâ utique feriùs ac ociùs decidente, revertitur tandem corpus ad pristinum colorem decoremque; nisi profundior suppuratio reliquerit, in cute, indelebilem aliquam deformitatem, cujus ergò, multi perpetim hunc morbum timent: qui tamen, auferendo perniciosam pessimorum humorum colluviam, sanitati semper adeò non nocet; ut interdum etiam plurimum illi profit.

Ipsæ verò pustulæ haud parum inter se discrepant, nunc mites, rubræ, rotundæ, & expertes omni periculo; mox iterum lividæ, depressæ,

pressæ, ac spiritu aquâve distentæ: ne quid interim dixerim de nigris, purpureisve illis maculis, quæ, vel prope, vel in ipsis interdum apparent pustulis, cum manifesto vitæ periculo. Quas easdem pustulas interdum videre est adeo sævas ac feroces, ut nulli parcant ætati, senibus juxta ac pueris infestæ. Et quos non occidunt, illos saltem destituunt voce, visu, auditu, incessu, aliorumve aliquorum membrorum usu.

Qualem efferi hujus morbi rabiem, equidem memini aliquando, tanto impetu, in patriam nostram irruisse: ut, præter maximam, quam ederet, stragem, ludum dixisses jocumque, cæterorum morborum incommoda, præ ut quæ dedit indomitum ipsius contagium. Quod non tantum infecit quemcunque obvium; verum etiam interdum quoque corpora, à morbillis adhuc rubentia. Idque cum febre ardente, ulceribus malignis, ac tam perenni, acrioris puris, cursu: ut, exesis venis, ac sanguine carnibusque, imò ipsis ossibus, vitiatis consumptisque, membra redderentur non tantum exsucca, rigida, ac incurva; verum etiam omni omnimodo motu destituta. Convalescentibus autem, ac jam recreandi causâ in publicum denuo prodeuntibus evenit sæpenumerò (quod etiam pestilentiaæ familiare), ut, nec opinantibus, interveniret, sive ulcus in adnatâ oculi tunicâ, sive caligo

in pupillâ , aut aliud aliquod immedicabile glaucoma.

Febri incipienti aderant , præter pulsus celeritatem , inquietudo , lancinans lumborum dolor , facies rubra , vomitus , aphonia , nervorum distentio , delirium , animi deliquium , & interdum morbus comitialis , ac nares sanguine stillantes. Quorum profluvium plerumque insequiebantur prima hujus eruptionis indicia ; five in facie , five in manus dorso. Alvus cita , ut circa morbi initium minimum habuit periculi ; sic plurimos occidit sub ejusdem finem. Cui periculo fategimus , pro virili , obviam ire , quæ sequuntur , remediis.

℞. Herbarum plantaginis , verbasci , singularum manipulum ; florum rosarum rubrarum , pugillum ; feminum psyllii , cydoniorum , singulorum drachmam mediam : coquantur ex lacte ad uncias sex ; & additis vitelli ovi dimidio , syrupi e rosis siccis , unciâ cum dimidiâ , cum olei rosacei drachmis duabus : misceantur & fiat Clyster.

℞. Radicis scorzonæræ , hordei mundi , singulorum unciam mediam ; scabiosæ , veronicæ , singularum manipulum medium ; feminum melonum , ac cucumerum , singulorum drachmas duas ; gummi laccæ , tragacanthi , singulorum scrupulum medium : coquantur ex aquâ hordei
dei

dei ad libram , addendo colaturæ syrupi granatorum acidorum , & rob berberis, singulorum unciam mediam :

Misce , fiat Potio.

Ne autem augeretur incendium febrile , per se fatis magnum , abstinendum fuit ab antidotis calidis, & , in ipforum locum, substituenda cornua cervina ac monocerotis marini , crocus Britannicus , lapis porcinus, radix drahena , five contrayerva , lapis bezoar , tam orientalis , quam occidentalis , cum syrupo è carduo benedicto , aliisque malignitati resistantibus , eandemque per cutis spiracula exigentibus , sine evidenti caloris excessu.

Quorum agmen meritò ducit lapis porcinus , five Malacensis , quem Jacobus Bontius lib. 1. Med. Ind. asserit in hystrice ac apro inveniri : qui , quantum formâ ac colore bezoartico inferior est ; tantum usu eundem exsuperat. Quicquid enim emolumenti pulvis bezoarticus semel duntaxat , id ipsum lapis porcinus plus centies, corpori impertitur. Quoties enim liquori alicui per horam solummodò immaceratur ; toties eandem vim illi communicatum it : idque cum tam exiguo ponderis decremento ; ut vix animadvertas ipsum minui à frequenti usu. Liquor autem ipsius licet aliquantulum amaricet , ingratus tamen nequaquam est : daturque facillimè potui delicatis corporibus , ac teneræ puerorum æta-

ti; convenitque maximoperè, (præter febres putridas, palpitationes cordis, flatus, alvi fluxus, choleram & lumbricos,) feбри malignæ, morbo comitiali, ac variolis: cùm ob sudorem, quem elicit; tùm quod malignitati adprimè adversetur: idque fortassis meliore cum eventu, quàm ullum aliud, isti operi speciatim dedicatum.

Non repudiato interim lapide bezoartico, cui in simili casu plurimum etiam tribuendum; præsertim si non sit adulteratus: nihil enim frequentius hoc fuco. Qui tamen quo detegatur, injiciendus erit lapis in ignem, quo dissolvatur illud gluten, cujus lentore pulveres, ex quibus coagmentatur, videntur concrevisse quasi in solidum corpus.

Sed quid dicemus de radice drahenâ, sive contrayervâ Caroli Clusii? cujus pulvis, drachmæ pondere exhibitus, sudorem insigniter movet: neque minus fortassis opis adfert morbis malignis, ac febribus putridis; quàm incertus lapis bezoar. Qui ut, ob pretii magnitudinem, locupletibus gratus; sic hæc radix pauperibus, utpote minimè cara, summè utilis.

At enim verò, epidemicæ huic eruptioni, equidem profectò, nihil vidi fuisse perniciosius externo frigore, sive aëris, sive aquæ gelidæ: quâ conclavium pavimenta, à mulierculis, improvidè deterfa, excitabant pro-

ti-

tinus insignes convulsiones ; ne dicam terribiles , morbi comitialis , insultus , cum algido extremorum frigore. Cui rerum desperationi nisi opem actutum tulisset theriaca antiqua ; multi profectò amisissent , quâ etiamnum prosperrimè fruuntur , dulcissimam lucis usuram.

Decedentibus interim non paucis ex hac vitâ : cùm ob febres , vires continuo atterentes ; tùm ob erosa pulmonum , jecinoris , ac lienis viscera , quibus addere oportet foeda , partium extremarum , ulcera. Quorum tetro halitu inficiebantur non magis ægri , quàm qui illorum curam gererent. In quorum facie , labiis ac linguâ , vidisses pessima illa ulcera , quasi infallibilia instantis pestilentiae præsagia : quæ etiam anno insequente , tanto impetu per patriam nostram oppidatim grassata est ; & potissimum quidem Harlemi , atque Lugduni Batavorum : ut multa hominum millia trucidaverit.

C A P U T LIII.

Improvida sanguinis detractio.

A Dolefcens infractæ ætatis , pertæsus febris quartanæ , ac prodigus suæ salutis , coëgit in Insulâ Cypri , invitum Chirur- gum , plus sanguinis sibi detrahare , quàm vel morbo conveniret ; vel vires ipsius fo-
rent

rent ferendo. Quo temerario auxilii genere tantum abest, ut quartana vel tantulum sit imminuta : ut potius plurimum increverit, exhaustisque vitæ fontibus, privaverit corpus omni suo colore, decoreque ; relictis illi duntaxat præcordiis inflatis, cruribus turgidis, stomacho infirmo, ac tam pertinaci ciborum fastidio : ut vel cæco apparuisset, quam atrox bellum sibi intulisset juvenis animi impotens.

Quam corporis ipsius ægritudinem licet paullatim viderentur ademisse remedia ; mansit tamen perpetuò viribus adeò effoetis : ut, etiam ex levissimis morbis, incideret continuo in gravissima symptomata ; veluti, ex pedis inflammatione, in gangrænam, & ex paralyfi, non modò in stuporem mentis, verum etiam in ipsam mortem.

Noli itaque, quisquis es, quartanam, quæ neminem jugulat, temerè irritare. Non feres id impune, sed reddes illam facile deteriorem ; & præcipitabis te in exitium. In quod non semel vidi delapsos, qui, intempestivis remediis, interturbassent naturalem, innoxix hujus febris, ordinem.

CAPUT LIV.

Noxa ex libris medicis.

QUOD gladius in manu furiosi, id liber medicus est artis imperitis; qui tam facile legunt, quod nolint, quam quod velint. Imperitia quippe malus thesaurus: quâ imbutus videris capere, quæ te capiunt, concipisque, ex malè intellectis, præjudicatam opinionem; quæ, ubi peperit pervicaciam, actum est de homine imperito: quem deinceps ne ingeniosissimus quidem mortalium ab sententiâ suâ facile dimoverit.

Bartholomæus Æthiops, delicate ac moliter educatus, noluit fractum luxatumque fibulæ os, à Chirurgo dexterrimè in talum iterum repositum, convenienter, præ animi impotentiâ, ut moris est, deligari, atque in canalem deponi; veritus nescio quem doloris cruciatum, cujus tamen idcirco nequaquam fuit expers. Ferulâ enim fracturæ negligentius circumpositâ, fluctuabat non modò os lacrum; verum permansit quoque, ob tardum inæqualemque ipsius coalitum, totus articulus adeò deformis, ac distortus: ut ipsi deinceps nunquam licuerit incedere sine scipione, nedum acerbissimo doloris sensu.

Quo indies magis ac magis invalescente, ivit tandem solatium quæsitum ex libris medi-
di-

dicis Ambrosii Parei. Quibus perperam intellectis, accommodavit furæ suæ infortunia, quæ auctor ille adstruit sequi fracturam ossis femoris: ignarus, morborum similitudines facile imponere, etiam optimis Medicis, nedum artis medicæ rudibus ac planè imperitis.

Quæ certè inconsiderata lectio tantum perterritum imparatum hunc ægrum: ut, animo se angens, confideret certò certius fibulæ suæ eventuras, quas legerat Pareum femoris fracturæ attribuere, calamitates. Quæ indefessa, irrequietæ mentis, cogitatio ipsum tandem præcipitavit, primùm quidem in delirium melancholicum; deinde verò in verum furorem: infidente imaginario hoc infortunio penitus cerebro; quam ut ullis machinis inde denuò evelleretur. Adeò suos quisque patimur manes, labimurque sæpenuerò inscii in inextricabilem errorem.

Inter alios autem, devixæ mentis, lapsus, credebat, extinctis jam oculorum facibus, se nihil ulterius cernere. Quod imaginarium glaucoma furtim ipsi quo eriperem, duxi ipsum aliquando ad ædium fores, dissimulaturus me non videre lineas horologii, è directo illis oppositas. Quam visus mei imbecillitatem ubi visus sibi fuit animadvertere, indicavit mihi horam; uti ego illi vicissim, quam oblitus erat, falsam suam cœcitatem. Cuius
ima-

imaginariam caliginem stratagemate hoc actum vidimus sublata; secundum illud Cel-
 „ si: Assentiendum sæpius quàm repugnandum
 „ melancholicis; & paullatim, non evidenter,
 „ ab his, quæ stultè dicuntur, ad meliora mens
 „ ipforum abducenda.

CAPUT LV.

Digiti racemosi.

Virginibus, ob suppressa menstrua, uti male cedunt carbonum, picis, cretæ, calcis, lapidum, aliarumve rerum inusitatarum edulia; sic nocent invicem prægnantibus foetuique denegata, cui cuimodi fuerint, quæ præ malaciâ expetuntur, alimenta.

Mulier gravida, decerptura ex palmite racemum, ægrè tulit, quam patiebatur, repulsam: discessitque tantum non mœsta, ac animi se angens; sed quasi desperanti proxima. Unde factum, ut conformatrix uteri vis irritata, effinxerit embryonis digitos, præter Naturæ ordinem, non tam ex articulis, quàm ex acinis uvisque, à tereti pediculo pendentibus; planè adinstar illius racemi, quem ipsi denegaverat hortulanus. Adeò nihil tam leve est, quod interdum non faciat magnæ rei momentum.

Heu vanas hominum spes! & incertum nostri conceptus eventum! adeone, ob unius

uvæ repulsam deformari hominem, qui omnium animalium exsuperat formas? quid superbimus miseri? & quam incertam concipimus sæpius futuræ sobolis certitudinem? Varius profectò ac mutabilis admodum est mulierum sexus; penes hunc tamen voluit imper-vestigabilis Dei omnipotentis Providentia consistere sanitatem maximorum Regum, ac formam illarum manuum, quæ, sceptris ac potentia suâ, territant orbem universum.

CAPUT LVI.

Unguis in tertio digitorum articulo.

Ungues in digitorum apicibus, semel perditos, iterum renasci, novum non est; sed rarò id conspicitur fieri, in secundo aut tertio articulo, prioribus amputatis. In quibus tamen, non semel, eosdem vidimus non secus progerminare, debitamque acquirere formam; ac si in digitorum consisterent apicibus: deponente nunquam sollicitudinem suam officiosâ Naturâ.

CAPUT LVII.

Oleum sulphuris arthriticis utile.

Philippo Leyo, arthriticis doloribus sæpius obfesso, nihil prius fuit oleo sulphuris, partibus dolentibus illito. Quo tamen remedio,

evis-

evitatâ obnixè sanâ cute, adeò non nocuit articulis obseffis; ut potius plurimum illis profuerit: relicto duntaxat, in extimâ cute, flavo aliquo colore. Quem deinde deterfumibat, per sanguinolentam carnis salitæ muriam, quam post olei litum, partibus circumposuit; idque tam frequenter: ut nullum ulterius sit dubium, quin cutis id remedii genus sit ferendo, sine ullâ vel minimâ corporis offensâ.

CAPUT LVIII.

Curatio obstipi capitis.

PRout varia sunt musculorum paria, quæ, simul agendo, caput vel in hanc, vel in illam ordinatè deflectunt partem; pro eo utique occurrit non unum deformitatis genus, ubi illi ipsi muscoli, non conjunctim, sed separatim moti, caput distorquent in alterutrum humerum: ob induratum corrugatumque, illius lateris, musculus. Cujus obliqui situs causâ potissimum consistit in musculis mastoideis ac scalenis; quorum illi latiore, hi verò tereti tendine accrescunt claviculæ ossi, prope commissuram illius cum jugulo ac osse sterno. Quorum profectò musculorum rigidam, ac callosam duritiem nisi diutinis fomentis, aut instrumentis ferreis ad naturalem positum figuramque reduxeris; unicum re-

medium est, confugere ad scalpellum: quo tamen etiam, non nisi acri circumspectione, utendum.

Filio Consulis Mittelburgensis, annorum duodecim, ab ineunte ætate, obstipo capite, inclinabat cervix in humerum sinistrum: ob adstrictum curvatumque alterum muscutorum, secundi illius paris, quod cervicem cum capite antrorsum flectit. Quâ deformi, immobilis ac transversæ capitis, figurâ, nullis auxiliis deinde ad naturalem statum reductâ; consultum visum fuit Gulielmo Stratenio, Principis Arausionensis Medico, ac Francisco Vicquio, qui mecum adolescentulo medicinam fecere, ut transversim præcideretur tenacissimum illud vinculum, quod caput tantopere in humerum contorqueret. Quam operam Amstelredami deinde dexterrimè navavit, qui etiam aliis in simili affectu opem feliciter tulerat, Isacius Minnius, ob opera chirurgica multis summè commendatus.

Factum autem fuit curationis initium à crustâ, per lixivium coctum cuti inustâ; deinde verò directum scalpellum, supra claviculæ os, ab aure versus jugulum: at tardiùs certè, ob crustæ lentitudinem, ac timidiùs, propter venarum arteriarumque jugularium viciniam, quàm natura tendinis ac nervorum requiret. Quibus idcirco magis punctim, quàm cæsim, læsis, sequebatur protinus vehemens cervicis

vicis, faciei, ac brachiorum convulsio: quæ tamen brevi iterum evanuit, adacto penitiùs scalpello, & præciso animosiùs integro, qui in vitio erat, musculo. Cujus amputatio capiti actutùm restituit integrum erectioris figuræ usum, ac libertatem sese quocunque locorum movendi. Quâ tamen ne abuteretur, circumpositæ capiti fuere variæ fasciæ; quibus deinde, ob vulnus brevi consolidatum, amotis, permansit tamen aliquamdiu inveterata illa inclinatio in latus affectum: adeò difficile est longam corrigere consuetudinem.

Quisquis verò deinceps ancipiti ac periculosæ huic subjicieris alexæ, ne desperes iterum fieri posse, quæ semel facta sunt. Sed scito tria præcipuè vitanda: & primùm quidem, ne crustam cuti inuras, utpote quæ adeò non profuit dolori, ut priùs multùm nocuerit cùm visui, tùm incidenti scalpello; deinde, ne improvidè secando magis jugules, quàm cures ægrum; danda ad hæc opera, ne identidem ac interpolatis vicibus, sed simul ac semel, attamen cautè, integrum musculum præcidas: in quo potissimum hujus curationis momentum. Quæ certè animadversio, ut Chirurgo ex famâ, sic ægro non parùm ex usu erit.

CAPUT LIX.

Unicornu marinum.

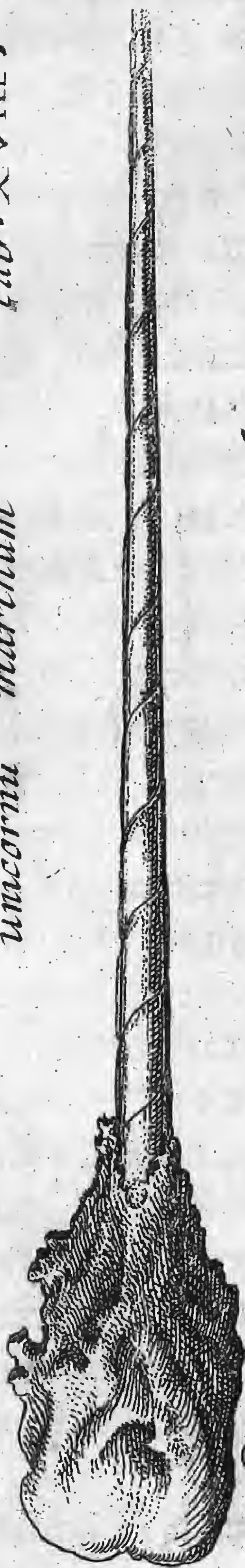
QUantumvis acriter disceptetur, utrum etiamnum alicubi extet unicorne illud animal, cui Sacrae Literae, praeter indomitam ferociam, pretiosum attribuunt cornu: extra tamen omnem controversiae aleam est, pleraque omnia, quae à magnatibus asservantur, cornua, adeò non esse feræ alicujus terrestris; quin potius prodire ex belluâ marinâ, cujus cornu passim reperire est, cum in mari Boreali, tum etiam in Islandiæ, Groenlandiæ, aliarumque vicinarum insularum littoribus: sive sejugatum à corpore; sive cranii particulis etiam nunc insidens. Cujusmodi certè cornua nobis oblata fuisse quàm plurima, vel ex direptis Principum Germaniæ gazis, vel à nautis, ceu opima maris spolia, Amstelredamum delata.

Inter quæ unum cæteris longè præstabat, colore ac formâ oculis gratum, capitique tam accuratè adhuc infixum: ut, ad rei memoriam, id æri lubens incidissem; nisi haud diu post oblatum fuisset integrum monstrum, à Chirurgo marino depictum, cujus caput, cum unicornu ipsi inhærente, coram conspeximus: cujus speciem propterea malui spectatorum oculis repræsentare, sed eâ fide, quâ illam in tabellâ delineavit Chirurgus, id temporis, navi huic à medicinis.

Erat

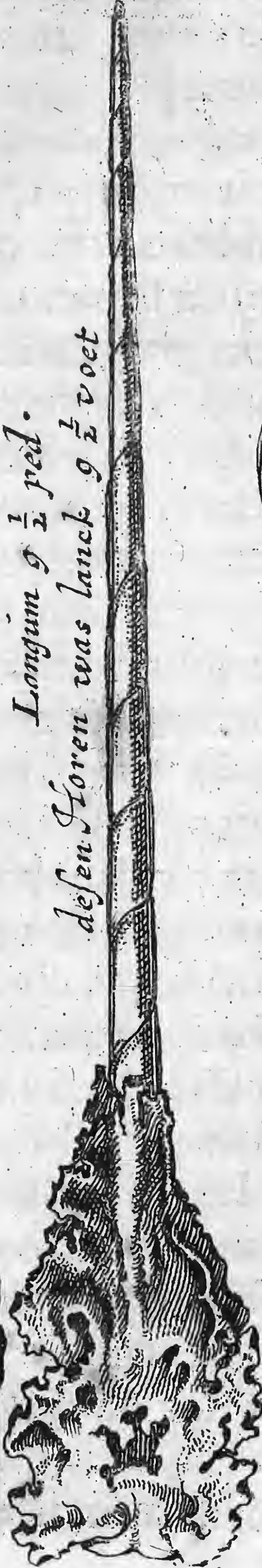
tab. XVIII.

unicorni marium

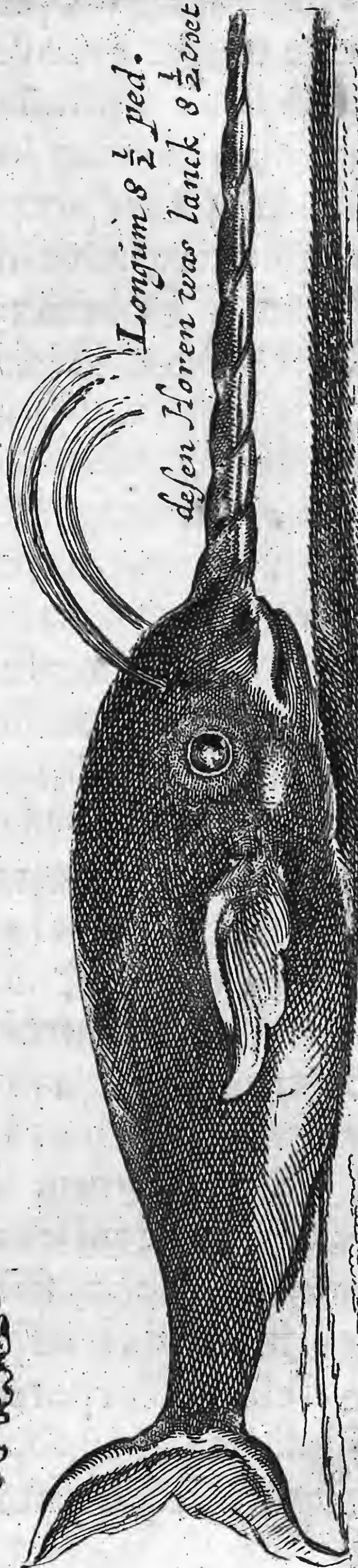
Longum 9 $\frac{1}{2}$ ped.

desen Floren was lanck 9 $\frac{1}{2}$ voet

Longum 8 $\frac{1}{2}$ ped.

desen Floren was lanck 8 $\frac{1}{2}$ voet

Erat autem hic piscis (cujus cadaver, anno cLc lō cxlviii. iv. nonas Junias, inventum fuit in mari Aquilonari, prope insulam Majam) admodum obesus, longus pedes duo de viginti, latus duodecim, capite cyprino, sive carpioni simili. Os latitabat infra cornu, quod protuberabat ex ossibus maxillæ superioribus, inter se dehiscentibus, ibidem propemodum loci, ubi Pristis dentatam emittit ferram: non quidem exactè in maxillæ medio, sed loco aliquatenus dextrorsum vergente; licet lævorsum in neutro, quod conspexi, cranio ullum alterius cornu occurrerit vestigium. Corium autem erat fuscum, & sub illo plurimum lardi: è quo copiosum quidem igne mercatores elicuere oleum; attamen, præ odoris foeditate, parum ipsis lucrosus. Spina dorsi ut ex validis constabat vertebris; sic definebat in caudam bifidam, adhærente utrique lateri pinnâ satis validâ. Cornu verò erat rectum, durum ac album, striisque profundis, à latiore basi, usque ad acutum mucronem, tam æquabiliter ornatum: ut jurasses, te videre nitidum ac niveum ebur, exquisitissimâ arte expolitum. Longitudinis erat novem pedum; septem cum dimidio extra cranium protuberantibus, sesquipede verò eidem etiamnum insidente: cujus exemptæ superficies etiam reliquo corpore fuit asperior, minusque splendicans.

Figura hujus piscis (quem Islandi Narhual
sive

sive cadaver balænæ indigitant) à Thorlac, Sca-
loniæ Holæ in Islandia Episcopo, Legato Gal-
lico la Tuilerie in Daniam transmissa, & Lute-
tiæ Parisiorum postmodum typis in publicum
edita, ad amissim cum nostra convenit tabu-
la; præterquam quod nostro cadaveri, præ flac-
ciditate in se concidenti, defuerint in cervice
duo illa foramina, per quæ cum cæteris Balænis
monstrum hoc aquam emiserat.

Sed quid dicam de Cajo Plinio, lib. xi. cap.
xxxviii. afferente, vera cornua solis quadru-
pedibus dari? at non vidisti fortè Plini vel sum-
mam hujus unicornu elegantiam nitoremque,
vel solidos illos Rosmari, sive Elephantis mari-
ni (quem nostrates Walrusser vocant), dentes:
qui ut pretio non cedunt elephantinis; sic ne-
que marinum hoc cornu, ullis terrestrium ani-
malium cornibus. Quibus etiam virtute nequã-
quam inferius est: sive in expellendis variolis ac
morbillis; sive in domandis febribus malignis.
Quæ alexipharmaca vis, cum pulcherrimâ i-
psius venustate conjuncta, permovit fortè Re-
ges ac Principes cornu hoc carè emere, neque
minoris æstimare, quàm gemmas ac lapides
pretiosos: quorum admirabile atque excellens
artificium adeò non hominibus, quin etiam ipsi
Deo dignum videtur quî ametur, atque in
honore habeatur.

At negat Casparus Bartholinus, Vir limati ju-
dicii, Arctoo huic unicornu inesse vim singula-

rem adversus venena ; quam tamen nos non semel in ipso evidenter animadvertimus. Sed imposuit fortè viro incluto, quod in canibus fecit periculum, sive per arsenicum, sive mercurium sublimatum ; quibus duobus potissimum in ejuscemodi tentamentis utimur. Quæ sicca atque adurentia venena ut maximè temperat lene aliquod oleum ; sic adeò non refrenat, nedum coërcet, quin potius exasperat ficcus non modò hujus unicornu, verùm etiam quorumcunque cornuum, pulvis.

Sed dicat quis : anne igitur nigrum veri monocerotis cornu, à Plinio, Æliano, Solino, aliisque prioris ætatis, memoriæ proditum, venenis tam expressè adversatur, uti constans fama est, ac passim in ore omni populo ? vis me veritati litare ? nullus è priscis auctoritate suâ id adstruit, nedum cuiquam, illius ævi, ejus unquam in mentem venit ; quin potius, quicquid illius alexipharmacæ virtutis est, id passim acceptum ferunt, non tam monocerotis cornu (de cujus virtute altum ipsis silentium), quàm asini sylvestris. Cujus encomium, perperam intellectum, procul dubio ansam dedit spisso illi errori, in quem quidem adeò non delapsi, verùm planè immergi, nescio quàm gloriôsè prædicarunt antiquorum hoc cornu, ceu præsentissimum ad venena remedium. In quo futili còmmento equidem profectò non possum ulterius connivere ; sed dispudet mundo tamdiu verba data, in

re-

remedio, à nostri seculi hominibus, cogitatione potius, quàm usu aut eventis deprehensio: uti videre est apud Hieronymum Mercurialem, Ambrosium Pareum, aliosque artis nostræ Coryphæos.

Quo veriloquio antequam tamen orationi huic finem imposuerim, operæ fuerit, æquâ animorum bilance, explorare impetum illum, quo Olaus Magnus, lib. xxi. cap. x. affirmat, ferox ac fidens hoc monstrum, in Boreali mari, efferri in naves obvias; quo illas cornu suo (quod tamen malè in fronte collocat) perfodiat. Quam eandem vim etiam Xiphiæ pisci, sive Gladio Plinii, legimus attributam ab Ovidio, Oppiano, Paulo Jovio, aut nautis nostratibus; à quibus fragmenta cornuum inventa fuere in navium carinis, rubente undique mari à profuso belluarum sanguine. Unde illud Poëtæ:

At durus Xiphiæ, ictu non mitior ensis.

————— *A remige læsi*

Cum sint perfossi sua membra tricuspile telo

Sæpè repellentes, hostem mucrone carinam

Irati penetrant.

Cujus Xiphiæ speciem memini me vidisse captum, ad quatuor millia passuum ab insulâ Texaliâ, circa initium belli intestini Britannici; quasi præsagium illius *καταστροφῆς*, quæ Regem cum regno pessundedit universo: expimente hujus piscis ense, ad amissim, illam gladii speciem, quam nostrates *Ceupedarm* indigitant.

CA.

CAPUT LX.

Herba Thée.

INdiæ Orientali nihil familiarius est potione, decoctâ ex herbâ, quam Chinenſes Thée, ac Japonii T'chia vocant: cujus notitiam, ab illis, qui cum ſummo imperio illic præfuere, mihi communicatam, equidem lubens poſteritati tradam. Sunt itaque huic herbæ, ut folia oblonga, acuminata, & in ambitu crenata; ſic radices fibroſæ, ac in minimas particulas diſperſæ. Creſcitque tantùm non in Chinâ ac Japoniâ; verùm etiam in Chiam: at eo diſcrimine, quòd Chinenſis folia ſint ex nigro viridia; Japonenſis verò colore dilutiore, ac ſapore gratiore. Unde quoque fit, quod Japonenſium T'chia longe pluris etiam æſtimetur quàm Chinenſium Thée; veniatque non rarò una ipſius libra, centum argenti libris.

Quippe creditur hîc paſſim, nihil hac herbâ ſalubrius: cùm ad vitam, in extremam ſenectutem, prorogandam; tùm ad impedienda quæcunque ſanitatis incommoda: neque ipſam ſolùm corpora reddere vegeta, atque arcere calculi dolores, quibus hîc neminem dicunt obnoxium; verùm etiam tollere dolorem capitis, gravedinem, lippitudinem, deſtillationem, ſpiritus difficultatem, ventriculi imbecillitatem, inteſtinorum tormina, laſſitudinem, ac

ac somnum. Quem tam evidenter compescit : ut , sorbitionem hujus decocti assumentes , videas interdum integras noctes lucubrando consumere , ac , sine ullâ molestiâ , evincere inexpugnabilem cæteroquin dormiendi necessitatem. Calefacit enim modicè , & , adstringendo ventriculi osculum , refrenat coërcetque usque eò vaporum , ad somnum conciliandum necessariorum , adscensum : ut nihil impedimenti offeratur illis , qui scribendo aut meditando satagunt noctes transigere.

Videtur autem hæc planta non longè cognita fuisse Chinesibus , neque admodum diu in usu. Desunt enim ipsis avita , quibus eam designent , nomina ; sive hieroglyphici illi characteres (quales fermè sunt omnes Chinesium literæ) , quibus exprimant ipsius naturam.

Differuntque etiam haud parum inter se discrepantes hæ nationes circa utendi rationem : permiscentibus Japoniis pulverem hujus plantæ , in lapide ophitide contritum , aquæ calidæ ; Chinesibus verò ipsam plantam , cum paucis salis saccharive granis , ex liquore aliquo decoquentibus. Quod decoctum deinde calefactum officiosissimè propinant cùm convivis invitatis ; tùm quibuscunque , honoris causâ , ipsos salutatum venientibus : idque ea animorum inclinatione , ut Principes etiam viri non detrectent , quin potius honori ducant , suis manibus hanc herbam vel amicis decoquere , vel alioquin

quin ei miscendæ temperandæve operam suam impendere. Exstructis propterea, in palatiorum suorum interioribus, conclavibus ac foculis, ex pretiosissimis lapidibus lignisve, isti operi speciatim dicatis: in quibus etiam curiosè asservantur ollæ, tripodes, infundibula, calices, cochlearia, aliaque perpolita hujus culinæ instrumenta; quæ, aliquot aureorum millibus redempta, ac sericis integumentis involuta, intimis solummodò amicis ostendunt, neque minori habent loco, quàm apud nos adamantes, gemmas, ac baccata summi pretii monilia. Uti videre est apud Joannem Massæum, rerum Indicarum lib. vi. & xii. & Ludovicum Almeydam, select. epist. lib. iv. & Petrum Jarricum, tom. ii. lib. ii. cap. xvi. & Matthæum Ricium, de Christian. exped. apud Sinas, lib. i. cap. vii. & Aloisium Frois, in relat. Japonic. & Jacobum Bontium, dialog. vii. Medic. Ind. & Joannem Linscotanum, cap. xxvi.

Omnibus placere difficile!

FINIS.

MONITA MEDICA.

I.

Satius est Medicum officiis demereri, quam sordidè cum ipso pacisci.

II.

Vir pius, æquè gratuitam inopi, ac lucrosam locupleti, facit medicinam.

III.

Expedit cautè potiùs imperare, quàm servili obsequio nihil non ægris indulgere.

IV.

Medicus ut pluris fit, cui plures fidunt; sic contrà despiciatui habetur, cui parum solvitur.

V.

Fac sis videant afflicti propensam animi tui inclinationem, & non eris laboris irritus.

VI.

Cave repudies Medicum, cui naturæ tuæ proprietas adprimè nota.

VII.

Plurium Medicorum auxilio morbus magis inter initia, quàm circa finem, indiget.

VIII.

In incidenda vena, junior Chirurgus senectute confecto præferendus.

IX.

IX.

Artis peritus æquè securè arteriam , quàm venam , aperit.

X.

Cancer ulceratus juxta , ac oculorum inflammatio , contagiosus est.

XI.

Valentia medicamenta adeò non profunt convalescentibus , ut etiam summè noceant.

XII.

Ex vino tenui , in tempore dato , febricitanti robur & sudor.

XIII.

Unicum desperati cancri remedium , cul-ter.

XIV.

Erysipelas proserpendo sensim evanescit.

XV.

Crebrius micturienti ut paucus sudor ; sic plurimum sudanti invicem parum profluit lotii.

XVI.

Tempestitiva & exuberans saliva optimum juxta , ac præsentissimum , acutissimarum februm , auxilium.

XVII.

Ex frequenti Mercurii usu tristis exhalatur mephitis.

XVIII.

XVIII.

Sanguis, è talo missus, succurrit non minùs vertigini, capitis, oculorum, pectoris ac jecioris dolori, quàm affectibus uterinis.

XIX.

Singultus loquendo invalescit; &, ut cum febre periculum augetur, sic, eâdem decre-scente, res in vado est.

XX.

Luridus livor, in contusa effracti ossis cute, indicat intus aliquid monstri ali.

XXI.

Frequens aquæ mulsæ potus bilem impendio nimis auget.

XXII.

Calculosis profunt vina Mosellana, oleum olivarum, & butyrum recens.

XXIII.

Capitis ac pectoris morbi multis sæpenu-mero, nec opinantibus, exitio fuere.

XXIV.

Antimonium, præposterè in febre continua potui datum, inemendabile dat damnum.

XXV.

Medicus crebrò vomitum ciens ægris, non tantum horrore, quin & sanitati maximè noxius est.

XXVI.

Sanguis, in febre syncho actutum missus morbum, dictum ac factum, jugulat.

XXVII.

Axillarum abscessus raro ante mensis curriculum maturescunt.

XXVIII.

Ex confirmato viscerum infarctu cachexia, atonia, & mors.

XXIX.

Sanguis, in pulmone aut cerebro ubi ubi delitescens, inevitabiles vitæ struit insidias.

XXX.

Improvidus theriacæ usus febrem intermittentem, sæpenumero, mutat in continuam.

XXXI.

Ne incidas in recidivam, vita salmonem exsuctum, asellum minus recentem, & quicquid durioris digestionis.

XXXII.

Nutrix ægritudinem suam facile infanti communicat.

XXXIII.

Olera hyberna ut infirmis flatulenta, sic nulli ætati salubria.

XXXIV.

Aurum ad lapidem Lydium, & lapis Bezoar ad ignem, exploratur.

XXXV.

XXXV.

Ex prolapsu cartilaginis ensiformis marcor,
serius aut ocius.

XXXVI.

Uni adolescentiæ datum, ut à morbo cor-
pus fiat procerius.

XXXVII.

A condito zinzibere interdum sanguinis
mictus.

XXXVIII.

Ne à sanguine misso animo linguas, os fri-
gidâ colluendum.

XXXIX.

Opium tenellæ ætati, atque angusto pe-
ctori, juxta perniciosum.

XL.

Optima vivendi lex, propria cujusque na-
tura.

XLI.

Lingua ut inficitur ab radice, sic deterge-
tur primùm ab apice.

XLII.

Ex pinguedine oriuntur, in quorundam cu-
te, pustulæ, erysipelas, febris, quin imo in-
terdum non minùs sudor frigidus, quàm præ-
sens vitæ periculum.

XLIII.

Lateris dolor rarò sine recidiva finitur.

XLIV.

Ut pleuriticorum sanguis, ex incisa venâ, uberius fluat, sæpiùs tuſſiendum ægro.

XLV.

Acutus lateris dolor requirit, etiam in puerperis, toties sanguinem detrahi, quoties id extorſerit inevitabilis cruciatus.

XLVI.

Dolor lateris, confestim in jecur delatus, in præſentiffimum præcipitat exitium.

XLVII.

Liberalis ſeptimi diei ſudor, perducit bilioſam pleuritidem, ad omnimodam ſalutem.

XLVIII.

Calculus, tunicâ undiquaque obvolutus, haud gravatè emingitur.

XLIX.

Eductio calculi, per dilatationem veſicæ, non ſemper mulieri ſalutaris.

L.

Calculus & articulorum dolor, morbis hæreditariis annumerandi.

LI.

Circumſpecti Lithotomi eſt, fluctuantes quidem calculos educere; ſed, qui inter utramque tunicam deliteſcunt, prudenter relinquere.

LII.

Calculorum fragmenta prodire quidem aliquando, ex mutuo eorundem attritu, sed ex acri medicamento ecquis id vidit?

LIII.

Durante asthmate aut quartanâ, cessat quidem articulorum dolor; sed neutiquam in perpetuum.

LIV.

Dolor articulorum nullibi, quàm in cer-vice ac lumbis, gravior.

LV.

Ex febre intermittente, non tam frequens juvenibus, quàm senectuti, atque infirmis, mors.

LVI.

Urina nigra, ut in febribus continuis infirmo præfagit mortem; sic perducit, in lienis obstructionibus, robustum ad prosperam valetudinem.

LVII.

Post febrem ardentem evadunt pauci, aut pilorum casum, aut cutis excoriationem.

LVIII.

Hydrops quartanæ quidem gravis, at anorexia & aepsia multò peiores.

LIX.

Surditas ex febre passim cum ea evanescit.

LX.

Scorbuticis gingivarum ulceribus, nisi maturè unguento Ægyptiaco, oleo vitrioli, aut alumine usto, obviam eatur; præpropere indurescunt malæ, accenditur guttur, proserpit putredo, ac demum consumitur æger.

LXI.

Febris quartana, quæ passim oritur circa solstitium autumnale, definit plerumque intra initia veris.

LXII.

Sed prout hiems mitior, asperior, aut productior; pro eo utique erit quartana minor, major, aut longior: in juvenibus plerumque sanabilis, ut in senectute sæpenumero lethalis.

LXIII.

Pertinaci morbo, ac constantibus viribus, non malè interdum convenit exacta, sive antimonii, sive mercurii, præparatio.

LXIV.

Juventus forte erit ferendo gangrenam post febrem, at provecta ætas quando?

LXV.

LXV.

Sudor universalis, ante febris intermittens accessum, morbum ex toto solvit.

LXVI.

Febris intermittens, cum mentis stupore, neutiquam periculi expers est.

LXVII.

Duæ tertianæ non simul, sed interpolatis terminantur diebus.

LXVIII.

Hemicrania laborantibus expedit filere.

LXIX.

Rhabarbarum adeò nulli nocet, ut, etiam quocunque tempore, & cui cuimodi conveniat ætati.

LXX.

Corallia, acriaceto præparata, cane pejus & angue, infirmis ac teneris pulmonibus, vitanda.

LXXI.

Cave sis ex brachio paralytico, ob gangrænæ metum, sanguinem unquam inconsideratè detraxeris.

LXXII.

Qui mentis suæ aliquamdiu fuit impos, sub finem vitæ sæpius ad se redit.

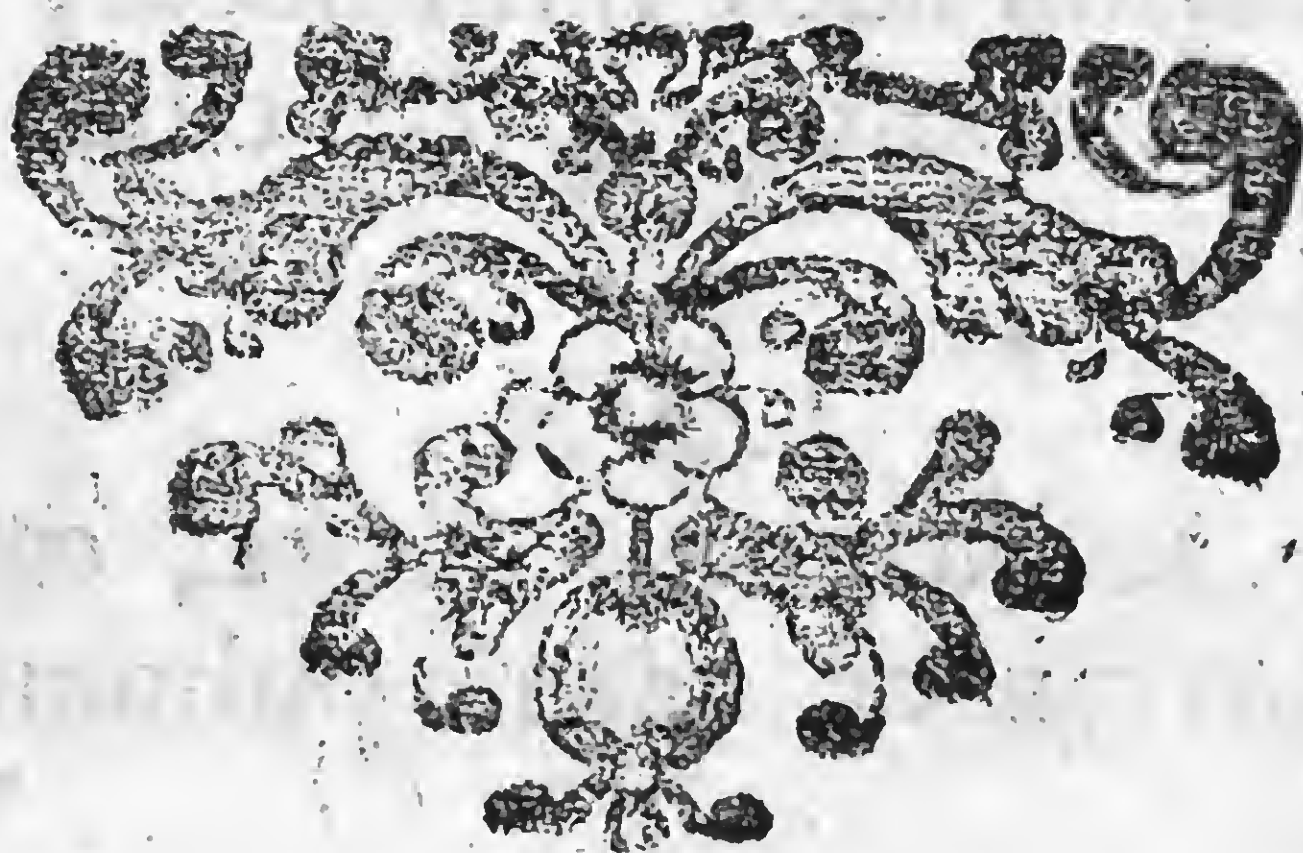
LXXIII.

Quartana, ut inter initia cautè tractanda, sic multò magis sub finem.

LXXIV.

Arsenicum, pectori inhærens, tantum abest ut pesti opituletur; ut etiam, ob syncopen & ulcuscula inde orta, plurimum noceat.

Dei fruitio summum bonum,

ILLU-

ILLUSTRATIONES TEXTUUM

HIPPOCRATIS,

aliorumque Auctorum in

T U L P I I

OBSERVATIONES,

cura ac labore

ABRAHAMI SALOMONIS VANDER VOORT;

M. D.

Pag. 1. Ἐσφλασις Hippocratis, lib. de Vulner. Cap. textu
7. n. 4. & text. 8. n. 7.

4. Hippocrates, de Vulner. Cap. text. 16. n. 2.

5. Idem, Sect. 7. aphor. 50. & in Coac. Prænot. Sect. 2.
n. 53 & 54.

- - Διέσπησης τὸ ὁσέον, Idem, in Coac. Prænot. text. 2.
n. 54.

7. Cornel. Celsus, lib. 5. cap. 26.

10. Actuarius, lib. 1. Method. medend. cap. 16.

11. Corn. Celsus, lib. 2. cap. 8. in fin.

- - - Hippocrates, in Coac. Prænot. text. 1. n. 97.

13. Hippocrates, aph. 51. lib. 6.

14. Corn. Celsus, lib. 3. cap. 27.

15. Hippocrates, lib. 6. Epid. Sect. 5. n. 1.

17. Fernelius, Patholog. lib. 5. cap. 3.

18. Hippocrates, lib. 1. Præd. text. 9. n. 1.

Bb 5

201

ILLUSTRATIONES

- pag. 20. *Corn. Celsus*, lib. 4. cap. 9.
 29. *Aretaeus Cappadox*, lib. 1. de Caus. diuturn. affect. c. 2.
 33. *Hippocrates*, aph. 12. lib. 2.
 34. *Fel. Platerus*, lib. 1. Prax. cap. 3. & in lib. 1. Observ.
 p. m. 87 & 86.
 36. *Corn. Celsus*, lib. 3. cap. 18.
 - - - *Fernelius*, lib. 2. de Abd. rer. caus. cap. 9.
 39. *Corn. Celsus*, lib. 5. cap. 27.
 - - - *Cal. Aurelianus*, lib. 3. de Morb. acut. cap. 9. &c.
 41. *Idem*, ibid.
 42. *Aëtius*, Tet. 2. Serm. 2. c. 24.
 43. *Galenus*, Comm. 2. in Prorrh. cap. 55.
 44. *Actuarius*, lib. 1. Meth. medend. cap. 16.
 53. *Casp. Bauhinus*, in Anatom. lib. 3. c. 7. de Cordis
 Ventric.
 56. *Paul. Aegineta*, lib. 3. c. 22. & lib. 6. c. 19.
 - - - *Corn. Celsus*, lib. 7. c. 7.
 - - - *Viçt. Trincavellius*, lib. 3. c. 6. de Affect. particul.
 - - - *Fabr. Hildanus*, lib. 6. Obs. 1.
 57. *Corn. Celsus*, lib. 6. c. 6.
 - - - *Aëtius*, Tetrab. 2. Serm. 3. c. 24.
 58. *Corn. Celsus*, lib. 7. cap. 7.
 - - - *Paul. Aegineta*, lib. 3. c. 22.
 - - - *Rufus Ephesius*, in lib. 1. de Corp. Human. partium
 appellatione, c. 4.
 59. *Galenus*, lib. 1. Sympt. caus. c. 2.
 61. *Hippocrates*, lib. 1. Præd. text. 11. n. 2.
 - - - *Idem*, in Coac. Prænot. text. 3. n. 330. & text. 2.
 n. 194.
 62. *Galenus*, Comm. 2. in Prorrh. c. 2.
 - - - *Aëtius*, Tetr. 2. Serm. 3. c. 48.
 63. *Hippocrates*, lib. 6. aph. 10.
 65. *Galenus*, lib. 3. de Loc. affect. cap. 7.
 66. *Idem*, lib. 14. Meth. c. 12.
 68. *Barthol. Eustachius*, de Auditus Organo, p. m. 162
 & 163.
 71. *Hippocrates*, in Coac. Prænot. text. 1. n. 53. & in lib.
 3. Epid. Sect. 3. ægr. 3.

TEXTUUM.

- pag. 77. *Aëtius*, Tetr. secund. Serm. 2. cap. 31 & 32.
- - - *Hieron. Capivaccius*, lib. 1. cap. 53.
78. *Oribasius*, Collect. lib. 8. c. 34.
- - - *Corn. Celsus*, lib. 3. c. 19.
- - - *Plinius*. Histor. Natural. lib. 2. c. 54.
84. *Auctor Hippocr.* lib. de Corde, text. 5. n. 12.
87. *Corn. Celsus*, lib. 5. cap. 28.
- - - *Hippocrat.* in Aphorism. 38. lib. 6.
90. *Corn. Celsus*, lib. 2. cap. 10.
- - - *Ambros. Pareus*, lib. 16 cap. 4.
- - - *Prosp. Alpinus*, Medicin. Ægypt. lib. 2. c. 12.
93. *Hippocrates*, in Progn. text. 23. n. 3. 4 & 5.
94. *Idem*, in Coac. Prænot. text. 2. n. 194.
95. *Idem*, lib. 1. Præd. text. 12. n. 3. & in Coac. Prænot. text. 1. n. 76. item. lib. 1. Præd. text. 5. n. 7. 8 & 9.
98. *Idem*, lib. 2. Epid. Sect. 2. n. 36.
99. *Franc. Verulam.* in Historia vitæ & mortis, p. m. 431.
104. *Corn. Celsus*, lib. 3. cap. 18.
105. *Hippocrates*, lib. de Arte, text. 13. n. 16. & de Locis in Homine, text. 55. n. 7 ad 11.
- - - *Corn. Celsus*, lib. 2. cap. 11.
108. *Hippocrates*, in lib. 6. Epid. Sect. 7. n. 63.
109. *Phil. Hochsteterus*, Obs. Decad. 6. cas. 1c.
111. *Corn. Celsus*, lib. 3. c. 9. & lib. 2. cap. 10.
112. *Galenus*, lib. 1. de Loc. affect.
114. *Aretæus Capp.* lib. 2. de Acut. c. 2.
122. *Ambr. Pareus*, lib. 9. cap. 30.
123. *Hippocrates*, lib. 2. aph. 41.
124. *Corn. Celsus*, lib. 5. c. 26.
- - - *Hippocrates*, in Coac. Prænot. text. 3. n. 245.
126. *Dan. Sennertus*, lib. 5. Part. 4. cap. 3.
127. *Viët. Trincavellius*, lib. 6. Part. affect. c. 12.
- - - *Galenus*, lib. 4. aph. 72.
129. *Hippocrates*, aph. 22. Sect. 4.
- - - *Corn. Celsus*, lib. 2. cap. 6.
134. *Hippocrates*, lib. 5. Epid. text. 12. n. 15.
- - - *Galenus*, de Loc. affect. lib. 4. c. 9.

ILLUSTRATIONES

- pag. 134. *Hollerius*, lib. 1. de Morb. intern. p. m. 402.
 - - - *Trincavellius*, lib. 10. de Part. affect. c. 6.
 137. *Corn. Celsus*, lib. 3. c. 21.
 138. *Galenus*, in Comment. in aph. 18. lib. 6.
 139. *Idem*, lib. 6. de Loc. aff. cap. 5.
 142. *Adr. Spigelius*, lib. 8. de Fabric. human. cap. 13.
 - - - *Reald. Columbus*, lib. 15. p. m. 488.
 143. *Hieron. Fabric. ab Aquapendente*, Opera. Chirurg.
 cap. 52.
 145. *Hippocrates*, lib. 2. Præd. text. 42.
 148. *Aretæus Cappad.* de Sign. diut. morb. lib. 2. cap. 1.
 151. *Joan. Fernelius*, partic. Morb. lib. 6. cap. 8.
 155. *Corn. Celsus*, lib. 3. cap. 21.
 157. *Hercul. Saxonia*, lib. 3. Pract. Medic. cap. 32.
 158. *Anton. Benivenius*, Obs. 81. & *Dodonæus* Obs.
 38.
 - - - *Corn. Celsus*, lib. 2. cap. 8.
 160. *Galenus*, Comm. 33. lib. 3. de Vict. Morb. acut.
 - - - *Hippocrates*, lib. 7. aph. 10.
 161. *Galenus*, Comm. in aph. 26. lib. 3.
 170. *Aretæus Cappad.* lib. 2. diut. Aff. cap. 2.
 - - - *Paul. Ægineta*, lib. 3. cap. 45.
 - - - *Galenus*, lib. 6. de Loc. aff. cap. 3.
 - - - *Vict. Trincavellius*, lib. 10. de Aff. particul. cap. 11.
 - - - *Alex. Trallianus*, lib. 9. cap. 8.
 - - - *Aretæus Capp.* lib. 2. de Sign. diuturn. Morb.
 cap. 2.
 171. *Dioscorides*, lib. 7. cap. 14.
 - - - *Aëtius*, Tetrab. 4. Serm. 1. cap. 22.
 174. *Ambr. Pareus*, lib. 19. cap. 3.
 179. *Andr. Matthioli*, Epistol. ult. libri 3.
 187. *J. Riolanus*, Anthropograph. lib. 2. cap. 28.
 - - - *Joh. Beverovicus*, de Calculo, cap. 29.
 189. *Casp. Bauhinus*, & *Volch. Coiter*, in Anatomia.
 194. *Prosp. Alpinus*, Medicin. Ægypt. lib. 3. cap. 14.
 195. *Hippocrates*, lib. 5. aph. 47.
 204. *Corn. Celsus*, lib. 4. cap. 15.
 205. *Herc. Saxonia*, in Prælect. Pract. Part. 2. cap. 20.

T E X T U U M.

- pag. 206. *Galenus*, Comm. 3. in lib. Epid. 3. cap. 72.
 207. *Idem*, lib. 7. Comm. in aph. 35. & Comm. 3. in lib.
 3. Epid. cap. 72.
 208. *Idem*, lib. 6. aph. 58.
 210. *Ambr. Pareus*, lib. 9. cap. 34.
 211. *Const. Varolius*, Anatom. lib. 3. cap. 3.
 215. *Galenus*, Comment. 5. lib. Epid. 6. cap. 27.
 218. *Phil. Hochsteterus*, Observ. 1. Decadis 5.
 - - - *Corn. Celsus*, lib. 4. cap. 4.
 219. *Hippocrates*, lib. 2. de Morb. text. 49. & lib. de Gland.
 dul. text. 10.
 - - - *Baldwin. Ronsæus*, in lib. de magn. Lien. p. m. 83
 seq.
 221. *Hippocrates*, de Glandul. text. 10.
 223. *Galenus*, Prog. lib. 2. Sect. 65.
 - - - *Idem*, in lib. 6. Epid. Sect. 5. aph. 22.
 224. *Hippocrates*, lib. 6. Epid. Sect. 5. n. 38.
 - - - *Idem*, de Aëre, locis & aquis, text. 50.
 - - - *Idem*, de Loc. in Hom. text. 19.
 225. *Idem*, lib. 6. aph. 60.
 - - - *Corn. Celsus*, lib. 4. cap. 22.
 226. *Galenus*, lib. 6. Epid. Comm. 2. Sect. 9.
 - - - *Corn. Celsus*, lib. 5. cap. 26.
 228. *Idem*, lib. 8. cap. 1.
 233. *Aretæus Capp.* lib. 2. de Acut. cap. 11.
 234. *Corn. Celsus*, lib. 2. cap. 6. & in Præfat. lib. 1.
 235. *Aëtius*, Contr. Med. Tetr. 4. Serm. 4. c. 79.
 236. *Hippocrates*, in Coac. Prænot, text. 3. n. 200. 8
 203.
 241. *Viçt. Trincavell.* lib. 11. c. 15.
 - - - *Aretæus Capp.* Acut. lib. 2. c. 11.
 - - - *Hieron. Fabric. ab Aquapendente*, Opera. Chirurg.
 cap. 85.
 - - - *Ruf. Ephesius*, lib. 1. cap. 13.
 - - - *Cal. Aurelianus*, lib. 4. tard. Pass. cap. 9.
 243. *Joan. Fernelius*, Pathol. lib. 6. cap. 16.
 - - - *Herc. Saxonia*, Pract. lib. 6. c. 33.
 246. *Hippocrates*, lib. 1. de Morb. Mulier. text. 94 & 95.
 Cel.

ILLUSTRATIONES

- pag. 246. *Corn. Celsus*, lib. 6. c. 29.
 252. *Dioscorides*, lib. 5. cap. 91. & lib. 6. cap. 29.
 255. *Plinius*, lib. 26. cap. 11.
 256. *Joan. Langius*, in *Epistol. 32. Medicin. lib. 1.*
 - - - *Scribon. Largus*, cap. 106.
 261. *Oribasius*, *Coll. lib. 7. cap. 16.*
 - - - *Corn. Celsus*, lib. 2. cap. 11.
 262. *Fabric. Hildanus*, *Cent. 1. Obs. 80.*
 264. *Ant. Benivenius*, *Obs. 14.*
 266. *Galenus*, lib. 1. *Epid. Comm. 3. text. 2.*
 267. *Hippocrates*, lib. 1. *Epid. Sect. 3. n. 17.*
 - - - *Corn. Celsus*, lib. 3. cap. 15.
 - - - *Galenus*, *Comm. 3. lib. Epid. text. 4.*
 268. *Brassavola*, *Comm. in aphor. 32. lib. 2.*
 - - - *Hippocrates*, *aphor. 7. lib. 1.*
 273. *Plinius*, lib. 7. cap. 3.
 274. *Idem*, lib. 5. cap. 5.
 279. *Galenus*, *Loc. affect. lib. 3. cap. 7.*
 281. *Philotheus*, lib. 5. cap. 7.
 283. *Plinius*, lib. 28. cap. 1.
 284. *Corn. Celsus*, lib. 3. cap. 33.
 - - - *Aretæus Capp. lib. 1. de Curat. diuturn. cap. 4.*
 - - - *Scribonius Largus*, *Compos. Medic. lib. 1. cap. 2.*
 - - - *Corn. Celsus*, lib. 3. cap. 9.
 287. *Jacob. Bontius*, *Method. medend. cap. 1.*
 299. *Herc. Saxonia*, lib. 1. cap. 2.
 300. *Corn. Celsus*, lib. 8. cap. 10.
 302. *Fabric. Hildanus*, *Centur. 4. Obs. 69.*
 - - - *Corn. Celsus*, lib. 5. cap. 28.
 304. *Anton. Benivenius*, *Obs. 47.*
 305. *Fabr. Hildanus*, *Cent. 3. Obs. 44.*
 311. *Joan. Schenkius*, lib. 5. *Obs. 1.*
 - - - *Ludov. Ferrandus*, *de Nephrit. p. 8.*
 315. *Felix Wurtz*, lib. 1. cap. 7.
 316. *Galenus*, *de Medic. compos. lib. 7.*
 - - - *Mercurialis*, *Variar. Lect. lib. 2. cap. 9.*
 317. *Corn. Celsus*, lib. 2. cap. 8.

TEXTUUM.

- pag. 317. *Marc. Gatinaria*, Prax. cap. 36.
 - - - *Herc. Saxonia*, lib. 3. cap. 9.
 322. *Hippocrates*, aphor. 54. lib. 7.
 323. *Corn. Celsus*, lib. 2. cap. 6.
 - - - *Hippocrates*, aphor. 18. lib. 6.
 330. *Fernelius*, Morb. lib. 6. cap. 7.
 - - - *J. Riolanus*, Anthropogr. lib. 2. cap. 16.
 - - - *Fabric. Hildanus*, Cent. 1. Obs. 71.
 - - - *Hippocrates*, aphor. 6. lib. 1.
 339. *Corn. Celsus*, lib. 1. in Præfat.
 343. *Hippocrates*, lib. 1. de Morb. Mul. text. 70.
 350. *Joan. Riolanus*, Anthropogr. lib. 2. cap. 34.
 357. *Corn. Celsus*, lib. 3. cap. 5.
 358. *Hippocrates*, lib. 1. de Artic. 12. Histor. 48. lib. 3.
 Epid.
 363. *Jac. Bontius*, de Medic. Indor. lib. 1. cap. 46.
 369. *Corn. Celsus*, lib. 3. cap. 18.
 377. *Plinius*, lib. 11. cap. 38.
 382. *Jac. Bontius*, de Medic. Indor. Dialog. 7.

FINIS.

NOTES

